POLIROM
Top 10+

MATEI

VIȘNIEC

Domnul K. eliberat

MATEI

VIŞNIEC

Domnul K. eliberat

roman

POLIROM
2015

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-5758-2
ISBN PDF: 978-973-46-5759-9
ISBN print: 978-973-46-5779-7

Coperta: Carmen Parii
Pe copertă: © iStockphoto.com/C_FOR

MATEI VIŞNIEC s-a remarcat în anii ’80 ca poet, apoi ca dramaturg ale cărui piese, cu largă circulație în mediul literar, sînt interzise pe scenele profesioniste. În 1987 părăseşte România şi se stabileşte în Franța, unde lucrează pentru Radio France Internationale. Piesele sale în limba franceză apar la Actes Sud – Papiers, L’Harmattan, Lansman, Crater, L’Espace d’un instant. Numele său figurează pe afişe teatrale în peste 30 de țări. În ultimii ani Matei Vişniec s-a remarcat şi ca romancier. Dintre volumele publicate amintim: *Omul pubelă* • *Femeia ca un cîmp de luptă* (2006), *Păianjenul în rană* (2007), *Groapa din tavan* (2007), *Sindromul de panică în Oraşul Luminilor* (2009, 2012; roman distins cu Premiul revistei *Observator cultural*), *Domnul K. eliberat* (2010; volum nominalizat la Premiul Național de Proză al *Ziarului de Iaşi*), *La masă cu Marx* (2011), *Dezordinea preventivă* (2011), *Cabaretul cuvintelor* (2012), *Negustorul de începuturi de roman* (2013, 2014; volum distins cu Premiul „Augustin Frățilă“ pentru cel mai bun roman, Premiul Național de Proză al *Ziarului de Iaşi* şi Premiul liceenilor pentru cea mai îndrăgită carte din 2013, în cadrul Festivalului Internațional de Literatură şi Traducere, Iaşi).

„Într-o bună zi, domnul K. fu arestat“. Aşa începe romanul lui Kafka, *Procesul.* Aveam probabil 11 sau 12 ani cînd acest roman mi-a căzut în mînă. Era o epocă de deschidere în România, prin 1968, şi se traduceau multe cărți bune din literatura străină. Îmi amintesc şi cum a ajuns acest roman în casa părinților mei de la Rădăuți. Tatăl meu lucra la o fabrică de mobilă şi, într-o bună zi, sindicatul a lansat o operațiune de genul „fiecare muncitor să cumpere zece cărți prin comitetul de întreprindere“. Aşa s-a făcut că într-o bună zi l-am văzut pe tata venind acasă cu un pachet de cărți. Ele au rămas ani de zile aşezate într-un raft, lîngă patul unde dormeam. Treptat am învățat titlurile pe de rost. Se aflau, deci, printre ele *Procesul* scrisă de un anume Kafka, *Armata de cavalerie* scrisă de un anume Babel, *Inimă vrăjită* (în trei volume!) scrisă de un anume Romain Rolland, *Domnul Gallet decedat* scrisă de un anume Georges Simenon, *Omul şi năluca* scrisă de un anume Alexandru Rogoz, *Cei trei muşchetari* (în două volume!) scrisă de un anume Alexandre Dumas… Mai tîrziu mi-am dat seama de fapt că alături de patul meu aterizase o adevărată comoară.

Dintre toate aceste romane, doar *Procesul* m-a nedumerit. Timp de vreo doi ani tot am recitit primele pagini fără să fiu în stare să merg pînă la sfîrşit. Şi apoi, într-o zi, l-am citit în întregime. Este romanul care m-a marcat pe viață.

Spun toate aceste lucruri pentru că romanul meu *Domnul K. eliberat* este, în primul rînd, un omagiu adus lui Kafka. Această carte este însă legată şi de un anume moment din viața mea: plecarea din România, în 1987. În România nu avusesem niciodată de gînd să scriu un roman care să se raporteze direct la Kafka, scrisesem doar piese legate de lumea kafkiană în care trăisem. Ajuns la Paris, însă, am simțit un şoc: şocul libertății. Ieşeam parcă dintr-o închisoare şi nu ştiam ce să fac cu libertatea mea. M-am simțit, brusc, ca personajul lui Kafka, domnul K., dar trăind o traumă în sens invers, altfel spus, nu şocul arestării, ci şocul eliberării.

M-am apucat, deci, să scriu un roman, *Domnul K. eliberat*. O poveste simplă, de fapt. Personajul meu se vede într-o bună zi pus în libertate, iar

libertatea i se pare un fel de expulzare anormală dintr-o lume cu care se obişnuise… Expulzat din închisoare, personajul meu devine nesigur, începe să aibă mii de îndoieli, rătăceşte în jurul închisorii etc.

Am scris cu pasiune la această carte, timp de vreo şase luni, în toată prima jumătate a anului 1988. În august 1988 am plecat însă din Paris ca să lucrez la BBC la Londra. Am luat romanul cu mine, dar nu l-am mai putut continua. De fapt, nu ştiam cum să-l termin. Apoi, în 1989, a venit revoluția română… ceea ce mi s-a părut incredibil, pentru că această revoluție „încheia“ romanul meu, atît ficțional, cît şi… fizic.

Domnul K. eliberat a rămas apoi în sertar timp de 20 de ani. Din cînd în cînd mă gîndeam la el, îmi propuneam să-l recitesc. N-am făcut-o niciodată. Scrierea unui roman este şi ea o poveste, iar acum povestea acestui roman al meu „s-a copt“, s-a rotunjit. Mi s-a părut că e momentul să-l eliberez, să-l public. Un roman care a aşteptat 20 de ani pentru că autorul a avut timp să aştepte este deja o poveste care merită să călătorească.

Autorul

1

Într-o bună dimineață Kosef J. fu eliberat. Mai întîi zăngăniră lanțurile de la cele două lacăte care ferecau liftul. Apoi se deschiseră uşile de la capătul coridorului. În sfîrşit, se auziră cîteva înjurături şi imediat scîrțîitul căruciorului pe care se aduceau tăvile cu micul dejun. Abia cînd cei doi bătrîni gardieni trecură pe lîngă celula lui Kosef J. fără să se oprească, acesta din urmă îşi dădu seama că se întîmpla ceva ciudat.

În primele momente Kosef J. rămase profund încurcat şi chiar cumva jignit. Era pentru prima dată cînd Franz Hoss şi adjunctul său, Fabius, treceau pe lîngă celula sa ca şi cum el, Kosef J., n-ar fi existat înăuntru. Obloanele de la ferestruicile pe unde se strecura mîncarea continuară să se ridice ca de obicei, toate celelalte zgomote familiare punctau, în ritmul lor obişnuit, ritualul precis al micului dejun. Bătrînul Franz Hoss nu contenea să urle şi să izbească în uşile de fier. Fabius, enervat la culme, ca întotdeauna, nu înceta să mormăie şi să se plîngă de puturoşenia deținuților.

Apoi urmară vreo cinci minute de linişte. Nu se auziră decît nişte plescăituri înfundate şi cîte un horcăit de ins care se sufocă.

Kosef J. sări din pat şi se repezi la uşă. Se lipi cu tîmpla de metalul rece şi ascultă îndelung. Simți că stomacul începe să-i pulseze răscolit parcă de un fel de greață. Realiză dintr-odată că toți ceilalți deținuți mîncau, toți ceilalți 49 de deținuți din celelalte 49 de celule mîncau şi el, al 50-lea, din cea de-a 50-a celulă, fusese, dintr-un motiv necunoscut, cu totul şi cu totul uitat. În momentul acela bătrînul Franz Hoss reapăru la capătul coridorului.

Nimeni nu putea confunda mersul tîrşîit al bătrînului gardian. Blacheurile sale zgîriau cimentul, iar talpa bocancilor dădea impresia unui şmirghel. Kosef J. auzi cum aceşti bocanci se apropiau de uşa celulei sale ca şi cum ar fi fost două animale ciudate, uşor infirme, dar încă amenințătoare. „Doamne, îşi spuse brusc Kosef J., sper să nu fie ceva foarte rău.“ Şi, fără să-şi dea seama de ce, se retrase cîțiva paşi, se aşeză pe marginea patului şi încercă să-şi țină cîteva secunde respirația.

Franz Hoss deschise uşa, se propti în pragul celulei, privi surîzător şi spuse:

— Bună dimineața, domnule Kosef J.

— Cum? făcu cel căruia îi fusese adresat salutul, ridicîndu-se maşinal în picioare.

Franz Hoss intră în celulă şi începu să examineze pereții. Păşi preocupat jur-împrejur şi de cîteva ori clătină din cap nemulțumit. Îşi puse ambele palme pe zid şi aşteptă atent, ca şi cum ar fi vrut să măsoare umiditatea în acel loc. Apoi oftă şi se aşeză pe marginea patului.

— Se strică vremea, spuse trist bătrînul gardian. Da, da, mai adaugă el şi se scărpină în barbă.

Kosef J. crezu că visează. Înainte de toate nu-şi putea crede ochilor că bătrînul Franz era în stare să-şi arate şi o asemenea față: obosită, calmă în oboseala ei, tristă şi în acelaşi timp foarte caldă şi umană în tristețea ei. Dincolo de asta, părea de necrezut că ranchiunosul gardian putea să vorbească pe un ton potolit şi chiar sfătos, un ton care te provoca de fapt să stai puțin la taclale.

— Ploile astea mă omoară, auzi Kosef J. ca prin vis. Altădată nu ploua aşa.

— Cum? se trezi Kosef J. spunînd din nou. Era al doilea „cum“ pe care îl emitea cu stupoare şi i se făcu puțin ruşine că nu reuşea să facă fața dialogului.

— Nu, nu, răspunse imediat, uşor înviorat, bătrînul Franz. E clar că nu ploua aşa.

În mintea deținutului se înfiripară cîteva bănuieli îngrozitoare, care țîşniră una după alta cu viteza unor gloanțe. „Poate că vor să mă omoare, poate că au înnebunit, poate că a venit mama să mă vadă“, se auzi Kosef J. gîndind şi pentru o clipă fu aproape sigur că gîndise cu voce tare. Dar nu, nu gîndise cu voce tare, pentru că bătrînul Franz continua să stea liniştit pe marginea patului şi să-şi scarpine barba din cînd în cînd.

— E deja noiembrie şi urmează decembrie, medită Franz Hoss şi-l privi în ochi pe Kosef J., lung şi insistent, ca şi cum ar fi vrut să ghicească din priviri părerea celuilalt.

— Dar în septembrie n-a plouat, zise Kosef J. dintr-odată, uluit că se aude vorbind.

— Cum n-a plouat? întrebă uşor răstit gardianul.

— N-a plouat, insistă Kosef J.

— Cum n-a plouat? răcni gardianul cu un fel de amicalitate răstită.

— N-a plouat, insistă Kosef J., sigur pe sine. Ar fi vrut să adauge „pur şi simplu“, dar renunţă, părîndu-i-se că deja întinsese coarda prea tare. Totuşi, se simţi inundat de un val de bucurie. Îi smulsese bătrînului gardian nici mai mult şi nici mai puţin decît doi de „cum“, ceea ce însemna că avusese curajul să-l contrazică de două ori. „Acum, îşi spuse Kosef, n-are decît să mă lovească.“

Dar Franz Hoss nu lovi. Îşi coborî doar privirile în pămînt, lăsînd să i se vadă pe faţă o expresie de om şi mai obosit, şi mai îmbătrînit. Lui Kosef J. i se făcu, dintr-odată, milă de bătrînul gardian. Aproape că îi păru rău că insistase cu acel „n-a plouat“. Ce rost avea să tracaseze un om bătrîn şi poate bolnav?

De pe coridor răzbătură pînă la ei cîteva fraze confuze. Cineva mormăia ceva şi se tîra şchiopătînd de-a lungul şirului de uşi. „E Fabius“, tresări Kosef J. cu un gînd neplăcut blocat în creier.

— E Fabius, spuse şi bătrînul gardian, ca şi cum ar fi auzit gîndul din creierul deţinutului şi ar fi dorit să-l liniştească.

— Bună dimineaţa, domnule Kosef J., spuse Fabius cînd ajunse în dreptul uşii deschise, dată la perete.

Kosef J. înclină scurt din cap şi îşi pironi privirile undeva, în gol. În definitiv, un gardian îşi putea permite orice. Dacă cei doi bătrîni aveau chef să-l salute în felul acesta, nimeni nu-i putea opri s-o facă şi să-l salute cît de cît cordial. După cum, dacă cei doi gardieni ar fi avut chef să-l bată zdravăn şi după fiecare lovitură să-i spună „bună dimineaţa, domnule Kosef J.“, nimeni nu i-ar fi putut împiedica să-şi ducă la bun sfîrşit intenţia.

Dar adjunctul Fabius şi superiorul său, Franz Hoss, n-aveau nici un gînd rău în dimineaţa aceea. Fabius rămase sprijinit de cadrul uşii cu o expresie confuză pe faţă, ca şi cum s-ar fi jenat să intre, dorindu-şi în acelaşi timp foarte mult să o facă. Urmară cîteva secunde lungi de tăcere. Fabius scoase un pachet de ţigări, îl cîntări în palmă, apoi întinse pachetul spre Franz Hoss. Bătrînul gardian îşi extrase o ţigară, cu o profundă expresie de recunoştinţă pe faţă.

— Fumaţi, domnule Kosef J.?

Kosef J. auzi întrebarea şi avu impresia că e înşfăcat de un ciclon umed şi scufundat de cîteva ori cu capul în apă. Ceva confuz i se derula în faţa simţurilor, ceva extrem de neplăcut de fapt, ca un coşmar de care eşti conştient.

— E mai bine aşa, se auzi, de foarte departe, vocea lui Fabius.

Cei doi gardieni îşi aprinseră ţigările şi Kosef J. realiză că Fabius era pe cale să-şi pună pachetul înapoi în buzunar. Probabil că momentul de ameţeală fusese interpretat ca un refuz.

— Nu, nu, se precipită Kosef J., vreau şi eu.

— Fumatul e o nenorocire, comentă Fabius întinzînd mîna în care ţinea pachetul de ţigări. Mai ales pe timp umed, continuă Fabius.

— Aşa e, întări Franz Hoss.

— Nu? făcu Fabius întorcînd o faţă veselă către superiorul său.

— Ba da, ba da! îl încurajă Franz Hoss şi Kosef J. avu dintr-odată imaginea fantastică a celor doi gardieni zîmbindu-şi unul altuia, într-un acord profund, care-i făcea fericiţi.

— E bună, spuse atunci şi Kosef J. arătînd spre ţigară, mai mult pentru că se simţise dator să participe şi el la armonia acelui moment.

— Mai am, răspunse Fabius. Cînd mai vreţi, mai am.

Celula se umplu repede de fum. Ţigara îl ameţi şi mai mult pe Kosef J. Picioarele începură să-i tremure. Inima îi pompa din ce în ce mai repede cantităţi insuficiente de sînge în creier, provocînd un fel de zgomot sacadat, ca şi cum cineva ar fi tăiat ceapă într-o bucătărie. Kosef J. se întrebă, jenat, dacă bătăile inimii sale nu se auzeau *puţin* prea tare în încăpere. Ar fi vrut să se aşeze pe marginea patului, un minut măcar, dar nu ştia dacă şi cum să ceară permisiunea.

Franz Hoss chicoti. Fabius făcu doi paşi înainte, se opri în faţa lui Kosef J. şi-l bătu protector pe umăr. În secunda următoare toţi trei stăteau pe marginea patului şi fumau. Kosef J. se simţi atît de relaxat şi atît de *protejat* cum nu-şi mai amintea să se fi simţit vreodată. Ar fi vrut să moară ca să poată întîrzia, ca să poată opri, pentru totdeauna, acea senzaţie.

2

Primul lucru pe care Kosef J. îl văzu, cînd se trezi, fu uşa întredeschisă a celulei sale. Se ridică în capul oaselor şi privi mai atent. Obiectele din încăpere îşi pierduseră conturul, dar încercă totuşi să le identifice. O spaimă teribilă îşi făcu un fel de cuib în gîtlejul său cînd îşi dădu seama cît era de tîrziu. Lumina care răzbătea prin fereastra îngustă a celulei sale era una de ora prînzului. Kosef J. sări în picioare şi se repezi la peretele în care era săpată fereastra. Se agăţă cu mîinile de cele două gratii şi apoi, ajutîndu-se cu genunchii, reuşi să-şi înalţe bărbia dincolo de marginea de jos a ferestrei.

Deţinuţii lucrau în grădina de legume a penitenciarului.

Kosef J. se lăsă din nou jos şi îşi frecă palmele, abătut. În sfîrşit, creierul începu să lucreze. Dacă deţinuţii lucrau în grădina de legume a penitenciarului, asta însemna, da, asta însemna că era *duminică*. Pentru că numai duminica, în orele lor *recreative*, deţinuţii lucrau în grădina de legume a penitenciarului. Kosef J. realiză imediat întreaga anomalie a acelei dimineţi. Îşi aminti foarte precis cum *nu primise* micul dejun. Realiză dintr-odată că fusese exclus şi de la programul de lucru în grădină, o muncă pe care deţinuţii o iubeau foarte mult pentru că li se permitea să mănînce fasole verde şi mazăre.

„Nu e bine“, îşi spuse Kosef J. În celulă rămăsese un iz de ţigară ieftină care-i făcea rău. Toată gura sa era o rană, buzele îi ardeau, pe vîrful limbii simţea cîteva firicele de tutun acru. Totuşi, i se permisese să doarmă o duminică dimineaţă întreagă, ceea ce nu se mai întîmplase niciodată. Acest ultim gînd îl mai linişti cît de cît, la fel ca şi senzaţia că era profund odihnit. Niciodată nu se mai simţise atît de odihnit şi nici atît de lucid. Niciodată nu simţise o dorinţă mai mare de a lucra în grădina de legume.

Se apropie de uşa întredeschisă şi scrută porţiunea de coridor pe care o putea cuprinde cu privirea. O linişte profundă pusese stăpînire pe tot etajul. Kosef J. aşteptă cîteva minute, total nelămurit, în faţa uşii *lăsate vraişte*. N-avea nici cea mai mică idee despre ceea ce se cuvenea să facă sau despre ceea ce n-ar fi trebuit să facă. După o vreme se hotărî să întredeschidă şi mai tare uşa, ca să poată vedea o porţiune şi mai mare de coridor. Întinse o

mînă şi împinse uşor, aproape sugrumat de emoţie şi nevenindu-i să creadă că uşa nu-i opune nici o rezistenţă. Privi, aşa cum îşi dorise, de-a lungul coridorului, fără să-l poată vedea însă în întregime. După încă un timp se decise să deschidă uşa de-a binelea şi să încerce să vadă *tot* coridorul.

Coridorul era pustiu. La capătul lui, uşa care dădea spre lift era, ea însăşi, întredeschisă. Kosef J. se gîndi că, în definitiv, dacă lucrurile stăteau cum stăteau, îşi putea permite şi o scurtă plimbare pe coridor. Alunecă încet pe lîngă pereţi, privind în celelalte celule. Nicăieri, nimeni. Ajunse pînă la capătul coridorului, acolo unde se afla liftul. Se opri, se răzgîndi, se întoarse. Se regăsi în celula sa, mai intrigat ca oricînd. Se agăţă din nou de gratiile ferestrei şi privi afară.

Deţinuţii lucrau în continuare, cu vioiciune, în grădina de legume a penitenciarului. Ziua era însorită şi unii se dezbrăcaseră pînă la brîu.

Kosef J. fu de-a dreptul cuprins de invidie şi chiar de un fel de ciudă. Stomacul său dădea mari semne de nelinişte. Un mic dejun sărit în felul acela era aproape o catastrofă. Foamea îl rodea nu atît în stomac cît în creier, declanşîndu-i întrebări vehemente şi o senzaţie de nemulţumire totală. O tristeţe adîncă îl cuprinse pe Kosef J., mai ales din cauza faptului că nimeni nu-i spunea ce să facă. Era clar că se întîmpla ceva *nou*, ceva legat de el şi de soarta lui, dar ce anume nu putea preciza.

— Domnule Hoss! strigă într-un tîrziu Kosef J. din uşa celulei sale, sperînd că bătrînul gardian putea să-l audă de undeva, din turnul liftului, de exemplu.

Nimeni nu-i răspunse şi atunci Kosef duse palmele la gură şi strigă din nou, ca printr-un cornet:

— Domnule gardian! Domnule gardian, sînt eu, Kosef J.!

Ar fi vrut să continue: domnule gardian, ce naiba, sînt eu, mă cunoaşteţi doar.

— Domnule Hoss, pot să cobor în grădina de legume? întrebă încă o dată Kosef J., încîntat că-i venise în cap să ceară această permisiune.

Nimeni nu-i răspunse nici de data aceasta. Dar Kosef J. se simţea mult mai sigur pe sine. Faptul că *întrebase* îi dădea o anumită convingere că n-a greşit cu nimic. Practic, nu avea nici o interdicţie formală de a coborî duminica în grădina de legume. Trecuseră ceva ani buni de cînd *executa* în fiecare duminică ieşirea la grădinărit şi întotdeauna se dovedise un ins conştiincios şi disciplinat.

Sigur pe sine, se îndreptă spre holul liftului. Nu se întîmplase încă niciodată să folosească liftul de unul singur. Cercetă din priviri cele şase-şapte butoane indicînd etajele. Apăsă pe butonul cu săgeata îndreptată în sus şi liftul veni. Intră în cuşca liftului care-i aminti de propria sa celulă, trase grilajul de protecţie şi apăsă pe butonul cu cifra zero. Liftul se puse în mişcare. Lui Kosef J. îi veni să vomite. Îşi strînse stomacul cu pumnii şi se chirci într-un colţ al liftului. I se părea îngrozitor să vomite în lift şi încercă să-şi reprime reacţia. Îşi ţinu răsuflarea şi strînse tare din fălci. Liftul se opri, dar Kosef J. nu îndrăzni să se ridice. Stomacul i se îngreunase dintr-odată. Ceva îl împungea din interior, îl invada cu un lichid vîscos, otrăvitor. Kosef J. închise ochii, strînse şi mai tare din dinţi, se chirci şi mai puternic. Tremura tot şi muşchii îi deveniseră lemnoşi.

Uşa liftului se deschise şi capul adjunctului Fabius apăru înăuntru.

— Vreţi să vomitaţi? îl întrebă Fabius cu aerul cel mai liniştit din lume, de parcă acesta ar fi fost rostul acelui lift, de a transporta la parter oameni care doreau să vomite.

— Da, gemu Kosef J.

— Veniţi la closet, spuse Fabius şi-l ajută pe Kosef J. să se ridice.

Cei doi se tîrîră de-a lungul unui coridor, fiecare agăţat de celălalt. Fabius, şchiopătînd şi gîfîind de efort, Kosef J., înnebunit de durere şi gata să explodeze. Era pentru prima oară cînd Kosef J. trecea pe coridorul acela, dar intui imediat că Fabius îl ducea spre closetul gardienilor. Un fel de mîndrie ciudată îl cuprinse, care i se răspîndi în corp peste frisoanele puternice de durere şi peste senzaţia de greaţă.

Fabius îl ajută să vomite ţinîndu-l tot timpul de ceafă. Kosef J. avea impresia că îşi scuipă afară, rînd pe rînd, toate măruntaiele. Sudoarea îi curgea pe gît şi pe faţă, lacrimile care ţîşniseră din cauza efortului se amestecau cu sudoarea. Fabius încerca să-l liniştească oarecum spunîndu-i mereu:

— Încă puţin, domnule Kosef, încă puţin.

Dar Kosef J. izbucnea din nou, iar şi iar, horcăind şi auzindu-se în timp ce horcăia şi avînd impresia că va vomita aşa pînă la sfîrşitul vieţii. Acela fu momentul în care Fabius, ţinîndu-l de umeri şi de ceafă, îl anunţă pe Kosef J. că, începînd din dimineaţa aceea, era liber.

3

Kosef J. declară că se simte mult mai bine şi-l rugă pe Fabius să-i permită să rămînă *puţin* singur. Fabius îşi scoase batista, îl şterse pe faţă şi pe gură, îl forţă delicat să păstreze batista şi-i spuse:

— Da, sigur.

Rămas singur, Kosef J. începu să se liniştească treptat. În closetul gardienilor era curat, faianţa aproape că îi reflecta imaginea. Mirosea a dezinfectant de bună calitate şi Kosef J. trase cu plăcere aer în piept. Încercă apoi, minute în şir, să-şi amintească exact propoziţia lui Fabius. Nu era sigur cum anume fusese *formularea* lui Fabius, ce cuvinte anume folosise. Încercă să-şi amintească, răscolind prin memoria auzului. Îi răsună în creier ceva de genul: „Curaj, domnule Kosef, de azi-dimineaţă aţi fost pus în libertate“. Dar nu, era prea lung, altfel se exprimase Fabius. „Încet, încet. D-acu sînteţi liber.“ Nici aşa. Fabius folosise un termen oficial, ceva de genul: „Perioada dumneavoastră de detenţie s-a terminat azi-dimineaţă“. Şi totuşi nu. Ceea ce-i spusese Fabius avea caracterul unei informaţii spuse pe un ton îngrijorat. „Aveţi grijă, domnule, de azi sînteţi liber ca pasărea cerului.“ Nu.

Kosef J. ar fi vrut să simtă ceva deosebit, să fie înnebunit de bucurie sau emoţionat pînă la lacrimi. Dar nu trăia nici pe departe aşa ceva. Vestea fusese transmisă, creierul său o înregistrase şi atîta tot. Singurul lucru pe care îl simţea era durerea de stomac şi o foame chinuitoare. Sigur, ceea ce-i spusese Fabius era o explicaţie pentru toate ciudăţeniile dimineţii. I se permiseseră aşadar încă trei ore de somn pentru că el, Kosef J., avusese dreptul la ele. În calitatea lui de om liber. Şi totuşi nu i se spusese de la bun început că era un om liber. El dormise, e drept, primul său somn de om liber, dar fără să ştie că în tot acel timp fusese liber. Erau destul de ciudaţi cei doi bătrîni gardieni, se purtaseră frumos, e drept, dar ciudat. Poate că nu era de datoria lor să-l anunţe pe el, Kosef J., că este liber şi atunci iar se explică totul. Dar dacă nu era de datoria lor să-l anunţe că este liber, cine ar fi trebuit să o facă? Kosef J. renunţă să se mai gîndească la toate acestea şi

încercă să se bucure. Încercă să se bucure cu un fel de îndîrjire, concentrîndu-şi toată voinţa.

— E cea mai frumoasă zi din viaţa mea, îşi şopti Kosef J., din dorinţa de a se emoţiona puţin.

Aşteptă cîteva clipe efectul acestei propoziţii şi apoi, nemulţumit, repetă, mult mai tare:

— E cea mai frumoasă zi din viaţa mea!

— Aţi spus ceva? se auzi vocea lui Fabius şi Kosef J. trebui să se opună din toate puterile ca să nu-l lase pe gardian să deschidă uşa.

— Aveţi nevoie de ceva? mai întrebă o dată Fabius, după ce se convinse că nu mai avea rost să tragă de uşă.

— Nu, nimic, răspunse Kosef J. cu o voce tandră dinăuntrul closetului.

Acum, în afară de foame, nu-l mai chinuia nimic. Se privi în faianţa pereţilor şi surîse. Faianţa era albă şi pielea sa căpăta şi ea o culoare sidefie. Descoperi alături, fixat în perete, încadrat într-un fel de chenar de marmură, un inel pe care fusese pus un sul de hîrtie igienică. Simţi instinctiv dorinţa de a derula cît mai multă hîrtie şi de a ascunde cîteva fîşii, pentru mai tîrziu. Îşi cenzură însă, cu superioritate, această pornire. Îşi trase pantalonii, trase de lanţul auriu al cazanului cu apă şi ieşi.

Fabius dispăruse. Kosef J. nu se mai simţea de loc stingherit. Se spălă îndelung pe mîini şi pe faţă la o chiuvetă aflată pe hol, sub una din ferestre. După ce savură răcoarea apei pe faţă, Kosef J. privi pe fereastră.

Fereastra dădea spre una din laturile închisorii pe care Kosef J. nu o mai văzuse pînă atunci. Îşi dădu seama că avea în faţă corpul administrativ, cu birourile, magaziile şi dormitoarele gardienilor. O alee acoperită cu pietricele mărunte ducea spre una dintre porţile secundare ale penitenciarului. Aleea era mărginită de cîţiva plopi bătrîni care-i plăcură nespus lui Kosef J. Poarta de la capătul aleii era mai puţin impozantă decît cealaltă, decît intrarea *numărul unu*, pe care o cunoştea de atîta timp. Două lampioane aşezate de o parte şi de alta îi dădeau însă acestei mici porţi un aer discret, intim, îmbietor.

Gîndul că, în sfîrşit, era liber, îi încolţi din nou în minte. O nemaipomenită dorinţă de a alerga spre poarta aceea străjuită de felinare se trezi în toată fiinţa lui. Dumnezeule, ce mai putea să însemne şi asta, *libertatea*? Oare libertatea însemna că avea voie să se plimbe şi pe aleea cu plopi? Oare avea voie să revină la fereastră şi după căderea nopţii, ca să vadă cum luminează felinarele?

Kosef J. îşi muşcă buzele de neputinţă. Practic nu ştia încă nimic din ceea ce urma să fie viaţa lui *acum*. Cineva ar fi trebuit, cu siguranţă, să-i spună cîteva lucruri, dar acel cineva nu se arătase încă. Cei doi gardieni păreau, şi ei, destul de stînjeniţi. Poate că era de datoria lui să pună *cîteva întrebări*, să ceară informaţii precise. În definitiv *el* era cel eliberat. I-ar fi venit greu să creadă că bătrînul Franz Hoss nu mai eliberase, niciodată, pe nimeni. „Sînt un prost“, îşi spuse Kosef J. şi porni hotărît spre grădina de legume.

Îi văzu de departe pe cei doi gardieni, tolăniţi pe o bancă, bucurîndu-se de cîteva raze de soare care reuşiseră, printr-o minune, să spargă plafonul de nori. Cei doi mîncau seminţe iar Franz Hoss îşi ţinea ochii închişi.

Deţinuţii se agitau veseli în jurul straturilor cu varză şi roşii. Cînd îl văzură pe Kosef J. încetară lucrul iar unii dintre ei începură să şuşotească cu o expresie mirată pe feţe, deşi plină de respect. Kosef J. se simţi, pentru moment, vinovat că toată dimineaţa dormise în loc să iasă la lucru împreună cu ceilalţi, ca de obicei. Trecu însă repede peste această senzaţie de vinovăţie zicîndu-şi că, în definitiv, el era acum un om *liber* şi avea cu totul alte *responsabilităţi*. În timp ce se îndrepta spre banca unde moţăiau cei doi gardieni, Kosef J. îşi propuse, nici mai mult, nici mai puţin decît să le ceară să fie condus cît mai repede cu putinţă la poartă numărul unu a închisorii.

— Cum merge? îl întrebă Franz Hoss deschizînd ochii înainte ca el, Kosef J., să fi ajuns destul de aproape pentru a începe discuţia.

Fabius se ridică, nu se ştie de ce, în picioare. Lui Kosef J. i se opri respiraţia şi toate intenţiile sale de a pune *cîteva întrebări* se evaporară brusc. Deţinuţii îşi reluară lucrul.

— Bine, spuse Kosef J., pentru că bătrînul gardian aştepta, se vedea clar, un răspuns.

— Vreţi să staţi puţin cu noi? întrebă Fabius iar Kosef J. spuse „da“.

— E de mirare că mai iese soarele, bombăni Franz Hoss.

Fabius îi întinse lui Kosef J. un pumn de seminţe.

— Poftim, serviţi.

Kosef J. nu refuză. Îi era îngrozitor de foame şi ar fi mîncat orice. S-ar fi repezit şi în grădină, să culeagă cîteva boabe de mazăre, dar, nu-şi dădea seama de ce, îi era ruşine.

— Uite la puturoşii ăştia, bombăni din nou bătrînul gardian, n-au făcut nimic de dimineaţă. Şi-au umplut burţile, asta au făcut. Şi-au umplut burdihanul. Atîta tot.

Kosef J. se înroşi brusc şi rămase cu degetele în aer. Reuşi să scuipe cîteva coji şi, cu gura deschisă, aşteptă ca aerul să-i intre în plămîni împins de undeva, de dinafară. Oare Franz Hoss învăluise, sub cele spuse, un reproş?

— Păcat că e duminică, spuse Fabius privindu-l lung pe Kosef J., dar acesta din urmă nu înțelese, nici din această propoziție, mai nimic.

Tăcură o vreme toți trei. Spărtura din nori începu să se închidă, spre marele regret al lui Franz Hoss. Cînd ultima rază de soare fu pur şi simplu retezată de avalanşa de nori, bătrînul gardian sări brusc în picioare şi dădu un ordin. Deținuții se încolonară imediat. Era ora mesei şi fiecare aştepta întoarcerea la penitenciar.

— Asta e, spuse Fabius către Kosef J., încheind o discuție care oricum nu avusese loc.

Coloana de deținuți se puse în mişcare. Franz Hoss urla într-una, dînd tot felul de comenzi şi ocărîndu-i ba pe unii, ba pe alții. Fabius îşi scutură cojile de semințe din barbă şi porni după Franz Hoss.

Kosef J. se simți, dintr-odată, nespus de singur. O singurătate grea, apăsătoare, învăluită într-o tristețe aproape insuportabilă. Niciodată nu se mai simțise atît de abandonat şi niciodată ființa sa nu trăise o stare de confuzie mai mare. Din toate impulsurile contradictorii care îl încercau, Kosef J. îl alese pe cel mai natural şi mai organic. Hotărî să intre în celula sa şi să aştepte masa de prînz.

Porni aproape în fugă ca să ajungă din urmă coloana.

4

De data asta Kosef J. era de-a dreptul furios. Pentru a doua oară, în ziua aceea, gardienii treceau pe lîngă celula sa fără să-i lase tava regulamentară cu mîncare. Pe tot etajul răsuna larma obişnuită a acelei ore *de masă*. Se auzeau clefăituri, scurte hohote de rîs, cîte un rîgîit. Vesela propriu-zisă nu făcea mult zgomot pentru că era din plastic. Sunetele răzbăteau înfundat, ca dintr-un stup învăluit în aburi.

Kosef J. ura foamea. Fusese dispus, întotdeauna, să îndure orice, dar nu foamea. Era dispus să înţeleagă o mulţime de lucruri, dar nu înţelegea de ce nu i se mai *dădea* de mîncare. Bănuia, totuşi, că toată *imprecizia* eliberării sale era legată de atmosfera specială a zilei de duminică, zi cînd tot programul era oarecum dat peste cap. Reflectînd mai adînc la cele întîmplate afară, Kosef J. îşi spuse că vorbele lui Fabius, „păcat că e duminică", nu puteau avea decît *această* semnificaţie. Dacă ar fi fost orice altă zi a săptămînii, probabil că lucrurile ar fi mers *altfel* iar el, Kosef J., s-ar fi aflat deja dincolo, dincolo de poarta cu lampioane, de exemplu. Da, se putea înţelege o astfel de situaţie, se puteau înţelege şi accepta o mulţime de alte lucruri. Dar povestea cu micul dejun şi mai ales cea cu masa de prînz, astea nu.

Kosef J. porni în căutarea lui Franz Hoss fără să-l mai strige, din uşa celulei, aşa cum făcuse cu puţin timp înainte, şi să ceară permisiunea de a o părăsi. În definitiv, era un om liber. Trecu, nu fără o oarecare mîndrie, printre uşile ferecate ale celorlalte celule, deşi foamea îl înnebunea pur şi simplu şi îl făcea să fie de-a dreptul invidios.

Franz Hoss şi Fabius mîncau la capătul coridorului, lîngă lift. Cei doi erau atît de concentraţi pe ceea ce făceau, încît nu-l auziră pe Kosef J. apropiindu-se. Franz Hoss terminase supa şi trecuse la bucata de carne. Fabius, care mînca mai încet, savurînd fiecare secundă a acelui moment, se mai afla încă la ultimele cinci-şase linguri de supă. Lui Kosef J. i se păru, nu ştia nici el de ce, că masa celor doi gardieni era puţin *mai bogată* decît ar fi trebuit să fie de obicei. Un castron al cărui rost era greu de ghicit părea ascuns sub scaunul lui Fabius. Castronul, avînd forma unei căşti soldăţeşti,

se legăna uşor, ca şi cum ar fi fost aşezat acolo nu de mult şi din cauza asta nu reuşise să ajungă încă la starea de repaos.

Kosef J. încetini paşii, dar îşi păstră pe față toată încrîncenarea şi toată hotarîrea.

— O, domnul Kosef, făcu Franz Hoss cu gura plină.

— Domnule Hoss, vă rog cu respect, eu nu ştiu ce se întîmplă, reuşi să bîiguiască Kosef J.

— Adică ce? se opri gardianul din mestecat, îngrijorat la culme, cu ochii holbați.

— *Mîncarea*, domnule, şopti Kosef J. gîtuit, aproape să izbucnească în plîns. Mărul lui Adam, pus în mişcare de cine ştie ce nerv excitat, îi oscila de sus în jos, silindu-l mereu să înghită în sec.

— Mîncarea? repetă gardianul.

— Mîncarea, da, mîncarea, reuşi să mai silabisească Kosef J.

Cei doi gardieni se priviră unul pe altul. Franz Hoss clipea des, căutînd, probabil, în creierul său, relații ascunse între cuvîntul „mîncare“ şi prezența lui Kosef J. în acel loc.

— Păi, bine, domnule Kosef, mormăi Franz Hoss, parcă ştiam că vi s-a spus.

— Ce? întrebă Kosef J.

Franz Hoss îl privi mustrător pe Fabius:

— I s-a spus ori nu i s-a spus?

— I s-a spus, i s-a spus, întări, speriat, Fabius.

— Poftim, făcu Franz Hoss către Kosef J.

— Ce? Ce? se chinui să emită ultimul.

Momentul era cît se poate de stînjenitor, sau cel puțin aşa i se părea lui Kosef J. Privind spre farfuria lui Fabius realiză că ultimele linguri de supă se răciseră şi acest fapt ar fi fost de natură să-l enerveze grozav pe bătrîn.

— Sînteți liber, domnule Kosef, sînteți liber, răcni Franz Hoss, numai din dorința de a accentua *ideea*, fără nici un adaos de ură sau nervozitate.

„Iar încep ăştia“, gîndi Kosef J.

— Înțelegeți, continuă Franz Hoss. Gata. Sînteți *tăiat*.

Fabius izbucni în rîs, ceea ce îl încurajă oarecum pe Kosef J., deşi simțea tot mai mult dorința de a se întoarce în fugă în celula sa şi de a se ascunde cu capul sub pernă.

— Nu mai aveți drept de masă, explică, foarte calm, Fabius. Porția dumneavoastră *s-a tăiat*. Înțelegeți? Sînteți tăiat din buget. La ora asta,

întrucît sînteți liber, ştiți… practic penitenciarul nu mai e obligat cu nimic… Înțelegeți?

Kosef J. înțelese. Cei doi continuară să mănînce.

— Dar dacă vreți să vă cumpărați ceva… auzi Kosef J. ca prin vis, fără să-şi dea seama care dintre cei doi gardieni vorbise.

— Sigur, puteți să vă cumpărați ceva, continuă cealaltă voce.

— Ceva bun, reluă prima voce.

— Cîrnați e bine?

„Ce să fac, ce să fac, ce să fac?“, se rotea întrebarea în creierul lui Kosef J. Libertatea căzuse sub o formă foarte îndepărtată şi ireală. Iar el, el, fostul deținut de la celula cu numărul 50, eliberat acum, nu avea nici un punct de reper, nici un gest nu mai avea consistență, nici un gînd nu era destul de puternic încît să împingă la fapte. Fabius îşi sorbise ultimele linguri de supă, reci, cu aceeaşi plăcere cu care le sorbise pe cele calde. Franz Hoss îşi terminase bucata de carne şi acum culegea firimiturile de pîine şi le înghițea cu aceeaşi plăcere cu care înghițise bucățile de carne. Fabius îşi mînca bucata de carne personală cu aceeaşi plăcere cu care Franz Hoss îşi mîncase şi el bucata de carne personală. „La ei, gîndi Kosef J., toate lucrurile sînt simple, ei ştiu ce trebuie să facă în fiecare moment, la ei totul are un sens…“

— Omului îi este foame, spuse Fabius.

Kosef J. încercă să-l privească pe Fabius drept în ochi ca să-şi arate în felul acesta recunoştința.

— Să-l duc la bucătărie? întrebă, nu se ştie pe cine, Fabius.

— Du-l, se auzi vocea lui Franz Hoss iar Kosef J. îşi mută repede privirile pe fața bătrînului gardian, din aceeaşi pornire infantilă de a-şi arăta recunoştința.

— Veniți, făcu atunci Fabius, oftînd din greu, ca un om care ştie că siesta lui s-a dus dracului.

„Sînt totuşi nişte oameni minunați“, gîndi Kosef J. şi îl urmă pe Fabius în lift.

Deşi înfometat şi aproape amețit de evenimentele neobişnuite ale zilei, Kosef J. se bucură mult că putea, în sfîrşit, să străbată aleile care duceau spre bucătărie. Era o altă zonă a penitenciarului unde nu călcase niciodată cu piciorul şi pe care o privise întotdeauna de la distanță, cu un fel de dorință perversă. Era avid de imagini noi şi, iată, imagini noi i se derulau în fața ochilor. Simțea sub picioare pietrişul aleilor ca pe ceva aşteptat de

multă vreme, ceva în stare să-l regenereze. Pe măsură ce se apropia de bucătărie se bucura că putea să vadă coşurile de deasupra acoperişului şi ferestrele mari, de la sala de mese a personalului.

Cerul era acoperit de nori zdrenţuiţi. Un vînt destul de rece făcea să tremure frunzele plopilor. Fumul negru de la coşurile bucătăriei se proiecta neplăcut pe cer.

— O să avem o iarnă lungă, spuse Fabius, abătut.

Kosef J. ar fi vrut să răspundă cît mai cald şi mai afabil cu putinţă, dar nu găsi decît cuvintele:

— Se poate.

— Or să fie şapte ierni lungi, o să vedeţi, continuă Fabius. Au fost deja şapte ierni scurte şi acum or să fie şapte ierni lungi.

Kosef J. încercă să-şi amintească dacă ultimele şapte ierni fuseseră într-adevăr scurte. Dar toate iernile fuseseră, pentru el, mai degrabă exasperante, sau mai bine spus identice, egale, nespus de egale în exasperare.

— Or să fie, or să fie, răspunse totuşi, mustrîndu-se în sinea lui că recurgea la afirmaţii atît de prosteşti.

Intrară în clădirea care adăpostea bucătăria. În hol era mult mai cald decît în orice încăpere în care Kosef J. intrase vreodată. Mirosea, de asemenea, peste măsură de plăcut.

— Rozette! strigă Fabius. Apoi, întors către Kosef J.: să vezi că mănîncă.

Lui Kosef J. nu i se păru însă neobişnuit ca o persoană cu numele de Rozette, în bucătărie fiind, să *nu* mănînce.

— Rozette! mai strigă o dată Fabius, atît de tare încît se înecă şi începu să tuşească.

Kosef J. se simţi dator să spună şi el ceva, mai ales că tot acel drum fusese făcut în interesul lui. Strigă, de aceea, şi el, cît mai politicos cu putinţă:

— Rozette!

— Da' de unde, făcu Fabius cu o grimasă dezamăgită. Cînd mănîncă nu aude pe nimeni.

Pătrunseră într-o sală destul de mare unde se aflau mai multe cuptoare electrice. Kosef J. încetini paşii, intimidat, avid să privească mai de aproape instalaţiile acelea fantastice. Dar Fabius îl trase de mînă, ocoliră două sau trei maşini de spălat vase şi se îndreptară spre unul din cele mai ascunse

colțuri ale sălii, dincolo de dulapurile cu tacîmuri. La o masă de lemn o femeie hrănea un copil.

— Ea e Rozette, spuse Fabius şi se aşeză, frînt, pe un scaun.

Copilul se uită amuzat la Fabius iar Fabius făcu o strîmbătură.

— Dumnealui este Kosef J., de care ți-am vorbit, continuă Fabius. Dumnealui o să mănînce aici.

Kosef J. trase aer în piept ca să spună ceva, dar nu-i veni absolut nimic în gînd. Copilul îl măsura din priviri şi atunci zîmbi spre copil.

— Bine, se auzi glasul Rozettei.

Femeia avea un timbru atît de plăcut, încît Kosef J. tresări şi aşteptă ca ea să mai spună ceva. Rozette se mulțumi însă cu atît. Puse într-o farfurie un fel de materie zgrunțuroasă, dar caldă şi aburindă şi o aşeză în fața lui Kosef J.

— Pîine la discreție, adăugă Fabius pentru a completa gestul femeii.

Kosef J. începu să mănînce nespus de mulțumit. Copilul continua să-l privească insistent, încît se întrebă dacă nu cumva şi copilului îi mai era foame. Dar nu, copilul mîncase *tot*, acum era pur şi simplu curios. „Sînt un străin pentru el, nu?“, îşi explică Kosef J. Mestecînd cu grijă îl privi din nou pe copil. Copilul îi zîmbi. Kosef J. primi acest zîmbet cu o încîntare nesfîrşită. „E un copil bun“, îşi zise. „Şi mîncarea e bună“, îşi zise din nou. Toate lucrurile erau incredibil de calde şi de primitoare în corpul acela al penitenciarului.

— Merge, merge? întrebă Fabius rîzînd.

Kosef J. dădu din cap şi rîse cu gura plină. Femeia rîse şi ea. Toți trei îl priveau acum cu o expresie de mare înțelegere pe fețe. Kosef J. se simți, pentru prima oară în viața lui, fericit.

— Dacă mai vreți vă mai pun, spuse Rozette cu vocea ei atît de plăcută.

— A, nu, spuse Kosef J.

— Nu trebuie să vă jenați, spuse femeia.

„Aşa, aşa, vorbeşte-mi, vorbeşte-mi cît mai mult“, gîndi Kosef J. Ar fi ascultat-o la nesfîrşit pe Rozette, chiar dacă i-ar fi vorbit despre cum funcționează maşinile de spălat vase . „Am s-o ajut la sfîrşit“, îşi propuse el. Da, era numaidecît necesar să facă şi el ceva pentru oamenii aceia. „Şi pe Fabius am să-l ajut“, cugetă el în continuare, deşi nu ştia încă în ce fel anume l-ar fi putut ajuta pe Fabius.

Femeia îi mai puse o porție fără să-l întrebe nimic. Toți trei rîseră din nou cînd el se reapucă să mănînce. „Sînt amabili, sînt buni, sînt oameni adevărați“, își zise iar și iar Kosef J. Asta era viața, asta era libertatea, iat-o, în sfîrșit, libertatea întreagă, adevărată, în fața lui.

— Eu mă duc, anunță Fabius.

— Mulțumesc, mulțumesc foarte mult, strigă Kosef J. în urma gardianului.

— Vreți apă? îl întrebă femeia.

— Da, da, răspunse cu entuziasm Kosef J., sperînd să înceapă un cît de scurt dialog cu ea.

— Adu-i domnului Kosef un pahar de apă, spuse Rozette copilului.

Copilul țîșni de pe scaun și aduse un pahar cu apă. „Ce ascultător e“, gîndi Kosef.

— Ce ascultător e, spuse el imediat, cu voce tare de data aceasta, pentru că își dorea să spună ceva și nu găsise nimic mai simplu decît să-și repete gîndul.

— Da, e foarte ascultător, conveni femeia.

— E foarte bine crescut, adăugă Kosef J., mîndru că-i venise în minte această propoziție, deși uluit că un asemenea gînd zăcuse atîta vreme în creierul său fără să fie conștient de el.

— Eu l-am crescut, spuse femeia. Apoi îl sărută pe copil întrebîndu-l: nu-i așa?

— Pot să vă ajut cu ceva? întrebă Kosef J. cînd se ridică de la masă.

— Nu, răspunse Rozette.

Kosef J. insistă:

— Fac orice.

Femeia clătină de cîteva ori din cap și Kosef J. simți o undă neliniștitoare de regret. Porni spre ieșire. Copilul se luă după el.

Ajuns în alee, Kosef J. se opri. Copilul se opri și el, cu cîțiva pași mai în spate. Vremea era, în continuare, extrem de capricioasă. Din cînd în cînd razele soarelui se proiectau pe ziduri și pe pietrișul albăstriu. Kosef J. fu din nou teribil de încurcat. Pe de o parte era foarte mulțumit că reușise să-și potolească foamea, pe de altă parte nu știa ce avea de făcut în continuare. Se întoarse și privi spre copil. Ca și cum gestul acesta ar fi fost un semnal, copilul zvîcni și se apropie de Kosef J.

— Am pietre, spuse copilul.

— Cum? întrebă Kosef J.

Copilul chicoti. Îl trase după el pe Kosef J., ținîndu-l de mînă. Ocoliră cîteva clădiri despre care Kosef J. nici nu ştia că existau şi se opriră într-un fel de fundătură, lîngă un zid înnegrit şi umed.

— Aici, spuse copilul.

La baza zidului cineva făcuse o mică groapă şi cineva o umpluse cu nişte pietre zgrunțuroase.

— Sînt ale mele, spuse din nou copilul.

Kosef J. nu înțelese nimic. Instinctiv însă îşi compuse o față mirată.

— Toate, continuă copilul. Cînd aveți nevoie, puteți veni aici.

— Am să vin, spuse Kosef J., am să vin neapărat.

5

Kosef J. dormi profund, fără vise. Cînd se trezi, luni dimineață, fu foarte mirat că nu auzise nimic din larma micului dejun. Ieşi pe coridor şi găsi toate uşile celulelor larg deschise. Toată lumea plecase la muncă. Îşi aminti că el era *liber*. Se duse jos, la parter, unde se afla chiuveta gardienilor şi se spălă pe față.

Privi pe fereastră. Poarta cea mică, cele două felinare, aleea cu plopi, cerul cu nori zdrențuiți şi cu raze fugare, toate erau la locul lor. Îi răsunară în minte cuvintele lui Fabius, „Dumnealui o să mănînce aici“, drept pentru care se duse la bucătărie.

Franz Hoss şi cu Fabius jucau zaruri la masa de lemn. Rozette pusese în funcțiune maşinile de spălat vase şi părea că munceşte din greu. Copilul lipsea. Aerul era de nerespirat. Aburii care veneau dinspre maşini aduceau un miros rău de detergent şi de grăsime.

— Aha, iată-vă, comentă Franz Hoss cînd îl văzu pe Kosef J. Fabius nu spuse nimic. Franz Hoss amestecă zarurile într-o ceaşcă de tablă, foarte concentrat, cu obrajii roşii de emoție, îşi fixă privirile undeva, într-un punct aflat dincolo de lumea perceptibilă şi timp de cîteva secunde păru că se roagă. Apoi aruncă zarurile. Cei doi gardieni bătrîni se aplecară amîndoi deodată, mai să-şi ciocnească frunțile. Fabius rîse necruțător.

— Ai dat un rahat, asta ai dat, spuse el. Nu aşa se dă. Nu dai la zaruri cum ai arunca grăunțe.

Franz Hoss nu răspunse. Oarecum posomorît, îl căută din priviri pe Kosef J. ca şi cum ar fi implorat un ajutor oarecare.

— Nu se dă aşa, continuă necruțător Fabius. Se dă cu capul, nu cu mîinile.

Rozette aduse o tavă pe care se aflau două felii mari de pîine şi două ceşti pline cu un lichid gălbui. Aşeză tava pe un colț al mesei şi plecă fără să spună un cuvînt. Kosef J. se uită în jur în speranța că va găsi un scaun. Nu văzu nimic şi începu să mănînce stînd în picioare.

— Nici nu se amestecă în halul ăsta, auzi mai departe teoria lui Fabius. Cînd amesteci, nu te uiți la dracu’.

Kosef J. îşi propuse să termine de mîncat cît mai repede şi să plece. De data aceasta nu-i mai plăcea în bucătărie. Aburii erau tot mai sufocanți şi mici picături de grăsime începeau să-i cadă în păr.

— Ați fost la magazie? îl întrebă dintr-odată Franz Hoss pe Kosef J.

— Nu, răspunse el repede.

— Păi să mergeți, spuse cu ciudă bătrînul gardian.

Era rîndul lui Fabius să arunce zarurile şi Kosef J. se opri din mestecat. Nu se auzea decît zgomotul înfundat al maşinilor de spălat vase. Fabius aruncă şi imediat explodă într-un nou comentariu:

— Vezi, ți-am spus? Ți-am spus sau nu ți-am spus?

Franz Hoss îşi scoase o batistă mare şi-şi suflă nasul cam la fel cum ar fi făcut-o un copil bosumflat.

— Acu' înțelegi? insistă Fabius. Uşor, cît mai uşor. Asta e tot. Cît mai uşor posibil.

Kosef J. se străduia să-şi dea seama de ce-l întrebase Franz Hoss dacă *fusese* pe la magazie. Ce treabă avea el, Kosef J., la magazie? Nimeni nu-i spusese că trebuia să meargă la magazie. Nici nu ştia măcar că există o magazie.

— Pentru ce? întrebă el cu o voce indiferentă, ca şi cum ar fi evocat un lucru lipsit de importanță.

— Pentru haine, veni răspunsul.

Din nou, Kosef J. fu cuprins de o emoție inexplicabilă, o emoție care i se localiză, ca o gheară, la rădăcina gîtului. Aşadar pentru haine! Evident, pentru haine. Cum de nu-şi dăduse seama pînă atunci? Era foarte simplu, de altfel. Libertatea trebuia marcată numaidecît printr-un *semn* şi cel mai sigur semn era schimbarea hainelor. Era vina lui că se obişnuise atît de mult cu hainele de deținut încît ajunsese să nu-şi mai poată imagina că oamenii pot purta şi altfel de haine.

— Să vă duceți mîine, se auzi din nou vocea lui Franz Hoss, urmată imediat de sunetul zarurilor rostogolite pe masa de lemn.

— Am să mă duc, răspunse Kosef J. încercînd să folosească acelaşi ton indiferent. „De ce mîine şi nu azi?“, nu se putu abține, însă, să se întrebe. Hainele, sigur, erau atît de importante, ar fi trebuit să-i fi fost date încă de dimineață. Încă de ieri. Dar nu, duminica, era de la sine înțeles, duminica magazia s-ar fi putut să fie închisă. Sigur că a fost închisă. Dar azi? De ce nu azi? Era vina lui, numai şi numai vina lui că nu se interesa mai serios de propriile sale drepturi. Sigur, Franz Hoss era un om drăguț şi săritor, dar nu

era de datoria lui să-l tragă de mînecă pe el, pe Kosef J., la magazie şi apoi pînă dincolo de poarta penitenciarului şi să-i spună eventual: „Domnule Kosef J., poftim, aici este locul de unde începe libertatea dumneavoastră“.

„Totuşi, de ce mîine şi nu azi?“ continuă să se frămînte Kosef J. Ca să-l întrebe acest lucru pe Franz Hoss nu avea destul curaj. Ar fi fost de-a dreptul o impolitețe. E ca atunci cînd îți pare enorm de rău de un lucru despre care n-ai ştiut că există, dar ai aflat că nu ți se mai dă. Iar ziua de mîine era cît se poate de aproape, nu conta prea mult o întîrziere de *o zi*. Şi poate nici nu era o întîrziere, poate că magazia pur şi simplu nu era deschisă duminica şi nici lunea. Se putea şi asta. Se putea orice.

— Vreți să încercați o dată? îl întrebă Fabius întinzîndu-i zarurile.

— Încerc, spuse vesel Kosef J.

Aruncă zarurile în ceaşca de tablă, scutură ceaşca de două ori şi o aşeză pe masă cu gura în jos. Ridică ceaşca şi toți trei se aplecară, curioşi, deasupra zarurilor.

— Poftim! exclamă Fabius. Domnul Kosef dă *corect*.

Kosef J. nu se lămuri dacă scorul obținut însemna unul foarte bun, bun sau numai acceptabil, din punctul de vedere al celor doi gardieni. Nici nu se repezi să-i întrebe. Faptul că dăduse „corect“ îi era suficient.

Rozette veni să ia tava cu resturile micului dejun. Văzînd-o, simți dorința acută de a o auzi vorbind şi se oferi călduros s-o ajute la spălat vasele.

— Da, spuse Rozette şi Kosef J. o urmă încîntat.

Munci din greu pînă aproape de căderea nopții.

6

Sala în care se aflau maşinile de spălat vase era mult mai vastă decît şi-ar fi putut închipui Kosef J. Semăna puțin cu hala unei uzine, pentru că maşinile, în număr destul de mare, fuseseră înşirate pe trei rînduri şi legate între ele cu un fel de benzi transportoare. Deşi nu funcționau deocamdată decît două, cea la care lucra el şi cea la care lucra Rozette, zgomotul produs de motoare, de pistoane şi de benzile rulante reuşea să te asurzească.

Rozette îi explicase, fără vorbe, folosind doar gesturile, cum anume trebuia pornită şi oprită o asemenea instalație şi ce trebuia făcut cu fiecare piesă din veselă. Practic, farfuriile, tăvile, lingurile şi cuțitele murdare veneau pe bandă dintr-o cu totul altă secție a bucătăriei, un loc misterios unde se adunaseră, se pare, mii de vase şi mii de tacîmuri. Oare ce festin fantastic lăsase o asemenea stivă de obiecte nespălate? se întrebă Kosef J. Era imposibil ca toate farfuriile acelea să fi fost folosite numai de către deținuți. Doar dacă penitenciarul nu se învecina cu un altul, mult mai mare decît cel pe care îl cunoştea el.

Ritmul de lucru era de-a dreptul infernal. Fiecare piesă care venea pe bandă trebuia sortată în funcție de mărimea ei şi introdusă într-un anumit sertar al maşinii. Din cînd în cînd se întîmpla să mai scape cîte ceva din mînă. Nimic grav, însă, pentru că toate, dar absolut toate vasele erau din plastic.

La fiecare jumătate de oră Rozette îşi abandona lucrul la maşina ei şi venea să-l aprovizioneze pe Kosef J. cu detergent.

Femeia nu zîmbea, nu întîrzia prea mult, atît cît să spună: „E foarte bine, domnule Kosef“ sau „Nici nu ştiți cît mă ajută asta“. Oricum, era de ajuns. Ceea ce-l supăra cel mai mult era aburul fierbinte care țîşnea din toate încheieturile celor doi monştri mecanici. Aburul devenea cîteodată atît de dens, încît Kosef J. nu mai vedea decît la un metru în fața sa, atît cît să poată decide dacă vasul următor trebuia pus în sertarul pentru obiecte mari sau în sertarul pentru obiecte mici.

La un moment dat, prin aburul acela fierbinte, unsuros şi rău mirositor, se apropie copilul cu un pahar în mînă. Kosef J. fu atît de mirat, încît scăpă

din mînă cîteva vase şi apoi se opri de tot. Surprinzător, banda rulantă încetini. Copilul se opri lîngă Kosef J. şi-i întinse paharul. În pahar se afla un lichid alb. „Lapte, probabil“, gîndi Kosef J.

— Poftim, spuse copilul.

— Mulţumesc, spuse Kosef. Bău pe nerăsuflate şi adăugă: a fost bun.

— Mai vreţi? întrebă copilul.

— Mai tîrziu, spuse Kosef J.

Dinspre uscătorul maşinii se auzi un huruit îngrozitor, ca şi cum nişte roţi dinţate ar fi început să sfîşie obiectele acelea fragile din material plastic.

Copilul rîse. Kosef J. rîse şi el. Copilul îi întinse una din pietrele acelea zgrunţuroase pe care i le arătase în groapa din spatele bucătăriei.

— Miroase frumos, spuse copilul.

Kosef J. luă piatra, o adulmecă şi descoperi că, într-adevăr, piatra mirosea nespus de plăcut. Nu avu destul răgaz să se întrebe cum anume o piatră poate mirosi atît de plăcut. Copilul dispăru lăsîndu-l pe Kosef J. cu piatra în mînă.

Kosef J. puse piatra în buzunar şi continuă să îndoape maşina cu vase murdare.

Cînd totul fu gata, Rozette deschise larg ferestrele bucătăriei. Afară adia un vînt ceva mai blînd decît cel de duminică. Soarele se afla în amurg. Jumătate de cer se înseninase de tot. Cealaltă jumătate continua să fie acoperită de nori zdrenţuiţi şi întunecaţi. Kosef J. trase puternic în piept aerul oarecum parfumat de prezenţa plopilor.

Femeia aduse pîine, carne şi vin. Kosef J. se gîndi, în timp ce se aşeza la masa de lemn, că mîncarea adusă de Rozette ţinea loc de prînz şi de cină totodată. Singurul lucru care începuse să-l deranjeze, de cînd fusese eliberat, era acea imprevizibilitate a meselor pe durata unei zile.

Nu-şi mai amintea de cînd nu mai văzuse vin şi de cînd nu mai băuse vin. Femeia voise, probabil, să-i facă o surpriză.

— Ş-acu’ ce-o să se-ntîmple, întrebă Rozette după ce se aşeză şi ea la masă, ca să-l privească mai cu atenţie.

— Să se-ntîmple ce? tresări nedumerit Kosef J.

— Unde o să plecaţi? preciză ea.

— A! În oraş, spuse el.

— Cînd? întrebă ea.

— Mîine, spuse el. Apoi adăugă: mîine primesc hainele.

— Aha, făcu ea şi tăcu apoi o vreme mai îndelungată.

Lui îi plăcea nespus să mănînce privit de ea. Sorbi de cîteva ori din paharul cu vin şi spuse:

— E bun.

— E roşu, răspunse ea.

El termină pîinea şi carnea şi acum voia să bea cît mai încet posibil din paharul cu vinul cel roşu. „E grasă, dar frumoasă", gîndi brusc Kosef J., ruşinîndu-se imediat de ceea ce gîndise. Coborî privirile sperînd că Rozette n-o să-i descifreze, în felul acela, gîndul. Dar femeia vorbi ca şi cum i-ar fi auzit instantaneu cuvintele.

— Mă umflu îngrozitor din cauza aburului, spuse ea.

Kosef J. simți că înnebuneşte de ruşine. Avea senzația că fusese prins asupra faptului, că fusese descoperit în timp ce făcea un lucru îngrozitor de ruşinos, de care nu se mai putea spăla niciodată.

— Nu, nu, n-am vrut să spun *asta*, reuşi el să murmure.

— Poftim? întrebă ea cu toată fața mirată.

— N-am vrut să spun *asta*. Vă rog foarte mult să… să mă iertați! reuşi el să încheie, ridicînd în acelaşi timp privirile ca să vadă ce şanse mai avea ca femeia să-l ierte. Dar Rozette era atît de surprinsă, încît Kosef J. nu mai ştiu ce să creadă. Se priviră cîteva secunde în tăcere, fiecare mai nelămurit decît celălalt.

— Mă duc să închid, spuse ea şi Kosef J. răsuflă uşurat, fără cea mai mică dorință de a şti ce anume voia femeia să închidă.

7

Se duse la poarta aceea secundară, sperînd că lampioanele erau aprinse. Nu auzi pe nimeni păşind în urma lui. Seara părea infinit de calmă şi de tăcută. Vîntul încetase dintr-odată să mai adie. Norii încremeniseră pe cer iar soarele rămăsese fixat doar puțin sub linia orizontului, atît cît să împrăştie o lumină slabă şi dulce. Frunzele plopilor păreau înghețate din cauza ciudatei lor imobilități.

Nu se auzea nici măcar sunetul bocancilor care călcau peste pietrişul aleii. Dacă cineva ar fi pocnit din degete sau şi-ar fi lovit palmele una de alta, nu s-ar fi auzit, poate, nici în cazul acesta, nimic.

Kosef J. se afla într-un fel de stare de beatitudine. Nimic nu-l făcea să se grăbească şi nimic nu-l îngrijora. Liniştea pătrunsese pînă în adîncul creierului său. Zări încă de departe două puncte plăpînd-luminoase şi se înfioră în sinea lui. Cele două felinare ardeau. Probabil că un om anume avea obligația să le aprindă seară de seară. „Pentru cine oare?“, nu-şi putu el reprima întrebarea. „Nu contează“, îşi răspunse tot el, imediat. Important era că *două* flăcări vii luminau acolo, de o parte şi de alta a unei porți despre care nu se prea ştia la ce foloseşte. Sau, cel puțin el, Kosef J., nu-şi putea imagina deocamdată la ce folosea poarta aşa numită *secundară*.

Pe măsură ce se apropia, imaginea îl fascina tot mai puternic. Razele pornite din două centre sferice colorau amurgul într-un fel extrem de cald şi îmbietor, împrăştiind acea senzație pînă departe, de parcă cerul întreg şi-ar fi împrumutat culoarea de la felinarele penitenciarului. Kosef J. încetini paşii, cu privirile captate definitiv de ciudata feerie.

Tîrziu descoperi că poarta era larg deschisă.

Cînd realiză acest lucru, Kosef J. avu o reacție care-l surprinse profund. Pur şi simplu îi venise să fugă. Să fugă unde? Nu ştia nici el. Undeva, înapoi, desigur. În propria sa celulă, poate. Sau cel puțin pînă la camera de veghe a gardienilor, ca să *anunțe*. Franz Hoss, desigur, ar fi trebuit anunțat imediat. O poartă larg deschisă, într-un penitenciar, nu era un lucru normal. Kosef J. intuia lucrul acesta şi se simțea, nu ştia nici el de ce, *responsabil*.

O mulțime de gînduri îl invadară, dar nu fu în stare să facă nici un gest. După cele dintîi momente de stupoare îşi aminti că el era, de fapt, un om liber. N-avea nici un rost să se sperie în halul acela, el era un om liber. Dovadă că-şi putea permite să se şi plimbe prin aripile mai *discrete* ale penitenciarului. Nu era treaba lui să se întrebe dacă poarta aceea trebuia sau nu să fie deschisă, acolo, la ora aceea. Din moment ce felinarele ardeau, asta însemna că pe acolo cineva trecuse deja. Cineva avusese o misiune pe care şi-o îndeplinise şi acel cineva văzuse probabil şi poarta deschisă şi nu reacționase, dovadă că poarta era încă deschisă. În concluzie, nu era nimic ciudat şi neregulamentar în faptul acela, că poarta era *deschisă*.

„Să-i mai ia şi dracu'", gîndi Kosef J., înciudat.

Se apropie de poartă ca să privească *dincolo*. Din nou, ca şi atunci cînd fusese anunțat că era liber, îşi dădu seama că ar fi trebuit să simtă ceva. Dar nu simțea nimic. Îşi dădu seama că ar fi fost normal să simtă o nemaipomenită curiozitate, sau o sufocantă emoție. Nu mai privise *dincolo* de atîta timp. Dar nu simțea absolut nimic.

Se opri în chiar cadrul porții şi privi *dincolo*. Lumina devenise puțin mai slabă între timp şi Kosef J. îşi concentra privirile atît cît putea să o facă. Nu se vedea mare lucru dincolo, trebui să recunoască acest lucru. Dar nici nu era dezamăgit. Vedea doar un drum de țară care ducea spre o grădină cu arbori. În dreapta şi în stînga drumului era cîmp gol, presărat cu o iarbă pitică.

Kosef J. se aşeză pe iarbă. Îi plăcu foarte mult cînd palmele i se umeziră puțin la atingerea ierbii. Se întinse pe spate şi privi cerul. Apăruse deja o stea firavă deasupra bucătăriilor.

„E bine", cugetă creierul lui Kosef J.

„E frumos", îşi spuse Kosef J.

„E exact cum trebuie să fie", cugetă din nou creierul lui Kosef J. Tresări pentru că i se păru că auzise un lătrat.

„Un cîine, un cîine", jubilă creierul lui Kosef J.

Se ridică repede în picioare şi încercă să scruteze orizontul. Părea că undeva, dincolo de grădina cu arbori, se mai afla ceva, ceva îngrămădit chiar pe linia orizontului, „Oraşul", îşi spuse, de data asta puțin neliniştit, Kosef J. Aşadar acolo era oraşul. Straniu. Ani de zile trăise cu sentimentul că oraşul se afla oarecum în spatele curții interioare unde se făceau plimbările zilnice. Deci pe cu totul altă direcție, cu 90 de grade mai la dreapta, dacă se putea exprima aşa.

Încercînd să zărească ceea ce era dincolo de arbori, îşi dădu seama că arborii erau plini de fructe. Nu reuşi să identifice exact ce fel de fructe. Îl cuprinse însă o poftă nebună, nu atît să mănînce cît să culeagă un fruct. Se îndreptă spre ceea ce se dovedi a fi, mai de aproape, o livadă cu meri. Erau meri bătrîni, cu ramurile sleite de puteri, atîrnînd, *şi* din cauza bogăţiei de fructe, pînă în pămînt. Kosef J. se plimbă printre trunchiurile scorburoase ca purtat de forţa unui somnambul, avînd totuşi grijă să nu calce pe ramurile care ajunseseră să se odihnească pe iarbă şi nici pe sutele de fructe căzute. Nu îndrăzni, multă vreme, să întindă mîna şi să culeagă mărul pe care şi-l dorise. În depărtare, acolo unde, pe linia orizontului, se afla oraşul, se aprinseră cîteva lumini. Cîinele lătră din nou.

„Ce de mere!“, îşi îngădui să gîndească Kosef J.

Soarele coborîse mult sub linia orizontului, dar cerul păstra o anumită luminozitate, întărită şi de reflexele scînteietoare ale stelelor şi ale oraşului.

Kosef J. se apropie de unul din mere şi, fără să-l rupă, muşcă din el. Mestecă încet materia aceea dulce şi parfumată care, din cerul gurii, i se difuza acum, perfid, în tot sîngele şi în toată fiinţa. Privi la mărul muşcat, rămas acolo, agăţat pe ramura sa, şi rîse.

„Doamne, oare de ce rîd?“, se întrebă Kosef J., tulburat şi de faptul că se folosise instinctiv de o invocaţie către Dumnezeu. El, Kosef J., era ateu. Oare nu cumva se prostise de tot? Se lăsase tulburat de nişte lucruri atît de simple. Noaptea, iarba, cîinele, merii. „Trebuie să fie tîrziu, cugetă *cineva* în interiorul său, Franz Hoss trebuie să se fi culcat.“ Îngrijorarea i se stîrni imediat în inimă şi-l făcu să se răsucească şi să privească îndărăt, spre zidurile din interiorul cărora venise. Îngrijorarea îi spori cînd realiză cît de departe se afla penitenciarul. Nici nu-i venea să creadă că se îndepărtase atît de mult.

„Nu e bine“, cugetă de această dată creierul lui Kosef J.

Desigur că el era, acum, un om liber. Dar, formal vorbind, *eliberarea* lui nu se terminase. „Şi e numai şi numai vina mea“, îşi reproşă el. Poftim, se îndepărtase în mod cu totul şi cu totul iresponsabil de penitenciar, el, care purta încă hainele penitenciarului. Adevărul era că oricine ar fi putut crede, în situaţia aceea, *orice*. Cine l-ar întîlni ar putea crede *orice*. L-ar putea chiar împuşca, întrucît cine l-ar întîlni ar putea crede că are în faţă un deţinut evadat.

„E rău. Rău, rău de tot“, gîndi Kosef J. şi începu să alerge.

Nu mai dorea nimic altceva decît să intre din nou în curtea închisorii, *la adăpost*. Poate că Fabius şi Franz Hoss jucau zaruri. Cît de relaxantă ar fi fost o partidă de zaruri cu Fabius şi cu Franz Hoss!

Alerga acum din toate puterile şi zidurile erau încă destul de departe. Auzea în spatele său, foarte stins, lătrăturile unor cîini care nu puteau să fie decît cei din oraş.

„Sînt mai mulţi acum“, medită creierul său.

„Şi ce multe stele“, îşi spuse Kosef J aruncînd, din fugă, o privire spre cer.

În faţa sa, întunecat, şi încă îndepărtat, se ghicea conturul penitenciarului.

„Iată-l“, jubilă creierul său, ca şi cum s-ar fi liniştit în sfîrşit la ideea că zidurile, corpurile de clădiri administrative, bucătăria, magaziile, etajele cu celule strîmte şi perfect aliniate erau acolo, neclintite, la locul lor. Un punct sigur în univers, de la care puteai porni şi la care te puteai întotdeauna reîntoarce.

Cînd ajunse în dreptul porţii şi văzu că, între timp, cineva o închisese, Kosef J. aproape că scoase un urlet de furie.

Era furios pe sine, în primul rînd, că se lăsase *ademenit* în halul acela. Cuvîntul *ademenit* îi sună confuz. Se lăsase pur şi simplu tîrît de un instinct extrem de primar, de o iluzie infantilă, de o himeră. Îşi pusese în joc toată *situaţia* sa, tot ceea ce abia se înfiripase în noua lui postură de om abia eliberat. Cum se va justifica în faţa celor doi bătrîni gardieni? Cu ce ochi or să-l mai privească acum? Va mai putea folosi chiuveta lor şi va mai putea mînca la bucătărie? Rozette îi va mai permite s-o ajute la spălatul vaselor?

Cuprins de o deznădejde profundă, se agăţă de poartă şi încercă s-o deschidă. Poarta aceea secundară, însă, poarta pe care o îndrăgise datorită celor două lampioane şi datorită poziţiei speciale pe care o avea în capătul aleii cu plopi, această poartă pe care jinduise *doar* să o vadă, ei bine, această poartă secundară era acum bine de tot ferecată.

— Nu e drept, nu e drept, murmură Kosef J.

Se izbi cu toată forţa de metalul rece al porţii. Nu se auzea nici un sunet ori de cîte ori carnea trupului său se lovea de plăcile de fier.

— Domnule Franz Hoss, strigă Kosef J. disperat, fără vreo speranţă precisă, doar pentru că mai făcuse lucrul acela în ultimele 48 de ore.

Măsură din priviri înălţimea porţii şi înălţimea zidului. Aşa cum era de aşteptat, privite *din exterior*, atît poarta cît şi zidul păreau mult mai severe,

mai înalte, mai inaccesibile.

— Sînt eu, Kosef J.! strigă el răvăşit, asudat, cu ochii injectați din cauza efortului de a privi pe întuneric.

Făcu vreo cîțiva paşi înapoi şi îşi luă elan. Se izbi dureros de poarta secundară de metal, dar impactul dintre corpul său speriat şi poartă nu provocă nici un sunet, nici măcar unul extrem de firav, ceea ce îi dădu senzația unei încercări mai mult decît ratate. Se răsuci şi alergă vreo cîțiva metri de-a lungul zidului, căutînd ceva, o gaură, un intrînd, o fereastră. Se întoarse imediat şi exploră alți cîțiva zeci de metri în direcția opusă. Se opri din nou, după un nou eşec, în fața porții.

Ridică o piatră şi izbi cu ea de mai multe ori în poartă sperînd ca în felul acesta să declanşeze un ecou, un semnal, *orice*.

— Domnule Franz, domnule Franz, mai strigă el de cîteva ori, gîtuit, epuizat.

Încercă să se cațere pe metalul porții, dar nu reuşi decît să-şi rănească palmele şi genunchii. Îşi aminti că a doua zi urma să primească hainele cele noi de la magazie, semnul eliberării. Da, era absolut necesar să se reîntoarcă, să fie acolo, *dincolo*, în interior, cel tîrziu la ivirea zorilor. Pierduse deja noțiunea timpului. Aşteptă cîteva minute nemişcat sperînd că vreun sunet din interior i-ar fi putut da un indiciu cît de mic despre ceea ce făceau deținuții în acel moment, despre programul pe care îl executau. Dar nu, liniştea era desăvîrşită.

„Poarta cea mare, sigur. Poarta cea mare!“ Revelația acestui lucru atît de normal îl mai linişti puțin. Nu avea decît să se ducă la poarta cea mare, unde *sigur* era cineva. Nu se putea ca acolo să nu fie cineva. El, Kosef J., eliberat acum, întrucît nu făcuse nimic rău, n-avea de ce să se teamă dacă s-ar fi prezentat la poarta cea mare şi ar fi explicat întreaga istorie. Se întîmplă, asta e, nu se va mai întîmpla de azi înainte, dar ceea ce s-a întîmplat, s-a întîmplat. Va recunoaşte franc. Va povesti tot. Cine va fi acolo va avea la dispoziție toate mijloacele să verifice. Îl cunoştea atîta lume. El fusese un deținut model. Lucrase atît de bine în grădina de legume. Celula lui, cu numărul 50, era deschisă. Oricine putea verifica *asta*.

„Aşa-mi trebuie“, îşi spuse el pornind de-a lungul zidurilor, în căutarea porții celei mari.

Din nefericire, nu mai era în stare să se orienteze. Nu avusese niciodată, în minte, foarte clar, planul penitenciarului. Avea o foarte vagă idee a punctelor cardinale, ştia cam în ce direcție se afla cutare sau cutare

corp de clădiri. Nimic mai mult, însă. Iată, acum n-ar fi putut preciza dacă ar fi fost mai bine să o ia la dreapta sau la stînga în căutarea porții principale. Mai mult decît atît, penitenciarul avea spații care-i erau cu totul necunoscute, după cum avusese surpriza să descopere şi în ultimele două zile. Pornise la întîmplare, aşadar, şi, ca de obicei, avu curînd dovada că alesese calea cea mai lungă şi mai anevoioasă.

Zidurile erau susținute de contraforți care trebuiau ocoliți. Foarte des trebui să coboare şi să urce, întrucît ceea ce părea o cîmpie devenise, treptat, un teren extrem de accidentat, cu rîpe, coline, şanțuri destul de adînci şi porțiuni stîncoase, dintre cele mai primejdioase. Kosef J. era tot mai uluit descoperind că penitenciarul în care stătuse atîta vreme se întindea pe o suprafață aşa de mare. Nu descoperi nici o cărare de-a lungul zidurilor şi fu nevoit să-şi facă drum prin bălării, printre pietre şi tufe scămoase. Terenul era, pe alocuri, foarte mocirlos iar ploile din ultimele zile lăsaseră chiar o serie întreagă de bălți peste care fu nevoit să le sară sau să le ocolească. Din cînd în cînd se oprea, se îndepărta puțin de zid şi scruta marginile de sus cu gîndul că va descoperi vreo fereastră luminată sau vreo santinelă. Nu descoperi nimic din toate acestea şi deveni de aceea şi mai nervos, şi mai grăbit. Nu numai că nu văzu nici o fereastră luminată, dar nu văzu nici măcar o fereastră *pur şi simplu*, nici măcar un crenel, nici măcar o fantă. Zidul se ridica drept şi neîndurător, dînd senzația că împrejmuieşte un spațiu imens, dar lipsit de viață.

După cîteva ore de mers (cel puțin aceasta era senzația lui Kosef J., că mersese cîteva ore), se opri ca să-şi mai tragă sufletul. După numărul de cotituri Kosef J. deduse că penitenciarul avea forma cea mai neregulată cu putință, probabil rezultatul unor adaosuri succesive. În mod normal, după ce faci de patru ori cîte un unghi de 90 de grade la dreapta trebuie să te reîntorci la punctul de pornire. El avea impresia, însă, că făcuse nenumărate asemenea cotituri şi nici vorbă să ajungă din nou în fața porții secundare.

Peisajul din fața zidurilor se schimbase şi el. Silueta slab luminată şi aproape iluzorie a oraşului, punctată sonor cu lătrături sporadice, dispăruse de o bună bucată de vreme. Orizontul nu mai avea aceeaşi luminozitate, stelele, cîte se mai aflau pe cer, nu mai aveau aceeaşi *forță*. Doar zidul mai reflecta, din ce în ce mai anemic, puțină lumină, atît cît să-l ajute pe Kosef J. să nu-i piardă din ochi prezența.

Porni din nou, îndîrjit. Îi părea acum rău că nu culesese mai multe mere ca să-şi poată reface din cînd în cînd puterile. Noaptea devenise tot

mai umedă şi tot mai rece. Bocancii i se scufundau deseori în noroi şi de la o vreme simțea răceala apei ajungîndu-i la vîrful degetelor. Era deja prea întuneric ca să mai aprecieze pe unde şi cum puteau fi ocolite bălțile şi şanțurile pline de apă. Ca să nu piardă vremea se hotărî să treacă pieptiş iar uneori se trezea cu apa sau cu noroiul pînă la genunchi. Pe alte porțiuni iarba înaltă îi mai facilita mersul, aproape că îl odihnea, curățindu-l totodată de noroi.

Cînd auzi, de undeva din față, nişte pocnituri seci, ca şi cum cineva ar fi lovit între ele nişte pietre, îi veni, de bucurie, să îmbrățişeze sunetele. „Sînt salvat", îşi spuse. Senzația din sufletul său era însă mult mai puternică, de *mîntuire*.

8

Copilul se juca, în iarbă, cu un arici. Curios lucru, zidul reflecta, în acea porțiune a sa, mult mai multă lumină. Iarba de la baza zidului era uscată şi aerul avea o anumită strălucire nocturnă, obişnuită numai în nopțile cu lună plină. Kosef J. vru să spună ceva, dar copilul îi făcu semn să tacă.

— Îl vedeți? spuse copilul ceva mai tîrziu, în şoaptă.

— Ce? întreba Kosef J. tot în şoaptă.

— Dansează, răspunse copilul.

Într-adevăr, ori de cîte ori auzea cele două pietricele ciocnindu-se între ele, ariciul se smucea nervos, apucat de un fel de furie.

— E vesel, spuse copilul.

— Dimpotrivă, spuse Kosef J., îl chinui.

— Nu se poate, spuse copilul.

— Ba da, spuse Kosef J.

Copilul se ridică întristat.

— N-am ştiut, spuse el.

— Nu-i nimic, spuse Kosef J.

Copilul izbi din nou pietricelele ca să scoată scîntei.

— Vedeți? spuse el, mîndru. Ard.

Copilul mai izbi de cîteva ori şi apoi, generos, i le întinse lui Kosef J. Ariciul era tot acolo, atent, ca şi cum ar fi urmărit ceea ce făceau cei doi. Kosef J. izbi şi el cele două pietre, ca să nu-l dezamăgească pe copil. Scînteile țîşneau repede, ca şi cum pietrele ar fi fost încărcate cu o energie secretă. Fiind aproape fierbinți, pietrele îi transmiseră de asemenea lui Kosef J. o plăcută căldură în palme şi, treptat, în tot corpul.

— Ce fel de pietre sînt astea? întrebă el.

— Păi nu vi le-am arătat? răspunse copilul. Sînt pietre din groapă.

— A, făcu Kosef J.

Toată panica şi tot delirul bîjbîielii pe lîngă zid rămăseseră mult în urmă, ca nişte amintiri ofilite. Dintr-odată totul redevenise *simplu* şi

normal. Prezența copilului era o certitudine că intrarea în penitenciar se afla undeva, foarte aproape. Kosef J. nici nu se grăbi să vorbească despre *asta*.

— Oare cît să fie ora? spuse, mai mult pentru sine, Kosef J.

Copilul ridică din umeri.

— E încă devreme, spuse el. Apoi scoase un măr din buzunar și i-l întinse lui Kosef J.: vreți?

— De unde-l ai? tresări acesta întrucît i se păru că mărul era deja *mușcat*.

— Din grădină, spuse copilul.

Kosef J. începu să devoreze mărul cu poftă. Putea să jure că fructul fusese cules de jos, de sub crengile obosite ale unui măr bătrîn, chiar din grădina care-l fascinase atît de mult. Mărul avea și gust de pămînt și gust de iarbă.

— E bun, spuse Kosef J.

— E grădina mea, spuse copilul.

— E departe? întrebă Kosef J.

— Nu, răspunse copilul.

Dinspre clădirile care se aflau *dincolo* de zid, în imediata lor apropiere, se auzea o anumită forfotă. Kosef J. nu reuși să identifice exact ce anume se spunea sau ce anume se petrecea dincolo, dar simțea o prezență umană care-i făcea bine. La un moment dat i se păru că-l aude pe Franz Hoss înjurînd, ceea ce-i făcu o nespusă plăcere.

— Și ce faci aici? întrebă Kosef J. mai mult ca să spargă tăcerea.

— Păzesc, răspunse copilul.

„Păzește!", gîndi Kosef J., liniștit, calm și sătul, dar ușor intrigat de ceea ce-i spunea copilul.

— Ce? întrebă el.

— Nu v-am spus? întrebă copilul. Grădina.

— Grădina de meri? neîncrezător, Kosef J.

— Da, spuse copilul.

„Ce ciudat e, cugetă Kosef J. Cît de mic e și cît de ciudat e. Cît de mic e, cît de serios e și cît de ciudat poate să vorbească", își continuă meditația Kosef J.

— Și de ce? întrebă Kosef J. Vine careva să fure?

— Nu, răspunse copilul. Vine să muște.

Kosef J. avu impresia că se prăbușește din nou într-un fel de incertitudine, o incertitudine care, de două zile, îl urmărea cu tenacitate, îl

mai lăsa să respire din cînd în cînd, urmînd ca imediat să-şi scoată iar ghearele.

— Să muşte ce? voi să afle mai precis Kosef J.

— Să muşte mere, răspunse copilul. Nu le fură, le muşcă şi le lasă în pom. În fiecare seara vine, continuă copilul.

— De mult? întrebă, uluit, Kosef J.

— De astă vară, răspunse copilul.

Într-adevăr, copilul avea o faţă supărată. Se lăsă în iarbă şi-şi întinse amîndouă palmele peste colţii ierbii ca şi cum firele acelea ar fi fost nişte flăcări subţiri care ar fi putut să-l încălzească.

— Înţelegeţi? continuă copilul. Nu le fură, le muşcă şi le lasă mai departe în pom, aşa, muşcate. *Asta* mă supără îngrozitor.

9

Surprizele acelei seri nu se terminaseră încă pentru Kosef J. După ce se văzu din nou în incinta penitenciarului, se grăbi spre corpul principal de celule, rupt de oboseală, tînjind după salteaua sa de cîlți şi după patul său de fier. Urcă la etaj cu liftul, trecu pe lîngă Fabius care sforăia la punctul de veghe, aflat chiar în holul liftului, şi se îndreptă, cît de discret putea, spre celula cu numărul 50.

Celula era încuiată.

Kosef J. refuză să se întrebe de ce, refuză să gîndească, refuză de fapt orice reacție de tip uman. Rămase pironit acolo, în fața uşii *sale*, învins, paralizat de stupefacție. Apoi, după un şir de minute scurse în starea aceea de *scufundare,* de prostrație desăvîrşită, ridică uşor, cu imensă delicatețe, fără zgomot, oblonul ferestruicii ca să vadă *cine* era înăuntru.

Înăuntru era un om.

Adică altcineva decît *el*, Kosef J., dar în celula *sa*, a lui Kosef J.,

„Hm“, făcu instinctiv Kosef J.

Omul dormea cu fața în sus, cu o expresie de linişte desăvîrşită etalată pe față. Celula fusese spălată, dezinfectată şi pătura schimbată.

Kosef J. se duse şi-l trezi pe Fabius.

— Cum, n-ați plecat? făcu bătrînul gardian, cu o față mai mult chinuită de somn decît mirată.

Kosef J. nu reuşi să-şi păstreze calmul. Unde să plece? Nimeni încă nu-i spusese *unde* trebuia să plece. El era perfect dispus să plece, chiar voia să plece. Dar formalitățile se desfăşurau atît de încet. De unde să ştie el ce trebuia să facă, unde trebuia să se ducă şi ce anume trebuia să ceară? Nimeni nu-i spunea *nimic*. De ce nu-i spunea nimeni nimic? Ce aveau împotriva lui? Cît credeau *ei* că el va mai suporta această incertitudine? Ştiau *ei* ce era să i se întîmple *lui* chiar în seara aceea? Se îngrijea cineva de ceea ce făcea el? Nimeni. Cum era posibil aşa ceva? Ce s-ar fi întîmplat cu el dacă nu l-ar fi întîlnit întîmplător pe copil? Noroc de copil şi de groapa sa cu pietricele pe care o golea şi care-i servea în felul acela de *trecere pe sub zid*. Ştia el, gardianul Fabius, că în spatele bucătăriilor era o *trecere pe sub*

zid, o trecere umplută cu simple pietricele frumos mirositoare care scoteau chiar şi scîntei şi care puteau fi culese şi puse la loc de oricine, oricînd? Ei? Ce părere avea el, Fabius, adjunct de gardian principal, de toată *situația* aceea? O trecere pe sub zid, într-un penitenciar, era un lucru normal?

— O, nu! suspină Fabius.

Dezordine, ăsta era cuvîntul pe care el, Kosef J., era obligat să-l folosească.

— Ei, nici chiar aşa, îl opri Fabius.

Poftim, un om se afla în celula *lui*, în celula în care *el* dormise aproape dintotdeauna. În celula care începuse cumva să facă parte din *el*, devenise cochilia lui, o purta deja cu el, în sufletul lui, în carnea lui, în spinarea lui. Şi acum, acolo, se afla un străin, un om necunoscut, un *oarecare*. Cu ce drept? Atîta vreme cît *el* mai purta încă hainele penitenciarului nu era oare normal să se folosească mai departe de celula penitenciarului şi de orele fixe cînd se distribuia hrana şi de *celelalte*? Ce urma să facă el acum? Ce?

— Nu ştiu, spuse Fabius şi căscă pînă cînd îi pocniră toate oasele feței. Apoi, învins, îl privi pe Kosef J. şi mai repetă o dată: nu ştiu.

Începură totuşi, amîndoi, să caute o soluție.

Kosef J., obosit cum era, s-ar fi arătat dispus să doarmă în *oricare* celulă liberă, dacă ar fi fost vreuna liberă. Dar nu era nici una liberă. În corpul de gardă ar fi fost prea de tot, dat fiind că el, Kosef J., mai purta încă hainele *acelea*. Fabius ar fi fost dispus să stea de palavre toată noaptea şi să joace zaruri, dar Kosef J. declară că el era mult prea obosit şi că a doua zi avea o întîlnire importantă la magazie.

— La comun! tresări Fabius, încîntat că-i venise ideea. Dacă vreți vă las la comun.

Kosef J. ştia ce însemna „la comun“. Însemna un dormitor cu paturi suprapuse, înghesuite ca nişte sertare, cu un miros trăsnitor, cu inşi care sforăiau infernal şi care te mai puteau şi călca în picioare în timpul nopții.

— Nu, mulțumesc, spuse Kosef J.

Se chirci pe scaunul pe care, de obicei, stătea Franz Hoss. Se declară *total* înfrînt. Îi era frică şi recunoscu asta în fața lui Fabius. El, Kosef J., era un om terminat. Nu mai găsea, în creierul său, nici măcar o singură idee clară. Nu mai găsea, în ființa sa, nici o singură dorință precisă. Nici un scop. Nici un sens.

— Curaj, curaj! suspină Fabius aproape emoționat. Tocmai acum?

Da. Totul se sfîrşise. El, Kosef J., era la capătul puterilor. Nici nu mai avea nevoie de hainele de la magazie.

— Nu se poate, insistă Fabius. Viața dumneavoastră abia începe.

— Sînt bătrîn, spuse Kosef J.

— Eu sînt bătrîn, spuse Fabius.

Kosef declară că nu era de acord. Fabius declară şi el că nu era de acord cu cele spuse de Kosef J. El, Fabius, era o fire optimistă, el credea în viitor, în adevăr, în bucuriile omeneşti.

— Vax, spuse Kosef J.

Fabius reacționă violent. Cum? Dintr-un fleac, dintr-un lucru de nimic, el, Kosef J., proaspăt eliberat, se lăsa doborît? El, care fusese un deținut perfect, un deținut de o tărie exemplară?

— Chiar aşa? întrebă Kosef J., foarte interesat de părerea pe care o avea despre el bătrînul gardian.

Fabius confirmă. Întotdeauna, dar întotdeauna, el, Kosef J., se dovedise un om puternic şi răbdător. Un om tenace, rezistent, puternic. Nimic, dar absolut nimic nu-l încovoiase. El, Fabius, îl admira. Întotdeauna îl admirase. Nu văzuse mulți deținuți cu aceeaşi forță interioară, cu aceeaşi *prestanță*, dacă putea folosi acel cuvînt.

— Şi cînd mă băteați? întrebă Kosef J.

— Şi cînd vă băteam, ce? făcu nedumerit Fabius.

— Şi atunci? Şi atunci gîndeați ceea ce gîndeați? întrebă Kosef J.

— Vă băteam, dar vă respectam, explică Fabius oftînd.

— Mă băteați fără milă, spuse Kosef J. Şi continuă imediat: dar ce gîndeați în timp ce mă băteați?

Fabius începu, cu migală, să-şi pregătească o țigară, ceea ce îl ajută să se concentreze şi în căutarea unui răspuns. Nu se gîndea la mare lucru, trebuia să recunoască asta.

— Totuşi, totuşi, insistă Kosef J.

— Mă gîndeam unde trebuia să lovesc, spuse Fabius aprinzîndu-şi țigara. Apoi, oarecum ruşinat, dîndu-şi seama că uitase să-i ofere una şi lui Kosef J.: doriți?

Kosef J. îşi aprinse repede țigara oferită de gardian.

— Erați un *expert*, murmură el.

— Adică? întrebă gardianul.

Kosef J. îi explică mai în amănunt ceea ce voise să spună. El, Fabius, fusese poate cel mai *dur* dintre gardieni. Sigur, erau şi alți gardieni care

băteau, toți gardienii băteau, dar el, Fabius, avea un anume *rafinament*. Franz Hoss, de pildă, mai mult înjura decît bătea. Dar el, Fabius, el tăcea. Şi-şi pregătea loviturile. Specialitatea sa era, toată lumea o ştia, lovirea deținutului prin surprindere. Nimeni nu lovea mai puternic şi nu-şi alegea momente mai neprevăzute pentru deținut. Şi nici nu se mai găsea alt gardian care să-şi aleagă, cu atîta imaginație, părțile din corpul deținutului în care urma să lovească.

— Chiar aşa? făcu Fabius, ca un om încălzit de o evocare despre care şi-ar dori să audă mai multe.

— Toată lumea se temea de dumneavoastră, spuse Kosef J.

— Toată lumea, nu? îngînă gardianul, ca un bătrîn sfătos care ascultă o poveste palpitantă.

— Şi asta ani şi ani de zile, adăugă Kosef J.

— Aşa e, confirmă Fabius. Timpul trece îngrozitor de repede.

— De obicei loveați în cot sau în fluierul piciorului, continuă Kosef J. Iar după ce trase un fum de țigară, privindu-l drept în ochi pe gardian, întrebă: puteți să-mi spuneți de ce dracu' loveați mai întotdeauna în cot sau în fluierul piciorului?

— Nu ştiu, se fîstîci Fabius. Pe bune că nu ştiu.

— Trebuie să ştiți, insistă Kosef J.

Fabius se lăsă pe spate cu tot cu scaun şi-şi sprijini ceafa de perete. Părea că meditează la ceva îndepărtat, o amintire avînd importanță numai pentru el.

— Vă plăcea să loviți în *oase*, îl ajută Kosef J.

— Se poate, spuse gardianul. Dar era şi multă indisciplină.

Kosef J. îşi întoarse partea dreaptă a capului spre gardian, îşi răsuci urechea, îşi dădu şuvițele de păr la o parte şi-i arată o rană cicatrizată.

— Vedeți? De la dumneavoastră o am.

— De la mine? făcu speriat Fabius.

Se ridică imediat în picioare şi începu să cerceteze cu atenție semnul. Kosef J. simți degetele bătrînului gardian umblîndu-i de colo-colo pe gît, pe după ureche şi peste şuvițele de păr. Erau degete moi, calde, plăcute la atingere. Ai fi zis că aveau darul de a calma şi de a vindeca prin simpla luare de contact tactilă.

— Aici? întrebă Fabius şi degetele începură să-i tremure uşor.

— Acolo, confirmă Kosef J.

— Da, făcu gardianul, ca un om care caută un răspuns în gîndul său şi nu prea reuşeşte să-l găsească.

— Ştiţi cît sînge a curs din locul acela, de acolo? spuse Kosef J.

— Mult, spuse scurt gardianul.

— Zile întregi, adăugă celălalt.

Fabius îşi reluă locul şi continuă să fumeze cu un aer întristat şi oarecum visător.

— O dată m-aţi lovit cu picioarele, continuă Kosef J. cu o voce senină, lipsită de cel mai mic reproş.

— Vă cred, spuse repede Fabius, ca şi cum s-ar fi temut că fostul deţinut voia să se dezbrace pentru a-i arăta toate cicatricile. Îşi sprijini din nou ceafa de zid şi privi în tavan. De data aceasta avea o expresie de om inspirat, aşteaptînd momentul potrivit pentru a dărui lumii un mare adevăr.

Kosef J. părea şi el definitiv furat de amintiri. Nici el nu ştia ce-i venise să deschidă o asemenea discuţie. Pur şi simplu unele lucruri îi năvăleau, nechemate de nimeni, în memorie. Spera că el, Fabius, nu se simţea prea împovărat sau neplăcut stîrnit de toate acele *evocări*.

— Nu, deloc, confirmă Fabius.

— În definitiv, spuse Kosef J., aţi îmbătrînit sub ochii mei.

Fabius începu să facă rotocoale de fum şi să le lanseze cît mai sus, spre tavan.

— Cu vîrsta, însă, aţi început să vă plictisiţi şi aţi mai lăsat-o baltă, continuă Kosef J.

Fabius îl întrebă dacă îşi mai amintea cînd luase ultima oară bătaie. Kosef J. îşi aminti exact: cu zece zile în urmă. Fabius se arătă mirat. Cu zece zile în urmă? Chiar aşa? Da, replică ferm Kosef J. Era drept că nu fusese propriu-zis o bătaie. Fusese numai un pumn. Un pumn pe care el, Fabius, i-l dăduse în obraz într-o seară, cînd îi întindea tava cu mîncare. Fabius se arătă oarecum iritat. El nu întrebase de *asta*. El întrebase de ultima *bătaie*. Ultima bătaie, răspunse Kosef J. după un scurt răstimp de gîndire, în sensul *celălalt* al cuvîntului, ei bine, trebuia să recunoască, ultima bătaie avusese loc în urmă cu doi ani.

— Îmi amintesc, zvîcni gardianul.

— Vă amintiţi? tresări îmbujorat Kosef J.

— A fost într-o duminică, este? spuse gardianul întorcînd spre celălalt o faţă îmbujorată de o ciudată emoţie.

— Într-o duminică, într-adevăr, confirmă Kosef J.

— După ce ne-am întors de la grădină, continuă gardianul.

Kosef J. nu putu să-şi reprime o explozie de entuziasm față de bătrînul gardian văzînd cu cîtă precizie săpa în memoria lor *comună*.

— Aşa! Aşa! strigă el.

— Te-am lovit rău de tot, atunci, continuă Fabius.

— În ceafă, m-ați lovit tare mult în ceafă.

— Şi în dinți, nu?

— În dinți, da.

— O, Doamne! făcu Fabius.

Cei doi se priviră lung. Pe fața ridată a gardianului nu se putea citi decît o bătrînețe galopantă, plină de nelinişti mărunte. Kosef J. ar fi fost în stare să-l îmbrățişeze pe Fabius, de bucurie că acesta ținuse minte atîtea detalii.

— Mă urîți? întrebă Kosef J.

— Nu, spuse Fabius. Mă temeam de dumneavoastră. Asta e tot.

— Cum? exclamă Kosef J. Vă temeați de mine? De mine personal?

Fabius recunoscu fără nici o urmă de jenă că dintotdeauna, el, Kosef J., îi inspirase teamă. De altfel, toți deținuții îi inspiraseră o teamă îngrozitoare, dintotdeauna. Din cauza asta şi obişnuia să lovească. Din teamă. Ori ca să-şi alunge teama. Franz Hoss, superiorul său, era un om oarecum mai indiferent, mai frust. Din cauza asta nici nu prea obişnuia să lovească, pentru că nu se *temea*. Dar el, Fabius, era terorizat de fețele deținuților, de gesturile lor, de mulțimea lor.

— Înțelegeți? făcu Fabius gîfîind din cauza efortului de a explica, oarecum implorator. Am trăit terorizat, ani de zile, terorizat zi de zi. Am îmbătrînit terorizat. Nu e puțin lucru, nu?

Lui Kosef J. nu-i venea să creadă. De altfel îi şi spuse:

— Nu vă cred, domnule Fabius. Pe cinstea mea dacă vă cred.

Gardianul se ridică şi începu să facă paşi mici prin încăpere.

— Mi-a fost frică, da, murmură el.

Ce fusese viața lui în definitiv? Oare putea să numească *viață* ceea ce trăise el? Acolo, cu deținuții, aproape *la fel* ca ei? Stînd împreună cu ei, mîncînd împreună cu ei, dormind împreună cu ei, păzindu-i şi iar păzindu-i, pînă la exasperare… Şi fiindu-i frică mereu, în fiecare secundă, o frică teribilă, copleşitoare. Erau nopți în care frica îl chinuia cumplit, nu reuşea să adoarmă aproape deloc, icnea, tremura, se zvîrcolea, avea coşmaruri pe stare de semitrezie. Îi simțea pe toți oamenii aceea, din celule, ca pe nişte

şerpi care începeau să se tîrască spre el. Da, îi simțea cum *ei*, deci şi *el*, Kosef J., deveneau fluizi şi reuşeau să treacă dincolo, pe sub uşi, prin crăpaturile infinit de mici ale zidurilor. Şi toți se *scurgeau* spre *el*, spre Fabius, ca să-l înşface, ca să-l devoreze, ca să-l facă să nu mai *fie*. Ani de zile a trăit în spaima asta şi ani de zile s-a chinuit astfel. Şi nu-şi putea reveni, nu se putea regenera, decît *bătînd*. Şi chiar *bătînd* nu obținea mare lucru pentru că toată răbufnirea, descărcarea de moment acumula înlăuntrul ei o şi mai intensă stare de groază. Pe măsură ce bătea, conştiința lui se încărca tot mai mult, deşi fizic reuşea să se mai relaxeze şi să mai scape de tremurăturile acelea infernale. Pentru că el, Fabius, avea conştiință. Da.

— Mă crezi, domnule Kosef, mă crezi? se rugă el cu ochii umeziți, cu buzele pline de salivă.

— Vă cred, domnule gardian, sigur că vă cred, răspunse Kosef J.

Îi era mult mai uşor ori de cîte ori *bătea*. Cîte un răstimp de jumătate de zi, ori, uneori, cîte o noapte întreagă, se simțea din nou om, stăpîn pe sine, chiar pătruns de o anumită bunătate, da… El, Kosef J., nu se putea să nu-şi amintească acel lucru esențial: în majoritatea cazurilor cînd mergeau la munci grele şi el, Fabius, era cel care îi păzea, ei bine, atunci, el, Fabius, nu-i forța niciodată pe deținuți la eforturi supraomeneşti. Din punctul *acela* de vedere, el, Fabius, gardianul adjunct, era cel mai tolerant gardian cu putință. Nu făcea niciodată *caz* cînd nu se lucra destul sau cînd nu se terminau normele de lucru. Nu-i zorea niciodată, nu-i bătea niciodată pentru că nu *terminaseră* lucrul. Uneori le permitea să fumeze şi să lungească pauzele cum nici un alt gardian n-ar fi făcut-o.

— E drept, domnule Kosef, e drept? făcu implorator Fabius.

— Ce e drept, e drept, spuse Kosef J.

Iar bătaia, bătaia pe care o *administra* el deținuților, nu era niciodată mortală! Şi nici nu era *una* de natură să distrugă sănătatea unui om ori să-l facă inapt pentru muncă pentru cine ştie cîtă vreme. Era, recunoştea asta, o bătaie foarte dureroasă, poate cea mai dureroasă din cîte se administrau, dar dureroasă numai *pe moment*. Kosef J. îşi amintea şi de acest lucru, nu?

— Cum să nu! confirmă acesta.

Deci nimeni nu putea pretinde că zăcuse foarte mult de pe urma loviturilor date de el, de Fabius. Unii gardieni spărgeau cutii craniene, torace şi sfîşiau bucăți întregi de carne. Făcuse el, Fabius, vreodată, aşa ceva?

— Nu, niciodată, aprobă Kosef J.

Şi nici nu bătea prea des! Alți gardieni băteau mult mai des. E drept că el bătea în *anumite* zile ale săptămînii. Adică bătea cu regularitate, da, asta era adevărat. Deținuții cunoşteau, toți, orarul de bătaie al lui Fabius. Ştiau precis în ce zile ale săptămînii şi chiar la ce ore din zi şi chiar la ce minut al orei îl apucau pe Fabius toate *acele* furii. Da, deținuții ştiau toate aceste lucruri şi poate din cauza *aceea* erau atît de terorizați. Altfel spus, ei erau mai degrabă terorizați de ideea că trebuiau să aştepte acele momente precise şi că unul dintre ei trebuia să suporte, în mod sigur, nebunia acelui moment. Poate că asta era mult mai insuportabil decît bătaia în sine.

— Poate, consimți Kosef J.

Mai mult decît atît, el, Fabius, nu purtase niciodată *pică* nimănui. Alți gardieni puneau ochii pe cîte un deținut, din cine ştie ce motiv, şi-l băteau cu lunile sau cu anii. Dar el, Fabius, nu făcuse niciodată aşa ceva. El alesese întotdeauna la întîmplare. El nu avusese nimic personal cu nimeni. Cînd îi venea *criza* respectivă şi trebuia, cu orice preț, să bată pe cineva, el, Fabius, alegea după un criteriu pur aleatoriu. Oare acest lucru îi deranja pe deținuți mult mai mult decît dacă ar fi ştiut cu precizie cine dintre ei urma să-şi aibă rîndul *la lovituri*?

— Da, teribil, răspunse Kosef J.

— Îmi pare rău. Îmi pare sincer rău, spuse Fabius.

— Asta e, spuse Kosef J.

— Şi acum? întreba Kosef J.

— Acum nu-mi pasă, răspunse gardianul.

În ultimii doi ani se întîmplase *ceva* cu el. Nu ştia nici el, cu certitudine, ce anume. Se mai liniştise, oricum. Poate că îmbătrînise prea tare. Neliniştea pe care o avusese *vis-à-vis* de deținuți se transformase într-o nelinişte față de el însuşi. Îl durea ceva, îl durea faptul că îmbătrînise atît de *repede*. La început nu realizase acel lucru. Dar, cu timpul, observase ceva straniu, ceva care-i răscolise definitiv ființa. Observase că deținuții rezistau mult mai bine timpului decît el, decît Fabius. Oameni care ar fi trebuit să fie *deja* bătrîni, sau, oricum, mult mai bătrîni decît el, se conservaseră perfect şi aşteptau să iasă de *acolo* ca să mai trăiască. În timp ce el, da, el îmbătrînise fără să aştepte nimic şi din cauza aceea îmbătrînise repede.

— Nu găsiți că este absolut îngrozitor? se lamentă Fabius.

— Este, aprecie Kosef J.

— Acum, spuse Fabius, sînt liniştit. Ştiu că totul s-a terminat.

— Nu-i adevărat, spuse Kosef J. pătruns de un sentiment nesfîrşit de compasiune. Trebuie să faceți ceva.

— Nu am ce să fac. Nu *mai* am ce să fac, spuse gardianul.

— E nedrept, se revoltă Kosef J.

— Nu? îşi ridică Fabius privirile spre celălalt, sperînd că va primi astfel un fel de scînteie revitalizantă.

— Trebuie să vă bucurați de bucuriile simple, spuse Kosef J., încîntat de formularea sa. De cer, de iarbă, de apă.

Fabius îşi întoarse privirile spre perete, dezamăgit parcă. Kosef J. îşi luase elan ca să-i dea o mulțime de sfaturi, dar se împotmolise brusc după cuvintele „cer“, „iarbă“, „apă“.

„Ce să-i spun, Doamne, ce să-i mai spun?“, se întrebă Kosef J. Avea în fața sa un om atît de nenorocit şi nu mai găsea nimic să-i spună. „Ce să fac pentru el, ce pot să *mai* fac pentru el?“, se întrebă din nou.

NIMIC, veni, de undeva, de foarte departe, răspunsul. ABSOLUT NIMIC.

— Ați spus ceva? întrebă gardianul cu fața întoarsă în continuare spre perete.

— Nimic, absolut nimic, răspunse Kosef J. adormind cu capul pe masă.

10

La prima oră, Kosef J. se duse la magazie. Era hotărît să facă tot ceea ce trebuia făcut şi să plece cît mai repede de *acolo*. Discuția cu gardianul îi lăsase un gust amar, o senzație de neputință, de milă, de apă adîncă şi tulbure.

— Vă ştiu! îi spuse omul de la magazia de haine cînd îl văzu intrînd. Omul îşi frecă palmele şi părea că toată persoana lui jubilează. Băiatul meu, continuă el, mi-a vorbit de dumneavoastră.

„Băiatul lui!“, gîndi Kosef J. surprins. Cine putea să fie băiatul acelui omuleț bondoc, fără vîrstă, cu ochi de peşte asfixiat?

— *Copilul*, preciză omulețul bondoc, fără vîrstă, cu ochi de peşte asfixiat.

„Copilul!“, exclamă Kosef J., uluit că omulețul bondoc, fără vîrstă, cu ochi de peşte asfixiat putea fi tatăl copilului.

— Da, da, insistă omulețul bondoc.

„Ah, m-am săturat“, gîndi creierul lui Kosef J.

— Da' de ce? De ce? întrebă celălalt.

„Nu ştiu. Pur şi simplu m-am săturat“, răspunse Kosef J., în gînd.

— Tocmai acum, tocmai acum? întrebă, foarte cald şi foarte uman, omulețul bondoc, fără vîrstă şi cu ochi de peşte asfixiat. Băiatul meu mi-a vorbit foarte frumos de dumneavoastră.

„Ei, şi ce-i cu asta, se întrebă Kosef J. Ce importanță are?“

— Are, are! răspunse omul.

— N-are nici una, spuse Kosef J., tare.

— Copilul e un suflet curat! intonă omul.

„Nu mă înțeleg nici cu el“, medită Kosef J. gîndindu-se la *cum* se terminase cu o seară înainte discuția sa cu Fabius.

— Bine, dar eu nu sînt gardian, ripostă omul. Gardienii sînt nişte porci.

Lui Kosef J. i se păru ceva ciudat în răspunsurile pe care i le dădea omulețul bondoc, fără vîrstă şi cu ochi de peşte asfixiat. Tăcu pentru a-i lase celuilalt timp să mai spună ceva.

— Peşte asfixiat, *totuşi*… bolborosi omul cu o undă de reproş.

— Vreau să plec cît mai repede, spuse Kosef J., hotărît să întrerupă acea conversație eliptică, fără noimă, care nu ducea nicăieri.

„Desigur“, gîndi omul şi lui Kosef J. i se păru că aude, în creierul său, cuvîntul DESIGUR.

— Veniți după mine, după mine, spuse omul de la magazie.

Coborîră nişte trepte ude şi ajunseră în subsolul clădirii. Cîteva ferestre mici, la nivelul tavanului, filtrau o lumină cenuşie.

— Întotdeauna m-am opus la treaba asta, spuse omul. Întotdeauna.

— La ce? întrebă Kosef J.

— Nu vedeți? făcu omul de la magazie. E umezeală. Nu se face să ții hainele în umezeală. Nu aşa se ține o magazie. O magazie de haine, mai ales.

Trecură dintr-o încăpere în alta. Peste tot, de-a lungul pereților, se aflau rafturi pe care erau stocate ghemotoace de pînză, cămăşi împăturite şi stivuite unele peste altele, pulovere zdrențuite şi paltoane mirosind a mucegai.

— Ar trebui să le țin în saci de hîrtie *cerată*, spuse omul. Aşa cere regulamentul.

Luă de pe un raft, la întîmplare, o cămaşă mucegăită şi o sfîşie dintr-o simplă mişcare.

— Poftim! Nu rezistă *pînza*. Cum să reziste *hîrtia*? Le-am înşirat pe toate sperînd că se mai usucă. Dar credeți că se usucă?

Omul părea profund abătut din cauza problemelor apărute în depozitul de haine. Răscoli cîteva maldăre de stofă care aveau deja înfățişarea unor corpuri cleioase, ca şi cum un animal ar fi fost decapitat iar trunchiul gras şi diform ar fi rămas să putrezească încet.

— Spuneți şi dumneavoastră, ce să fac? Astea sînt haine de anul trecut. Şi deja nu se mai pot îmbrăca.

Trecură în alte încăperi, din ce în ce mai vaste. Kosef J. se arătă destul de impresionat de mulțimea de vrafuri de haine care zăceau pe rafturi. De unde atîtea haine? Oare erau, toate, hainele deținuților? Păreau să fie atît de multe, mult prea multe, un număr imens, nu se putea să fie atîția deținuți acolo. Ori poate că se adunaseră, cu anii… Dar cîți anume, cîți ani trebuiseră să treacă pentru ca depozitul să se *umfle* în halul acela? Mirosul devenea din ce în ce mai greu. Țesăturile putrezeau, fiecare, în alt ritm şi emanau fiecare un miros specific. Kosef J. identifică miros de lînă putrezită, de bumbac, de catifea.

— E îngrozitor, bombănea mai departe omul. E o mare pierdere, o mare pierdere. Poftim! şi ridică o pălărie pleoştită pe care o scurse în pumn. O zeamă verzuie ţîşni din pălărie şi se scurse printre degetele omului.

— Şi administraţia nu vrea să facă nimic, tună şi fulgeră faţa omuleţului bondoc, fără vîrstă şi cu ochi de peşte asfixiat. E *inuman*, e absolut inuman.

Trecură într-o încăpere plină cu dulapuri de metal. Omul deschise uşile unui dulap şi o grămadă întreagă de pantofi, de cizme, de bocanci, chiar de papuci de casă, precum şi multe alte articole greu de identificat, dar ţinînd de domeniul încălţărilor se rostogoli în încăpere.

— Şi pielea putrezeşte, spuse, enervat la culme, omul. Uitaţi-vă la ele, numai uitaţi-vă! Astea sînt cizme?

Le ridică pentru a-i demonstra lui Kosef J. *tragedia* pe care o ascundeau dulapurile de metal. Dintr-o mişcare smulse talpa cizmei. Două rînduri de cuie ruginite îşi făcură apariţia în bucata rămasă întreagă, ca nişte dinţi cariaţi ieşind din falca unui peşte carnivor.

— Vedeţi? scînci omul. Unii or să zică cine ştie ce, că nu mi-am făcut datoria, şi altele… Dar cum pot eu să-mi fac datoria în condiţiile astea? Cum?

Cuprins de ciudă, izbi cu piciorul în maldărul de încălţări.

Îi arătă alte dulapuri, cu haine ţinute în pungi de plastic. Dar plasticul, dintr-un motiv necunoscut, se lipise de ţesături şi nimic nu mai putea fi salvat.

— Sînt haine *de cinci* ani, preciză omul.

Sfîşie un sac din acelea, de plastic verzuliu. Imediat, o duhoare insuportabilă se răspîndi în aer, ca şi cum ar fi ţîşnit otrăvurile din stomacul despicat al unui monstru.

— Ce pot să fac eu? Ce pot să fac? se tîngui omul. Am încercat imposibilul.

În încăperea cu haine *de zece* ani lucrurile stăteau şi mai prost. Dezastruos, s-ar putea spune. Absolut nici un obiect nu mai putea fi, practic, identificat. Se topiseră şi se amestecaseră unele în altele, ca nişte ciuperci lacome: paltoane şi cămăşi, pelerine şi sacouri, perechi de pantaloni şi bluze fără mîneci. Toate acele îngrămădiri de lucruri aveau ceva organic şi fragil totodată, ca nişte corpuri marine care, aduse la suprafaţă, la cel mai mic contact cu aerul se deshidratează şi se sfărîmă.

— Sînt ani de zile de cînd *mă lupt*, spuse omul, foarte trist şi foarte serios, fără să precizeze cu cine anume se lupta.

Încercase tot felul de metode, avusese tot felul de idei. Multă vreme crezuse că, încălzind cît de cît încăperile, va reuşi să conserve îmbrăcămintea. Dar aerul umed şi cald se dovedise şi mai vorace iar descompunerea hainelor continuase într-un ritm şi mai rapid. Nici metoda ferestrelor ținute deschise nu rezolvase mare lucru, curenții de aer, în loc să usuce, funcționau ca un fel de catalizatori, înmulțind centrele de infecție. Ani de zile muncise ca un sclav, chinuindu-şi mintea şi trupul. Deseori scotea lucrurile afară, la soare, pentru a le reîmprospăta. Observase, însă, că acest procedeu anemia înfiorător de tare țesăturile, care, odată revenite în depozit, sufereau un fel de prăbuşire *morală*, nemaiopunînd nici o rezistență factorilor patogeni.

— Aici sînt hainele de *peste zece ani*, arătă omul spre o uşă de metal, bine lăcătuită şi chiar baricadată cu nişte cufere. Vă dați seama ce poate să fie înăuntru, spuse omul bondoc, abătut la culme.

Apoi mărturisi că el, de o vreme, nu mai avusese *putere* să deschidă uşa aceea. Uneori, în nopțile de vară mai ales, cînd se apropia de uşă, i se părea că se aude ceva dinăuntru, un fel de colcăială, ceva dubios, în orice caz.

— Acolo sînt şi hainele dumneavoastră, adăugă omul, cu un surîs vinovat.

— O, nu se poate! strigă Kosef J.

— Ce să fac, ce să fac? se tîngui omul, din nou. Vreți dumneavoastră să deschideți uşa asta? Dacă dumneavoastră aveți curajul să deschideți uşa asta, poftim…

Şi-i întinse legătura de chei.

Kosef J. se dădu repede, aproape violent, cu cîțiva paşi înapoi. Nu, nu voia să deschidă uşa aceea. Nu voia nimic. Era doar cît se poate de dezamăgit.

— Acum mă înțelegeți? întrebă omul apropiindu-se de Kosef J. şi căutîndu-i privirile. Mă înțelegeți şi pe mine?

— Sigur, răspunse Kosef J. ca să nu pară nepoliticos.

— Am făcut rapoarte, am explicat la toată lumea, am făcut expertize, continuă el să înşire, accentuînd îndeosebi pe cuvîntul *expertize*.

Rămăsese, practic, fără nici o speranță. Sau, dacă se putea exprima în felul acela, mai avea o speranță! Una singură. Şi anume el, Kosef J.,

reprezenta *acea* speranță. Dat fiind că el, Kosef J. era acum un om liber. El putea semnala, aşadar, celor în drept, adevărata stare de lucruri. Urma să fie primit la directorul închisorii, pentru formalitățile de plecare. Nu voia el, Kosef J., în consecință, să fie atît de amabil, atît de bun încît să-i vorbească directorului închisorii, măcar un minut, despre ceea ce văzuse în depozitul de haine? Să-i amintească cel puțin că acel depozit exista. Să-i spună doar că acolo, în subsolurile umede şi igrasioase, un om cinstit se lupta cu dulapurile de haine şi că avea nevoie de ajutor. El, el, Kosef J., era singurul care mai putea salva, în situația dată, *ceva*. Era singurul om pe care directorul închisorii l-ar fi ascultat cît de cît, dată fiind situația excepțională a plecării lui.

— Nici nu vă dați seama ce mult cîntăreşte cuvîntul dumneavoastă *acum*, preciză omul.

Kosef J. îl asigură că n-o să uite nimic. În sinea lui însă era cu totul şi cu totul neliniştit. Nu ştiuse că formalitățile de eliberare îl vor duce pînă la directorul penitenciarului. Încă un lucru pe care nu-l bănuise şi nimeni nu binevoise să i-l spună. Îl aflase acum, întîmplător, şi asta numai pentru că omul însărcinat cu depozitul de haine crezuse că el, Kosef J., îl ştia deja. Tot planul lui de a-şi lua hainele şi de a pleca *imediat* se nărui aşadar iremediabil. Pînă în prezent nimeni nu-l chemase încă la directorul penitenciarului şi nici nu avea cea mai vagă idee cînd anume urma să fie chemat. După cum nu avea nici o idee despre celelalte formalități pe care trebuia să le îndeplinească pentru a putea pleca.

„E numai şi numai vina mea“, gîndi, pentru a suta oară, Kosef J. Era vina lui nu pentru că nu ştia ce anume trebuia să facă, ci pentru că nu făcea eforturi să afle exact ce anume trebuia să facă.

— Şi totuşi, cu hainele, ce facem totuşi, cu hainele, cu hainele mele? se bîlbîi Kosef J.

— Veniți! spuse omul cu un zîmbet, de data asta perfid.

Îl trase după el de-a lungul cîtorva coridoare şi apoi începură să urce. Ca şi atunci cînd făcuse drumul de întoarcere, din grădina cu meri, Kosef J. rămase uluit cît de mult trebuiră să meargă pînă să ajungă din nou la suprafață. Urcară cîteva şiruri de trepte, trecură prin cîteva holuri, lăsară în urmă o mulțime de uşi.

În sfîrşit, omul care ținea depozitul de haine îl invită să intre într-o odăiță strîmtă care părea, la prima vedere, un fel de atelier de croitorie. La

una dintre mesele din încăpere, aplecat peste o cutie de carton, îl văzu pe *copil*.

Kosef J. se întoarse brusc spre omul bondoc de parcă ar fi vrut să ceară încă o dată confirmarea că poate intra, şi mai ales că *acela* era într-adevăr *copilul*.

— Poftiți, poftiți, spuse omul, jovial.

Înăuntru era cald şi multă lumină. Kosef J. se apropie de copil şi îl privi cu blîndețe.

— Ce faci aici? îl întrebă.

— Vă aleg nasturii, spuse copilul arătînd spre cutie. Răspunsul copilului avu darul să-l înveselească pe Kosef J.

— Nasturi pentru mine? întrebă el.

— Pentru haine, răspunse copilul.

— V-am făcut un rînd de haine noi, spuse şi omul cu depozitul, privind oarecum jenat peste umărul lui Kosef J. Cînd o să luați banii o să-mi plătiți.

— Banii? îl îngînă Kosef J.

— I-ați luat deja? întrebă omul cu un fel de lăcomie în glas.

— Nu, încă nu, răspunse Kosef J. întrebîndu-se în sinea lui ce mai putea însemna povestea aceea, cu banii. De unde trebuia el să ia banii? Pentru ce trebuia el să ia banii? Şi cîți?

— Mîine or să fie gata, spuse omul arătînd spre o pereche de pantaloni şi spre haina care atîrna de pe una dintre mese. Nu mai am de cusut decît nasturii.

11

A doua zi evadă un deținut.

Kosef J., care dormea în lift, pe o saltea adusă de Fabius, fu deşteptat înaintea tuturor de cineva care bătea cu pumnul în uşa de la parter, semn că voia să pună în mişcare maşinăria. Sări imediat în picioare, ieşi pe culoar şi trase şi salteaua după sine. Liftul coborî în secunda următoare.

Încă ameţit, cu o durere teribilă în şale, Kosef J. încercă să-şi revină în simţiri şi să-şi dea seama dacă mai avea şansa de a aţipi pe undeva în dimineaţa aceea. Era a doua noapte petrecută în *cuşca* liftului şi Kosef J. nu avea motive să fie nici pe departe încîntat. Spaţiul cutiei nu-i permitea să stea perfect întins, nici măcar pe diagonală. El nu suporta să doarmă în poziţii *chircite* şi iată că în ultimele două nopţi fusese obligat să adopte cele mai inconfortabile poziţii cu putinţă. Gîndul că nu-şi putea întinde oasele în voie nu-i ieşea din cap, drept pentru care, dormind, avea mereu impresia că se gîndea continuu în loc de a dormi, în cap rotindu-i-se una şi aceeaşi frază: „Nu pot să-mi întind oasele în voie“. De fiecare dată cînd se răsucea în somn se izbea cu picioarele de pereţii de metal ai liftului, fiecare lovitură fiind urmată de cîte un ecou prelung, numai bun să-i perforeze lui creierul şi să-i reamintească iar şi iar că nu avea loc destul pentru a dormi liniştit.

Dar fusese ideea lui Fabius şi nu-i putea reproşa nimic lui Fabius. Bătrînul gardian încercase să-i fie de folos, făcuse *ceva*, improvizase soluţia aceea cu liftul şi nu merita, cel puţin deocamdată, nici un reproş.

Liniştindu-şi gîndurile şi frecîndu-şi pielea de pe ceafă, Kosef J. auzi cum, la parter, larma produsă de strigăte şi tropăituri începuse să crească. La un moment dat i se păru că auzea şi un lătrat de cîine. Se apropie de una dintre ferestrele care dădeau spre curte, dar era încă prea întuneric afară şi nu văzu mare lucru. Totuşi, agitaţia de umbre îl făcu să creadă că se întîmplase ceva deosebit acolo, *jos*.

Se îndreptă spre nişa în care dormea Fabius, dar nu îndrăzni să-l trezească. Fabius dormea profund, sforăind încet, cu un fir de salivă scurgîndu-i-se pe la colţul gurii. Avea mîinile aşezate pe piept ca şi cum ar

fi fost un mort. Şi chiar la asta se gîndi Kosef J., îşi spuse în gînd: „O să fie un mort frumos, bătrînul“.

Nu fu necesar să-l trezească pe Fabius pentru că o făcu Franz Hoss. Kosef J. văzu cum liftul se opreşte la etajul lor şi apoi îl văzu pe Franz Hoss năvălind din lift, furios ca un taur. Totuşi, în momentul în care dădu ochii cu Kosef J., Franz Hoss îşi temperă pentru cîteva secunde pornirile.

— Bună dimineața, domnule Kosef, spuse el.

— Bună dimineața, răspunse Kosef J. Ar fi vrut să-l întrebe ce se întîmpla acolo, *jos*, dar consideră că era mai bine să tacă.

Franz Hoss se repezi la Fabius şi-l scutură fără milă.

— Sus! Sus! strigă el. Sus, idiotule! Apoi, întorcîndu-se spre Kosef J. spuse, ca şi cum ar fi vrut să-l ia de martor: poftim!

Kosef J. tăcu mai departe, mulțumindu-se să fie un simplu observator al celor ce aveau să urmeze.

— Ce-i? icni Fabius ridicîndu-se în capul oaselor.

Franz Hoss, văzînd că adjunctul său s-a trezit, nu se mai grăbi să relateze despre ce era vorba. Se aşeză pe un scaun şi scurse, dintr-o ceaşcă în alta, cîteva picături de ceai rămas de cu seară. Le sorbi, plescăi din limbă şi îşi scoase țigările.

— O să fie urît de tot, spuse el după ce trase cîteva fumuri.

Fabius îşi frecă ochii, căscă şi se întinse ca să-şi audă oasele trosnind. Îl zări pe Kosef J. în picioare, ținîndu-şi salteaua în brațe.

— Bună dimineața, domnule Kosef, spuse el zîmbind.

— Bună dimineața, răspunse Kosef J.

Odată acest ritual îndeplinit, bătrînul gardian se hotărî să se ridice în picioare.

— *S-a* evadat, spuse Franz Hoss cu voce gravă.

— Unde? întrebă repede adjunctul Fabius.

— Jos, la unu, spuse Franz Hoss.

Fabius, care pentru o clipă avusese o expresie neliniştită, se relaxă ca prin farmec. Tot era bine că nu se întîmplase la ei.

Franz Hoss nu fu de acord cu modul în care Fabius primise vestea. Nu conta că evadarea fusese la cei de la unu, la cei de la doi şi aşa mai departe. Conta că fusese posibilă, ceea ce era o *mare nenorocire*.

„De ce?“, îl întrebă Kosef J. în gînd.

— Pentru că *s-a putut*, de aia, strigă Franz Hoss, nu se ştie cui.

Pentru că acolo nu se mai făcea nimic, pentru că toți funcționarii erau nişte momîi. *Aia* nu mai era închisoare. Era orice altceva, dar închisoare nu. Pentru că nu mai exista respect. Deținuții nu mai aveau nimic sfînt. Totul se degradase, se învăluise de o atmosferă dulceagă. Nu mai era ceea ce fusese odată. Ehe, pe vremuri! Toate lucrurile erau altfel gîndite, altfel *cîntărite*. Penitenciarul mergea ca o maşină bine unsă. Deținutul era deținut, gardianul era gardian, soldatul era soldat, superiorii erau superiori şi aşa mai departe. Fiecare îl respecta pe celălalt şi fiecare ştia exact în ce consta rolul său şi pînă unde putea să întindă coarda. Pe atunci domneau rigoarea, seriozitatea, competența. Curtea interioară arăta ca o bijuterie, la bucătărie se mînca de minune. Zidurile erau albe şi strălucitoare, în fiecare săptămînă se acopereau crăpăturile cu mortar. Şobolanii erau ca şi inexistenți, penitenciarul primea o cotă de otravă pentru deratizare *sistematică* şi atunci cînd n-o primea găsea pe cîte cineva care ştia să prepare otrava. În celule domnea o curățenie exemplară, fiecare deținut îşi spăla singur celula, îşi spăla singur pereții, duşumeaua şi tavanul. Hainele deținuților se schimbau destul de des, oamenii erau obligați să se radă în fiecare zi şi să se spele pe mîini înainte de masă.

— Da, da! accentuă Franz Hoss amărît, privind lung către Fabius care, instinctiv, îşi ascunse mîinile la spate.

— Şi supa! exclama Fabius. Ce supă de varză făcea bucătăreasa!

— Nu? făcu Franz Hoss cu ochii plini de strălucire, ca şi cum o amintire scumpă i-ar fi luminat ființa.

— Şi duminica se dădea vin! continuă Fabius evocarea.

— Exista capelă. Se mergea la capelă, adăugă Franz Hoss.

— *Comunul* nu exista, îşi aminti Fabius.

— Nu exista pentru că se *găseau* celule suficiente, se simți Franz Hoss dator să explice, mai mult pentru Kosef J. probabil, pe care îl fixa de cîteva secunde cu privirile.

Cu un fel de nostalgie amestecată cu amărăciune şi tristețe, cei doi gardieni bătrîni continuară să-şi amintească de frumoasele vremuri din trecut. Deținuții munceau mult şi bine. Mîncarea era suficientă şi gustoasă. Legile erau aspre, dar precise. Cei care evadau erau prinşi imediat. Directorul închisorii putea fi găsit la orice oră în biroul său. Infirmeria avea infirmier. Spălătoria avea spălătoreasă. Cîinii erau bine hrăniți. Poarta de la intrarea principală nu scîrțîia în halul *acela*. Pîinea se aducea din oraş de trei ori pe săptămînă. Deținuții erau numărați dimineața, la prînz şi seara.

Gamelele erau din tablă şi nu din plastic. Sobele erau bine făcute şi coşurile trăgeau perfect. Gardienii aveau dreptul de a purta pîslari pe vreme de iarnă. Deținuții mergeau la muncă perfect încolonați şi cîntînd. Cîntecele erau frumoase şi triste. Cînd cuiva îi venea rîndul de a fi eliberat, ei bine, era eliberat în decursul unei *singure* dimineți.

După această ultima evocare cei doi gardieni rămaseră multă vreme cu privirile ațintite spre Kosef J.

— Uite la domnul Kosef J., spuse Franz Hoss, cît suferă…

Kosef J. îşi lăsă privirile în pămînt ca să nu fie obligat să răspundă.

— La director ați fost? întrebă Franz Hoss.

— Încă nu, spuse încet Kosef J.

— Pe la casierie ați trecut?

— Nu, încă nu, repetă Kosef J.

— Asta e, decise Franz Hoss total decepționat, vrînd probabil să spună că *tot* ceea ce i se întîmpla lui Kosef J. reprezenta confirmarea supremă a discuției de pînă atunci.

Între timp forfota de afară ajunsese la apogeu. Se luminase de-a binelea şi Franz Hoss stinse becurile de pe hol şi de pe coridoare. În curtea de jos oamenii continuau să alerge de colo-colo, intersectîndu-şi traseele şi aproape ciocnindu-se între ei. Lătrăturile cîinilor deveniseră asurzitoare. Se auzi chiar şi o împuşcătură. Tropăitul cizmelor pe ciment dădea impresia unei teribile ploi cu grindină. Cineva dădea ordine cu voce guturală, din cînd în cînd le *urla* însă şi înjura groaznic. Apărură şi nişte soldați care ba se aliniau, ba rupeau rîndurile.

— Or să-l prindă, medită Fabius privind pe fereastră.

— N-or să-l prindă, răspunse calm Franz Hoss.

— Or să-l prindă, repetă Fabius privind mereu pe fereastră, nemişcat şi trist, cu fruntea lipită de geamul murdar.

— N-or să-l prindă, repetă şi Franz Hoss, calm. Nici pe cel de anul trecut nu l-au prins.

— Nu l-au prins pentru c-au fost proşti, fu de părere Fabius.

— N-or să prindă niciodată pe nimeni, continuă Franz Hoss în acelaşi registru pesimist. Nici pe cel de acu' doi ani nu l-au prins.

— Dar pe ăsta or să-l prindă, se încăpățînă Fabius.

Franz Hoss se înfurie. De zece ani nu mai fusese prins nici măcar un singur deținut dintre cei evadați. Şi în fiecare an evadaseră cîte doi, trei. Soldați, cîini şi gardieni căutaseră peste tot, răscoliseră cîmpia, oraşul,

pădurea, mlaştinile, totul. Nimic. Nimeni nu găsise nimic. Evadații parcă intraseră în pămînt. Cîinii rătăciseră neputincioşi, atraşi de urme imaginare. Nimeni nu avusese nici o intuiție valabilă, nici o bănuială serioasă. Eşec total. Încă o dovadă că lucrurile stăteau prost.

Kosef J. asculta extrem de interesat şi de încordat. Ar fi vrut ca Franz Hoss să mai povestească puțin despre cum *nu* fuseseră prinşi evadații, dar bătrînul gardian se opri.

— Hai, spuse dintr-odată Franz Hoss către Fabius şi amîndoi se îndreptară grăbiți spre lift.

Se pare că bătrînul gardian descoperise dintr-odată că acolo, jos, era nevoie de ei. Din uşa liftului Franz Hoss îi spuse lui Kosef J. pe un ton pe jumătate autoritar, pe jumătate rugător:

— Domnule Kosef, aveți puțină grijă de etaj, da?

Cei doi dispărură în lift, liftul începu să coboare, după cîteva secunde, jos, se auzi o uşă deschizîndu-se şi apoi aceeaşi uşă pocni la loc. Kosef J. rămase într-o stare de stupefacție *responsabilă*.

12

Nu-şi imaginase niciodată, în toată perioada vieții sale de deținut, că într-o bună zi va rămîne singur, pe întreg etajul de celule, cu misiunea de a-i supraveghea pe ceilalți deținuți.

„Nu trebuia să accept“, îşi spuse Kosef J. cu severitate.

Dar fusese luat prea repede. Nu avusese timp să gîndească, deci nu avusese timp să spună *nu*. Încerca să-şi reamintească tonul cu care vorbise Franz Hoss. Fusese o rugăminte sau un ordin? Nu reuşea să-şi dea seama. Îl cuprinse brusc panica şi ruşinea. El, un fost deținut, ajunsese acum să-i păzească pe foştii lui camarazi de suferință! Absolut mostruos.

„Sînt un om slab“, îşi spuse Kosef J. şi simți cum i se revarsă *ceva negru* dinspre creier peste văz.

„Sînt un om slab, îşi repetă Kosef J., şi ei ştiu asta.“

Se lipi şi el cu fruntea de fereastră, aşa cum făcuse Fabius. Simțea răcoarea sticlei cum i se întinde în piele şi avu impresia că va putea gîndi ceva mai clar datorită senzației de răcoare. Îi urmări pe cei doi gardieni cum se pierd în mulțimea din curte. Zgomotele, tropăiturile şi ordinele continuau să curgă în valuri. Agitația de jos devenise total dezordonată, neverosimilă. Kosef J. nu putea identifica rostul nici unei singure mişcări. Cîinii lătrau la gardieni de parcă aceştia ar fi fost cei care trebuiau prinşi.

La început Kosef J. speră că Franz Hoss şi cu Fabius plecaseră numai pentru cîteva minute. Dintr-odată, însă, văzu că oamenii din curtea de jos se împart în grupuri mici şi că fiecare grup ia în stăpînire cîte un cîine. Rînd pe rînd grupurile începură să părăsească locul. Se mai auziră o vreme paşii celor care se îndepărtau în timp ce lătraturile răsunau tot mai anemic. În scurt timp curtea interioară rămase pustie. Zgomotele şi vociferările se stinseră. O linişte grea se lăsă peste curtea interioară şi în general peste tot penitenciarul.

Dimineața era destul de răcoroasă. Cerul uşor înnourat lăsa să se întrevadă, din clipă-n clipă, amenințarea unei ploi mărunte şi enervante. Amenințarea din aer se transmise şi în sufletul lui Kosef J.

„Ce fac eu acum?“, se întrebă el, abătut.

Părea limpede că programul penitenciarului fusese dat peste cap. Deținuții nu fuseseră scoşi la muncă, dar nici nu primiseră micul dejun. Dinspre celulele etajului se simțea o anumită tensiune. Oamenii, în celulele lor, auziseră, cu siguranță, toată hărmălaia de jos. De altfel Kosef J. îşi aminti că, ori de cîte ori nu erau scoşi la muncă, nu primeau mîncare şi apă şi nu li se dădea nici o explicație, deținuții bănuiau că penitenciarul fusese întors pe dos de vreun eveniment important.

Se desprinse de fereastră şi făcu doi, trei paşi pe coridor. Ar fi vrut să se aşeze pe canapeluța strîmtă a lui Fabius, dar se simți împovărat de o anumită responsabilitate şi renunță. Ar fi tras un somn de încă un ceas, două, dar nu se putea, *ceea ce avea de făcut* îl obliga să rămînă treaz.

Gîndindu-se mai adînc descoperi că nu ştia ce avea, *anume*, de făcut. Cei doi gardieni nu-i spuseseră de fapt nimic. Ceva, ceva îi sugerase Franz Hoss, dar mult prea vag. Îi spusese să aibă, *puțin*, grijă de etaj. Dar ce însemna *să ai grijă de etaj*? Adică să aibă el grijă *cum aveau ei grijă* de etaj cînd se aflau *ei* pe etaj? Lui Kosef J. începu să i se învîrtă capul. Fusese trezit şi foarte devreme, dormise şi foarte prost în ultimele două nopți, nu mîncase nimic în dimineața aceea şi primise şi o însărcinare pe care nu ştia cum s-o ducă la bun sfîrşit.

„E vina mea“, îşi spuse Kosef J., ruşinat oarecum că trebuia să-şi repete de atîtea ori propoziția aceea scurtă şi tăioasă. El, un om liber, ar fi trebuit să fie în cu totul alt loc. Ar fi trebuit să fie în oraş, acasă. El, Kosef J., avea o mamă. Iată, nici măcar n-avusese timp să-i scrie, să-i anunțe vestea bună a eliberării sale.

„Ce delăsător sînt“, se mustră Kosef J.

Privi cu ochii uşor umeziți de-a lungul coridorului. Cît de ironică, de imprevizibilă, de ciudată era viața! El, Kosef J., fost deținut, se afla acum în situația de a-i păzi pe ceilalți. Se afla de partea cealaltă a baricadei, într-o poziție la care nici nu visase, dar la care nici nu rîvnise. I se părea incredibil cît de firavă era granița dintre cele două lumi, cea a *păziților* şi cea a *păzitorilor*. Ani lungi trecuseră peste el în calitatea lui de om închis într-o celulă şi în toți aceşti ani şi-ar fi dorit să fie dincolo de uşa celulei sale. Şi în toți aceşti ani, a fi dincolo de uşa celulei sale i să păruse un lucru fantastic, aproape de neatins. Rîvnise, dorise, visase să fie dincolo de uşa celulei sale, să fie în cealaltă lume, să fie de cealaltă parte a teribilului zid care se ridica între *ei* şi *ceilalți*. Şi acum, dintr-un foc, se situa *dincolo*, se afla dincolo şi diferența i se părea neglijabilă. Aproape că nu s-ar fi mirat dacă Franz Hoss

s-ar fi întors pe neaşteptate, l-ar fi închis pe el, pe Kosef J., în oricare dintre celulele etajului şi l-ar fi însărcinat pe oricare dintre cei închişi acolo să „aibă grijă, puțin, de etaj".

„Lumea e nebună", conchise el în gînd.

Fragilitatea liniei de demarcație dintre cele două lumi era de natură să înnebunească pe oricine, cu atît mai mult pe un fost deținut.

Se hotărî, pînă la urmă, să facă o plimbare printre cele două şiruri de celule. Păşi cu grijă, înfricoşat că zgomotul produs de paşii săi i-ar putea eventual trăda prezența şi i-ar putea chiar *stîrni* pe deținuți. Trecu încet prin fața uşilor şi se îndreptă, atras în mod irezistibil, spre celula cu numărul 50, fosta sa celulă. Se opri în fața uşii care fusese, atîta vreme, uşa sa. O privi şi n-o recunoscu. O privi şi nu simți nimic în sinea sa, nici un impuls emotiv, nici o tresărire. Nu recunoştea de fapt uşa pentru că nu din *partea aceea* fusese obişnuit să o contemple.

„Oare ce face, *el*, înăuntru?", se întrebă Kosef J., fără să-şi dea seama dacă prin el îl denumise pe noul deținut al celulei ori se denumise pe el însuşi. Într-un fel, avea impresia, dacă nu chiar convingerea, că în celula aceea nu putea să *locuiască* altcineva decît numitul Kosef J., singurul locatar *legal* al celulei. Şi omul dinăuntru nu putea fi decît un înlocuitor al său, un alt *Kosef J.,* cineva care-i dubla pur şi simplu existența.

„Aş putea să ridic oblonul de la ferestruică", îşi spuse Kosef J.

Dar n-o făcu. Faptul că avea puterea de a ridica oblonul era atît de copleşitor, încît actul propriu zis, de a-l ridica efectiv, devenea insignifiant. Ar fi putut, *dacă voia,* să ridice obloanele tuturor celulelor. Ar fi putut, dacă voia, să deschidă, chiar, uşile tuturor celulelor. I-ar fi putut elibera pe deținuți! O, Doamne, cîtă putere avea, dintr-odată! Oare de ce îl investiseră, cei doi gardieni, cu atîta putere? Oare de ce nu se temeau de el? Cum se făcea că aveau atîta încredere în el, un deținut eliberat doar de trei zile?

Kosef J. se simți puțin umilit de faptul că Franz Hoss şi cu Fabius, în mod tacit, îl consideraseră unul *de-al lor*.

„Ce fac eu acum?", se întrebă încă o dată Kosef J., extrem de abătut.

Se plimba de mai bine de zece minute dintr-un capăt în celălalt al coridorului. Treptat nu-i mai păsă de cît de tare se auzeau paşii lui. Începu să calce normal, pe toată talpa bocancilor şi să-şi asculte chiar sunetul paşilor pe dalele de ciment.

„Oare *ei* ştiu că sînt paşii mei?", se gîndi Kosef J.

Oare bănuiau deținuții că în locul celor doi gardieni se afla pe *traseul de veghe* altcineva, un om care fusese, nu demult, el însuşi un deținut? Kosef J. începu să numere paşii. Dintr-un capăt la celălalt coridorul măsura exact 123 de paşi. La pasul cu numărul 97 se afla celula cu numărul 50. De fiecare dată cînd trecea prin fața ei Kosef J. nu se putea abține să nu se oprească puțin.

„Oare *el* mă aude?“, se întrebă Kosef J.

„Oare el se teme de mine, cînd mă opresc în fața celulei sale?“, se întrebă din nou Kosef J.

Începu să-i placă jocul acesta al paşilor şi după o vreme făcu în aşa fel încît sunetul bocancilor pe dalele de ciment să fie mai dur, mai sonor.

„Ce liniştiți sînt“, îşi spuse Kosef J.

La un moment dat se opri în fața celulei cu numărul 50 şi stătu nemişcat în fața ei aproape cinci minute.

„Oare ştie că sînt aici?“, se întrebă Kosef J.

Era imposibil ca *omul* să nu ştie că în fața celulei sale *cineva* stătea nemişcat, de cîteva minute bune. Kosef J. şi-l imagina pe deținut aşteptînd speriat, încovoiat pe marginea patului, chinuindu-se să înțeleagă *de ce* se opriseră paşii în fața celulei sale. Tocmai în fața celulei sale! Oare îi era frică omului dinăuntru? Cu siguranță că-i era frică. Îi era frică de el, de Kosef J., ca de ceva misterios şi necunoscut. Probabil că avea inima cît un purice. Probabil că-şi ținea capul în palme şi se aştepta la ceva foarte rău. Probabil că-i tremura ceafa de încordare.

Brusc, Kosef J. desprinse oblonul ferestruicii ca să vadă dacă lucrurile stăteau chiar *aşa*.

Kosef J. avusese dreptate. Omul dinăuntru stătea chircit pe marginea patului, aplecat uşor înainte.

„Parcă vomită“, gîndi repede Kosef J.

Omul era în mod real speriat. Îşi ținea capul în palme şi tremura uşor din tot corpul. Pentru o secundă, omul întoarse capul şi privirile celor doi se întîlniră. Fața omului era contorsionată de frică, avea o tentă vînătă şi toate cutele ei se adînciseră teribil.

„Eu am făcut asta“, gîndi Kosef J. Nu ştiu dacă trebuia să se simtă mîndru sau să-i fie o cumplită ruşine că produsese, printr-un simplu joc de paşi, o asemenea spaimă pe fața unui om.

„Aş putea să le fac la toți asta“, gîndi mai departe Kosef J.

Da, ar fi putut să se oprească în fața fiecărei celule, cîte un minut sau două, atît cît să producă o panică devoratoare în ființa celor *dinăuntru*. Ar fi putut să facă *asta* şi cei dinăuntru n-ar fi ştiut niciodată că totul nu era decît un joc.

„Aşa îmi făceau şi ei“, gîndi Kosef J.

„Aşa se jucau şi ei“, îşi spuse din nou Kosef J.

„Nişte porci“, conchise el închizînd oblonul şi retrăgîndu-se la capătul dinspre lift al coridorului, ca să privească pe fereastră.

Curtea era, mai departe, pustie. Liniştea plutea, în continuare, peste penitenciar. Franz Hoss şi Fabius nu păreau să se grăbească. Dinspre celule creştea un fel de vuiet, ca şi cum fiecare ins ar fi vorbit încet de unul singur şi toate aceste voci s-ar fi topit într-un singur fluviu sonor.

„Le e foame“, îşi spuse Kosef J.

Dar el nu putea face nimic. Practic, era la fel de dezarmat ca şi ei. De fapt, stînd acolo, pe coridorul dintre celule şi păzindu-i pe *ei*, el era la fel de închis ca şi ei. Şi, lucru cert, la fel de flămînd ca şi ei.

„Le e foame şi ei nu fac nimic!“, îi trecu fulgerător prin minte lui Kosef J.

„Ce-ar putea să facă?“, se întrebă tot el.

„Să facă zgomot, să bată, să urle!“, răspunse cineva din adîncul său, atît de revoltat încît Kosef J. privi brusc în jurul său.

Atît i-ar mai fi trebuit, un scandal şi să fie amestecat într-o treabă *ca asta*. Ce-ar fi spus Franz Hoss, ce-ar fi spus Fabius, ce-ar fi spus toată lumea? După ce avuseseră atîta încredere în el…

Dinăuntru murmurul acela încordat creştea de la un minut la altul. Lui Kosef J. i se părea că aude gîndurile oamenilor închişi acolo, că toate creierele lor provocau un fel de zbîrnîit electric. Se simți, de la o vreme, terorizat de acel mîrîit pe jumătate animalic. Tensiunea creştea în interiorul celulelor. Starea de nelinişte şi de nervozitate se revărsa pe coridor, inunda toată clădirea. Kosef J. nu se mai simți în siguranță *acolo*. Avu impresia că dintr-un moment într-altul uşile vor tîşni din *țîțîni* explodînd pur şi simplu şi că oamenii înfometați vor năvăli afară.

„E groaznic“, medită Kosef J.

Cu siguranță că haita aceea sălbăticită l-ar fi călcat fără milă în picioare.

Se trezi mergînd din nou printre cele două şiruri de celule şi verificînd zăvoarele. Se mai linişti. Căzu într-un fel de letargie a aşteptării. Nu mai

avea destulă putere să se gîndească la ceea ce i se întîmpla.

13

Se făcuse de prînz cînd telefonul de pe măsuța lui Fabius zbîrnîi dulceag, ca o albină.

— Alo! Alo! urlă Kosef J. fericit, crezînd că îl sunau fie Franz Hoss, fie Fabius.

Cineva de la bucătărie îl anunța însă că trebuia să *ridice* prînzul pentru etajul doi.

Kosef J. simți cum îi tremură mîna în care ținea receptorul. Abia reuşi să pună receptorul în furcă. Neliniştea crescu din nou în sufletul său. Nu îndrăzni însă nici să întîrzie prea mult. Vocea fusese destul de autoritară. Masa de prînz nu putea fi decît o treabă foarte serioasă.

Apăsă pe butonul care comanda liftul şi, spre uluirea sa, liftul veni. Coborî şi se înhămă la vechiul cărucior pe care se aducea în fiecare zi mîncarea de la bucătărie la celulele deținuților. Primi porțiile pentru etajul doi, le stivui pe cărucior şi le cără la etajul doi. Trecu printre celule şi deschise toate obloanele ferestruicilor. Întinse fiecărui om porția sa. Nu privi pe nimeni în ochi. Mîncă şi el, la capătul coridorului, o porție care era la fel cu a tuturor. Aşteptă ca oamenii să termine de mîncat şi culese tăvile de la fiecare. Le încărcă pe cărucior. Închise la loc obloanele şi duse tăvile înapoi la bucătărie. Nimeni nu-i spusese nici un cuvînt. Nimeni nu fusese mirat că-l vedea pe el, Kosef J., împărțind hrana în locul gardianului.

Îşi alese din nou, ca loc de aşteptare, colțul dintre lift şi fereastră. Orele se scurgeau ca nişte viermi graşi, plictisiți şi nepăsători, lăsînd în urma lor dîre late de spumă străvezie. Nimeni nu se arătă în curtea interioară. Nici un zgomot nu tulbură somnolența penitenciarului.

Kosef J. se gîndi din nou la oamenii de *dinăuntru*.

„Au mîncat, ce le pasă“, îşi spuse el.

Probabil că majoritatea dintre ei moțăiau întinşi pe paturile lor strîmte şi tari. Probabil că unii se plimbau de colo-colo, numărînd paşii de la uşă pînă la fereastra zăbrelită.

„Ar avea nevoie de o plimbare“, cugetă Kosef J.

Şi chiar atunci telefonul sună din nou şi Kosef J. primi ordinul să deschidă uşile şi să-i scoată pe deţinuţi în curtea interioară, pentru un sfert de ceas de plimbare.

„Cum să deschid uşile?“, se întrebă speriat Kosef J.

„Ce-or să zică *ei* cînd or să vadă că *eu* le deschid uşile?“, se întrebă el pentru a doua oară.

„Ce-or să creadă despre mine?“, se chestionă, profund nemulţumit, a treia oară.

Se grăbi, însă, să execute ordinul. Deţinuţii aveau, într-adevăr, nevoie de o plimbare. Făcu exact ceea ce ştia că trebuia făcut. Capacitatea liftului era de şase persoane. Deschise primele şase uşi. Primii şase deţinuţi ieşiră şi, fără un cuvînt, se îndreptară spre lift. Liftul coborî şi se întoarse gol peste un minut. Kosef J. deschise următoarele şase celule. Oamenii ieşiră şi, fără să-l privească şi fără să-i spună un cuvînt lui Kosef J., se îndreptară spre lift. În cîteva minute toată lumea era jos. Kosef J. coborî ultimul. Deţinuţii, în curtea interioară, se plimbau în cerc.

„Ce blînzi sînt“, nu-şi putu reprima observaţia Kosef J.

Oamenii se mişcau în şir indian, unul după celălalt. Fiecare privea înaintea sa, nimeni nu vorbea cu vecinul său din faţă sau din spate. Din cînd în cînd cîte un om ridica privirile şi se uita la cer. Unii trăgeau puternic în piept aerul de după-amiază.

„Oare de ce sînt aşa blînzi?“, se întrebă Kosef J.

Nu se vedea nici un gardian şi nici un soldat prin apropiere. Oamenii ar fi putut să trăncănească puţin între ei. Ar fi putut să se mai oprească în loc din cînd în cînd, să se mai privească unii pe alţii. Oare ce se întîmpla cu ei? Oare de ce nu *făceau* nimic? Oare se temeau să nu fie bătuţi?

Kosef J., la acest gînd, îşi duse brusc mîinile la burtă pentru că avu impresia că el însuşi primea un pumn în stomac.

Se temeau oamenii aceia, într-adevăr, de *el*? Se temeau să nu fie bătuţi de *el*? Şi el, în mod real, i-ar fi putut bate? Şi ei n-ar fi reacţionat în nici un fel dacă el i-ar fi bătut?

Evoluţia *lucrurilor* i se părea incredibilă. Încercă să le privească feţele şi să-i recunoască. Doar cu trei zile înainte Kosef J. stătuse într-o celulă, singur, gîndind, aşteptînd şi suferind ca fiecare dintre ei. Doar cu o săptămînă în urmă se plimbase, împreună cu ei, prin aceeaşi curte interioară. Nici el nu avusese curajul, nici cu o săptămînă în urmă şi

niciodată de altfel, să ridice capul şi să privească în ochi un gardian. Era bine ştiut că pe gardieni nu era bine să-i priveşti în ochi.

„Trebuie să-i dau unuia un pumn, să văd ce face“, hotărî Kosef J. Un fel de curiozitate morbidă crescu în el. Nu ura pe nimeni şi nici nu purta pică nimănui. Departe de el un astfel de simțămînt. Dar curiozitatea devenise devorantă iar împrejurarea *propice.*

„N-am să lovesc tare, nu“, îşi spuse Kosef J.

„Dacă eu îl lovesc şi *el* nu zice nimic, ei bine, atunci e rău“, îşi spuse iar Kosef J.

Nu-şi preciză ceea ce ar fi fost aşa de rău. Continuă să-i privească pe oamenii care se plimbau în cerc şi continuă să creadă că nimic din ceea ce se întîmpla acolo nu era adevărat. Trebuia deci să lovească pentru că numai aşa ar fi reuşit să verifice dacă era sau nu *adevărat*.

„Dacă nimeni nu zice nimic, conchise Kosef J., atunci înseamnă că nimic nu e adevărat“.

„Dacă eu lovesc şi el îmi răspunde, cugetă în continuare Kosef J., atunci înseamnă că totuşi ceva, ceva tot e adevărat“.

Îi privea ştiind că-l va lovi pe unul dintre ei şi în toată ființa lui se petrecea un lucru confuz, dar răscolitor. Se simțea puternic, dar umilit în acelaşi timp pentru că puterea sa asupra celorlalți nu avea nici un fundament real. Îşi dădu seama că pentru oamenii care se plimbau acolo, în cerc, el, Kosef J., nici nu mai exista ca persoană. El nu mai era Kosef J., el era o amenințare, o primejdie, *ceva* de care faci mai bine să te fereşti.

Gîndul ăsta îl şi înfurie oarecum.

„Pe care să lovesc?“, se întrebă el, privind cu mai multă atenție în jur. Se poziționă în aşa fel încît oamenii să defileze, practic, prin fața lui.

Pe cine să lovească? Oamenii treceau unul cîte unul, cu privirile în pămînt. Kosef J. îi scruta pe rînd. Primul i se păru prea bătrîn. Al doilea şchiopăta puțin. Al treilea părea atît de slab şi de galben la față încît lui Kosef J. i se făcu milă. Al patrulea avea o față îngrozitor de speriată. Al cincilea era chiar omul proaspăt plasat în celula cu numărul 50 şi pentru care Kosef J. simțea o anume simpatie. Al şaselea era un om foarte voinic şi foarte puternic, ceea ce nu-i conveni lui Kosef J. Al şaptelea avea o mutră de veritabil borfaş iar Kosef J. îşi spuse că un asemenea om nu putea fi decît laş şi linguşitor. Al optulea purta ochelari. Al nouălea tremura de frig…

Nu, în felul acela nu se putea alege *nimic*. Trebuia să lovească la întîmplare, numai şi numai la întîmplare.

Îşi propuse să stea puțin cu ochii închişi şi să numere în gînd pînă la o sută. Şi chiar cînd va fi pronunțat cifra o sută să deschidă ochii şi să-l lovească puternic pe omul din fața sa.

„*Aşa* e cinstit“, îşi spuse Kosef J.

Închise ochii şi numără pînă la o sută. Pe la numărul zece îşi spuse: „Doamne, oare n-am înnebunit?“. Pe la numărul douăzeci şi trei îşi spuse: „Sîntem nişte animale, toți“. Pe la numărul patruzeci şi cinci îşi spuse: „Ar trebui să-mi fie ruşine, ar trebui să intru în pămînt de ruşine şi să zac acolo şi să mă înec în noroi“. Pe la numărul şaptezeci îşi spuse: „Au făcut din noi nişte animale, asta au făcut“. Pe la numărul optzeci şi doi îşi spuse: „Ar trebui să plec cît mai repede, ar trebui să plec în oraş, ar trebui să mă ascund în oraş“. Pe la numărul optzeci şi şapte îşi spuse: „N-am scris încă mamei, oare ce-o să zică mama?“. Pe la numărul nouăzeci şi unu îşi spuse: „Nu fac bine ce fac, e o măgărie, e o murdărie, e o laşitate“. Pe la numărul nouăzeci şi patru îşi spuse: „Or să se repeadă la mine şi or să mă rupă în bucăți şi bine or să-mi facă“. Pe la numărul nouăzeci şi şase îşi spuse scurt: „Vreau să mor“. Pe la numărul nouăzeci şi şapte îşi spuse tremurînd: „Poate că totuşi o să mă lovească şi *el*“. Pe la numărul nouăzeci şi opt îşi spuse: „Nu cred să mă lovească şi el“. Pe la numărul nouăzeci şi nouă îşi spuse: „E inutil“.

Deschise ochii şi lovi sub urechea stîngă a cuiva. Omul din celula cu numărul 50 se clătină sub lovitură şi îşi continuă drumul. Kosef J. simți şi el vibrația loviturii, chiar în clipa în care îl lovea pe omul din fața sa. Nu se auzeau decît paşii oamenilor care se roteau în curtea interioară. Lui Kosef J. i se păru că se lovise *pe sine*. Rămase încremenit, vînăt, cu picioarele de plumb. Îl urmări cu privirea pe omul din celula cu numărul 50. Omul păşea în acelaşi ritm, păstra aceeaşi distanță de doi paşi față de camaradul de dinaintea sa. Nu se mai clătina, dar privirile sale se adînciseră şi mai mult în pămînt.

Kosef J. auzi, în creierul său, un fel de hohot sinistru de rîs. Primii şase deținuți, percutînd la un semnal nevăzut, se îndreptară spre lift şi urcară în celulele lor. Liftul se întoarse gol. Următorii şase deținuți se îndreptară spre lift şi urcară în celulele lor. Liftul se întoarse gol. Rînd pe rînd, după exact 15 minute de plimbare, deținuții urcară în celulele lor. Kosef J. urcă ultimul şi încuie uşile celulelor.

Se chirci în cutia liftului, fără să-şi mai pună salteaua şi încercă să doarmă. Îl cuprinse un tremur uşor. Îşi înghiți saliva care i se părea, nu ştia nici el de ce, dulceagă.

14

Evadatul fu căutat timp de trei zile. Cînd Franz Hoss şi Fabius îi făcură o vagă aluzie cum că ar putea veni cu ei, Kosef J. se arătă bucuros să o facă, sperînd în acest fel să nu mai fie pus în situația de a rămîne singur în pavilionul deținuților.

Oricum formalitățile de eliberare stagnaseră pentru perioada căutărilor. La directorul penitenciarului nici nu se punea problema să mai fie primit, date fiind împrejurările excepționale care se iviseră. Pînă şi omul de la magazia de haine era de negăsit. Kosef J. îşi imagină că şi acesta făcea parte, probabil, dintr-o echipă de căutare.

— E greu în doi, îi spusese Franz Hoss lui Kosef J. Cel mai greu e să cari mîncarea.

Iar Fabius chicotise ca un copil cînd află că el, Kosef J., se arăta *interesat* să-i însoțească.

— Poate prindem *şi* o zi senină, exclamase Fabius.

Plecară dimineața devreme, ca toată lumea. Zeci de echipe de căutare se răspîndiră în toate direcțiile.

Cîinele pe care-l primiseră în ajutor nu-i plăcu lui Franz Hoss.

— E beteag, spuse bătrînul gardian, cercetîndu-l atent. Şi pentru că nu se luminase bine de ziuă aprinse un chibrit. Îşi aprinse țigara şi, cu restul flăcării, mai cercetă o dată cîinele.

— Are precis ceva, repetă el.

Lui Kosef J. cîinele i se păru perfect normal. Era tipul de cîine-lup antrenat special pentru hăituit oameni. Mare, cu botul negru, economic în mişcări, extrem de atent, cu reacții de ființă inteligentă.

Porniră într-o direcție care lui Kosef J. i se păru opusă oraşului. Regretă puțin acest lucru, dar îşi zise repede că, aşa îmbrăcat cum era, n-ar fi făcut o impresie prea bună în oraş. Îl mustră în gînd pe omul de la magazia de haine pentru încetineala cu care îi cosea nasturii.

O vreme avură, în dreapta şi în stînga, alte echipe de oameni şi cîini, care se îndreptau aproximativ în aceeaşi direcție. Cîinii, simțindu-şi unii altora prezența, se agitau nervoşi iar din cînd în cînd lătrau cu furie. Treptat

echipele se îndepărtară unele de altele. Cerul se lumină tot mai mult, dar nu păru să se însenineze.

— Cel puțin n-o să plouă, spuse Fabius. Ăştia nu-s nori de ploaie.

Fiecare dintre ei căra în spinare cîte un sac de campanie. Nu erau prea grei şi nici prea voluminoşi. Kosef J. habar n-avea ce anume căra în spate, dar nici nu-şi bătea capul să ghicească.

Franz Hoss şi Fabius păreau bine dispuşi. Păşeau cu destulă vigoare, oarecum surprinzătoare pentru vîrsta lor. Franz Hoss se oferise voluntar să țină cîinele de lesă şi suporta, în consecință, toate smuciturile animalului.

După ce toate celelalte echipe dispărură din raza lor vizuală, Franz Hoss decise că aveau nevoie de o pauză. Lui Kosef J. i se păru puțin prea devreme, dar nu avea nici un interes să se opună la tot ceea ce putea fi un prilej de odihnă.

— E bine că e *tare*, medită Fabius.

Lui Kosef J. îi trebuiră cîteva zeci de secunde ca să-şi dea seama că bătrînul gardian se referea la pămînt. Într-adevăr, pămîntul era uscat. La orizont se vedea o pădure pitică şi pe o latură a pădurii şerpuia un rîu. Kosef J. nu mai fusese niciodată pe acolo. Nici nu zărise vreodată, de la fereastra celulei sale ori din alt punct al penitenciarului, pădurea pitică şi rîul. Gîndul că vor ajunge la apă îi făcu plăcere.

Fu rîndul lui Fabius să fumeze o țigară. Îi întinse şi lui Kosef J. pachetul, dar acesta refuză. Franz Hoss se aşezase pe un fel de muşuroi gigantic, dar abandonat de insecte şi pietrificat.

— E leneş, spuse Franz Hoss arătînd spre cîinele care se aşezase şi el alături.

— E, spuse şi Fabius pufăind satisfăcut.

— Cu ăsta nu facem treabă, adăugă Franz Hoss.

— E vina lor, mormăi Fabius.

— Cu un cîine prost n-ajungi departe, continuă Franz Hoss.

— Nici cîinii nu mai sînt ca altădată, enunță Fabius.

Kosef J. avu impresia că Franz Hoss şi Fabius făcuseră o pauză exclusiv cu scopul de a bîrfi cîinele în voie. Îi privi destul de amuzat pe cei doi gardieni, dar nu găsi momentul favorabil pentru a arunca şi el o vorbă.

Se auzi un țipăt de pasăre şi cîinele ciuli urechile ridicîndu-se pe labele din față. Îşi fixă privirile spre un pîlc de arbori pitici aflat la o oarecare distanță. O pasăre îşi luă zborul, într-adevăr, de acolo.

Toți patru, cei trei bărbați și cîinele, o priviră cum se pierde în zare. Fuseseră niște priviri pline de un ciudat regret, sau cel puțin așa avusese impresia Kosef J. Franz Hoss se ridică, se scutură de praf pe pantaloni și continuă să privească în direcția în care dispăruse pasărea.

— Potîrnichi, la ora asta? făcu el.

Nimeni nu-i răspunse. Fabius își termină țigara. Cîinele se ridică și el în patru labe. Porniră din nou la drum.

Se afundară în pădurea pitică. Nu văzură nici o cărare, așa că se lăsară duși de instinctul cîinelui. Arbuștii erau destul de tăioși. Ierburile păreau niște lame flexibile de cuțit.

— E prima oară cînd faceți asta? făcu Franz Hoss spre Kosef J.

Acesta consideră întrebarea absolut stupidă, dar spuse totuși:

— Da.

— O să vă obișnuiți, fu concluzia lui Franz Hoss.

Kosef J. nu știu ce să creadă. Cu ce urma să se obișnuiasă? De foarte departe se auzi un tunet.

— Draci! înjură printre dinți Franz Hoss.

— Nu e grav, spuse Fabius. Cînd tună nu plouă.

Cîinele nu găsea nici o urmă destul de serioasă. Alerga vreo cîteva zeci de metri într-o direcție, renunța, găsea altceva, se mișca în cerc, aștepta secunde lungi cu urechile ciulite. Curînd ieșiră din pădure și urmăriră meandrele rîului. După vreo oră de mers Kosef J. își dădu seama că efortul lor n-avea nici un sens și că nu vor descoperi absolut nimic.

Începu o ploaie rară, anemică. Stropii cădeau cînd și cînd, atît cît să le sugereze că se putea întîmpla ceva și mai rău.

— Asta nu e ploaie, hotărî Fabius, bine dispus.

Franz Hoss se opri și-i spuse lui Fabius că el nu mai putea face un pas în plus. Fabius preluă cîinele de la superiorul său și, lucru ciudat, îi îndemnă pe toți să continue drumul. După încă o oră de mers fu rîndul lui Kosef J. să țină cîinele de lesă și să suporte toate capriciile animalului.

— Destul! spuse la un moment dat Franz Hoss.

Kosef J. crezu că vor face o nouă pauză, dar Franz Hoss nu dorea decît să hrănească animalul. Scoase din sac o bucată de carne uscată și o aruncă în fața cîinelui, care o hăpăi imediat. Continuară *să caute*. Nici Fabius și nici superiorul său nu se plîngeau de dificultățile acelui marș autoimpus. Kosef J. însă era tot numai o apă. Sudoarea îi curgea pe frunte, pe obraji, pe gît. Își simțea cămașa udă lipită de piele. Ar fi vrut să le spună că toată

oboseala lor era zadarnică, dar nu îndrăzni. Şi, apoi, cei doi gardieni nu păreau obosiți.

„Sînt nişte diavoli“, îşi spuse Kosef J.

Picăturile care fuseseră destul de rare pînă atunci se transformară într-o ploaie măruntă, apăsătoare.

— Bine că nu bate grindina, spuse Fabius.

Kosef J. tocmai se hotărîse se le sugereze celor doi gardieni că găsirea unui adăpost ar fi fost cel mai nimerit lucru. Cu atît mai mult cu cît, pe timp de ploaie, acuitatea animalului nu putea fi decît extrem de redusă. Dar chiar atunci cîinele păru să descopere ceea ce căuta de cîteva ore bune. Tot comportamentul animalului se transformă subit. Deveni extraordinar de nervos şi nerăbdător. Se repezi înainte cu o forță care aproape că-l doborî pe Fabius, aflat la rîndul lui cu lesa în mînă. Animalul lătră energic, fornăi, se zbătu să se eliberze de cureaua care-i oprea avîntul.

— A găsit! A găsit! urlă Franz Hoss.

Kosef J. fu cuprins şi el de excitația vînătorului aflat pe urmele vînatului. URMA! Oare găsiseră urma într-adevăr? Uită imediat că URMA aceea era a unui om, a unui evadat. Nu avea în minte decît un singur gînd: iată, efortul acelei zile era pe cale de a fi răsplătit.

— Nu-l lăsa, nu-l lăsa! urlă din nou Franz Hoss către Fabius, care reuşea cu greu să mai țină cîinele în lesă.

Alergau acum toți trei în urma cîinelui, gîfîind toți trei, uzi pînă la piele toți trei.

— O să-l prindem! şuieră Franz Hoss la urechea lui Kosef J., accelerînd ritmul alergării.

Fabius scoase şi el un urlet victorios, ca şi cum asta i-ar fi regenerat forțele. Franz Hoss preluă lesa de la Fabius. Cîinele părea din ce în ce mai sigur pe sine. Kosef J. îl văzu, uluit, cum alegea traseul cu o precizie de automat. Curînd intrară într-o zonă de coline şi urcară pe o cărare îngustă.

„Nu se poate să fie adevărat“, îşi spuse Kosef J.

Urcuşul se dovedi un iad. Pămîntul devenise cleios din cauza ploii. Bocancii li se îngreunaseră de apă şi la fiecare pas ridicau de fapt în aer şi o felie bună de pămînt lipită pe tălpi. Fabius alunecă la un moment dat şi se mînji cu noroi pe genunchi şi pe coate. Kosef J. se aplecă să-l ajute. Spre mirarea lui, bătrînul gardian rîdea şi bolborosea:

— O să-l prindem! O să-l prindem!

Kosef J. preluă şi el animalul dezlănțuit, devenit aproape bestial. Alunecă şi el de mai multe ori cu genunchii în noroi. Bătrînii erau atît de transfiguraţi, încît Kosef J. îşi dădu seama că nu mai avea ce discuta cu ei. *Vînătoarea de om* îi fascina. El însuşi nu mai simţea oboseala şi nici ploaia. Se lăsă tras de animalul acela puternic şi avu senzaţia că doar la cîţiva metri în faţa lor se afla o fiinţă încolţită pe cale de a-şi pierde ultimele forţe.

— Acum! Acum! strigă, fără noimă, Franz Hoss.

Pe lîngă ei se scurgea la vale un torent. Apa rostogolea, în furia ei, pietre şi bucăţi de lemn.

„E o nebunie“, îi fulgera lui Kosef J. prin minte.

Aerul devenea tot mai rece pe măsură ce urcau spre vîrful colinelor. Ploaia se transformă în ploaie cu grindină.

— Bine că nu e întuneric, spuse atunci Fabius.

Kosef J. nu mai ştia ce să creadă. Intrase şi el în *vertij*, îşi dorea să fie primul care ajunge la *pradă*, era aproape convins că făceau un lucru foarte important. În timp ce se apropiau de cea mai înaltă culme, toţi trei aveau senzaţia, într-o complicitate perfectă, că acolo, în vîrf, se afla *cel* hăituit. Ultima sută de metri o făcură aproape tîrîndu-se, agăţîndu-se de ierburi şi de rădăcini ca să poată înainta. Cîinele se sălbăticise de tot, urla pur şi simplu ca înnebunit de o prezenţă demonică.

Cu vreo cîţiva metri înainte de vîrful colinei Franz Hoss strigă către Kosef J.:

— Dă-i drumu'! Lasă-l!

Kosef J. eliberă cîinele care, din cîteva salturi, dispăru în necunoscut. „Vom vedea sînge“, gîndi creierul lui Kosef J. Ciudat, cum se putea simţi de *eliberat* întrucît nu-l mai smucea cînele. Palmele îl usturau însă puternic, avea rosături pînă la carne de la cureaua lesei.

Ajunseră toţi trei în acelaşi timp pe vîrful colinei. Ploaia mai scăzuse în intensitate. Aerul rece le reteza însă respiraţia. Kosef J. se aştepta să găsească acolo un om prăbuşit şi însîngerat, cu colţii animalului înfipţi în gît. Franz Hoss şi Fabius, după febrilitatea cu care cercetau în jurul lor, sperau şi ei, probabil, să găsească acelaşi lucru. Cîinele însă dispăruse. Fiecare se strădui să ghicească direcţia în care ar fi putut să o ia. Dar în faţa lor se întindea un platou fără urme de fiinţă vie. Din pămîntul îmbibat de ploaie se ridicau coloane de aburi ca nişte siluete ameninţătoare.

Se învîrtiră pe culme, intrigaţi, privind în toate părţile. Auziră un fel de geamăt venind dinspre un turbion de ierburi scămoase.

„Nu e geamăt de cîine“, tresări Kosef J.

Cei doi gardieni, cu fețele înroşite de efort, uzi, cu gurile avide de aer, cu ochii ieşiți din orbite, aşteptau hămesiți *răsplata* acelei zile. Se apropiară toți trei cu paşi înceți şi apăsați de locul de unde venise geamătul. Păşeau încet, nu aveau motive să se mai grăbească, savurau într-un fel acel moment de suspans înainte de *victorie*. Kosef J. se văzu dintr-odată mergînd în rînd cu ei, avid, poate, de aceeaşi imagine pe care voiau să o vadă şi gardienii. Se apropiară de turbionul de ierburi şi priviră *în interior*.

Cîinele, chircit, cu spume la bot, gemea uşor, omeneşte. Zvîcnea din cînd în cînd şi atunci se răsucea cu burta în sus. Avea ochii înroşiți şi privirile nesigure.

— V-am spus? strigă Franz Hoss. V-am spus că ăsta nu e cîine?

Scuipă şi se lăsă pe vine. Îşi scoase rucsacul, îl deschise la gură şi începu să scormonească în el.

Kosef J. nu-şi putu desprinde privirile de cîinele care gemea. Fabius nu părea impresionat, îi era însă o evidentă milă de animal.

— Dar ce are? Ce are? întrebă Kosef J., tulburat.

Franz Hoss găsi în sfîrşit ceea ce căuta: o sticlă de rom. Trase cîteva înghițituri şi respiră de mai multe ori foarte adînc.

— E epileptic, spuse el apoi întinzîndu-i sticla lui Kosef J.

15

După ce agitaţia provocată de evadare se mai stinse, omul de la magazia de haine îşi reluă lucrul. Kosef J. îl vizita în fiecare zi. De altfel aceasta era şi dorinţa omuleţului bondoc şi jovial, care nu înceta să-l roage pe Kosef J. să nu-i ocolească micul atelier.

— Mai schimbăm şi noi o vorbă, adăuga el de fiecare dată.

De altfel, mai în fiecare zi, omuleţul bondoc şi jovial avea şi cîte o treabă precisă cu Kosef J. Hainele cele noi se dovediră destul de dificil de croit. Omuleţul bondoc şi jovial nu mai termina cu măsurătorile. Era mereu nemulţumit de cîte ceva şi-l ruga mereu pe Kosef J. să mai stea o dată în faţa oglinzii, drept şi înţepenit, ca să-i poată lua, încă o dată, *dimensiunile*. Omuleţul avea o bucurie sadică în ochi ori de cîte ori se apropia de Kosef J. înarmat cu o bucăţică de săpun şi cu un metru de croitorie pe care-l derula dintr-o cutie rotundă de metal.

Îi măsura lui Kosef J. lăţimea umerilor, clătina din cap, închidea ochii, medita puţin, părea că îşi spune ceva cu o mişcare imperceptibilă a buzelor, nota pe o bucată de stofă un semn ciudat. Deschidea după aceea ochii cu bucuria unui scufundător care revine la suprafaţă.

— E-n regulă, spunea el şi se apuca de măsurat mînecile.

Jocul continua în acelaşi fel. Omuleţul bondoc şi jovial măsura concentrat, bolborosea ceva, reînchidea ochii, părea torturat de cine ştie ce calcule şi transformări matematice efectuate în gînd, nota din nou totul.

— Aşa da, adăuga el pentru a-l linişti pe Kosef J.

Şi continua să măsoare. Talia. Lungimea gambei, a femurului, a şirei spinării. Măsura circumferinţa gîtului, a burţii, a toracelui. Făcea complicate măsurători la subsuorile lui Kosef J. silindu-l să stea minute în şir cu mîinile în sus, chicotea uşor ca şi cum s-ar fi gîdilat pe sine însuşi făcînd măsurători la subsuorile altuia.

— E bine, e bine, îl asigura el pe Kosef J.

Acesta din urmă încercă de cîteva ori să-i reamintească omuleţului bondoc şi jovial că, ultima oară, adică înainte de istoria cu evadarea, fusese vorba doar de *alegerea nasturilor*. Chiar aşa spusese omuleţul, că nu mai

avea de cusut decît nasturii. De ce trebuiau, atunci, s-o ia în fiecare zi de la început? Cum se explica acest lucru?

Omulețul nu răspundea la aceste întrebări, devenea opac la ele. Chiar nu le auzea sau făcea pe surdul? Cînd Kosef J. încerca să abordeze elementul *timp,* să-i atragă atenția asupra acestui *aspect,* omulețul devenea dintr-odată febril şi începea să se plîngă de mulțimea de treburi care-i stătea pe cap.

— Numai uitați-vă ce-i aici, spunea el. Doar uitați-vă! Haos! adăuga el, haos!

Copilul, care de cele mai multe ori se afla şi el acolo răscolind în cutia cu nasturi, ridica de obicei capul ca şi cum cuvîntul *haos* i-ar fi trezit un mare interes.

— Trebuie să fac ceva pentru *ele*, spunea omulețul. Trebuie.

Kosef J. înțelese într-un tîrziu la cine se referea omulețul spunînd *ele*. În fiecare zi pe mesele micului atelier apăreau alte maldăre de haine aduse din subsolurile umede şi igrasioase.

— Numai aşa le salvez, spunea omulețul cu o voioasă strălucire în ochi. Numai aşa, numai aşa.

— Adică? întrebă Kosef J., intrigat, într-o zi.

— Le transform, le transform, gîfîi scurt omulețul.

Într-adevăr, omulețul bondoc şi jovial descosea şi recompunea zeci de haine. Transforma paltoanele în sacouri, sacourile în veste, schimba căptuşelile, tăia manşetele de la pantalonii care aveau manşete şi adăuga manşete la pantalonii care nu aveau manşete. Schimba gulerele la cămăşi, buzunarele de la sacouri, nasturii de la paltoane. Din două sau trei sacouri făcea un pardesiu iar dintr-un pardesiu scotea o pereche de pantaloni. Muta dintr-un loc în altul tot ceea ce putea fi mutat, simplifica acolo unde putea fi simplificat şi complica acolo unde putea fi complicat.

— Le silesc să trăiască, explica el. *Aşa* le silesc să trăiască.

Hainele astfel transformate erau depozitate din nou, urmînd ca peste două, trei săptămîni să le scoată iar şi iar şi să le supună din nou altor transformări. Nici o bucățică de stofă sau de căptuşeală nu se pierdea din toată *frămîntarea* aceea. Fiecare petic îşi aştepta rîndul într-o nouă operațiune, fiecare nasture devenea indispensabil la momentul potrivit.

— E singura soluție, conchise omulețul bondoc şi jovial după ce-i permise cu generozitate lui Kosef J. să *înțeleagă* semnificația muncii sale.

— Bine, dar pînă cînd? întrebă Kosef J. după aproape două săptămîni de vizite zilnice la atelier.

— Pînă la sfîrşitul vieţii! răspunse, mîndru, omuleţul bondoc şi jovial. Apoi îl prinse pe Kosef J. de revere şi-l sili să-l privească în ochi: asta e lupta mea, întări el, e lupta mea, înţelegeţi?

— Da, da, se grăbi să răspundă Kosef J.

Ceea ce înţelese Kosef J. era că, în ritmul acela, omuleţul mic şi bondoc nu prea reuşea să-i termine hainele. Totuşi, Kosef J. nu se supără. Îi plăcea să vină în atelier, unde avea senzaţia unui mic refugiu. Înăuntru îl întîmpina întotdeauna o căldură plăcută iar omuleţul bondoc şi jovial era întotdeauna dispus să stea de vorbă. Mai întotdeauna găsea cîte o frază pentru a-l flata pe Kosef J., ceea ce acestuia din urmă, în adîncul sufletului îi făcea plăcere.

— Ce ţinută aveţi! exclama omuleţul ori de cîte ori îi lua măsurile.

Sau, cînd îl punea să probeze cîte o haină fără mîneci ori cîte un palton necăptuşit încă, omuleţul nu se mai sătura să se tot rotească în jurul lui Kosef J. şi să se minuneze.

— Ce prestanţă, ce prestanţă! exclama el.

Deseori îi declara că el, Kosef J. era *făcut* să poarte o haină civilă întrucît avea în el ceea ce puţini oameni aveau, şi anume, *aliură*.

— Fără aliură, comenta el, degeaba te-mbraci. Aliura e totul. Aliura şi numai aliura.

„Ce limbut e“, gîndea Kosef J., dar se lăsa mai departe mînuit de omuleţ.

Omuleţul bondoc şi jovial resimţea efectiv o mare bucurie ori de cîte ori el, Kosef J., accepta să probeze toate acele haine transformate, iată ce descoperi treptat Kosef J. O altă descoperire îl ului însă şi mai mult: *toate* acele haine transformate i se potriveau de minune, deci fuseseră transformate pe măsurile lui. Se trezi astfel că, în două săptămîni, devenise posesorul virtual al unui şir impresionant de paltoane, de pardesie, de sacouri, de pantaloni, de veste, de cămăşi şi de alte mărunţişuri. Toate obiectele, însă, luau drumul depozitului imediat ce deveneau *ca turnate* pe Kosef J.

Omuleţul lucra cu febrilitate, de dimineaţa pînă seara. S-ar fi zis că prezenţa lui Kosef J. îl inspira. Cînd, într-una din zile, Kosef J. nu trecu pe la atelier, se produse o mică tragedie. Omuleţul aşteptă cît aşteptă, apoi porni în căutarea lui Kosef J. Îl găsi la bucătărie, unde acesta din urmă

încerca să calmeze lacrimile Rozettei şi să repare una din maşinile de spălat vase. Toate piesele componente ale maşinii fuseseră înşirate pe jos şi Kosef J. tocmai se întreba dacă va reuşi vreodată să le monteze la loc.

Omulețul nu îndrăzni decît să se apropie cu paşi uşori de Kosef J. şi să-i pună o mînă pe umăr.

— M-ați uitat, şopti el cu ochii scăldați în nişte lacrimi foarte mici.

16

Kosef J. nu avu destul de mult timp ca să se întrebe de ce se amîna atît de mult primirea lui la directorul penitenciarului, *la colonel*. După istoria cu evadatul fu anunțat că întîlnirea urma să aibă loc de la o zi la alta. Apoi află că sărmanul colonel se închisese în birourile sale, fiind extrem de întristat după cele întîmplate, deci nu mai voia să primească pe nimeni. Franz Hoss fu de părere că acesta era bolnav de pneumonie.

— Aşa face cînd e bolnav, spuse Franz Hoss cu mult regret în glas.

Zilele treceau extrem de repede. Kosef J. continuă să mănînce la bucătărie şi să doarmă în *cuşca* liftului. Dimineața îl vizita pe omulețul de la magazia de haine şi după-amiaza o ajuta pe Rozette să spele vasele. Îi mai rămînea răgaz să se plimbe cîte puțin. Nu mai găsi niciodată poarta secundară deschisă, dar nici nu avu dorința de a ieşi *dincolo* de zidurile penitenciarului. Se mulțumea cu aleea de plopi, cu micile escapade din spatele bucătăriilor, acolo unde-l dusese copilul la groapa cu pietricele. Dar groapa cu pietricele n-o mai găsi.

Începu, tot mai des, să joace zaruri cu Franz Hoss şi cu Fabius. Lucru extrem de plăcut pentru el, începu şi să cîştige la partidele de zaruri.

— Vezi, vezi, făcea Fabius către Franz Hoss, domnul Kosef s-a prins.

Franz Hoss, care pierdea în continuare, pufăia nervos.

— Vezi, vezi, spunea Fabius, cu răutate, către Franz Hoss, domnul Kosef aruncă *corect*.

Franz Hoss, care deşi pierdea se încăpățîna să joace tot mai des, pufăia ca un animal umflat şi iritat.

— Domnul Kosef e mult mai tînăr, spunea el, încercînd să sugereze o explicație.

Kosef J. cîştiga într-un fel care i se părea lipsit de cea mai elementară logică. Dacă, de pildă, avea nevoie de 30 de puncte şi-şi spunea în gînd: „Am nevoie de 30 de puncte“, în secunda următoare arunca 30 de puncte.

„Imposibil“, gîndea el şi privea uluit cifrele afişate de zaruri.

— Imposibil, urla Franz Hoss care dăduse, înaintea lui Kosef J., numai 29 de puncte.

— Vezi, vezi, comenta Fabius, asta pentru că domnul Kosef J. nu dă crispat.

Cînd auzea cuvîntul *crispat* Franz Hoss se înroşea şi toată bărbia sa dublă era cuprinsă de un tremur vizibil.

— Domnul Kosef e abia la început, spunea el, iar Kosef J. nu înțelegea ce voia Franz Hoss să sugereze cu respectiva remarcă.

„36“, îşi spunea atunci Kosef J. în gînd şi arunca zarurile. Se aplecau toți trei să numere rezultatul şi zarurile arătau chiar 36 de puncte, adică tot ce putea fi mai rar şi mai mult.

— Vezi, vezi, spunea Fabius, domnul Kosef *are mînă.*

— Domnul Kosef e dracu' gol, bombănea drept răspuns Franz Hoss.

Erau seri cînd partidele de zaruri se prelungeau pînă după miezul nopții. Cei doi gardieni se culcau obosiți şi uneori, dimineața, nu mai reuşeau să se trezească. Micul dejun rămînea neridicat la bucătărie. Deținuții vegetau flămînzi în celulele lor şi nici nu mai erau scoşi la muncă, lucru care lui Kosef J. i se păru incredibil.

Calmul plutea peste penitenciar ca o uriaşă calotă sufocantă. Oamenii se mişcau încet, de parcă ar fi înotat prin aluat. Zile întregi nu se auzea nici un sunet, oamenii, cei care erau păziți şi cei care păzeau, hibernau în ascunzişurile lor, total neobservați.

Lui Kosef J. i se părea că viața de dinainte fusese mult mai activă şi mai variată. Nu se putea plînge nici acum de plictiseală, ci doar de *încetineală*.

Ceea ce-l scoase însă din picoteala programului zilnic fu descoperirea, *dinlăuntru*, a imensității penitenciarului. Încă de pe cînd rătăcise în jurul zidurilor exterioare avusese bănuiala că, în anii din urmă, penitenciarul se extinsese îngrozitor. Acum, cînd se putea plimba nestînjenit de nimeni prin absolut orice loc, avu confirmarea primei impresii.

Descoperi, într-o zi, o curte interioară unde nu se întîmpla nimic. Era limpede că nimeni nu mai trecuse de mult pe acolo. Ierburi sălbăticite tîşniseră printre dalele de piatră şi se întinseseră în voie. Zidurile care împrejmuiau curtea interioară se aflau, şi ele, într-o stare jalnică. O mulțime de crăpături se etalau, ca nişte răni, între pietre. Pe alocuri se prăbuşiseră bucăți întregi de zid. Marginea de sus a zidurilor fusese ronțăită parcă de o ființă monstruoasă, venită din aer. După acel bestial festin toată zidăria rămăsese zimțată, sfîrtecată, franjurită. Pe o latură a curții se vedeau urmele unor rînduri de celule – alveole uriaşe, negre, năpădite de muşchi.

Kosef J. se apropie de ele încercînd să descifreze misterul abandonării lor, motivul acelei *delăsări*. Urcă pe o scară de piatră pe jumătate ruinată. Se adînci apoi pe coridoarele pustii urmărind, în dreapta şi în stînga, spectacolul *trist* al acelor încăperi rămase fără uşi, fără ferestre, fără gratii, fără pardoseală. Totul părea smuls de acolo, tot ceea ce nu fusese piatră. Rămăseseră, în interior, doar scrijeliturile celor care trăiseră *acolo*. Ciudat lucru, poate cel mai ciudat dintre toate, cuvintele şi desenele scrijelite de deținuți de-a lungul anilor fuseseră, toate, *acoperite* cu mortar sau pur şi simplu cu var. Cineva nu voise, aşadar, ca *ele* să fie văzute şi-şi dăduse osteneala de a le *face să tacă*. Iar efortul de a le face să tacă fusese destul de meticulos întrucît în fiecare celulă, pe fiecare perete şi chiar pe tavan se desluşeau mii de cicatrici ale acelor mesaje şterse, *eradicate*.

Kosef J. reveni şi a doua zi, şi a treia zi, şi în zilele următoare. După acea primă curte interioară abandonată descoperi o a doua curte interioară abandonată şi apoi o a treia şi apoi altele, din care nu se ghicea decît un contur vag întrucît fuseseră transformate în depozite de gunoaie. Lui Kosef J. îi veni greu să înțeleagă dacă acolo se depozitau numai gunoaiele penitenciarului sau toate gunoaiele oraşului.

Descoperi un bazin care, cîndva, fusese acoperit cu plăci albastre de faianță. Unele mai rămăseseră pe ici, pe colo punctînd cu plăcute pete de culoare cenuşiul cimentului. Pe fundul bazinului se mai afla o pojghiță subțire de apă stătută, verde şi duhnitoare.

Descoperi apoi un turn amintind oarecum de un foişor de foc, descoperi un şir de pivnițe cavernoase, o cale ferată dezafectată, cîteva depozite părăsite mirosind încă a cereale stricate. Urcă în turn şi văzu că penitenciarul se deplasase de fapt în timp şi în spațiu, lăsînd în urmă ruinele altor patru sau cinci aşezăminte de acelaşi tip. Kosef J. nu putea înțelege ce împrejurări cumplite siliseră autoritățile să părăsească la un moment dat toate instalațiile, curțile, pavilioanele, zidurile şi să construiască, *ceva mai încolo,* altele, oarecum după acelaşi principiu. Şi apoi să le părăsească şi pe acestea şi să-şi deplaseze din nou penitenciarul şi din nou să-l lase în ruine şi să ridice un altul, pe aceeaşi direcție, şi mai *încolo*. Şi tot aşa, de cel puțin cinci, şase ori, la intervale de timp pe care Kosef J. nu le putea aprecia.

Trecuse o lună de la evadare cînd Kosef J. îl întîlni, acolo, într-una din curțile părăsite, răscolind prin muntele de gunoaie, pe evadat.

17

Zărind acea siluetă umană aplecată peste o mică scobitură făcută în muntele de gunoaie, Kosef J. nu făcu din prima clipă legătura cu evadatul. Şi nici nu se bucură de *prezenţa* celuilalt. Se obişnuise să fie *singur* în locurile acelea. Se simţea bine rătăcind singur prin curţile părăsite şi mirîndu-se de ele. Avusese chiar senzaţia că stăpînea acele ruine şi că le primise ca pe un dar odată cu eliberarea sa.

În timp ce se apropia de omul aplecat peste gunoaie lui Kosef J. i se păru că acesta era pe cale să îngroape ceva.

„O pisică moartă“, îi trecu prin minte lui Kosef J. şi mări pasul. Era ca şi cum ar fi vrut să-i dea o mînă de ajutor celuilalt ca să-şi termine treaba şi să-l vadă plecînd.

Celălalt îl auzi venind pe Kosef J., se îndreptă de şale şi aşteptă liniştit.

„E un deţinut“, exclamă Kosef J. în gînd, realizînd că omul purta aceleaşi haine ca şi el. Fără să vrea îl mustră puţin pe omuleţul bondoc şi jovial care nu mai reuşea să-i termine hainele civile. Îl silea, de atîta vreme, să rămînă *amestecat* cu toţi ceilalţi. Ar fi vrut, fără să-şi dea seama de ce, ca omul de pe movila de gunoi să ştie că el, Kosef J., era un om liber aflat doar în trecere pe acolo. Dar omul de pe movila de gunoi îl aştepta ca pe un confrate, de parcă ar fi urmat ca amîndoi să scormonească prin movila aceea de gunoaie împietrite.

„L-o fi trimis Franz Hoss“, îşi mai spuse Kosef J. încercînd, totuşi, să-şi explice prezenţa omului.

— Hei! strigă Kosef J. de la baza movilei, rămînînd în aşteptare şi privind îngăduitor spre om.

Omul făcu un gest prietenesc cu mîna stîngă. În mîna dreaptă ţinea un cîrlig de fier.

Kosef J. nu fu mulţumit de răspuns. Mai aşteptă cîteva secunde. Omul nu spuse nimic şi atunci Kosef J. hotărî să urce *el* pe movila de gunoi.

„Cu siguranţă că l-a trimis Franz Hoss“, îşi întări el convingerea. Altfel ce putea să caute un deţinut acolo, la ora aceea?

„Poate c-a fost eliberat de curînd“, gîndi Kosef J. cu oarecare nelinişte. Nu, nu putea fi adevărat. Un om eliberat n-avea ce face pe movila *aceea*, cu un cîrlig de fier în mîna dreaptă.

— Te-a trimis Franz Hoss? întrebă Kosef J. cînd fu destul de aproape.

— A, nu, răspunse repede omul.

— Fabius? continuă Kosef J. fiind aproape convins că omul îi va răspunde „da, Fabius“.

— A, nu, răspunse din nou omul.

Din cauza urcuşului Kosef J. începuse să gîfîie şi se simţi de aceea uşor ruşinat.

— E frig aici, sus, spuse el ca să nu pară prea curios.

— E, răspunse omul cu aceeaşi expresie de veselie pe faţă. Kosef J. era tot mai intrigat de răspunsurile scurte ale omului.

Îl măsură din cap pînă în picioare. Hainele celuilalt se jerpeliseră destul de tare. Omul era neras şi avea cearcăne neguroase sub ochi. Dar faţa lui, faţa în general, expresia sa era de o nemaipomenită veselie.

— Şi ce faci aici? se răsti aproape Kosef J., de parcă primul punct al dialogului fusese elucidat.

— Adun, răspunse celălalt.

— Ce? continuă Kosef J.

— A, sînt destule, răspunse celălalt.

„A, sînt destule“, îl îngînă Kosef J. în gînd. Hotărît lucru, omul vorbea într-un fel enervant.

Kosef J. privi în jur, interesat brusc de priveliştea care se deschidea de pe înălţimea movilei. Omul nu-şi continua treaba începută. Aştepta, poate, ca el, Kosef J., să mai spună sau să facă ceva.

Şi dintr-odată Kosef J. avu revelaţia că omul acela era un evadat. Că era chiar evadatul pe care îl căutase şi *el*. Barba nerasă de atîtea zile, hainele zdrenţuite, faţa fericită şi înfometată, toate trădau adevărul acela incredibil: omul era un evadat.

— Dumnezeule, strigă Kosef J.

Omul zîmbi, ca şi cum ar fi fost mulţumit întrucît lucrurile se lămuriseră în sfîrşit.

— O, nu se poate, nu se poate, murmură Kosef J., privind în dreapta şi în stînga şi încovoindu-şi spinarea pentru a se face mai mic. Or să te prindă, îi şopti mai departe omului.

— Cine? întrebă senin omul.

Kosef J. se chirci pe vine şi-l trase şi pe celălalt în jos.

— Nu-ți dai seama ce faci! vorbi el mai înspăimîntat ca oricînd. Toată lumea te caută, toți te caută, or să te prindă! Kosef J. simți cum asudă dintr-odată. Se scutură de parcă ar fi vrut să-şi scuture stropii de sudoare de pe frunte şi continuă să şoptească gîfîind: cu cîinii, ştii? Cu cîinii!

— Încă? întrebă scurt, în felul lui, omul.

Kosef J. nu răspunse imediat. Se gîndi. Adevărul era că nimeni nu mai amintise de evadat în ultima lună şi nimeni nu mai ridicase un deget ca să-l descopere pe fugar. Şi totuşi i se părea de neconceput ca evadatul să dea tîrcoale penitenciarului după tot ceea ce se întîmplase şi după ce fusese căutat cu cîinii.

— Trebuie să fugi, îi spuse Kosef J.

— Unde să fug? întrebă omul.

„E nebun! E nebun!“ se revoltă creierul lui Kosef J.

— În oraş! strigă gîtuit Kosef J.

— În oraş! repetă omul dezamăgit. În oraş mă găsesc numaidecît.

— Oriunde, oriunde! şopti sacadat Kosef J.

— N-am unde să fug, declară omul puțin înciudat de insistențele celuilalt.

Kosef J. nu-şi putea reveni din febrilitatea care-l cuprinsese. Ar fi vrut să facă *un gest* pentru omul acela îndărătnic, dar evadantul nu voia să înțeleagă nimic. Îşi aminti că oraşul fusese bine răscolit de patrulele de căutare. De fapt, toate împrejurimile fuseseră bine răscolite: pădurile, satele, mlaştinile, luncile, grădinile. Ciudat, cum de rămăseseră necăutate numai curțile părăsite ale penitenciarului şi movilele de gunoaie?

— Şi de cînd eşti aici? întrebă Kosef J.

— De la-nceput, răspunse omul.

— De la-nceput de cînd? întrebă Kosef J.

— De la-nceput de la-nceput, răspunse omul.

„Nebun, nebun, nebun“, îşi spuse Kosef J.

— Eşti nebun! şopti Kosef J.

— Nu sînt, spuse omul.

Tăcură şi se priviră insistent. Lui Kosef J. îi vîjîia capul. Se simți atît de împovărat de ceea ce descoperise, încît avu presimțirea unei primejdii. Ce-ar spune Franz Hoss dacă ar afla că omul lor, pe care-l căutaseră prin ploaie o zi întreagă, fusese ascuns şi continua să stea ascuns printre

movilele de gunoaie. Oricum, Kosef J. *ştia* acum un lucru: ar fi fost de o mie de ori mai fericit să nu ştie că omul se afla acolo.

„Ce fac eu acum, ce?“, se întrebă Kosef J.

— Poate aveți din întîmplare ceva de mîncare? întrebă omul.

— Nu, răspunse Kosef J.

— Poate vreun briceag?

— Nu, n-am, răspunse aproape ruşinat Kosef J., cu aerul că, întrucît n-a ştiut, nu l-a adus.

— Vreo curea care nu vă trebuie? continuă omul.

— N-am, n-am nimic, sună disperat răspunsul.

— Poate mîine, dacă mai treceți pe aici.

Kosef J. ar fi vrut să fugă, să uite că-l întîlnise pe acel om şi că se îngrijorase, pentru o clipă, de soarta lui.

— Nu ştiu, nu ştiu! se zbătu el sufocat.

— Vă e rău? întrebă calm, celălalt.

— Nu ştiu, nu ştiu, țipă Kosef J. Apoi, după o secundă: ştii, eu, de fapt, am fost eliberat.

— A, făcu omul.

Kosef J. îşi fixă privirile asupra gropii scobite de om cu ajutorul cîrligului său de fier. Gunoaiele fuseseră depuse în straturi succesive care se cimentaseră sub propria lor greutate şi datorită frigului de afară. Omul răscolise cu greu şi nu găsise mare lucru. Reuşise, totuşi, să scoată un bocanc fără şireturi şi cu talpa desprinsă. Probabil că voia să-l caute şi pe al doilea.

— Nu poate fi departe, spuse Kosef J. studiind cu ochi de expert primul bocanc şi gîndindu-se la al doilea.

— Aşa zic şi eu, răspunse omul.

Răscoliră o vreme împreună. Kosef J. găsi şi el un cîrlig de fier şi se puse încîntat pe lucru. Scoase cîteva cutii de conserve goale şi ruginite. Omul le puse deoparte şi Kosef J. nu-l întrebă ce intenţie avea cu ele. Reuşi să salveze, fără s-o rupă prea tare, o folie de plastic destul de mare. Găsi o mulțime de cuie şi cîteva rulouri de sîrmă.

Muncind, Kosef J. se linişti. Creierul i se limpezi şi-l inundă cu un fel de bună dispoziție.

— Am să vin mîine din nou, spuse el.

Mai răscoli o vreme fără să găsească nimic. Celălalt puse deoparte o bucată de cauciuc şi un ibric ruginit cu coada ruptă.

— Văd eu ce pot face, spuse din nou Kosef J.

Celălalt găsi un degetar şi o farfurie de tablă. Kosef J. găsi un spătar de scaun şi două crăcane de tras cizmele. Celălalt scoase un sfeşnic cu toate cele trei brațe rupte. Îl priviră amîndoi, în tăcere.

— Ce frumos e, spuse Kosef J.

— E, adăugă omul.

Kosef J. mai găsi o jumătate de burduf de acordeon, un borcan de sticlă foarte înnegrit, dar întreg şi o furculiță.

Omul găsi o mănuşă fără degete şi un capăt de lumînare.

Kosef J. mai găsi o cutie de carton boțită şi o potcoavă de fier.

Omul găsi un dop de plută, cîteva cioburi de faianță albastră şi o mulțime de şuruburi, pe unele din ele fiind înşurubate chiar şi piulițe.

Kosef J. mai găsi o cataramă de nichel.

Omul găsi două coperți de carte pe care nu se mai puteau citi decît literele „A“, „T“ şi „E“, o carcasă de ceas deşteptător, o pielicică jerpelită de iepure şi un alt cîrlig de fier, identic cu cel pe care îl folosea deja la răscolit gunoiul.

Kosef J. găsi o conservă ruginită, dar nedesfăcută, un mîner de cuțit şi o curea.

Omul mai găsi o carte de joc, un as de treflă.

Kosef J. găsi cea de-a doua jumătate de burduf de acordeon, un capac de stilou şi două spițe de roată de bicicletă.

Omul găsi şi el cîteva spițe de roată de bicicletă şi cîteva pietricele zgrunțuroase care miroseau frumos şi care, izbite chiar şi foarte uşor între ele, scoteau scîntei.

Se opriră cînd dădură de cadavrul unui cîine.

18

Seara, în bucătărie la Rozette, după masă, Kosef J. jucă zaruri cu Franz Hoss şi cu Fabius. Vorbiră puţin despre colonel şi Kosef J. află că acesta o ducea „puţin mai bine". Apoi vorbiră de Rozette, care, în ultimul timp, gătea din ce în ce mai bine.

— E din cauza farfuriilor, lansă Franz Hoss o explicaţie.

După ce aruncă fiecare cîte un tur, Franz Hoss continuă să-şi dezvolte teoria.

— Farfuriile, cu cît sînt mai curate, cu atît *dau* mai mult gust.

Mai aruncară cîte un tur. Fabius, care în ultimul timp începuse şi el să piardă, comenta cu mai puţin entuziasm rezultatul aruncărilor. Franz Hoss îşi termină teoria cu concluzia că *totul* se datoria lui Kosef J. întrucît acesta o ajuta pe Rozette la spălatul farfuriilor; or Kosef J. se pricepea atît de bine la spălatul farfuriilor, le *scotea* atît de impecabil de curate, încît şi mîncarea servită în ele căpăta, într-un mod miraculos, un gust mai bun, mai deosebit.

— Simplu, nu? conchise Franz Hoss.

Kosef J. cîştigă două partide din trei. Relaxat şi puţin ameţit de *victorie*, aduse vorba despre evadarea întîmplată în urmă cu o lună.

Fusese prins deţinutul?

Nu, nu fusese prins.

Dar cel puţin continuaseră căutările? El, Kosef J., considera că era de datoria celor *în drept* de a continua căutările zi şi noapte.

Nu, căutările fuseseră sistate.

De ce fuseseră sistate căutările? Oare cum era posibil ca un lucru atît de important să fie abandonat brusc? El, Kosef J., considera că *toţi* cei care porniseră în căutarea deţinutului nu avuseseră un plan destul de bine conceput.

Ba da, avuseseră un plan care era acelaşi de foarte mulţi ani şi care era foarte bine conceput.

Dar nu spusese chiar el, Franz Hoss, că de vreo zece ani nici un deţinut evadat nu mai fusese prins?

Da, Franz Hoss spusese lucrul acela.

Rezulta deci că planul nu era bun. El, Kosef J., considera că planul nu fusese destul de bun. Că toate cercetările se făcuseră în direcții greşite. Cei care trebuiau să-l caute pe evadat ar fi trebuit să se pună puțin în pielea evadatului.

— Păi aşa au gîndit şi ei, domnule Kosef, izbucni hohotind Franz Hoss. Să-l prindă şi să se *pună* în pielea lui.

A, nu, asta era o doar glumă. El, Kosef J., se referea la altceva. Se referea la faptul că evadatul ar fi trebuit căutat în locurile unde ar fi fost *normal* să se ascundă şi deci unde ar fi putut fi găsit cu uşurință.

— Cum? se holbă Franz Hoss.

Raționamentul era foarte simplu. Evadatul nu trebuia căutat peste tot. El trebuia căutat doar în locurile susceptibile în mod *natural* să-l ascundă perfect. În locurile *plauzibile*. Era Franz Hoss de acord cu această afirmație?

— Eu sînt! izbucni Fabius.

— Cum? urlă din nou Franz Hoss.

De pildă, ei l-au căutat pe evadat de-a lungul rîului şi prin mărăcinişuri. Cît putea să trăiască un evadat de-a lungul fluviului şi prin mărăcinişuri? Şi mai ales pe timp de iarnă? Cît?

— Nicicît, răspunse Franz Hoss.

Sau pe cîmp, cît ar fi putut evadatul să trăiască şi să se ascundă pe cîmpul gol?

Nu prea mult, într-adevăr.

Sau în oraş! Un evadat cît de cît inteligent s-ar fi ascuns el în oraş, unde ar fi fost demascat în orice moment de orice locuitor al oraşului?

Nu, nici în oraş. Ce era evident era evident.

În pădure, poate? Ar fi putut evadatul să supraviețuiască în pădure? Sau în oricare dintre satele din jur, sau în oricare din locurile *bătute* de oameni?

Nu.

Păi? Şi atunci?

Şi atunci ce?

Păi atunci care era locul, singurul loc unde evadatul ar fi putut să trăiască, să supraviețuiască şi să nu fie găsit în acelaşi timp?

— Habar n-am, pe crucea mea, strigă Franz Hoss.

— Mai gîndiți-vă, insistă Kosef J. euforic.

— Nu ştiu, domnule Kosef, nu ştiu. Poate ştii dumneata, domnule Fabius?

Fabius tresări speriat, puţin jenat de toată acea demonstraţie care se desfăşura exact în timp ce el pierdea la zaruri.

— Nu ştiu, domnule Franz, nu ştiu.

Ei bine, el, Kosef J., el *ştia*, avea o părere *precisă* în această privinţă: singurul loc în care deţinutul ar fi avut şansa să se ascundă perfect şi să nu fie găsit era chiar penitenciarul.

Cei doi gardieni rămaseră timp de cîteva minute lungi cu gesturile suspendate în aer.

— A căutat cineva, bine, prin penitenciar? întrebă inchizitorial Kosef J.

— Eu nu, spuse Franz Hoss. Poate că ai căutat dumneata, domnule Fabius? îl întrebă el pe Fabius.

Fabius se mulţumi să clatine negativ din cap cu privirile ţintă la ultima aruncare de zaruri. Kosef J. îl întrecuse, din nou, doar cu un singur punct.

— Omul s-ar putea să fie printre noi, emise Kosef J. cu gravitate.

Franz Hoss se uită la ceas şi se ridică repede de la masă. Era deja în întîrziere cu jumătate de oră. Scoase cina deţinuţilor, o încărcă pe cărucior şi se îndreptă spre pavilion.

— Dumneata, domnule Kosef, gîndeşti bine, îi spuse el la plecare.

Fabius continuă să se frămînte mult timp cu zarurile în faţă. Nu-i venea să creadă că după ce el dăduse un maximum de cinci de şase, Kosef J. dăduse şi el un maxim de cinci de şase şi că acum urmau să repete aruncările.

19

Kosef J. reuşi să smulgă de la omulețul bondoc şi jovial o pereche de bocanci. Se chinui o dimineață întreagă să-l convingă să scoată din magazie acea pereche de bocanci. Omulețul bondoc şi jovial suferi cumplit cînd fu adus în situația de a ceda.

— Domnule Kosef, domnule Kosef, repeta el, dar bocancii dumneavoastră sînt foarte buni. Bocancii dumneavoastră sînt făcuți pentru încă cinci ierni.

Kosef J. deveni, pentru prima oară în viața lui, perfid. Recurse la amenințări voalate. Insinuă că, în viitor, s-ar putea să nu mai aibă destul timp pentru a-l ajuta pe omuleț la probatul hainelor. În definitiv, el era un om liber. Ar fi trebuit să părăsească de mult penitenciarul. Ar fi trebuit să poarte de mult haine *civile*. Oare ce-ar fi zis directorul penitenciarului dacă ar fi aflat că el, Kosef J., după atîta timp de la eliberarea sa nu primise încă hainele civile? Cine era vinovat de această întîrziere?

Omulețul bondoc şi jovial se înroşi tot.

— Domnule Kosef, mă amenințați?

— Da, recunoscu Kosef J. cu oarecare părere de rău.

Omulețul se întristă.

— Aşa face toată lumea, spuse el. Toată lumea mă amenință. Toată lumea îmi dă pumni în burtă.

Kosef J. se întristă şi el. Nu voise, totuşi, să-l supere prea tare pe omulețul bondoc şi jovial. Omulețul bondoc şi jovial îşi ceru permisiunea de a-i povesti lui Kosef J. cîteva întîmplări din viața sa. Kosef J. acceptă. Omulețul bondoc şi jovial se mai însenină puțin. Îşi povesti întreaga viață şi povestirea dură două ore şi patruzeci şi trei de minute.

— E tristă, nu? suspină la sfîrşit omulețul bondoc şi jovial.

— E destul de tristă, acceptă Kosef J.

— Acum mă înțelegeți, nu? întrebă omulețul bondoc şi jovial cu multă speranță pe față.

— Vă înțeleg perfect, spuse Kosef J.

Oarecum mai uşurat sufleteşte, omuleţul bondoc şi jovial coborî în magazii şi aduse bocancii.

Kosef J. se duse la bucătărie şi ceru Rozettei o pîine veche. Rozette i-o dădu. Încărcat astfel, cu o pîine sub un braţ şi cu perechea de bocanci sub altul, Kosef J. se îndreptă, fluierînd vesel, spre movilele de gunoi.

Nu-l găsi imediat pe omul evadat. Întîi descoperi cîteva mici gropi în masa compactă a movilelor, dovadă că omul trecuse pe acolo în cursul dimineţii. Apoi, în spatele unui depozit părăsit, găsi urmele unui foc. Cineva, în timpul nopţii, se încălzise acolo, la foc. Cenuşa era încă fierbinte. În jurul focului se aflau, răspîndite, vreascuri şi pietre.

Omul coborîse în bazinul cu apă verde şi, cu ajutorul unui băţ, încerca să strîngă vegetaţia de la suprafaţa apei.

— Hei! strigă Kosef J.

Omul făcu acelaşi gest prietenesc din ajun.

— Am adus pîine, spuse Kosef J. cînd fu alături de om. Am adus bocanci.

Omul încălţă bocancii şi mîncă o bucată de pîine.

— În bazinul ăsta, altădată, erau broaşte, spuse el.

Kosef J. se scărpină pe una din tîmple pentru a da cît mai clar impresia că tot ce îi spunea evadatul îl preocupa sincer şi profund.

— Am văzut focul, spuse el.

— Da, spuse omul.

Apoi se aplecă şi încercă din nou să înlăture vegetaţia care înăbuşea apa. Kosef J. nu ştiu ce să facă şi ce să mai spună. Aşteptă. Omul extrăgea materia aceea gelatinoasă şi o depozita pe dalele de piatră uscate. Se adunase acolo o grămadă mustoasă şi moale, cumplit de urîtă la vedere. Kosef J. nu înţelegea ce avea omul de gînd.

— Mîine, poimîine, or să-ngheţe, spuse omul continuînd să lucreze deasupra apei.

Kosef J. aprobă din cap, deşi nu înţelese nimic nici în urma acestui început de explicaţie. Era adevărat că zilele deveniseră din ce în ce mai friguroase. Dimineaţa cădea brumă şi îngheţul putea veni de la o zi la alta.

Privind în jur, Kosef J. descoperi mai multe moviliţe din acelea gelatinoase şi-şi zise că omul *avansase* deja destul de mult. Căută un băţ şi se apucă să-l ajute pe evadat. Lucrară o vreme în tăcere. Mirosul care emana de la suprafaţa apei avea ceva de oţet stătut. Algele şi mătreaţa, răscolite, degajau la rîndul lor în aer izuri aproape otrăvitoare.

— Destul, spuse omul şi se opri. Puse bățul deoparte, cu grijă, pentru a-l mai folosi şi altă dată.

Omul părea ceva mai preocupat, dar expresia de veselie nu i se ştersese de pe față.

— S-ar putea, spuse el, ca zilele astea să prind un iepure.

Chicoti uşor de parcă ar fi pus la cale o farsă. Îl trase pe Kosef J. după el. Ocoliră scheletul unei clădiri uriaşe. Din acoperişul ei mai rămăseseră cîteva arcade metalice evocînd oarecum coastele curățate de carne ale unui animal preistoric.

— Aici a fost *manej*, spuse omul.

Se strecurară pe lîngă pereții pe jumătate surpați ai manejului, pe o cărare care părea bombardată cu pietroaie. Cărarea şerpuia labirintic între pereții manejului şi zidul exterior. Din loc în loc zidul era scobit şi un fel de tunele strîmte duceau de *cealaltă* parte.

— Astea-s, spuse omul.

Se opri în fața fiecărei scobituri şi o analiză cu atenție. La fiecare dintre ele Kosef J. observă cîte o rețea de sîrme şi de cutii de tablă înşirate pe sîrme. Fiecare gaură avea cîte un aşternut moale de alge uscate.

— La primul îngheț, *clap*! făcu omul pocnindu-şi palmele ca şi cum ar fi prins între ele cine ştie ce mică zburătoare.

— *Clap*, ce? întrebă Kosef J.

— Capcanele, preciză omul.

— Astea sînt capcane? izbucni Kosef J. în sfîrşit iluminat.

— Capcane, da, răspunse omul cu încîntare. Pentru iepuri, da. Şi pentru vulpi, poate. Pentru vulpi mai puțin. Dar pentru iepuri, sigur.

Kosef J. se aplecă să privească mai bine. Nu descoperi însă cum puteau funcționa acele curse destul de rudimentare. Poate că animalele veneau să mănînce acolo?

— Le plac algele? întrebă Kosef J.

— Nu, spuse omul. Vin să doarmă. Vin în timpul nopții, să se culcuşească, chicoti din nou evadatul. Şi atunci, *clap*!

— Nu înțeleg, spuse Kosef J. exasperat.

— Vin la căldură. Şi atunci, *clap*…

Omul îl duse pe Kosef J. în altă parte, unde zidul era doar găurit, dar capcanele nu fuseseră încă montate.

— Am să pun peste tot, spuse omul cu un zîmbet răutăcios.

Continuară să facă găuri în zid. Omul făcuse semne din loc în loc, acolo unde zidul urma să fie găurit. Scobitul găurilor cerea mult mai multă muncă decît scormonitul gunoaielor sau adunatul algelor. Pietrele se desprindeau uşor una de alta, dar erau zgrunţuroase şi răneau pielea. Pe măsură ce gaura se adîncea în zid trebuia să lucreze pe brînci şi să înainteze şi ei în corpul zidului ca nişte viermi care îşi sapă tunel într-un fruct. Se folosiră de nişte lame destul de tocite, lame de cuţite de bucătarie rupte şi găsite probabil printre gunoaie.

Kosef J. nu reuşi să facă decît trei găuri în timp ce evadatul făcu cinci.

— Nu-i nimic, îi spuse omul cînd văzu figura dezamăgită a lui Kosef J.

Se scuturară de nisip şi de urmele de mortar. Kosef J. obosise. Omul avea o stare vioaie, de bună dispoziţie.

— Ce-aţi zice de un strop de vin? întrebă el.

— Da, răspunse Kosef J.

Ar fi vrut să-l întrebe de unde fusese el capabil să facă rost de băutură şi de ce fel de băutură făcuse rost. Dar se simţea epuizat de efort şi ar fi tras un gît bun din orice licoare cît de cît alcoolizată.

Îl urmă pe om şi văzu că lumea aceea abandonată avea mult mai multe ascunzişuri decît putea cineva ghici privind din turn, de exemplu. Coborîră într-un subsol destul de adînc şi continuară să înainteze pe nişte coridoare umede şi întortocheate. Nişte guri de aer filtrau puţină lumină, atît cît să-i ajute să nu se izbească de pereţi. Ajunseră într-o cavitate boltită, cu o formă *primitoare*, care adăpostea cîteva şiruri de butoaie.

— Sînt pline? tresări Kosef J.

— Sînt încă *bune*, spuse omul făcîndu-i semn să se aşeze pe o ladă.

Kosef J. aştepta ca omul să-i arate cum trebuie scos vinul. Îşi simţea gîtul ars iar nările îi fremătau pentru că aerul avea un gust acrişor, anunţînd prezenţa vinului.

— E grozav că avem pîine, spuse omul şi începu să pipăie cu mîini experte butoiul din imediata sa apropiere. După ce îl exploră o vreme reuşi să desprindă un fel de capac şi să introducă o mînă în butoi. Îşi trase mîna înapoi după cîteva secunde, îşi mirosi degetele şi plescăi din limbă satisfăcut. Luă pîinea şi rupse un colţişor. Trecu bucata de pîine prin gaură, o plimbă în interior pe lemnul care mirosea a alcool şi apoi o scoase afară.

I-o întinse lui Kosef J. Acesta o mîncă. Într-adevăr, pîinea avea un gust puternic de vin.

— Cum e? întrebă omul.

— E *bun*, spuse Kosef J.

Omul rupse de data aceasta pentru el o bucată de pîine, o frecă în acelaşi fel prin *interiorul* butoiului şi o mîncă.

— Excelent, zise el.

Îi întinse lui Kosef J. pîinea. Kosef J. rupse un colţişor şi repetă gestul care trebuia făcut pentru a obţine gustul de vin. Tot cerul gurii i se înfioră de plăcere în timp ce mesteca.

— E destul de tare, spuse el.

— E tare pentru că e vechi, spuse omul.

— A fost butoiul bun, spuse Kosef J.

— Am şi coniac, spuse omul.

Trecură la butoiul în care fusese ţinut coniacul. Kosef J. simţi o uşoară euforie inundîndu-i creierul după ce înghiţi două sau trei coji de pîine frecate prin butoiul de coniac.

— Trebuie mestecată mai mult, mai mult, şopti omul clătinîndu-se. Apoi rîse şi spuse: am şi şampanie.

— Să nu amestecăm, fu de părere Kosef J.

— Am vermut, continuă omul. Am calvados. Am rachiu de mere.

Kosef J. rîse şi el. Tot creierul său devenise uşor, ca un planor lansat de pe un vîrf de munte. Ochii i se obişnuiseră cu întunericul şi distingea deja obiecte, contururi, pete cenuşii… Încăperea vastă, cu tavan boltit, îi plăcea. Se simţea apărat şi încălzit sufleteşte. Între două butoaie zări o saltea de alge uscate. Culcuşul era la fel de îmbietor precum cel din capcanele de prins iepuri, dar Kosef J. îşi dădu seama că acolo dormea de fapt evadatul.

Kosef J. arătă spre culcuşul dintre butoaie şi rîse. Omul aprobă din cap şi rîse şi el. Apoi omul arătă spre jumătatea de pîine care mai rămăsese şi rîse din nou. Kosef J. aprobă din cap şi rîse şi el. „E un tip de treabă“, îşi spuse Kosef J. Apoi tot el îşi răspunse: „E“. Rîse de răspunsul lui şi omul rîse la rîndul lui, ca şi cum ar fi auzit răspunsul.

Fiecare rupse cîte o bucată de pîine şi reîncepură să o *plimbe* prin butoiul de coniac.

— Ce e teribil, spuse omul, ce e absolut teribil, continuă el, ce a absolut de necrezut şi absolut de necrezut, repetă el, ei bine, e că n-are nici cel mai mic gust de butoi.

Izbucniră amîndoi în hohote de rîs. Creierul lui Kosef J. plana în continuare deasupra unor pante dulci şi nesfîrşite.

— Nu? făcu evadatul.

— Da, spuse Kosef J. şi imediat rîseră din nou, de parcă acel „da“ ar fi fost cel mai vesel lucru din lume.

„Ce simplu e. Doamne, ce simplu e“, gîndi Kosef J. „Nu?“, gîndi omul. „Adevărul e că amîndoi sîntem liberi“, gîndi Kosef J. „E adevărat“, gîndi omul. „Mai mult sau mai puţin liberi“, gîndi Kosef J. privind în gol. „Ce vorbă-i asta?“, gîndi omul privindu-şi bucăţica de pîine pe care o ţinea cu două degete. „De fapt, nu se schimbă nimic“, gîndi Kosef J. „Ei şi?“, gîndi omul ducînd bucăţica de pîine la gură. „Nimeni nu se mai teme de mine“, gîndi Kosef J. şi îşi puse capul în piept iar apoi îşi puse palmele pe obraji. „Nimeni“, gîndi omul. „Aş fi putut să fiu acum în oraş. Aş fi putut să fiu în oricare alt loc“, gîndi Kosef J. „Nu e chiar aşa“, gîndi omul. „El nu se teme de mine“, gîndi Kosef J. „Deloc“, gîndi omul. „Ceva nu e în regulă“, gîndi Kosef J. „Asta e adevărat“, gîndi omul. „Nici Franz Koss nu se mai teme de mine, nici Fabius nu se mai teme de mine“, gîndi Kosef J. „Pentru că nu *exişti*“, gîndi omul.

— Ce vorbă-i asta? strigă Kosef J.

Efortul de a pronunţa aceste ultime cuvintele fusese atît de mare, încît crezu că-şi pierde răsuflarea.

— N-am spus nimic, spuse omul.

— Ba ai spus, spuse Kosef J.

— N-am spus, n-am spus nimic, se văicări evadatul.

Kosef J. încercă să se ridice, dar genunchii îi erau prea moi. Se rostogoli pe jos şi rîse în timp ce se rostogolea. Auzea, în timp ce rîdea, şi rîsul omului.

Se opri. Stătea cu faţa în sus şi privea bolta pivniţei aşa cum privise cîndva cerul în grădina cu meri. Cercuri albe se roteau fără încetare deasupra sa, chiar deasupra *privirilor* sale. Simţi că în mîna stîngă mai avea o bucată de pîine pe care o trecuse prin butoi. Duse pîinea la gură şi muşcă din ea încet, încet. Se auzea pe sine, mîncînd şi respirînd. Îşi auzea oasele feţei frecîndu-se unele de altele în timp ce mînca.

— E un şobolan acolo, în colţ, spuse el fără să-şi dea seama în ce moment văzuse şobolanul.

— E, e, rîse celălalt.

— E mort, mort de tot, rîse şi Kosef J.

— A crăpat de-a binelea, hohoti omul.

— Cîndva, cîndva va trebui aruncat, hohoti şi Kosef J.

Ecoul hohotelor de rîs răsuna de-a lungul pivniţelor amplificîndu-se.

— Mîine am să aduc briceag şi curea, spuse Kosef J.

— Mîine nu sînt aici, răspunse omul.

„Mîine nu e aici!“, urlă Kosef J. în gîndul său şi aproape că îşi pierdu cunoştința de atîta rîs.

— Mîine sînt plecat, preciză omul apăsîndu-se cu mîinile de burtă. De undeva, de deasupra, pătrundea prin lucarne miros de fum. „Uite focul!“, gîndi Kosef J. iar omul spuse tare: da.

„S-a făcut întuneric“, gîndi Kosef J.

„Sînt încă atîtea găuri de făcut“, gîndi omul.

„Cam aşa trebuie să fie moartea“, gîndi Kosef J.

„Mi-ar trebui un tîrnăcop“, gîndi omul.

„Poate că sînt deja mort“, gîndi Kosef J.

„Cineva ar trebui să dea o fugă pînă în oraş“, gîndi omul.

„N-are a face“, gîndi Kosef J. „Important e că sînt liber“, gîndi el din nou.

20

Se trezi cu puțin înainte de răsăritul soarelui. Capul îl durea îngrozitor. Lăcrimase în timpul somnului, lacrimile i se uscaseră pe față şi acum îl usturau. Îl durea stomacul şi, ciudat lucru, îl dureau pumnii, de parcă ar fi dormit cu pumnii prea strînşi şi oasele degetelor i s-ar fi fărîmițat.

Se ridică şi-l văzu pe om întins pe jos, nemişcat.

„O fi mort?“, se auzi întrebîndu-se în sinea sa.

Nu găsi putere să-şi răspundă. Îşi dădu seama că lipsise toată noaptea de la penitenciar şi că nu mai făcuse asta *niciodată*. Gîndul îl îngrozi. Ascultă cîteva secunde atent, aproape convins că afară trebuia să se audă lătrături de cîini şi tropăituri de cizme. Nu auzi însă nimic. Se repezi *să iasă*. Să iasă la aer, să scape, să fugă înapoi. Poate, dacă ar fi reuşit să se strecoare în culcuşul lui din lift, absența sa din timpul nopții va trece neobservată.

Respiră din toate puterile aerul rece şi curat al dimineții. Se mai linişti puțin. Îşi aminti crîmpeie din ceea ce se întîmplase. Îşi mirosi degetele şi îi veni să vomite. Toată ființa sa duhnea a lemn putred şi a oțet. Privi în jur încercînd să ghicească în ce parte a penitenciarului se afla. Porni cu paşi mari spre ceea ce credea a fi manejul părăsit. Se strecură pe cărarea care părea bombardată cu pietre. Îşi trecu degetele peste pielea feței şi aproape că se înțepă în propria sa barbă.

„Cît de neras sînt“, îşi zise.

Trecu pe lîngă găurile pe care le scobise în ajun.

„Ce nebunie!“, îşi zise.

Ajunse în dreptul bazinului. Avu dintr-odată o nemaipomenită dorință de a se privi în apa care băltea acolo. Se aşeză pe marginea bazinului şi aşteptă să se mai ridice puțin soarele. Creierul său se mai liniştise. Acum ştia că nu avea de ce să se teamă pentru că era un om liber. Dar purta în suflet o cumplită nelinişte. Îi era frică. Era un om liber cuprins de frică, asta era.

Se privi în apa murdară a bazinului odată cu primele raze de soare care plonjară acolo.

„Ce urît sînt!“, constată cu tristețe.

Ar fi vrut să se spele, dar îi era frig. Ar fi vrut să se strecoare cît mai neobservat în pavilionul său, să se ghemuiască *undeva* şi să uite *tot*. Ar fi vrut să fie sigur că Franz Hoss nu îl va privi mustrător.

Izbi cu piciorul, furios, într-una dintre movilițele de alge. Se uscaseră acum şi erau moi şi mătăsoase. Plutiră în aer ca nişte fulgi. Mai izbi o dată şi încă o dată. Răscoli toate movilițele făcute în ajun de evadat. Nu ştia din ce motiv era convins că Fabius şi cu Franz Hoss l-ar fi aprobat dacă ar fi ştiut ce face.

„Sînt un dezertor!“, îi veni în minte dintr-odată şi continuă să repete cuvîntul: „un dezertor nenorocit!“.

Se îndreptă, pe drumul cunoscut, spre şirul de curți interioare. Ziua se anunța, ca şi cea precedentă, ca şi cea de mîine, încărcată de nori zdrențuiți. Pe măsură ce se apropia de pavilionul său distinse vuietul programului obişnuit de dimineață. I se păru că aude vocea lui Franz Hoss sau mai degrabă urletele acestuia. I se păru că aude clinchete, zgomote de obloane trîntite, farfurii şi căni izbindu-se unele de altele.

Se încrucişă, pe drum, cu un gardian care aducea un cărucior cu mîncare. Gardianul nu-i acordă nici o atenție şi nici Kosef J. nu spuse nimic.

„Oare de ce nu-mi spune nimic?“, se întrebă el, totuşi, uşor iritat.

Îşi răspunse că nimeni n-avea dreptul să-i spună, de fapt, nimic.

„Nu e chiar aşa“, îşi răspunse tot el ceva mai încolo.

În fața pavilionului aştepta un fel de furgon militar la care erau înhămați doi cai. Fabius moțăia pe capră, înfrigurat. Kosef J. nu mai văzuse niciodată acel vehicol destul de impunător. Se opri şi privi încîntat mai ales de vederea cailor. Nici pe Fabius nu-l mai văzuse ținînd hățurile şi imaginea îl făcu să zîmbească. Fu aproape sigur că adevăratul conducător al furgonului plecase pentru cîteva minute undeva şi-l rugase pe Fabius *doar* să-i țină puțin locul.

— Hei! strigă Fabius cînd îl văzu pe Kosef J.

El se bucură în sinea sa pentru că strigătul fusese destul de prietenos.

— Bună dimineața, spuse.

Instinctiv deschise gura cu intenția de a da o explicație despre întîrziere şi despre noaptea pierdută şi despre *celelalte*, dar Fabius îl întrebă scurt:

— Poate vreți să veniți cu mine?

— Da, spuse el uşurat şi se căţără lîngă Fabius.

Fabius pocni din bici şi caii porniră. Totul fusese atît de neprevăzut şi de rapid, că nu mai ştiu ce să creadă. Părea că Fabius îl aşteptase chiar pe el şi că acum, întrucît *venise*, puteau în sfîrşit pleca.

„Ce prostie, ce prostie“, se mustră în gînd.

Plecarea aceasta atît de ciudată îl ameţi din nou. Evident că se îndreptau spre oraş. Spre oraş! Şi el, care era încă îmbrăcat în hainele cele *vechi*… Şi arăta şi mai prost ca niciodată.

„Dacă mă vede mama?“, îi trecu prin gînd.

Îl căută cu privirea pe Fabius. Voia să se convingă dacă nu cumva totul fusese doar o glumă. Dar Fabius nu avea aerul că glumise. Era ursuz şi înfrigurat şi bombănea în barbă, ca de obicei. Din cînd în cînd ridica biciul şi plesnea caii peste crupe. Îi plesnea fără să fie nevoie, pentru că furgonul se mişca în acelaşi ritm egal.

„Îi place să bată caii“, gîndi Kosef J.

Ieşiră pe poarta cea mare a penitenciarului. Mergeau acum pe un drum pietruit care şerpuia spre orizont, unde se conturau acoperişuri, arbori şi turle.

— Vreţi? spuse Fabius întinzîndu-i un colţ de pîine.

Lui Kosef J. i se răscoli tot stomacul.

— Nu, mulţumesc, spuse el ducînd mîna la gură.

— E tare, spuse Fabius retrăgîndu-şi bucata de pîine şi muşcînd din ea.

— Ai cui sînt caii? întrebă el, prosteşte.

— Sînt bătrîni, spuse Fabius.

Avu o uşoară bănuială că bătrînul gardian nu-i răspunsese la întrebare, dar nu insistă.

Fabius se apucă să biciuiască din nou cele două animale. Înjura şi mormăia ceva printre dinţi. Apoi începu să-i povestească ceva confuz lui Kosef J. Ceva despre caii care îşi *toceau* dinţii.

— Înţelegeţi? repetă gardianul, ar mai trăi ei, da’ n-au cu ce mînca.

El nu înţelese. Fabius îi explică din nou. De lacomi ce erau caii îşi toceau dinţii. Îşi toceau dinţii înainte de vreme. Pentru că rodeau tot, mestecau tot, fără socoteală. Rodeau într-una, rodeau lemnul, hăţurile, orice. Li se toceau dinţii în cîţiva ani şi după aceea crăpau pur şi simplu de foame întrucît nu mai aveau cu ce mînca.

— Înţelegeţi? repetă Fabius. Inima merge, picioarele merg, totul merge. Da’ nu mai au dinţi.

„Oare cu mine vorbeşte?“, se întrebă Kosef J. Ceva, dar nu ştia exact ce, din felul de a fi al gardianului începuse să-i trezească unele bănuieli.

— E rău, răspunse Kosef J.

— E, răspunse Fabius şi Kosef J. simți un junghi în coşul pieptului.

Răspunsurile acelea scurte îi aminteau de evadat, dar şi de faptul că el se considerase, ceva mai devreme, un *dezertor*. Oare nu voia Fabius, prin răspunsurile acelea scurte, să-l facă pe el, pe Kosef J., să înțeleagă ceva special? Fu aproape sigur că bătrînul gardian *ştia*.

Ştia ce?

Ştia tot. *Ştia* de curțile părăsite, de movilele de gunoi şi de faptul că evadatul se adăpostea acolo. Şi mai ştia că el, Kosef J., obişnuia să rătăcească prin acea zonă. Şi chiar să stea de vorbă cu evadatul şi chiar să-l ajute să sape găuri şi să curețe bazinul de alge şi să scormonească prin gunoi. Da, Fabius ştia. Ştia că el, Kosef J., îi dusese acelui om o pereche de bocanci şi o pîine.

„Dacă ştie, de ce tace?“, se întrebă el.

Fabius arătă spre orizont cu mîna în care ținea biciul:

— Acolo a ars o casă.

— Cînd? tresări Kosef J.

— Astă noapte, răspunse Fabius foarte liniştit.

Kosef J. luă vestea drept un semn rău. Fu şi mai copleşit iar gîndul că Fabius îl punea la încercare îi reveni. Faptul că în oraş arsese o casă, chiar în noaptea în care el lipsise pentru prima oară din penitenciar, suna ca un reproş. Se simți oarecum vinovat de izbucnirea acelui incendiu, ca de o *coincidență* nefericită, şi îl mustră în gînd pe evadat. Numai fugarul acela cu capcanele lui de prins iepuri era de vină.

Pe măsură ce se apropiau de oraş Kosef J. descoperi, cu groază, că începea să recunoască locurile. Recunoscu fiecare cotitură a drumului şi fiecare arbore. Ajunseră la bariera oraşului şi recunoscu bariera. Îl recunoscu pe omul care ridica bariera oraşului şi recunoscu ghereta unde se adăpostea omul. Nimic nu părea schimbat, deşi trecuseră ani şi ani de cînd nu mai călcase pe acolo. Drumul era acelaşi, pietruit cu granit tăiat în cuburi mici. Aceleaşi erau şi trotuarele, înguste şi pavate cu piatră de rîu. Casele de la marginea oraşului aveau exact aceleaşi garduri vopsite în verde şi aceleaşi acoperişuri vopsite în roşu. Totul înghețase acolo, pînă şi firele uscate de iarbă păreau exact aceleaşi din ziua în care Kosef J. părăsise oraşul chiar pe la bariera pe care paznicul o coborîse acum în spatele lor.

Cît de aproape fusese, în tot acest timp, oraşul. I se părea incredibil că într-un răstimp atît de lung oraşul rămăsese la fel, la fel de prăfuit şi la fel de aproape şi totodată inaccesibil.

Privea peste garduri, în curțile pustii şi zărea aceleaşi obiecte. Curînd zări fețe care ar fi trebuit să fie îmbătrînite, dar, lucru şi mai ciudat, ele arătau exact ca în urmă cu foarte, foarte mulți ani.

— Unde mergem *de fapt*? îndrăzni într-un sfîrşit să întrebe Kosef J., după ce îşi dădu seama că nici bănuială în legătură cu *destinația* lor nu-i încolțise în minte.

— La fabrica de pîine, răspunse Fabius.

Răspunsul îl sperie teribil, într-un hal cum nu crezuse că l-ar putea speria ceva vreodată. Drumul spre fabrica de pîine trecea prin fața *casei* sale! Deja putea zări cotitura după care urma *casa* sa. Se răsuci brusc şi privi în urmă. Dacă ar fi putut să sară din furgon şi să fugă înapoi ar fi făcut-o. Îl privi iar pe Fabius ca să-şi dea seama dacă acesta *ştia*. Fabius fluiera absent un fel de melodie stupidă pe care o repeta obsedant. Din cînd în cînd bătrînul scuipa scurt, chinuindu-se să scape de un fir de păr lipit de vîrful limbii.

— Acolo stau eu, spuse Kosef J.

— Da? făcu Fabius.

Kosef J. simți cum o gheară i se înfigea tot mai adînc în gît. Se răsuci, privi în față spre viitoarea cotitură a drumului, privi din nou în spate, se ridică pe jumătate, se aşeză din nou. Se ghemui cît mai strîns pe capra faetonului de parcă ar fi vrut să treacă neobservat. Pîndi hoțeşte în dreapta şi în stînga, speriat de gîndul că oamenii l-ar putea zări de prin curți ori de după ferestre.

Nimeni, însă, nu îi lua în seamă. Un cîine lătră de cîteva ori în urma furgonului şi Fabius avu astfel un motiv să mai tragă o înjurătură.

„Ce-o să zică mama?“, îi fulgeră lui Kosef J. prin creier.

Ajunseră la cotitura *fatală* şi drumul se deschise în fața lor aşa cum îl ştia Kosef J. Era aceeaşi stradă îngustă, încadrată pe ambele părți de şanțuri cu apă. Casele pe care le cunoştea încă din copilărie defilară una după alta prin fața sa.

„Oare ce-or să zică? Ce?“, se întrebă febril, pîndind tot mai înspăimîntat. Şi dacă mama sa era chiar la fereastră sau în curte, spălînd rufele, cum obişnuia dintotdeauna? Ce-o să-i spună? Ori era mai bine să-l roage pe Fabius să oprească puțin? Să strige din stradă, ceva? Ce să strige?

Înjură şi el printre dinți. Se lăsase atras *în ceva* ce-i displăcea profund. Îl privi pe Fabius aproape cu ură.

— Aici stă mama, spuse el cînd trecură prin fața casei sale.

— Da? făcu Fabius.

„E nebun", cugetă Kosef J. auzind răspunsul lui Fabius. Apoi îşi spuse că, fără îndoială, nebun era el, Kosef J. Îl eliberaseră tocmai pentru că devenise nebun, pentru că, din punctul celorlalți de vedere, încetase să mai existe.

„Şi totuşi e casa mea", gîndi el.

— Văd că nu e nimeni, spuse el privind în urmă şi parcurgînd grăbit cu privirile curtea pustie şi ferestrele acoperite cu perdele albe.

„Trebuie să cobor, trebuie!", îşi urlă în sinea lui.

Dar nu făcu nimic. Mai privi o dată îndărăt, cumva ruşinat. Fabius nu spunea nimic. Nici măcar nu se arătase curios să privească mai atent casa pe lîngă care trecuseră şi care era a lui Kosef J.

„Ce porc, îndrăzni el să gîndească. Dacă ar fi fost casa lui eu m-aş fi uitat."

Rămase impregnat de o ură chinuitoare. Acum nu se mai ferea. Stătea drept, cu fruntea ridicată, cu privirile hotărîte. Voia să fie văzut. Aştepta să fie văzut. Căută dinadins cu privirile în jur. Ar fi vrut să strige ceva, să atragă atenția asupra sa.

„Sînt aici, nenorociților", le spuse în gînd.

— Luăm o bere? îl întrebă Fabius, întrerupîndu-i disputa aceea tăcută.

— O bere? tresări el. Da.

Ajunseră la fabrica de pîine şi intrară în curtea fabricii. Un muncitor obosit ieşi tuşind, scuturîndu-şi mereu făina din păr. Fără să spună un cuvînt, deschise cele două uşi ale furgonului şi trase afară lăzile goale. Fabius sări destul de sprinten şi trase de sub capră un braț de paie. Le puse în fața cailor, îi mai înjură o dată, îi mîngîie pe bot şi îl strigă pe Kosef J.

— Să mergem, domnule Kosef.

Trecură strada şi se îndreptară spre berărie. Kosef J. păşea clătinîndu-se, ca un marinar pe uscat. Simțea sub picioare pămîntul oraşului său şi nu-i venea să creadă. Intră în berărie şi nu-i venea să creadă că intra în berărie.

„E prea simplu, îşi spuse. Nu se poate să fie atît de simplu."

În berărie nu era multă lume. La cîteva mese stăteau, în grupuri de doi sau trei, mai mult bătrîni. Se aşezară şi ei la o masă. Cei dinăuntru îi priviră curioşi, dar numai o jumătate de minut sau chiar mai puțin. Cînd cele două

halbe cerute de Fabius poposiră pe masa lor, curiozitatea clienților se stinsese de mult. Băură berea dintr-o suflare. Kosef J. se şterse la gură cu mîneca.

„Dumnezeule, îşi spuse, sînt alt om."

— E bună, comentă Fabius. La dom' Bruno, alături, nu-i aşa bună.

— E, spuse Kosef J. şi se bucură scurt în sinea sa deoarece, iată, putea şi el să vorbească în frînturi de sunete.

— Pe drum o să halim pîine, adăugă Fabius şi hohoti, probabil extrem de încîntat la gîndul că urmau să mănînce pîine.

Cîrciumarul le mai aduse două halbe. Un bărbat negricios intră în berărie în timp ce doi bătrînei scunzi ieşiră. Un copil urla undeva într-o casă. Cu un glas cald şi îmbietor o femeie chema găinile dintr-o curte. Kosef J. se simți nemaipomenit de bine.

— A murit un cal, spuse Fabius cu tristețe, după ce trase un gît din cea de-a doua halbă.

Kosef J. tresări din nou, nepregătit pentru astfel de veşti, surprins încă o dată de aparenta trăncăneală a lui Fabius. Un cal? Care cal? Unde?

— Astă noapte, preciză Fabius, cu aceeaşi figură tristă, ca şi cum caii ar fi fost marea lui pasiune. N-au mai apucat să-l *tragă*.

„De unde, dintr-o fîntînă?", se întrebă Kosef J.

Ieşiră urmați de cîrciumar. Fabius urcă în furgon, verifică dacă toate lăzile cu pîine erau pline şi aşezate cum trebuie. Îi dădu cîrciumarului patru pîini şi-l îndemnă pe Kosef J. să-şi reia locul pe capră. Porniră înapoi, pe acelaşi drum.

În fața casei sale Kosef J. se răsuci spre Fabius şi-i spuse:

— Nu oprim *puțin* şi la mine?

— Oprim, spuse Fabius.

Kosef J. sări primul şi deschise poarta. Intră în curte urmat de bătrînul gardian. O zări pe maică-sa prin geamul de la bucătărie. Bătu uşor cu degetele în geam. Mama ridică privirile şi Kosef J. văzu că era neschimbată.

— Sînt eu, spuse.

Mama le deschise uşa. Avu, pentru o secundă, dorința de a se repezi spre el, dar îl văzu pe Fabius şi se opri.

— Poftiți, spuse mama.

— El e prietenul meu, domnul Fabius, spuse Kosef J.

Mama aprobă din cap.

— Luați loc, spuse Kosef J. şi avu grijă ca Fabius să se aşeze cît mai confortabil. Apoi, către mamă, foarte liniştit şi foarte cald: am fost de-am luat pîine.

Mama îl privi lung. Apoi se întoarse spre Fabius.

— Mîncați ceva? întrebă ea.

— Nu, că ne grăbim, răspunse Kosef J. şi îl privi imediat pe Fabius ca să-şi dea seama ce părere avea acesta despre răspuns.

Fabius părea dezamăgit.

— Ceva scurt, rectifică imediat Kosef.

Mama aduse o friptură de iepure şi o sticlă cu lichior de coacăze. Cei doi mîncară şi băură şi mama îi privi tot timpul şi le umplu din nou farfuriile. Kosef J. trase cu ochiul în dreapta şi în stînga şi văzu că toate lucrurile erau la locul lor. Ar fi vrut să-i spună mamei sale că era liber. Dar găsea ceva ruşinos în asta şi tăcu.

Fabius molfăia cu poftă şi din cînd în cînd îi spunea mamei:

— Sărut' mîna, sărut' mîna.

La un moment dat mama rîse, veselă şi Kosef J. descoperi că Fabius îi făcuse cu ochiul mamei.

Plecară şi mama îi conduse în stradă cu aceeaşi expresie de mare veselie pe față. Cînd Fabius, înainte de a porni furgonul, îi întinse mamei o pîine, mama izbucni pur şi simplu în rîs.

Se îndepărtară şi în mintea uluită a lui Kosef J. răsunară încă multă vreme, pînă dincolo de bariera oraşului, hohotele de rîs ale mamei.

21

Hotărî să nu spună nimănui, celor din oraş, că fusese eliberat.

De două sau de trei ori pe săptămînă mergea cu Fabius ori cu Franz Hoss după pîine şi de fiecare dată lucrurile decurgeau la fel. De fiecare dată se opreau puțin la berărie. Atîta doar că Franz Hoss prefera berăria domnului Bruno. Oamenii din berărie erau aceiaşi, cîțiva bătrîni şi cîțiva invalizi. De fiecare dată cei doi gardieni îşi plăteau halbele băute cu pîini şterpelite din rația deținuților.

Kosef J. descoperi că oamenii îl priveau cu *respect*. Din cînd în cînd reuşea să schimbe cîte o vorbă cu vreun bătrînel dintre aceia care zăceau veşnic la mesele din berărie.

— Ehe, domnule Kosef, spunea de obicei bătrînelul, e bine aşa cum este.

El nu prea înțelegea la ce se referea bătrînelul, dar aproba imediat cu entuziasm.

— Cel puțin nu mai e ce-a fost, îi spunea altul şi el aproba repede:

— Nu, nu mai e ce-a fost.

Bătrîneii ar fi vrut, era evident, să stea mai mult de vorbă cu Kosef J., dar de fiecare dată trecerile sale pe la berărie erau foarte scurte şi foarte grăbite. Franz Hoss şi cu Fabius intrau foarte rar în vorbă cu ceilalți clienți şi de aceea se sfia şi el să întindă coarda prea tare. Totuşi, nu putea să nu vadă privirile pline de simpatie care i se adresau.

— Şi cît mai *aveți*? reuşi să-i strecoare într-o zi, cu aerul cel mai conspirativ din lume, unul dintre bătrînei.

— Cît mai *am*, ce? întrebă nedumerit Kosef J. Bătrînelul zîmbi înțelegător şi nu mai repetă întrebarea. Mai tîrziu Kosef J. îşi dădu seama de sensul întrebării: bătrînelul se interesa de anii pe care îi mai avea el, Kosef J., *de făcut*. Dar el nu mai avea de făcut *nimic*. Îl căută cu prima ocazie pe bătrînel ca să-i spună că el nu mai avea de făcut *nimic*.

— Nu mai am, ştiți, de făcut *nimic*, îi spuse.

Bătrînelul nu înțelese mare lucru. Kosef J. îşi dădu seama că între timp bătrînelul uitase întrebarea.

— M-ați întrebat cît mai *am*, preciză Kosef J.

— A, da! surîse bătrînelul privind speriat în jur şi ştergînd-o, destul de vioi, din loc.

„Ce-o fi oare cu toți oamenii ăştia?“, se întreba Kosef J. tot mai des.

— E bine c-ați *reuşit*, îi aruncă, în altă zi, un alt bătrînel, scurt de un picior.

— Mă bucur, mă bucur sincer, îi spuse un al doilea bătrînel punîndu-i o mînă pe umăr.

— Numai să țină, îi şopti un al treilea.

— Trebuie să strîngeți din dinți şi să mergeți *înainte*, reluă, cîndva, al doilea.

— E bine şi pentru mama dumneavoastră, reluă primul.

Lucru şi mai neaşteptat, mama sa era mîndră de el. Kosef J. constata acest lucru de fiecare dată văzînd-o cum trece prin oraş, cu fruntea sus, cu zîmbetul pe față. Îl aştepta uneori încă de la barieră sau la poarta fabricii sau în pragul casei. Nu spunea, de multe ori, nimic. Voia numai să-l vadă, să-l ştie venit în oraş. Tot mai des mama era însoțită de cîte o bătrînă sau de cîte două, trei rude îndepărtate sau de cîte două, trei vecine dispuse să o asculte şi să-şi piardă timpul cu ea. Mama nu-l provoca niciodată la vorbă şi nu insista niciodată ca el să mai rămînă. Părea să înțeleagă *perfect* cît de importantă era treaba pe care o avea de făcut fiul ei împreună cu gardianul fiului ei, şi nu îndrăznea să le perturbe activitatea.

— Ce mamă bună aveți, exclama tot mai des Fabius, de obicei cu gura plină de pîine.

Mama se purta cu cei doi gardieni atît de frumos, încît Kosef J. se supără de cîteva ori. Mai ales cînd se întîmpla ca mama să nu-i dea nici o atenție *lui* şi să se ocupe exclusiv de aşa-zişii *musafiri*, să-i îndemne continuu să mai *ia*, să mai bea, să aleagă scaunul cel mai comod, să se spele pe mîini şi pe față dacă vor, să se apropie mai mult de foc, dacă vor… Oricum, mîndria mamei nu scădea cu nimic, chiar dacă îl mai neglija din cînd în cînd pe el, adică pe propriul ei fiu. Da, mama era mîndră de el şi el nu ştia de ce.

Apoi descoperi de ce. Mama de fapt, nu *ştia*. Mama nu ştia că el fusese eliberat. Şi nici ceilalți din oraş nu ştiau. Nu ştia nimeni în oraş că el fusese eliberat şi gardienii nu se grăbiseră să le spună.

„Oare ce-o fi-n capul lor?“, se gîndi el.

Şi realiză că acesta era motivul pentru care toată lumea îl înconjura cu simpatie şi pentru care mama sa era atît de mîndră de el. Cu toții îl credeau, în continuare, deținut. Şi îl admirau probabil întrucît, deținut fiind, reuşise să-şi impună personalitatea pînă a primi acest drept, de a ieşi în oraş însoțind căruța cu pîine.

„Nu se poate!“, îşi spuse el cînd descoperi motivul.

„Sînt nebuni!“, fu ultima lui concluzie.

În sinea lui resimțea o oarecare dezamăgire. Pentru el tocmai eliberarea lui constituia un motiv de mîndrie. Dar, gîndindu-se mai bine, îşi dădu seama că în adîncul sufletului se simțea mult mai mîndru pentru faptul că putea fi luat drept un deținut care se *impusese*. În ochii lor el nu era un deținut ca oricare altul, ci un deținut care însoțea furgonul cu pîine. Asta nu era puțin lucru. Un om liber era puțin lucru. Dar un deținut care ieşea *împreună* cu gardienii, de două sau de trei ori pe săptămînă, nu era puțin lucru.

„Dumnezeule, ce încîlceală!“, exclama el ori de cîte ori relua aceste reflecții.

„Şi Franz Hoss care tace. Şi Fabius care tace.“

„Dumnezeule, şi dac-or să afle?“

Kosef J. deveni şi el, alături de mama sa, cît se poate de atent şi de îndatoritor cu cei doi gardieni. Nu se punea nici pe departe problema ca Franz Hoss şi Fabius să-şi dea drumul la gură. N-o făcuseră pînă atunci, nu aveau nici un motiv serios să o facă nici în viitor. Şi totuşi, ei erau cei care *ştiau*. Fără să vrea, Kosef J. simțea că trebuia să le fie recunoscător pentru *tăcerea* lor.

Simpatia celor din oraş pentru el deveni un fel de licoare euforică pe care Kosef J. o sorbea cu nesaț de fiecare dată cînd venea după pîine. Începuseră să-i placă aceste *deplasări*. De cum trecea de barieră avea grijă să-şi ia o ținută sobră şi să-şi compună o figură uşor înnegurată de gînduri, dar demnă. Nu trebuia să se arate prea vesel şi prea fericit, intuia acest lucru. Doar demn şi senin, atîta tot. De fiecare dată cînd se simțea observat Kosef J. avea o stare de deplină mulțumire. Iar numărul celor care îl observau creştea de la o venire la alta.

„Ce drăguți sînt“, îşi spunea el cînd îi zărea prin curți, la ferestre sau în balcoane şi ştia cu siguranță că ieşiseră *pentru el*.

„Ce frumos din partea lor“, îşi spunea el cînd îi vedea ieşind chiar în stradă, în fața caselor, ca să-l vadă mai bine pe el, pe Kosef J., cocoțat

alături de gardian pe furgonul de cărat pîinea.

Treptat lumea începu să-l salute.

— Bună dimineața, domnule Kosef, îi spunea omul care ridica bariera.

— Bună dimineața, domnule Kosef, îi spuneau bătrîneii.

— Bună dimineața, domnule Kosef, îl saluta bărbatul slăbănog care încărca pîinea.

— Bună ziua, domnule Kosef, îl saluta domnul Bruno.

— Bună dimineața, domnule Kosef, îi spunea celălalt cîrciumar care nu avea nume.

— Merge, merge? îi spunea rîzînd bătrînelul scurt de un picior.

Intrările lui Kosef J. în oraş deveniră de-a dreptul triumfale. Iar aparițiile lui în berărie aveau efectul unei eveniment nemaipomenit de natură să-i magnetizeze pe toți clienții. Kosef J. era privit ca un adevărat erou şi el înțelegea acest lucru din mii de gesturi aparent nesemnificative: un surîs, un salut, o anumită expresie a fețelor, modul în care cîrciumarul îi aducea berea.

„O, Doamne, ce mă fac?“, se întreba el ori de cîte ori îşi amintea că, în realitate, ei aveau de-a face cu un om liber.

„Să le spun, poate, *adevărul*?“, se chinuia el.

„Adevărul! Ce-i aia adevărul?“, îi răspundea cineva în gîndul său.

„Adevărul este ceea ce vor ei să creadă“, îşi întărea el hotărîrea de a lăsa lucrurile *să curgă*.

Avu grijă să nu mai treacă pe la omulețul bondoc şi jovial. Omulețul bondoc şi jovial nu înceta să-l roage, să-l bată la cap cu teoriile sale şi să-l ademenească pentru a da *probe*. Numai că lui îi era frică. Îi era pur şi simplu groază ca nu cumva omulețul bondoc şi jovial să-i termine, în mod real, hainele. În gîndul său Kosef J. începu să considere *asta* drept o catastrofă. Se străduia de aceea să-l ocolească, pe cît putea, pe omulețul de la magazie. Făcea tot posibilul să se afle cît mai mult în treabă, la bucătărie sau în oraş. Gîndul că i s-ar putea lua, tocmai acum, hainele sale de deținut, devenise o obsesie.

Începu să se teamă şi de întîlnirea cu directorul penitenciarului. În mai multe rînduri i se spusese că *bietul* colonel se refăcuse complet şi că dintr-un moment într-altul putea să-l cheme pentru procedurile finale.

22

— Sînteți așteptat, îi spuse într-o dimineață copilul.

Kosef J. tocmai coborîse din cușca liftului. Nu-l mai văzuse de mult pe copil. Îl privi de aceea cu atenție, și mai ales întrucît simțea o schimbare în felul de a fi al copilului. Nu știa dacă nu cumva fața lui era mai tristă sau dacă nu cumva copilul devenise mult mai îngîndurat.

„Crește“, își spuse Kosef J.

Copilul îl așteptase acolo, după colț, lucrul acesta i se părea evident lui Kosef J., ceea ce îl sperie puțin. Cine îl trimisese, oare, pe copil? Omulețul bondoc și jovial? Directorul penitenciarului cumva? Kosef J. fu prins de un frison. Să fi venit în sfîrșit ziua aceea nenorocită cînd urma să fie dat *afară*, definitiv, din penitenciar?

— De cine? spuse el cu un glas impregnat de presimțiri negre.

— Veniți, spuse copilul.

Kosef J. nu repetă întrebarea deoarece se temea de răspuns. Îl urmă pe copil. Ieșiră din penitenciarul propriu-zis și apucară pe cărarea bombardată cu pietre. Trecură prin cele două, trei curți interioare părăsite și devenite atît de familiare. Se îndreptară spre movilele de gunoaie. Copilul mergea cu cîțiva pași înainte și nu întorcea niciodată capul să vadă ce face el, Kosef J.

„Să fug?“, îi trecu brusc prin minte lui Kosef J., dar clătină imediat din cap ca pentru a alunga un gînd prostesc.

Copilul îl conduse astfel pînă la bazinul căzut în paragină, unde se opri. Se apropie de marginea bazinului și, lăsîndu-se în genunchi, privi apa. Kosef J. se opri în spatele copilului.

— Ce limpede e, spuse copilul.

Kosef J. se apropie și el și privi și el apa. Cineva curățase toate algele și pelicula subțire de apă devenise un fel de oglindă în care se vedea cerul.

— Ce face ariciul? întrebă Kosef J. întrucît, printr-o asociație misterioasă, o imagine mai veche i se trezise brusc în minte.

Copilul își întoarse fața spre el, îl privi o secundă și surîse. Nu-i răspunse și Kosef J. fu sigur că, în sinea sa, copilul considerase întrebarea ca nefiind demnă de un răspuns.

Îşi continuară drumul. Se îndreptară spre pivniţele cu butoaie şi Kosef J. începu să bănuiască despre ce era vorba.

Evadatul îi ieşi în întîmpinare la gura pivniţei. Purta, nu fără un iz de mîndrie, un şorţ de piele şi era înarmat cu o mistrie.

— Aţi venit! exclamă el.

Lui Kosef J. nu-i displăcu revederea cu acest om. În definitiv, evadatul nu-i făcuse nici un rău. Iar veselia de pe faţa lui îi amintea acum veselia de pe faţa mamei.

— Hei! făcu Kosef J.

Omul îşi desfăcu şorţul şi aşeză pe jos mistria.

— Sînt murdar, spuse el arătîndu-şi mîinile.

„Ce dracu' mai învîrte?“, se întrebă Kosef J.

Omul nu avea de gînd să se spele pe mîini. Recunoscuse că avea mîinile murdare şi considera, probabil, acel lucru drept. Îl trase pe Kosef J. *înăuntru*.

— Să vă arăt ceva, spuse.

Înăuntru nu se vedea mare lucru. Kosef J. privi în jur o vreme iar apoi se uită întrebător spre om.

— Am acoperit găurile, spuse omul.

Într-adevăr, Kosef J. avu impresia că acolo se făceau pregătiri de iarnă.

— Vreau să fac o sobă, spuse omul. Pot s-o fac, adaugă el, şi am s-o fac.

Apoi îl îndemnă să privească în spatele butoaielor.

— Saltele, spuse omul. Poftim!

Şi se trînti pe una din ele ca să-i demonstreze cît de moi puteau fi. Kosef J. îşi luă dintr-odată elan şi se trînti şi el pe o saltea. Omul rîse. Copilul rîse. Kosef J. rîse şi el. Saltelele fuseseră făcute din folii de plastic umplute cu alge uscate. Erau moi şi miroseau frumos.

— Acum, spuse omul, trebuie să *ne* apucăm de sobe.

„Să ne apucăm…“, repetă Kosef J. Ce voia de fapt omul? Voia să-l pună din nou la treabă?

— Şi de aceea *vrem* să vă rugăm ceva, continuă omul.

— Adică cine? întrebă Kosef J.

— Noi toţi, răspunse omul.

„Care toţi?“, se întrebă Kosef J.

— Ştiţi, spuse omul, sîntem mai mulţi. Şi am vrea, dacă se poate, să ne cumpăraţi o lopată.

Kosef J. nu se aştepta la aşa ceva. Ce imprevizibili erau, de la o vreme, oamenii. Toți oamenii. Gardienii, mama, bătrîneii, copilul, omulețul bondoc şi jovial, Rozette şi toți necunoscuții care îl salutau la porți aşteptîndu-i venirea în oraş. Şi din nou avu impresia, pentru o secundă, că toți ceilalți ştiau ceva ce el nu ştia *încă*.

„Dar ce?“, se întrebă Kosef J.

— Am adunat bani, continuă omul de parcă i-ar fi furnizat în felul acela un argument hotărîtor pentru a-l convinge să cumpere lopata.

— Şi ceilalți unde sînt? întrebă Kosef J. tulburat destul de tare la gîndul că *ei* erau mai mulți.

— La muncă, spuse omul.

„Aha, la muncă“, se auzi un ecou în creierul lui Kosef J.

— Bine, răspunse el la întrebarea pusă ceva mai înainte, la întrebarea cu *lopata*.

— Mulțumesc, spuse repede omul şi începu să numere monedele dintr-un pumn.

Kosef J. nu cumpără doar o lopată. După două zile fu rugat să cumpere şi un tîrnăcop. Apoi fu rugat să cumpere o cutie de cuie. În decurs de zece zile mai cumpără: un ghem de sfoară, o lamă de topor, o lamă de ferăstrău şi alte mărunțişuri care nu puteau folosi decît într-un atelier de tîmplărie pe cale de a se încropi.

Pus în situația de a răspunde acestor *solicitări*, Kosef J. avu destul de multe emoții. Monedele îi zornăiau în buzunar, nu ştia cum să se poarte față de Fabius şi față de Franz Hoss. Cum trebuia cumpărată o lopată fără ca *nimeni* să-l observe? Cum să o strecoare în furgon fără ca nici unul din gardieni să nu bage de seamă, să se *sesizeze*?

Se folosi, ca să-şi facă toate acele ciudate cumpărături, tot de entuziasmul pe care îl trezea în oraş. Prezența lui pe străzi devenise un eveniment atît de important încît Kosef J. avu impresia că tot oraşul îşi întrerupea activitatea numai pentru a-l putea zări timp de o secundă. Privirile oamenilor nu mai exprimau o simplă simpatie, ci cu totul altceva, ceva de-a dreptul *conspirativ*.

— Domnule Kosef, îi spuneau bătrîneii, dacă noi putem face ceva… şi tăceau lung după cuvîntul *ceva*, privindu-l fix în ochi.

— Domnule Kosef, îi spuse bătrînelul scurt de un picior, eu sînt *aici*. Ca să ştiți. Mă găsiți întotdeauna aici.

— Şi eu sînt întotdeauna aici, îi strecurase domnul Bruno.

Toate privirile purtau în ele o semnificație anume, ca şi cum ar fi vrut să spună: noi avem încredere în dumneavoastră, domnule Kosef, dați-ne un *semn* şi veți vedea.

În ziua în care Kosef J. trebui să cumpere lopata avu impresia că toate privirile îi spuneau: da, domnule Kosef, noi sîntem aceia care putem face asta, doar cereți-ne *asta* şi noi o să facem *asta*.

— Poate puteți cumpăra, cumva, o lopată? îl întrebase discret pe bătrînelul scurt de un picior, la masă, în berărie.

— Da! răspunse în culmea fericirii bătrînelul scurt de un picior.

În ziua în care trebui să cumpere un tîrnăcop toate fețele oraşului păreau că aşteaptă exact rugămintea lui Kosef J. Toți păreau că nu-şi doreau nimic altceva decît să-i cumpere lui un tîrnăcop. Iar în zilele următoare toți doreau să-i cumpere sfoară, lamă de topor, lamă de ferăstrău şi toate celelalte mărunțişuri de tîmplărie.

— Ați reuşit un lucru foarte important, îi strecură cîrciumarul fără nume.

— Aşa, da! îl încurajă primul bătrînel.

— Avem noroc de dumneavoastră, îi şopti al doilea bătrînel.

— E perfect! conchidea după fiecare scurtă conversație al treilea bătrînel.

Drumurile în oraş se lăsau mai întotdeauna cu minute lungi petrecute la berărie, minute care deveneau sferturi de oră şi după o vreme jumătăți de oră. Ciudat era însă faptul că niciodată nu veneau lîngă el mai mult de unul sau doi bătrînei. De fapt, mai întodeauna veneau pe rînd şi doar foarte rar se nimereau cîte doi în acelaşi timp. Iar oamenii de pe stradă, chiar dacă îl aşteptau în grup, imediat după ce îl salutau se risipeau fiecare în altă direcție.

Cu cei doi gardieni Kosef J. rezolvă problema destul de simplu. Lui Fabius îi spusese „Am luat o lopată“, şi ținuse tot timpul lopata pe genunchi. Fabius nu dăduse nici o importanță evenimentului. La fel şi Franz Hoss. „Am luat un tîrnăcop“, îl anunță Kosef J. şi Franz Hoss nu dădu nici o importanță tîrnăcopului.

Ceea ce-l chinuia cel mai tare pe Kosef J. era faptul că nu ştia pînă unde putea merge în relația aceea tacită cu gardienii. Cei doi n-ar fi avut, probabil, nimic împotrivă dacă el i-ar fi anunțat că, pentru o noapte, se hotărîse să doarmă *acasă*. Se temea însă că un astfel de eveniment ar fi trezit suspiciuni în oraş. Ar fi pierdut, cu siguranță, mult din prestigiu dacă

lumea ar fi aflat că el îşi poate permite *chiar* şi să doarmă în oraş. Treptat Kosef J. începu să-şi dorească să fie bruftuluit puțin în fața lumii de Fabius sau de Franz Hoss, astfel încît să poată vedea *toți* cum suferă el.

Zilnic, imediat după ce se trezea, alerga la chiuveta gardienilor şi se privea în oglindă. Nu se mai rădea niciodată pînă la piele. Îşi lăsa dinadins o veşnică barbă de trei zile, o barbă care-i dădea un aer uşor obosit şi chinuit, dar demn totodată. Cînd ştia că urma să plece după pîine avea grijă să doarmă cît mai puțin ca să aibă cearcăne sub ochi şi o față oarecum boțită. Lumea trebuia să-l vadă întotdeauna aşa cum voia ea, demn, eroic, dar obosit şi chinuit în acelaşi timp. El era deținutul *victorios* şi un deținut victorios nu putea să apară cu bărbie dublă şi cu bujori în obraji.

Avu grijă şi de uniforma sa. N-o mai spăla cum obişnuia altădată, reuşi s-o păstreze întreagă, dar şi s-o zdrențuiască totodată. Hainele tocite şi zdrențuite îi completau aerul de luptător demn, căruia nu-i e ruşine de hainele în care luptă.

23

Kosef J. nu reuşi să-şi dea seama ce se întîmplase, totuşi, cu oraşul. După euforia primelor drumuri cu furgonul începu să privească mai atent oamenii şi lucrurile.

Descoperi, în primul rînd, că din oraş lipseau bărbații maturi. Văzu bătrîni, văzu bărbați bolnavi rătăcind prin curtea spitalului, văzu chiar şi cîțiva nebuni, dar nu văzu *bărbați maturi*. Bărbați care să iasă, seara, de la lucru, să cumpere pîine şi să intre cîte o clipă şi prin berării.

Nu văzu cîini. Altădată în fiecare curte era cîte un cîine, fără să-i mai amintim pe cei care rătăceau pe străzi. Acum cîinii nu mai rătăceau pe străzi aproape deloc iar în curțile oamenilor abia dacă se mai zărea cîte unul ici şi colo. Şi, oricum, lătrau foarte rar.

Nu se auzea, niciodată, muzică. Oamenii nu ieşeau prea des în oraş întrucît nu aveau ce face în oraş. Magazinele erau foarte puține iar cele care mai funcționau aveau vitrinele bătute în scînduri. Toate gardurile caselor fuseseră retezate la aceeaşi înălțime iar toți arborii aveau trunchiurile vopsite cu var pînă la înălțimea unui om. Trotuarele erau foarte curate pentru că fiecare om trebuia să-şi spele trotuarul din fața casei sale. Gunoiul însă nu se ridica decît o dată pe săptămînă, duminica.

Existau semne că, în anii din urmă, cineva încercase să facă unele *lucrări* în oraş. Cîteva străzi din centru fuseseră pe jumătate asfaltate. Operațiunea fusese abandonată, însă, brusc, ca şi cum asfaltul s-ar fi terminat dintr-odată şi pentru totdeauna. În unele locuri fuseseră construite şi cîteva trotuare, dintre care unul foarte larg. Dar şi trotuarele avuseseră aceeaşi soartă. Erau străzi de-a lungul cărora trotuarele fuseseră doar trasate cu nişte borduri de ciment, fără ca munca propriu-zisă să se fi terminat vreodată. Iar ceea ce rămăsese, totuşi, se deteriorase într-un hal fără de hal.

În centrul oraşului fuseseră demolate o mulțime de case. Un spațiu vast, în formă de pătrat, aştepta să fie folosit într-un fel. Cîteva fundații firave fuseseră turnate, se pare, dar bălăriile şi gunoaiele aruncate de nu se ştie cine înăbuşiseră totul. Pe o latură a zonei în formă de pătrat se ridica o clădire ciudată, cu mai multe etaje şi cu un acoperiş sofisticat. Nimeni nu

locuia acolo şi toate ferestrele erau zidite. Acoperişul ondulat şi plin de turnulețe ruginise întrucît fusese făcut dintr-un metal ieftin şi de proastă calitate.

Într-un alt colț al oraşului, la o încrucişare de mai multe străzi, fusese începută o fîntînă arteziană. Nici un jet nu țîşnea însă din stîncăria falsă concepută în mijlocul fîntînii, în schimb o anumită cantitate de apă de ploaie se adunase acolo şi hrănise o vegetație abundentă.

Kosef J. nu înțelese aceste *semne*. Intui doar că ele tulburaseră viața oraşului şi că oamenii rămăseseră cumva marcați de aceste şantiere. Descoperi pe fețele oamenilor expresii de o mare hilaritate, oarecum *noi*, pe care nu le mai văzuse pînă atunci.

Nu mai departe decît propria sa mamă îl uimea din ce în ce mai mult. Nu reuşi să-şi dea seama de ce mama sa rîdea atît de mult şi de ce răspundea la unele întrebări rîzînd. Mai întotdeauna combina rîsul cu o expresie de suferință, aceasta mai ales cînd se întîmpla ca el să fie singur în preajma ei. Părea că propria sa mamă ştia ceva ce nu putea fi comunicat decît prin priviri aruncate într-un anumit fel, subliniate de un chicot sau de o grimasă.

Bătrînii de la berărie îşi compuneau şi ei, ori de cîte ori îi întîlnea, expresii dintre cele mai neaşteptate. Unii îl priveau cu o imobilitate a feței care îi îngheța sîngele în vine. Altora li se lumina scurt cîte o parte a feței în timp ce li se întuneca brusc cealaltă, totul pe durata rostirii unei singure propoziții banale.

— E bine c-ați reuşit, îi spunea bătrînelul scurt de un picior şi fața sa rămînea timp de o secundă cu un rîs tîmp întipărit pe fiecare rid. Apoi pleoapele începeau să se i mişte de sus în jos, lent, ca şi cum ar fi spus DA, DA, DA… Şi imediat ritmul acestui clipit care se forța să sublinieze ceva se precipita şi devenea dureros pentru bătrîn, durerea se transmitea în cutele de la colțul ochilor şi apoi în jos, spre colțul gurii. Gura însăşi se deschidea ca şi cum omul ar fi avut nevoie de mult aer şi rămînea aşa, înghețată într-un rînjet larg, ca o aşteptare.

— Mă bucur, mă bucur sincer, îi spunea bătrînelul care avea obiceiul de a-i pune şi mîna pe umăr. Iar fața bătrînelului se umplea de o emoție sufocantă, ca şi cum acelea ar fi fost ultimele cuvinte posibile. Emoția se dilua apoi, încet, încet, într-o expresie ironică şi se fixa pe un zîmbet rău, gata să degenereze într-o explozie de ură.

— Numai să țină, repeta fără încetare un bătrînel despre care Kosef J. aflase că se numea Adam. Bătrînelul Adam adopta mai tot timpul o atitudine de mare umilitate. În timp ce rostea, foarte lent, cuvîntul NUMAI, de la jumătate încolo obişnuia să-şi lase privirile în jos. Cînd pronunța cuvîntul SĂ bărbia începea să-i tremure ca şi cum timiditatea l-ar fi doborît. Iar cuvîntul ȚINĂ era pronunțat şoptit, nesigur, cu un fel de aer ruşinat.

„Ce insectă scîrboasă“, îşi spunea în sinea lui Kosef J.

— Bună ziua, domnule Kosef, îi spunea domnul Bruno strîngînd din dinți ca şi cum şi-ar fi disimulat o mare suferință. Şi rămînea aşa, privindu-l pe Kosef J. cu dinții strînşi, cu toată fața boțită de această încordare a fălcilor.

Cu totul şi cu totul neaşteptate erau, de la o vreme, şi expresiile celor doi gardieni.

— Ce mamă, ce mamă bună aveți! exclama Fabius oftînd şi privindu-l pe Kosef J. cu o melancolie ireală. Îl privea lung, aşteptînd parcă o reacție şi sugerînd prin aşteptarea sa că el, Kosef J., datora *ceva* lumii.

— Ați reuşit un lucru foarte important, îi spunea cîrciumarul fără nume. Omul avea o față palidă, suptă, voluntară şi părea că nu aşteaptă nimic altceva decît un *semnal* din partea lui Kosef J. pentru a trece la acțiune. Nu ştia ce urma să conțină mesajul, nu conta nici faptul că el întîrzia. Şi ce dacă în mintea lui Kosef J. nimic nu era clar, ei se arătau dispuşi să-l urmeze.

Chiar şi copilul începuse să aibă o expresie stranie ori de cîte ori îi spunea „sînteți aşteptat“. Erau din ce în ce mai dese zilele cînd copilul îl aştepta la colțul pavilionului pentru a-i spune, cu un aer foarte serios şi foarte trist „sînteți aşteptat“. Kosef J. încerca să-l facă să zîmbească, îl întreba lucruri mărunte şi amuzante, dar copilul nu avea niciodată chef să iasă din starea sa de tristețe.

— Veniți, îi spunea el cu cel mai grav ton din lume.

Iar evadatul, omul cel cu fața veselă, cel care îl aştepta întotdeauna dincolo de curțile părăsite ale penitenciarului, exclama întotdeauna cu o expresie de speranță: „ați venit!“.

Lucrurile pe care omul cu fața veselă i le cerea lui Kosef J. deveniseră, şi ele, din ce în ce mai ciudate. După setul de cumpărături făcute în oraş, Kosef J. fu rugat să țină o legătură cît mai strînsă cu *bucătăria*.

— Pentru ce? întrebase oarecum dezamăgit Kosef J.

— Ştiți, murmurase omul cumva ruşinat, *ne* pregătim de iarnă.

Acest plural nu-l mai intriga pe Kosef J. Avusese deja ocazia să vadă că acolo, printre movilele de gunoaie, printre ruinele fostelor pavilioane, în pivnițele uitate de mult, *se lucra*. Iar ceea ce se făcea acolo, zilnic, nu putea fi nicidecum munca unui singur om. Evident, nu se vedea mare lucru, dar semnele unei munci îndîrjite, desfăşurate mai degrabă *sub pămînt*, se acumulau totuşi. Reuşi, de pildă, să-şi dea seama că pietrele erau mutate dintr-un loc în altul. Descoperi cum, în decurs de două sau trei zile, sute de pietre de o anumită mărime se adunau în mormane care, apoi, într-o singură noapte, dispăreau pur şi simplu. Sau, fără ca în jur să fi fost săpată vreo groapă, apăreau movile de pămînt proaspăt, de pămînt aproape cald, adus de cine ştie unde pentru a fi *depozitat*.

Kosef J. îl privea cu invidie pe omul cu fața veselă. Îl invidia întrucît omul cu fața veselă era preocupat tot timpul, era concentrat să rezolve mereu cîte ceva şi se arăta veşnic optimist în ceea ce avea de făcut. Rugămințile sale erau precise şi atunci cînd le formula avea aerul că în spatele lor se ascundea ceva extrem de important.

— Şi ce să fac la bucătărie? întrebase Kosef J.

Omul îi răspunse prompt ca şi cum ar fi avut în minte, de zile întregi, memorate perfect, punctele acelui program:

1. Kosef J. era insistent rugat să observe cum erau adunate *resturile*, în cîte tomberoane anume şi unde erau apoi duse aceste tomberoane.

2. Kosef J. era implorat să afle cine se ocupa cu *transportul* tomberoanelor pline de resturile alimentare şi dacă aceste persoane erau mereu aceleaşi sau se înlocuiau unele pe altele. Şi dacă da, la ce răstimpuri.

3. Ar fi fost de o extremă importanță să se ştie dacă aceste tomberoane cu resturi se *adunau* într-un număr oarecare, timp de mai multe zile, sau dacă serviciul de debarasare se făcea zilnic.

4. Persoanele care făceau oficiul de debarasare erau păzite de gardieni, de soldați, sau supravegheate doar de *personalul* de la bucătărie?

5. Pe distanța dintre bucătărie şi locul de preluare al tomberoanelor pline cu resturi alimentare, se mai *interesa* cineva, într-un fel sau altul, de resturile alimentare?

6. El, Kosef J., ce părere avea despre bucătăreasa Rozette?

24

Iarna îşi făcea din ce în ce mai mult simţită prezenţa, iar expresia de speranţă de pe feţele oamenilor, atunci cînd îl întîlneau pe Kosef J., creştea. S-ar fi zis că pe măsură ce zilele deveneau tot mai scurte şi tot mai friguroase oamenii aveau tot mai mare nevoie de el. Fabius se consolase de mult cu pierderile repetate de la jocul cu zaruri. Acum nu înceta să scoată exclamaţii de uimire la fiecare aruncare a lui Kosef J. Părea clar că ambii gardieni erau bucuroşi cînd pierdeau.

Partidele de zaruri se încingeau mai ales în bucătărie la Rozette, după masa de seară. Mai de fiecare dată Franz Hoss scotea cîte o sticlă cu o licoare verzuie şi amară din care beau pe rînd. Rozette apărea în spatele lor şi privea stînd ore în şir în picioare.

— Peste putinţă! Peste putinţă! se încălzea Franz Hoss imediat după prima aruncare şi trăgea un gît din sticlă. Apoi se întorcea spre Rozette: Ai văzut? Ai văzut? Dacă omuleţul bondoc şi jovial era şi el prezent se întorcea şi spre omuleţul bondoc şi jovial: Ce ziceţi? Ce ziceţi? Iar dacă şi copilul era de faţă îi punea mîna pe creştet şi-l ciufulea patern: Ei, ce zici? Ei, ce zici?

Copilul îşi scutura capul nemulţumit întrucît nimic nu-l enerva mai tare decît să fie ciufulit.

— Fantastic, fantastic! spunea Fabius şi se lăsa pe spate ca să-l poată privi mai bine pe Kosef J.

De fiecare dată atmosfera se încălzea treptat, fumul de ţigară îi învăluia uşor, alcoolul îi făcea să se simtă bine, Rozette scotea cîte un chicot, omuleţul bondoc şi jovial începea cîte o poveste nostimă. Şi totuşi, din cînd în cînd, Kosef J. auzea, şoptite în urechea sa, fraze care nu aveau nici o legătură cu sporovăială generală.

În cele mai neaşteptate momente cineva îi strecura la ureche cîte o întrebare de genul: „Şi mîine? Mîine tot *aşa*?“ sau, şi mai ambiguu: „Dar d-acu-ncolo, v-aţi gîndit?“.

Rar de tot reuşea să descopere exact *cine* anume vorbise. Uneori toată lumea era aplecată deasupra mesei ca să numere punctele unei aruncări şi

brusc cineva îi spunea: „Ah, cred că dacă va fi cazul, n-o să mă uitați“. Sau, în timp ce toată lumea rîdea în hohote de vreo glumă stupidă a lui Franz Hoss cineva îi strecura: „Totuşi trebuie să fiți cu mare băgare de seamă“. Evident, niciodată nu i se preciza în ce privința ar fi trebuit să fie cu băgare de seamă.

Uneori reuşea să-l surprindă pe cel care vorbise şi cînd găsea momentul potrivit se grăbea să redeschidă discuția.

— Ce-ați vrut să spuneți cu… începea el şi cel întrebat se fîstîcea şi schimba imediat vorba. Sau, la fel ca bătrînelul din oraş, o ştergea pur şi simplu.

Renunță repede la aceste încercări de a afla *cine* vorbea şi de a înțelege *despre ce* anume era vorba în ceea ce i se spunea. Se mulțumi să rețină cuvintele, propozițiile şi uneori frazele care îl bombardau pur şi simplu.

„Să nu uitați ce v-am spus“, auzea în urechea dreaptă în timp ce Rozette strîngea vasele murdare.

„Veți fi acolo şi veți fi singur, atenție multă, lumea e rea“, auzea în urechea dreapta în timp ce omulețul bondoc şi jovial povestea cum, datorită lui Kosef J., salvase două depozite de haine.

„E foarte important mai ales să-l priviți în ochi“, îi şoptea cineva în ceafă în timp ce se pregătea să arunce zarurile.

„Acum va trebui să decideți“, auzea de undeva, de peste umărul stîng, în timp ce trăgea un gît de alcool verzuliu şi amar.

„Sînteți singurul cu adevărat liber“, şoptea un glas din văzduh.

„Sînteți încă foarte-foarte tînăr“, murmura un glas de dincolo de umărul drept.

„Importantă e prima zi“, susura un glas dintre vasele murdare.

„În definitiv, e dreptul dumneavoastră“, se auzea din nou glasul din văzduh.

„Noi ştim“, murmura cineva de dincolo de lume.

— Mai vreți un gît? îl întreba Franz Hoss şi imediat se auzea un glas: „Să nu uitați să spuneți tot ce ați văzut“.

— Încă puțină supă? întreba Rozette şi imediat se auzea glasul: „Sînteți singurul care poate face *asta*“.

— Încă o bere? întreba domnul Bruno şi imediat glasul: „Dar discreție înainte de toate“.

— Încă un rînd? întreba cîrciumarul fără nume şi glasul şoptea emoționat: „Cel mai important lucru e să vă țineți bine gura“.

— Poate aveți un foc? întreba bătrînelul Adam și glasul făcea: „Ziua se apropie, se apropie…“

Glasurile se întrerupeau uneori unele pe altele, se buluceau la urechile lui, se încîlceau, fojgăiau ca niște viețuitoare invizibile și nervoase. Uneori era pur și simplu asaltat de ele, nu mai știa de unde vin și mai ales nu mai pricepea mare lucru. Glasurile deveniseră foarte nervoase și nu mai pronunțau decît cuvinte, cuvinte dintre cele mai ciudate și mai disparate.

„Exact!“, spunea un glas.

„Liniștea, da“, spunea al doilea glas.

„Acum“, spunea al treilea glas.

„Păi?“, spunea al patrulea glas.

„Mortal“, spunea al cincilea glas.

„Șase“, spunea al șaselea glas.

„Ei?“, spunea al șaptelea glas.

„O“, spunea al optulea glas.

„Destul!“, urla Kosef J. în gîndul său și căuta să se izoleze puțin, să rămînă singur cu sine măcar pentru o oră.

Glasurile se stinseră brusc în ziua în care Franz Hoss îl rugă pe Kosef J. să se ducă singur după pîine.

— Am o durere de șale ce nu s-a mai pomenit, se plînse gardianul privindu-l cu o față de om îmbătrînit și bolnav.

Kosef J. nu știu să refuze, deși gîndul că urma să-și facă *singur* apariția în oraș nu-i plăcea.

„Ce-o să zică mama?“, se întrebă înainte de toate.

Încercă să scape de gînd grăbindu-se. Nu intră nici la berărie și nici nu opri în fața casei sale să-și vadă mama. Îl ajută pe omul de la fabrica de pîine să încarce cît mai repede pîinea. Se temu să privească în dreapta și în stînga și odată reîntors la penitenciar răsuflă ușurat.

— Mulțumesc, îi spuse Franz Hoss la întoarcere și-l privi ca un cîine credincios.

Kosef J. vru să răspundă ceva, de fapt ar fi vrut să spună că pe viitor ar prefera să nu mai facă drumul *acela* singur, dar îl întrerupse vocea copilului.

— Veniți, îi spuse copilul și atunci Kosef J. schiță un zîmbet spre Franz Hoss și-l urmă pe copil.

Copilul părea foarte, foarte supărat și el nu avu curajul să-l întrebe nimic.

Evadatul cu fața veselă părea şi el neliniştit.

— Comitetul vrea să vă vadă, îi spuse omul cu fața veselă şi Kosef J. nu răspunse nimic. Porni în spatele omului cu fața veselă. Trecură de toate curțile interioare pe care le ştia el atît de bine şi de toate movilele de gunoi devenite un fel de geografie intimă. Ajunse într-un loc pe care nu-l bănuise, un loc care părea un fel de gară părăsită. Mai multe şiruri de linii se profilau sub muşuroaie şi sub tufele sălbatice. Undeva se înălța scheletul unui fost turn de apă. În momentul în care traversară prima şină de cale ferată omul cu fața veselă nu se putu abține să nu-l oprească un moment pe Kosef J. ca să-i spună:

— Acum ați intrat în *lumea liberă*.

25

Kosef J. nu văzu decît dărîmături, şine de cale ferată ruginite, traverse stivuite, semafoare dezafectate şi pete mari de petrol. Cînd ajunseră în dreptul unor locomotive vechi, încremenite de cine ştie cînd una în spatele celeilalte, un bărbat negricios purtînd o cască de motociclist apăru în fața lor aproape amenințător.

Omul cu fața veselă se opri şi-i făcu semn şi lui Kosef J. să rămînă nemişcat. Bărbatul negricios se apropie atît de mult de Kosef J. încît acesta avu impresia că fețele lor se vor atinge. Bărbatul negricios îl privi cu neîncredere cîteva secunde şi apoi, cu o mişcare a ambelor brațe, îl sili să se întoarcă. Începu apoi să-l percheziționeze meticulos.

„Oare ce caută?“, se întrebă Kosef J. Întoarse capul ca să-l întrebe pe bărbatul negricios ce anume caută. Bărbatul negricios îi răspunse cu o privire atît de rea încît renunță.

— Mergem la comitet, spuse omul cu fața veselă.

Bărbatul negricios păru că nu aude. Termină cu Kosef J. şi începu să-l percheziționeze, la fel de meticulos, pe omul cu fața veselă. Cînd termină se retrase, fără o vorbă, dincolo de şirul de locomotive.

— Omul ăsta, spuse omul cu fața veselă, a evadat acum patru ani.

Păşeau în tăcere de-a lungul şirului de locomotive şi lui Kosef J. nu-i venea să creadă. Ce făcea acolo un om evadat de patru ani? Şi locomotivele acelea, cum ajunseseră acolo şi ce era cu liniile acelea de cale ferată? Oare gara oraşului ajunsese într-un astfel de hal de părăsire şi de paragină? Sau avea în față una din acele construcții începute şi apoi abandonate brusc?

— Pe aici, spuse omul cu fața veselă şi-l trase după el spre un fel de rampă de descărcare. Apoi, după ce se apropiară de rampă, în timp ce se ajutau unul pe altul ca să urce: e adevărat c-ați fost singur în oraş, după pîine?

— Da, spuse Kosef J.

Se îndreptară spre nişte cupole de ciment care păreau tot atîtea observatoare astronomice scufundate în pămînt.

— E rău? întrebă Kosef J.

— Ce? întrebă omul cu fața veselă.

— Că am fost singur în oraş, preciză Kosef J.

— Nu ştiu, o să vedem, spuse omul.

„O să vedem ce şi unde?“, se întrebă Kosef J. Şi rîse în sinea lui. Lumea liberă! Ce vorbe mai folosea şi omul cu fața veselă. Se opriră în fața unei cupole şi aşteptară.

— Ce aşteptăm? întrebă Kosef J.

— Ei ne văd, răspunse omul cu fața veselă.

— Cine? întrebă Kosef J.

— Cei din comitet, răspunse omul cu fața veselă.

„M-a înnebunit cu comitetul“, îşi spuse Kosef J.

Omul cu fața veselă îşi aprinse un capăt de țigară despre care Kosef J. putea să jure că fusese găsit în movilele de gunoi.

— Sîntem aici ca într-o familie, spuse omul cu fața veselă.

— Da? făcu Kosef J.

Celălalt tăcu. Fuma supărat, ca şi cum ar fi vorbit prea mult şi acum îi părea rău.

— O să intrăm şi o să ne aşezăm, spuse el cu o voce neutră.

Cineva îi strigă de undeva, de sus.

— Va trebui să răspundeți la nişte întrebări. Vă sfătuiesc de pe acum să nu ascundeți nimic.

Urcară pe vîrful uneia dintre cupole ajutîndu-se de o scară îngustă de fier şi apoi coborîră tot pe o scară îngustă în interiorul acelui balon de ciment. Înăuntru erau înghesuiți, pe bănci de lemn, aproape o sută de oameni. Kosef J. îi privi uluit. Nu speriat, ci uluit. Oamenii aceia miroseau îngrozitor şi erau într-o stare fizică deplorabilă. Ceea ce văzu Kosef J., în primul moment, fură nişte capete stivuite parcă pe o serie de rafturi. Capete cu ochii înfundați în orbite, cu obrajii scofîlciți, cu bărbi nerase de cine ştie cînd. Guri fără dinți, buze crăpate, nări lărgite monstruos de un fel de foame de aer.

Înăuntru era destul de întuneric şi Kosef J. se lăsă condus undeva în mijlocul acelei mulțimi. Oamenii vorbeau în surdină în timp ce Kosef J. trecea printre ei, îşi spuneau unii altora cîte un cuvînt, două, unii murmurau ceva ca pentru ei, cineva scuipa printre dinți. Mai toți purtau vechile uniforme ale penitenciarului, tocite de vreme şi cîrpite pe ici şi colo, murdărite cu pete de petrol şi cu funingine.

Kosef J. fu aşezat pe un scaun. Alături, la picioarele sale, se aflau toate obiectele pe care le cumpărase din oraş la cererea omului cu faţa veselă: lopata, tîrnăcopul, cutia cu cuie, ghemul de sfoară, lama de ferăstrău şi celelalte mărunţişuri bune pentru un atelier de tîmplărie. Omul cu faţa veselă îl bătu discret pe umăr şi se retrase în mulţime, astfel încît Kosef J. îl pierdu din ochi.

— Bună ziua, spuse cineva din primele rînduri şi toată mulţimea izbucni în rîs.

— Linişte! strigă printr-un megafon o voce destul de piţigăiată. Apoi, către Kosef J.: vreţi să ne spuneţi ce număr aveaţi la celulă înainte de a fi eliberat?

Kosef J. nu înţelese din primul moment şi nici nu crezu că lui i se adresase întrebarea.

— Poftim? făcu el cu un aer nevinovat.

Oamenii rîseră din nou. Cîţiva fluierară. Kosef J. putea să jure că fluierau cu două degete băgate în gură, aşa cum şi el ştia să facă. Cineva îi aruncă la picioare un ghemotoc de hîrtie.

— La celulă, repetă megafonul, ce număr aveaţi la celulă?

— 50, răspunse Kosef J.

— 50, repetă megafonul. Cine a stat la 50? A stat careva la 50?

Pentru ultimele două întrebări megafonul se întorsese oarecum spre sală şi Kosef J. înţelese clar că ele nu-l priveau.

— Eu, strigă cineva şi începu să-şi facă loc cu coatele prin mulţime.

Se făcu tăcere. Toţi aşteptau ca omul care spusese „eu“ să ajungă în faţă. Kosef J. se ridică puţin de pe scaun ca să vadă mai bine. Un bătrîn înalt, cu părul alb rămas numai pe o jumătate a capului, îşi făcu apariţia în centrul sălii. Tăcerea continuă să fie deplină. Kosef J. rămase în picioare în faţa bătrînului. Nu ştia dacă trebuia sau nu să se reaşeze, sau să-i întindă mîna acelui *dublu* al său. Aşteptă. Dintr-odată, bătrînul îl îmbrăţişă. Toţi începură să aplaude şi să bată cu picioarele în podea.

— Eu sînt 50, spuse bătrînul cu ochii în lacrimi. Iar tu, adăugă el, eşti 50 bis.

Toată mulţimea începu să strige „50 BIS! 50 BIS!“

Kosef J. se simţi emoţionat. Lacrimă şi el.

— Încotro dădea fereastra? întrebă bătrînul cu părul alb.

— Spre grădina cu legume, răspunse prompt Kosef J.

— Cîţi paşi erau pe diagonală? întrebă din nou bătrînul.

— Opt, răspunse Kosef J.

— Era o dală crăpată în patru. Care?

— A treia în dreapta uşii, imediat.

— Corect! strigă bătrînul şi-l îmbrățişă din nou pe Kosef J.

Mulțimea se puse din nou pe strigăte şi fluierături. Mai multe ghemotoace de hîrtie fură aruncate în jurul lor. Bătrînul ridică mîinile în semn că dorea să se facă linişte. Cînd se făcu linişte începu să vorbească.

— Acest om, spuse el, trebuie omorît.

Sala se ridică în picioare de parcă o adevărată furtună izbucnise înăuntru. Kosef J. rămase înlemnit, neştiind dacă momentele pe care le trăia țineau de un vis sau de o glumă pusă la cale de nişte oameni doritori pur şi simplu să se distreze.

— Am să explic, continuă bătrînul. Oamenii se mai liniştiră. Kosef J. avu totuşi timp să observe că nu toată lumea fusese de acord cu bătrînul. Unii îşi manifestară chiar destul de violent opoziția. Bătrînul se explică: acest om, pe care îl vedeți aici, a fost eliberat pentru a le fi de folos *lor*, *lor*, şi numai *lor*!

— Negativ! strigă cineva.

— Perfect adevărat! urlă altul.

— Să vorbească el întîi, țipă un al treilea.

— Poftim, vorbeşte, spuse bătrînul şi-l forță pe Kosef J. să se reaşeze pe scaun.

Se făcu din nou tăcere. Kosef J. nu reuşi să articuleze nici un cuvînt.

— Poftim! strigă bătrînul. Poftim, pe cine eliberează *ei*!

— Nu e just, mugi un bărbat cu gura total golită de dinți. Omul nici măcar nu ştie unde se află. Şi nu l-am adus aici ca să-l judecăm.

O furtună de fraze se declanşă din nou în aer, izbind timpanele lui Kosef J. Oamenii vorbeau toți odată, îndîrjiți, expunîndu-şi convingerile, uluindu-l pe Kosef J. cu energia lor. Nu mai văzuse de fapt niciodată astfel de oameni, astfel de atitudini… Cîțiva erau de acord cu bătrînul şi deci cu faptul că el, Kosef J., reprezenta un *pericol potențial*. Un om eliberat de *cei de dincolo* nu putea fi decît un om total supus *celor de dincolo*. Sau, în fine, un om care, mai devreme sau mai tîrziu va face jocul *celor de dincolo*. Şi chiar dacă el, personal, Kosef J. adică, nu va face jocul *celor de dincolo*, el va rămîne veşnic un simbol al acelui joc murdar pe care *cei de dincolo* l-au inventat de fapt. Pentru că era ştiut, *cei de dincolo* nu făceau decît să

transmită, prin această eliberare, *un mesaj*. El, Kosef J., prin statutul lui de om eliberat, era purtătorul unui mesaj.

„Care mesaj?“, întrebă cineva. Un mesaj de ură şi de amenințare pentru cei care se eliberaseră prin propria lor forță. „Nu uita că omul acesta ne-a cumpărat lopata, tîrnăcopul şi ghemul cu sfoară!“, se auzi o altă voce.

— La dracu'! La dracu' cu ghemul de sfoară! urlă ca scos din minți un bărbat, după toate aparențele, peltic.

„Să-i explicăm întîi despre ce e vorba“, fură de părere alți doi sau trei. „Sigur, să-i citim legile“, întăriră alții. „Nu pricepe ăsta legile“, fu de părere cineva cu voce pițigăiată. „Dumneata ştii că noi toți sîntem aici nişte înfometați?“, îi strigă cineva în ceafă lui Kosef J. „Asta-i acu', nu le amesteca“, făcu omul cu gura golită de dinți.

— Linişte! urlă megafonul.

— Totuşi, are voie să se apere, spuse omul cu fața veselă.

— Să se apere cînd va fi acuzat! urlă un om cu voce de bariton.

Disputele se duceau cu îndîrjire, oamenii se ridicau în picioare, îşi aruncau frazele unii peste capetele celorlalți, se răsuceau dînd din mîini ca şi cum ar fi vrut să-şi facă mai mult loc. În tot acest timp nu încetau să arunce în dreapta şi în stînga cu mici ghemotoace de hîrtie, ceea ce îl ului şi mai tare pe Kosef J. dîndu-i senzația că se afla într-o adunare de copii obraznici sau, şi mai rău, de nebuni.

Părerile curgeau unele după altele, dintre cele mai diferite. Şi ce dacă 50 BIS era omul *celor de dincolo*? Ei, la rîndul lor, îl puteau folosi, chiar împotriva *celor de dincolo*. Cum să foloseşti un om al *celor de dincolo* împotriva *celor de dincolo*? Foarte bine, totul e posibil şi justificat în lupta împotriva *celor de dincolo*. Dar Kosef J. nu făcuse nici un rău. Dar nu era vorba de a face sau nu rău cuiva. La naiba, el, 50 BIS nu făcuse nici un rău pentru că nu mai era capabil să facă nici bine şi nici rău. „A încercat vreodată să evadeze? Dac-a încercat să mărturisească!“, strigă bătrînul cu părul alb. „Sau măcar să fi venit direct la noi“, urlă bărbatul peltic. „N-a venit că n-a ştiut“, emise omul cu voce de bariton. „E o lepră“, fu de părere cineva cu voce gîjîită.

— Aşa nu mai merge, proclamă demn megafonul.

— Omul are dreptul să ştie unde se află şi să *opteze*, fu de părere un bărbat cu voce dogită.

— Să opteze pentru ce? întrebă îmbufnat cel cu voce peltică.

Dintr-un capăt al acelei cupole de ciment răsunară brusc hohote de rîs demente şi toată lumea întoarse capul într-acolo. Cineva începuse, se pare, să coboare spre Kosef J. rostogolindu-se peste umerii şi capetele celorlalţi oameni din sală, ceea ce distra grozav pe toată lumea.

Cineva din imediata apropiere a lui Kosef J. suspină supărat: „O, Doamne, ce impresie îi facem!“

— Să votăm! Să votăm! strigă un glas ferm.

Cîţiva preluară ideea şi continuară să strige: „Să votăm! Să votăm!“

Se auziră din ce în ce mai multe voci care cereau să se treacă la vot şi pînă la urmă toată adunarea aceea de bărbaţi flămînzi şi zdrenţăroşi începu să urle din toate puterile aceleaşi două cuvinte SĂ VOTĂM! Kosef J. fu prins atît de tare de fluxul evenimentelor încît, pentru o clipă, deschise şi el gura gata să ceară şi el acelaşi lucru.

Toată sala vibra de acelaşi strigăt şi toţi oamenii băteau din picioare şi-şi agitau pumnii în aer. Minute în şir se scurseră în felul acesta şi Kosef J. deveni nervos pentru că nu înţelegea cine anume se opunea acelei dorinţe unanime de vot şi de ce nu se trecea mai repede la fapte.

— *Bine*, se auzi megafonul şi brusc toată lumea se linişti.

Urmă un moment de mare solemnitate şi Kosef J. se simţi mic şi umil. Ar fi vrut să facă un gest ca să cîştige simpatia acelei mulţimi de bărbaţi, dar nu-i venea nimic în gînd. Singurul lucru pe care reuşi să-l facă fu acela de a rămîne în picioare într-o atitudine respectuoasă.

— Cine e de acord să votăm? întrebă megafonul şi toată lumea ridică mîna dreapta deasupra capului.

Rămaseră aşa un timp, într-o linişte sufocantă. Kosef J. se gîndi că dacă o muscă ar fi zburat în momentul acela prin aer ar fi murit brusc retezată de tensiunea acelei tăceri.

— *Bine*, repetă megafonul.

Toată lumea lăsă mîna în jos, dar cu o anumită lentoare, ceea ce provocă un fel de sunet şi o vibraţie a aerului, un fel *fîsîit* lung, *fîsîitul* mîinilor care se lăsau în jos.

— Cine este pentru? întrebă din nou megafonul.

Kosef J. simţi cum brutalitatea întrebării îi retează răsuflarea. Întrebarea era mult mai serioasă decît se aşteptase şi părea că-l privea îndeaproape. Resimţi o emoţie sufocantă şi datorită faptului că, de data aceasta, nu toată lumea ridicase mîna. Momentele se scurseră şi mai încet

ca la ultima ridicare de mîini şi Kosef J. avu timp să-i privească în ochi aproape pe toți cei care ridicaseră mîinile.

— *Bine*, spuse megafonul şi mîinile coborîră fîîîs-fîîîs. În acelaşi timp cineva îi şopti din primele rînduri: „E-n regulă, ați trecut."

Kosef J. răsuflă oarecum uşurat, dar imediat auzi din nou vocea megafonului.

— Cine e împotrivă? întrebă megafonul.

Se ridicară şi de data aceasta o serie de mîini, dar Kosef J. îşi dădu seama dintr-o singură privire că erau mult mai puține decît *înainte*. O teribilă senzație de fericire i se strecură în inimă încălzindu-i toată ființa.

26

Cîteva zile Kosef J. fu destul de tulburat. În adîncul său se petrecea un lucru oarecum nou pentru el. Se năşteau întrebări. Şi ceea ce devenea foarte grav, întrebările persistau în creierul său, chinuindu-l, cerîndu-i un răspuns, fie el şi provizoriu.

Dar el nu găsea răspuns la toate întrebările. Sau nu găsea răspunsul destul de repede. Sau, în fine, găsea mai multe răspunsuri la aceeaşi întrebare, ceea ce nu făcea decît să răscolească şi mai mult întrebarea, s-o întărîte şi s-o facă să-şi continue zvîrcoleala ei de şarpe neliniştit şi teribil de veninos.

„Oare oamenii ăştia există cu adevărat?“, fu una dintre primele întrebări-şarpe. „Da, există“, îşi răspunse el şi întrebarea-şarpe dispăru imediat din creier şi el se linişti pentru un scurt timp.

„Şi ce vor ei *în acest caz*?“, fu o altă întrebare-şarpe la care el găsi un răspuns la fel de repede şi precis: „Vor să trăiască“.

„Ce vor de la mine, atunci?“, fu următoarea întrebare-şarpe, una dintre cele mai agitate. El se gîndi o jumătate de zi şi simţi cum în fiecare secundă şarpele muşca din creierul său. „Vor să-i ajut“, îşi răspunse el şi, pentru moment, răsuflă uşurat. Dar întrebarea-şarpe continuă să roadă. Ceva nu era în regulă. Răspunsul nu părea dintre cele mai convingătoare. Continuă să se gîndească şi să încerce răspunsuri:

„Vor să le cumpăr lopeţi şi sfoară“;

„Vor să le fur mîncare de la bucătărie“;

„Vor să părăsesc penitenciarul şi să stau cu ei“;

„Vor pe dracu’“;

„Sînt invidioşi, asta e“.

Nici unul dintre răspunsuri nu reuşi să potolească întrebarea-şarpe şi, lucru mult mai grav, se mai născură brusc cîteva. El, Kosef J. , n-ar fi fost oare dator să-l informeze pe Franz Hoss despre ceea ce văzuse? Oare era bine ca el să se amestece cu gloata aceea înfometată şi gălăgioasă? Nu cumva se afla pe punctul de a face o prostie? Nu cumva era deja prea tîrziu?

Creierul său se umplu treptat de tot mai multe asemenea întrebări-reptile care ba se dilatau, ba se divizau multiplicîndu-se brusc, ba se umflau ca nişte bulgări de aluat dîndu-i senzaţia că de la o clipă la alta creierul său va plesni şi materia aceea zvîcnitoare i se va scurge pe faţă. Unde începuse totul? Unde greşise el? Cînd fusese primul moment cînd ar fi trebuit să refuze? Cum să continue în felul acela cînd Franz Hoss şi Fabius aveau o asemenea încredere în el? Ce aşteptau cu toţii de la el? Ce voiau vocile care îl terorizaseră atîta vreme şi care îl mai asaltau din cînd în cînd? De ce voiau *ei* să ştie ce va face el mîine şi dacă va fi *tot aşa*? Tot aşa, adică în ce fel, ei erau nebuni? De ce nu precizau niciodată nimic? Şi de ce trebuia el să se gîndească la ceea ce va fi de acum încolo, de ce trebuia el să se gîndească la *asta*? Şi cum adică să nu-i uite, de ce repetau ei mereu chestia asta cu uitatul? Şi faţă de cine să fie cu băgare de seamă? Şi cînd va fi singur, ce? Dar unde anume urma să fie singur? Şi pe cine trebuia să privească în ochi şi ce va trebui să decidă şi cum puteau *ei* să-i spună că el era singurul cu adevărat liber? Şi despre ce fel de *zi* era vorba, ce fel de *zi* se apropia?

Întrebările sfîrşiră prin a-i da o stare de greaţă. Se simţea golit şi i se părea că fiecare om pe care îl întîlnea citea perfect pe faţa sa toate întrebările şi toate răspunsurile. Se simţea tot mai vinovat faţă de Fabius şi de Franz Hoss. Senzaţia de vinovăţie devenise şi ea sufocantă, îi perturba gesturile cele mai simple, îi întîrzia reacţiile. Încercă să piardă la jocurile de zaruri ca să se simtă mai uşurat faţă de cei doi gardieni, dar nu reuşi. Vinovăţia începu să-l roadă şi faţă de omuleţul bondoc şi jovial, care-l aştepta întotdeauna, trist şi obosit, în atelierul său. Şi chiar faţă de Rozette se simţea din ce în ce mai prost întrucît scăpa din ce în ce mai des vasele din mînă şi uita să pună detergent în maşina de spălat.

— Domnule Kosef, da' nu se poate aşa, îi atrase atenţia Rozette într-o zi. Nu putem spăla atîtea vase doar cu apă…

Cînd, într-o dimineaţă, Franz Hoss, Fabius, omuleţul de la magazie şi Rozette se aplecară asupra lui, ca să-l trezească din somn cu cel puţin o oră înainte de răsăritul soarelui, el crezu pur şi simplu că de fapt cei patru veniseră să-l omoare.

— Treziţi-vă, domnule Kosef, şoptea omuleţul bondoc şi jovial cu voce destul de stinsă.

— Domnule Kosef, domnule Kosef, făcea Franz Hoss şi aerul se lovea de pereţii sfîrtecaţi ai gîtlejului său scoţînd un fel de şuierat.

— Vă rog, vă rog, se auzea şi vocea Rozettei.

— Domnule Koseeef, îngîna Fabius.

Îşi deschise pe jumătate ochii şi nu recunoscu, la început, pe nimeni. Vedea doar patru fețe aplecate peste corpul său, patru fețe întunecate pentru că lumina unei lanterne bătea de undeva, din spate. Se ridică în capul oaselor, speriat, şi abia atunci descifră pe fiecare față trăsăturile care dădeau cîte un nume fiecărei fețe.

Şi tot atunci îi veni în minte gîndul: „Dumnezeule, au venit să mă omoare".

Dar ei veniseră doar să-l anunțe că, în dimineața aceea, la nouă fix, el, Kosef J., urma să fie primit la directorul penitenciarului.

— Înțelegeți? insistă Franz Hoss după ce-i transmise informația dintr-o suflare.

El rămase fără glas şi îi privea pe rînd în ochi.

— Acum e momentul, spuse şi Fabius.

„Care moment?", se întrebă el. Vestea îl luase prin surprindere, mai ales prin modul în care o primise. Desigur, ştia de multă vreme că, într-o bună zi, urma să fie primit de directorul penitenciarului. Iată, ziua aceea venise. Dar de ce trebuia să fie trezit cu o oră înainte de răsăritul soarelui şi mai ales ce căutau cei patru acolo, pentru a-l trezi?

— Poftim, spuse Rozette cu o voce tremurată, întinzîndu-i o ceaşcă de cafea.

El o luă, îşi încălzi palmele de pereții ceştii şi apoi sorbi cafeaua cu nespusă plăcere.

— E bună? îndrăzni omulețul bondoc şi jovial.

— E, răspunse Kosef J.

Toată lumea zîmbi cu bunătate şi cu speranță la auzul acestui „E". Atmosfera se mai destinse. Rozette se chirci într-un colț al liftului şi chicoti cînd simți cum vîrful piciorului lui Kosef J. se zbate sub genunchii ei. Franz Hoss rîse zgomotos şi ridică privirile în sus, ca şi cum ar fi vrut să mulțumească cerului că, în sfîrşit, Kosef J. se trezise.

Fabius se scutură ca şi cum ar fi vrut să se extragă dintr-o învălmăşeală de corpuri, îşi eliberă una din mîini şi o împinse spre Kosef J. agitînd între degete un pachet de țigări. Kosef J. îşi aprinse o țigară şi fumă în linişte, sorbind din cînd în cînd din cafea şi aşteptînd să vadă ce sfaturi mai voiau să-i dea vizitatorii săi.

— Domnule Kosef, începu Fabius încurcat, noi ne-am gîndit, dacă pot spune aşa…

— Adică vrem să… îl întrerupse omulețul bondoc şi jovial.

Rozette chicoti din nou şi Franz Hoss pufăi. Aproape toți erau încurcați şi în acelaşi timp arătau de parcă îşi stăpîneau cu greu rîsul. Apoi, rînd pe rînd, mai explicit sau mai confuz, lansară fiecare cam aceeaşi propoziție: *nu cumva să uite, el, Kosef J., de ei*.

De fapt, se chinuia Fabius să explice, ei nu voiau mare lucru. Era suficient dacă li se pomenea numele şi dacă, într-un moment adecvat, Kosef J. povestea exact ceea ce ştia. Sigur, preluă Franz Koss, domnul Kosef J. ştia o mulțime de lucruri, adică tot ceea ce se petrecea *acolo* era bine de povestit. Atît şi nimic mai mult.

— Şi la mine, şi la bucătărie, interveni Rozette.

— Şi nu uitați nici de chestia cu hainele, se grăbi omulețul bondoc şi jovial.

Da, se repeziră cu toții, întrerupîndu-se unul pe altul şi preluîndu-şi unii altora gîndurile. Nu cereau decît să i se spună colonelului ceea ce trebuia să i se spună. Şi că ei *erau* acolo, doar Kosef J. îi cunoştea atît de bine. Acum era deci momentul ca el, Kosef J., să spună exact ceea ce se întîmpla *acolo* şi să povestească pe scurt cum se desfăşurau lucrurile *acolo*.

— Unde? bîigui Kosef J. fără să-şi dea seama dacă pusese o întrebare.

Ei, unde! *Acolo*. Lucrurile erau destul de simple. De evidente. El, Kosef J., putea face acum un lucru de importanță capitală. Cineva rîse: nimic mai important pentru oameni decît să povesteşti mici întîmplări despre ei. Nu? Cîte întîmplări nu se adunaseră între timp?

Continuară să-i vorbească plini de vervă şi cu o vioiciune pe care Kosef J. n-o bănuise la oamenii aceia. Îi puseră mîinile pe umăr, îl atinseră prieteneşte pe față, rîseră privindu-se unii pe alții, îl ajutară să se ridice, să se spele, să se scuture pe haine de firele de tutun. Îl îmbărbătară, îi şoptiră la ureche fel de fel de sfaturi, îl rugară să se privească mai atent în oglindă, îi sugerară să țină fruntea cît mai sus. Îi mai oferiră o cafea şi o țigară, îl puseră să repete ceva ce ei credeau că era foarte important (cuvîntul *realitate)*, îl împinseră afară din pavilion ca să ia aer. Îl siliră să respire de mai multe ori, să-şi mişte brațele şi picioarele, îl implorară să se relaxeze.

27

Colonelul tocmai îl ajuta pe copil să-şi facă lecţiile la matematică. Încăperea era înaltă, albă, foarte curată, cu un perete de sticlă prin care se vedea sera de flori. Copilul stătea aplecat peste caietul său şi-şi rodea vîrful unghiei de la degetarul mîinii drepte. Colonelul, înalt, palid, neras, îmbrăcat într-un costum alb impecabil, dar destul de tocit pe la încheieturi, se plimba furios în jurul mesei repetînd într-una textul unei probleme. Cînd îl văzu pe Kosef J. se întrerupse şi-i ieşi în întîmpinare cu o mînă întinsă:

— Vă rog, domnule Kosef, vă rog. Îndrăzniţi.

— Mulţumesc, murmură Kosef J. şi întinse o mînă moale pe care colonelul i-o strînse şi i-o scutură amical.

— Luaţi loc, spuse colonelul şi-i arătă un scaun.

— Mulţumesc, spuse Kosef J. şi se aşeză.

— Nici nu mai credeam să vă mai *prind*, spuse colonelul, iar Kosef J. nu răspunse pentru că nu înţelesese la ce se referise colonelul.

Copilul ridicase privirile dintre filele caietului şi-l privea oarecum tîmp pe Kosef J. Acesta ridică mîna şi flutură uşor degetele în semn de salut, dar copilul nu păru să înţeleagă semnalul.

— Ne batem capul cu tîmpeniile astea, spuse colonelul şi rîse uşor. Apoi, către copil, uşor nervos: ai scris?

— Am scris, spuse copilul.

— Ascultaţi şi dumneavoastră, i se adresă din nou colonelul lui Kosef J.: într-o clasă sînt 30 de elevi iar fiecare elev aduce un număr de borcane, cîte borcane se vor aduna dacă jumătate din clasă a adus cîte două borcane de persoană, un sfert cîte o treime din ce a adus prima jumătate, iar ultimul sfert de două ori mai mult decît a adus primul sfert? Ei? Spune dumneata, domnule Kosef, nu este asta o porcărie ordinară, o minciună ca să sucească mintea acestor copii care n-au greşit încă aproape cu nimic? Spune dumneata, domnule Kosef, spune…

Şi colonelul aproape că se înnegri de furie. Începu să tuşească şi atunci copilul îi arătă cu degetul spre paharul cu apă. Colonelul bău puţină apă şi se întoarse din nou spre Kosef J.

— Înțelegeți? Toate scîrboşeniile, toate mistificările astea trebuie să le-nvețe omu', şi asta de mic. Şi numai ceea ce-i trebuie cu adevărat, numai ceea ce e util cu adevărat, numai asta nu te-nvață nimeni.

— Într-adevăr, îngînă Kosef J.

— Sau, ca să vezi unde pot *ăştia* să ajungă: dacă două echipe se întrec la alergare şi prima echipă aleargă cu o viteză medie de 60 de kilometri pe oră în timp ce a doua echipă aleargă cu o viteză medie de 55 de kilometri pe oră, fiecare echipă fiind formată din trei oameni, în cît timp vor parcurge toți cei şase oameni o mie de kilometri? Ei? Spune, domnule Kosef, spune! Nu este asta o scîrboşenie ordinară şi o mistificare a *realității*? Spune dumneata dacă vezi aici măcar cea mai mică firimitură de adevăr. Şi toate astea trebuie să le-nvețe omu' de mic.

Copilul arătă cu degetul spre paharul cu apă şi colonelul bău puțină apă. Kosef J. înghiți în sec.

— Ai scris? întrebă colonelul pe copil.

— Am scris, răspunse copilul.

Colonelul deschise larg uşile de sticlă care dădeau spre seră şi respiră de cîteva ori cu toată puterea plămînilor.

— Mă mai uşurez şi eu, îi explică el conspirativ lui Kosef J. Noroc de grădini. Nu?

— Da, spuse Kosef J.

Brusc, colonelul se îndreptă cu paşi mari spre Kosef J.

— Ce-ți pasă dumitale, spuse el. Dumneata eşti liber, dumneata începi o viață nouă…

Oftă şi se aşeză pe un scaun lîngă Kosef J.

— Am auzit lucruri foarte bune despre dumneata, continuă el şi puse o mînă pe genunchiul lui Kosef J. Am auzit lucruri care mi-au plăcut şi aş vrea ca dumneata să ştii asta. Vezi, e atît de important ca în toată cloaca asta ordinară, în toată mistificarea asta scîrboasă, să mai auzi şi cîte un lucru de bine, să mai vezi şi cîte un om adevărat.

Kosef J. oftă şi simți un junghi în coşul pieptului.

— M-am întrebat mereu, de cum am auzit că ai fost pus în libertate, m-am întrebat: oare ce-o să facă omul ăsta, oare cum o să privească el în fața lui, lumea, *realitatea*, nu scîrboşeniile astea ordinare care sînt minciună şi care nici nu se pot rezolva. Deşi, dacă te uiți bine, imbecilii ăştia şi spurcăciunile astea umane au răspuns absolut la toate.

Copilul asculta atent, cu umerii uşor încovoiaţi, de parcă s-ar fi aşteptat ca din spate cineva să-i dea o palmă peste ceafă. Kosef J. nu se simţea nici el în largul lui. Colonelul deveni tot mai furios.

— Nu e loc pentru noi în lumea asta, domnule Kosef. Uite aici, dovada. Copilul ăsta este silit să stea în casă, este silit să se gîndească la lucruri care nu există. Eu, de exemplu, eu, sînt silit să mă gîndesc la toate aceste lucruri şi să mă gîndesc şi iar să mă gîndesc pînă îmi crapă capul. Dumneata, la fel, eşti silit să vezi lucruri pe care, poate, nici nu ai chef să le vezi. Toţi sîntem legaţi unii de alţii ca nişte insecte ordinare, ca nişte cocoaşe pe spatele unei cămile uriaşe şi scîrboase. Acum înţelegi, domnule Kosef, de ce eu te admir pe dumneata şi de ce sînt perfect de acord cu dumneata? M-am întrebat mereu, de cum am auzit că ai fost pus în libertate, m-am întrebat: oare ce-o să facă acest om care a fost cu totul şi cu totul exemplar, oare ce-o să gîndească şi cum o să păşească el înainte, în *realitate*? Pentru că, domnule Kosef, eu sînt sigur că dumneata ai să calci, fără să te laşi împroşcat, peste toată murdăria asta, peste toată scîrboşenia asta ordinară care ne coace sufletul şi ne puroiază şi ne umple de cea mai ruşinoasă ocară… Da? Da, domnule Kosef, da? Promite-mi aici, uite, este şi copilul ăsta de faţă, promite-mi că n-ai să te laşi împroşcat! Promite-mi asta, în numele lui Dumnezeu pentru că numai Dumnezeu ne mai poate scoate din cloaca asta, promite-mi că n-ai să te laşi împroşcat.

— Promit, murmură Kosef.

Copilul se uita lung la ei şi colonelul se răsti la copil, nemulţumit:

— Vezi, dracului, răspunsurile, la sfîrşit!

Copilul începu să răsfoiască una din cărţile de pe masă şi colonelul îşi reîntoarse privirile spre Kosef J.

— Îţi mulţumesc, spuse. Acum, dacă vrei, mergem să vezi sera.

Se ridică şi Kosef J. îl urmă. Intrară în sera supraîncălzită şi expresia de ură de pe faţa colonelului dispăru brusc.

— Cunoşti florile, domnule Kosef? întrebă el. E foarte important să cunoşti florile.

— Cunosc, spuse Kosef J., cunosc.

— Astea, de pildă, ce sînt astea?

— Sînt petunii, spuse Kosef J.

— Pe dracu’! Unde vezi dumneata că sînt petunii?

— Vă jur că sînt petunii!

Colonelul clătină uşor din cap şi trecu mai departe. Arătă spre un alt şir de ghivece şi întrebă din nou:

— Da’ alea?

— Rozmarin, răspunse imediat Kosef J.

— Pe dracu’ rozmarin, făcu iritat colonelul. Unde vezi dumneata că sînt rozmarin?

— Păi ce altceva? replică, iritat şi el, Kosef J. Rozmarin.

Se adînciră şi mai mult în seră iar pe fețele lor apărură picături mari de sudoare. Colonelul începu să respire cu greutate şi ochii îi sticleau de parcă ar fi băut un alcool foarte tare.

— Simți cît de otrăvit e aerul? Simți? Scîrbele astea de flori otrăvesc aerul. Niciodată nu poți să ai încredere, în nimeni, medită colonelul. Tu crezi că te plimbi prin grădina raiului şi *ele* otrăvesc aerul.

— Lalele de toamnă, exclamă senin Kosef J.

— Unde? se răsti colonelul.

— Acolo în colț, arătă Kosef J., după straturile cu frezii.

— Eu n-am avut niciodată frezii în sera mea, bolborosi colonelul. Unde vezi dumneata frezii în sera mea?

— Poftim chiparos pitic. Nuc japonez. Paltin tibetan.

— Gata, spuse colonelul, mie mi-ajunge.

— Iederă roşie, continuă Kosef J. Liliac, magnolie, ferigă de munte, floarea soarelui, imortele.

— Să ne-ntoarcem, imploră colonelul.

— Garoafă, ceapa-ciorii, urzică, măcriş, răchită seacă, alun.

Colonelul se lăsă în jos, moale. Se aşeză pe o ladă cu pămînt. Îşi prinse obrajii între palme şi ridică spre Kosef J. o privire îngrijorată.

— Ți-ai luat banii? întrebă el.

— Nu, spuse Kosef J.

— Du-te la casierie şi ia-ți banii, îi spuse, cu vocea extrem de slabă, colonelul. Sînt bani mulți. Ai să ai nevoie. Apoi îl îmbrățişă brusc şi şopti: ah, de cînd aştept acest *mesaj*, mulțumesc…

Cînd fu în pragul uşii, gata să iasă, copilul se repezi la el şi-i întinse nişte tubulețe scurte, acoperite cu o foiță subțire de staniol. Copilul i le îndesă în palmă şi-l sili să strîngă pumnul.

— Ce sînt astea? întreba Kosef J.

— Baterii pentru megafon, şopti copilul.

28

Afară, la o oarecare distanță de treptele de la intrare, îl văzu pe Fabius. Bătrînul gardian stătea sprijinit de zid şi fuma absent. Lîngă el, chircit la pămînt, se vedea o mogîldeață de om îmbrăcată în uniforma coloniei. Kosef J. stătu un moment în cumpănă. Nu ştia dacă Fabius îl aştepta sau pur şi simplu avea o treabă acolo. Rămase cîteva secunde nemişcat, sperînd ca Fabius, de exemplu, să-i facă un semn. Dar gardianul privea în gol şi părea să ignore total prezența sa.

Văzînd că bătrînul gardian nu dădea nici un semn, Kosef J. se îndreptă spre el. Fabius reuşi cu greu să-şi desprindă privirile de punctul invizibil de care şi le agățase. Mogîldeața îşi ținea capul între mîini şi genunchii sub bărbie. „Cît de slab e", gîndi Kosef J. privind-o.

Bătrînul gardian îl fixa pe Kosef J. fără să scoată o vorbă şi atunci Kosef J. arătă spre mogîldeață şi întrebă:

— Ce are?

— Îl duc la infirmerie, spuse plictisit Fabius.

Auzind glasuri omeneşti, mogîldeața ridică uşor capul. Deținutul era într-adevăr foarte slăbit, cu fața cenuşie. Sub urechea stîngă avea o umflătură urîtă, vînătă, siropoasă. Omul păru să-l recunoască pe Kosef J. şi surîse.

— E grav? întrebă din nou Kosef J.

— Nu, răspunse Fabius. Trecură cîteva secunde şi gardianul adăugă: adică nu ştiu.

Kosef J. nu putu suporta privirea blajină a mogîldeței. Schiță un gest cu mîna şi dădu să plece, dar Fabius îl prinse brusc de mînecă.

— Domnule Kosef, făcu el cu voce tristă şi cu o privire care semăna cu a mogîldeței, ajutați-mă să-l duc.

Îl prinseră pe deținutul cel slab şi-l ridicară. Îl înşfăcară fiecare de cîte o subsuoară şi începură să-l tîrască spre infirmerie. Omul, fericit cumva şi vrînd să-şi arate, poate, recunoştința, îşi întorcea capul dintr-o parte într-alta, zîmbind.

— Nu e chiar uşor, spuse Fabius, aparent fără nici o adresă.

Kosef J. tuşi. Intrară în sala de aşteptare a infirmeriei şi-l puseră pe omul cel slab pe un scaun.

— Aşa, spuse Fabius şi dispăru de-a lungul coridorului, probabil în căutarea doctorului.

Kosef J. nu ştiu ce să facă. Deținutul cel slab şi zîmbitor aluneca mereu de pe scaun, de parcă ar fi avut şira spinării extrem de moale. Kosef J., rămase aşadar lîngă el ca să-l susțină. Îl ținea strîns de un umăr iar omul ridica din cînd în cînd capul şi-i adresa acelaşi zîmbet tîmp, de mulțumire.

„Ce Dumnezeu se-ntîmplă?“, făcu enervat Kosef J. după aproape zece minute de aşteptare. În toată infirmeria domnea o linişte perfectă. Kosef J. se uită în jur sperînd să mai găsească un scaun, dar nu văzu nici unul. Aşa cum îl ținea pe bolnav, de umăr, se afla pe partea umflăturii şi mereu îi alunecau privirile spre locul acela vînăt, care mai şi pulsa dînd impresia că un animal mic şi înfricoşat se vîrîse acolo. Simți cum stomacul i se concentra într-un ghem de ură. Unde dispăruse Fabius fără să spună un cuvînt? Ce devenise el acolo, obligat să-i susțină pe toți şi să fie bun la toate? Nici măcar nu fusese rugat să rămînă cu mogîldeața, fusese pur şi simplu *lăsat* cu ea. Şi chiar mogîldeața, cum devenise dintr-odată atît de moale încît nu se mai putea ține pe scaun?

Furia îl copleşi atît de tare pe Kosef J., încît îşi luă mîna de pe umărul omului. Ca şi cum trupul acela ar fi avut un şoc simțindu-se fără nici un ajutor, toți muşchii îşi adunară parcă ultimele resurse şi corpul încremeni.

„Aha, poate!“, urlă o voce în creierul lui Kosef J. Culmea era că, departe de a fi cuprins de milă, starea deplorabilă în care se afla mogîldeața îl enerva. Mai mult decît atît, capul omului încremenise aplecat spre dreapta, deci toată umflătura se exhiba cu brutalitate şi cumva ostentativ. Kosef J. se smulse de lîngă mogîldeața înlemnită pe scaun dar, spre propria lui stupoare de altfel, nu se îndreptă spre ieşire, ci spre capătul coridorului, încercă să-l găsească pe Fabius. Deschise, furios, toate uşile pe care le întîlni în cale. Mai fiecare uşă ascundea cîte un dormitor. Dormitoare foarte mari, curate, destul de bine luminate, cu paturile aşezate la distanțe egale unul de altul. Paturile fuseseră făcute de o mînă pedantă, cearşafurile scrobite zăceau perfect întinse. Nici un om nu se afla însă nicăieri.

Din al cincilea sau al şaselea dormitor, chiar în momentul în care voia să închidă uşa, Kosef J. se auzi strigat. De fapt, fusese mai mult un muget, un muget amintindu-i de ceva confuz, petrecut nu cu multă vreme în urmă.

Intră din nou şi căută cu privirea. Într-un colţ al încăperii, dintr-unul din paturi se agită un braţ. Kosef J. se apropie. Omul se ridică în coate.

— Ce mai faceţi? spuse vesel omul din pat.

Kosef J. văzu că omul avea gura golită de dinţi. Îşi aminti că această gură îi luase apărarea într-un moment cînd foarte multe alte guri răcniseră fel de fel de acuzaţii împotriva lui. Ce nu reuşea să înţeleagă era cum de ajunsese acest om la infirmerie.

— Mă recunoaşteţi, nu? spuse omul oarecum chicotind. Apoi îi făcu loc pe marginea patului: staţi, luaţi loc.

Kosef J. se strădui să-i zîmbească omului cu gura golită de dinţi. Se aşeză. Omul rîse cu o bucurie copilărească.

— V-au trimis de la comitet? întrebă el.

Kosef J. deschise gura să răspundă, dar omul i-o luă înainte.

— E teribil, e teribil, spuse el. Aţi văzut ce v-au făcut?

— Adică? întrebă Kosef J. numai ca să spună ceva.

— Asta nu e *democraţie*, făcu omul apucîndu-l de mîneci cu amîndouă mîinile. Este o adunare de tîrîturi, de lichele. De doi ani mă lupt să intru la infirmerie.

— De doi ani! exclamă Kosef J. ca să-i facă plăcere omului.

— De doi ani, şuieră omul cu gura golită de dinţi. Ce n-am făcut pentru asta, Dumnezeule, ce n-am făcut! Dacă vă puteţi închipui, domnule Kosef, dacă vă puteţi imagina, doar… Acum, că sîntem aici, între noi, ei bine, am preferat să rămîn complet fără dinţi ca să pot ieşi.

— O, nu, spuse din nou Kosef J., mai mult din complezenţă.

— Nu se vede? tresări omul cumva speriat.

— Ba da, confirmă Kosef J.

— Domnule Kosef, domnule Kosef, strigă el din nou şi-l trase şi mai tare cu amîndouă mîinile. Democraţia reală, aşa cum am prins-o eu, ehe, s-a dus! Înţelegeţi? Din tot ce-a fost n-au mai rămas decît nişte *principii oarbe*, care nu mai folosesc la nimic. Asta e. Cînd oamenii nu mai folosesc la nimic nici legile nu mai folosesc la nimic. Ştiţi dumneavoastră cît am plătit eu ca să ajung aici?

— Aţi plătit! exclamă Kosef J.

— Am plătit, da, a fost absolut diabolic, dar am reuşit. *Acolo*, dacă nu ştii să manevrezi, eşti absolut terminat.

Omul avea un chef nebun de vorbă. Îl ţinea pe Kosef J. cu toate puterile şi-i vorbea. Ştia el, Kosef J., prin ce pericol trecuse atunci? Voturile

pentru nu fuseseră chiar atît de multe. Doar puțin peste jumătate. Asta şi pentru că fusese o zi friguroasă şi murdară şi toți erau nervoşi. Dar tocmai *asta* nu putea accepta omul cu gura golită de dinți. Într-o democrație reală, mai ales cînd e vorba de viața şi de moartea unui om, nu ai voie să fii influențat de o zi proastă. Oameni nervoşi într-o democrație? O oroare. Şi totuşi, într-o *democrație a foamei*, cum era aceea, nu se putea ca oamenii să nu fie nervoşi. Ştia el, Kosef J., că un om poate muri din cauza unei zile ploioase? Se mai întîmplase. Se mai întîmplase ca un candidat să nu fie admis pentru că oamenii erau nervoşi şi tentați de aceea să voteze *împotrivă*. Şi încă ceva: toți se tem de o gură în plus. Pentru că el, Kosef J., asta devenise după acel vot pozitiv, o gură în plus.

— Unii or să vă urască pînă la moarte! mugi omul cu gura golită de dinți. Şi pe mine, adăugă el, şi pe mine mă vor urî pînă la moarte pentru că am reuşit să scap.

Kosef J. nu înțelegea. Cum reuşise omul cu gura golită de dinți să *scape*? A, Kosef nu era la curent cu practicile comitetului? Nu, şi nici nu ştia prea multe despre comitet. Rău, foarte rău. Comitetul e cel care executa sarcinile asumate democratic în adunările zilnice ale comunității. Comitetul era ales de două ori pe an, prin tragere la sorți. La fel şi omul cu megafonul. Megafonul? Care megafon? Cum, el, Kosef J., nu-şi amintea nici de megafon? Ba da, îşi amintea ceva. Cineva urla mereu prin megafon. În fiecare zi, prin tragere la sorți, un om era însărcinat să preia megafonul. Şedințele trebuiau conduse de cineva şi ele erau conduse întotdeauna de omul cu megafonul. Din păcate, la şedința de primire a lui Kosef J., se întîmplase ca megafonul să cadă în mîinile unui ins foarte slab şi foarte nepriceput. Dar acestea erau riscurile democrației. Era mult mai bine aşa, ca megafonul să treacă de la unul la altul prin tragere la sorți. Ce-ar fi fost dacă megafonul ar fi intrat în stăpînirea unui singur om? În principiu, omul cu megafonul avea puteri mari pentru ziua în care primea megafonul. Omul cu megafonul avea voie să întrerupă şedința, să întrerupă un vorbitor, să lase lucrurile să curgă în voia lor sau să le imprime un anume *sens*. Într-un fel, Kosef J. avusese noroc că în ziua *primirii* sale megafonul fusese mînuit de un om slab şi cine ştie, poate extrem de flămînd. Poate că din această cauză omul cu megafonul întrerupsese atît de uşor discuțiile şi propusese votul, ca să scape mai repede şi să poată pleca să-şi continue scotocirea prin gunoaie, după mîncare.

Kosef J. nu mai asculta. I se părea că omul începuse să delireze. Totuşi, nu se putu desprinde aşa de uşor din strînsoarea omului cu gura golită de dinţi. Continuă să-l privească şi să dea mereu afirmativ din cap, dar cuvintele se topeau în creierul său fără nici un efect.

Omul cu gura golită de dinţi avea mari rezerve în ce priveşte principiul tragerii la sorţi. Democraţia n-ar fi trebuit să fie o loterie şi totuşi, la baza ei, se afla acest nenorocit principiu pentru că un altul, mai bun, nu se impunea cu forţa evidenţei. Pînă şi bolnavii erau *schimbaţi* tot după aceeaşi metodă.

— Care bolnavi? tresări Kosef J.

Bolnavii din comunitate. Bolnavii din lumea liberă. Din cînd în cînd, dacă se ivea ocazia, erau schimbaţi cu cei de la infirmeria coloniei. Evident, cu cei care dădeau semne că încep să se vindece şi care puteau, aşadar, să *reziste* şi în afara infirmeriei.

Kosef J. rîse prosteşte.

Omul cu gura golită de dinţi se supără. De ce rîdea Kosef J.? Avea obiecţiuni faţă de această *practică* a comitetului? Dacă avea obiecţiuni era liber să şi le facă publice în orice şedinţă a comunităţii.

Nu, Kosef J. nu avea nici o obiecţiune. Dar ce se întîmpla cu bolnavii din infirmerie?

Bolnavii din infirmerie deveneau oameni liberi. *Schimbul*, în esenţă, era perfect echitabil. Bolnavii comunităţii puteau să-şi refacă sănătatea şi deci să-şi salveze viaţa. Iar bolnavii coloniei puteau să-şi refacă personalitatea şi deci, într-un sens, să-şi salveze şi ei, viaţa. Nici unul dintre bolnavii *schimbaţi* în felul acela şi aduşi în lumea liberă nu regretase, nici măcar o secundă, locul lăsat la infirmerie. Desigur că mulţi fuseseră nedumeriţi şi neîncrezători. În definitiv, ei erau *răpiţi* pentru a fi duşi în lumea liberă. Dar, imediat după ce li se explica, înţelegeau.

Se întîmpla să mai şi moară?

Se mai întîmpla. Erau pierderi de ambele părţi. Uneori şi bolnavii comunităţii, în infirmerie fiind, nu o mai duceau multă vreme. Viaţa era grea. Mizeria sufocantă. Foamea nu cruţa pe nimeni şi nici bătrîneţea. Dar ei luptau. Găsiseră această metodă de a lupta şi luptau în *acel* fel. Avea Kosef J. o propunere mai bună?

Nu.

Din nenorocire, aşa cum spusese deja, locurile la infirmerie erau puţine. De fapt, nu atît locurile cît bolnavii. Bestiile de gardieni nu voiau să-i declare pe deţinuţii *bolnavi*. Sau îi declarau abia în ultimul hal de boală. Şi

atunci trebuiau să aştepte ca bolnavul coloniei să se mai întremeze puțin ca *ei* să poată să efectueze schimbul. Uneori bolnavii coloniei mureau după două, trei zile de stat la infirmerie, datorită stării grave în care erau aduşi. Un asemenea deces reprezenta o pierdere uriaşă pentru comunitate. De aceea, în ultimii ani, aveau grijă ca muribunzii să fie identificați din vreme şi schimbați la timp cu bolnavi care aveau şanse de vindecare. În felul acela chiar şi muribunzii sfîrşeau mai uşor, ştiind că ultimele lor clipe le petreceau în lumea liberă. Culmea era că, din cînd în cînd, aşa-zişii muribunzi, stimulați psihic de noul lor statut de oameni liberi, reuşeau să-şi recapete forțele în mod miraculos. Se întîmplase, da. Nu prea des, poate de două, trei ori în ultimii douăzeci de ani. Dar se întîmplase, iată, ideea de libertate avea forțe oculte, în stare să învie aproape şi morții.

Atunci de ce nu reuşea, ea, ideea de libertate, să-i vindece pe cei aflați în libertate?

Poate pentru că majoritatea celor care se îmbolnăveau în libertate erau nişte lichele şi nişte profitori ordinari. Pentru că mulți membri ai lumii libere simulau boala sau chiar se îmbolnăveau voit numai ca să poată avea un pretext pentru a ajunge la infirmerie. Pentru că infirmeria devenise o obsesie a lumii libere. Infirmeria devenise un vis, o iluzie, o himeră. Cine nu voia să mănînce o mîncare mai bună, să nu muncească şi să stea toată ziua întins în pat între cearşafuri curate? Toți. Toți erau obsedați de această *posibilitate*. Şi mulți îşi pierdeau chiar mintea pentru că se gîndeau prea mult la ea. Jumătate dintre membrii comunității erau înscrişi pe listele de boală. O ruşine a democrației, nu alta. Profitau de faptul că nimeni nu avea autoritatea de a stabili exact existența bolii şi gravitatea ei. Totuşi, pentru a stopa oarecum această *tendință*, comunitatea abolise principiul gravității bolii. Bolnavii erau schimbați prin tragere la sorți, aşa cum toate celelalte evenimente din viața lumii libere erau influențate prin tragere la sorți. Aşa că bolnavii îşi aşteptau, ani la rînd, norocul. El, omul cu gura golită de dinți, avusese noroc. Sigur, aplicîndu-se această metodă, mulți bolnavi reali erau sacrificați şi uneori chiar dădeau ortul popii. Bine însă că nu se sacrifica *principiul*. Şi mai mult decît atît, bine că nu se sacrifica democrația. În felul acela oamenii puteau să se motiveze pentru supraviețuire şi nu pentru trîndăvia dezumanizantă din infirmerie.

Şi gardienii? Nu observau nimic?

Ce să observe? Gardienii lucrau cu numere, nu cu oameni. Important pentru ei era ca într-un anumit număr de paturi să fie prezent un anumit

număr de oameni. Pentru gardieni nu existau indivizii propriu-zişi, ci cantităţile. Nici un gardian nu reţinea mai mult de o secundă faţa unui deţinut. Un adevăr îngrozitor care permitea, totuşi, salvarea multor vieţi omeneşti.

Omul cu gura golită de dinţi obosi. Strînsoarea mîinilor sale slăbi şi Kosef J. profită ca să se desprindă şi să se ridice în picioare.

— Trebuie să plec, spuse.

— Atunci, şopti omul, transmiteţi comitetului următoarele: în infirmerie sînt acum, în total, 27 de oameni, 15 de-ai *noştri* şi restul de-ai *lor*. Dintre oamenii lor doi sînt în stare gravă şi pot muri de la o zi la alta. Cinci oameni ard gazul de pomană pentru că sînt complet vindecaţi, dar se prefac toţi cinci că nu sînt complet vindecaţi. Ăştia cinci şi cu muribunzii pot fi schimbaţi oricînd, chiar şi în noaptea asta. Încă un deţinut urmează să fie internat azi. Înţelegeţi? Repetaţi!

Kosef J. repetă şi omul cu gura lipsită de dinţi aprobă după fiecare propoziţie.

— Mai departe, făcu el. Deţinutul care urmează să fie internat azi n-are cine ştie ce. Cineva i-a scăpat o labă şi d-aia i s-a umflat *ceva* după ureche. Şi ăsta poate fi schimbat destul de repede, după o zi sau două. Atenţie că celula 50 din pavilionul de ţiglă a rămas goală, cineva ar putea fi deci băgat acolo în refacere.

— Cum? încremeni Kosef J.

— *Cum* ce? întrebă omul cu gura golită de dinţi.

Kosef J. se bîlbîi şi avu impresia că toată pielea i se încreţise brusc. Ce păţise deţinutul de la 50? I se umflase ceva după ureche. Cum aşa? Aşa bine. Bestiile de gardieni lovesc în cele mai dureroase locuri. Dar cum se poate umfla gîtul atît de urît dintr-un singur pumn? Ei, cine ştie ce avea omul acela după ureche. Fiecare om are cîte un punct slab. Poate că punctul slab al acelui om fusese chiar după ureche.

Kosef J. se simţi ameţit şi se aşeză din nou pe marginea patului.

— Repetaţi, spuse omul cu gura golită de dinţi. El repetă.

— Acum, continuă omul, dacă în noaptea asta vor să schimbe un muribund, să fie trimis copilul ca să mă anunţe. În tomberonul de astăzi au fost aruncate pansamente murdare şi bucăţi de leucoplast. Bucătăreasa, care este o scroafă, a furat două porţii de pe căruciorul cu mîncarea bolnavilor. Repetaţi.

Josef K. repetă.

— Cel puțin doi oameni de-ai *noştri* sînt şi ei aproape total vindecați, deşi nu sînt sigur. Oricum, dacă lista e foarte încărcată, pot fi schimbați şi ei. Ați înțeles? Cearşafurile au fost puse la uscat în spatele bucătăriei, cel puțin unul poate fi în consecință furat fără probleme. O fereastră de la salonul numărul 8 a fost izbită de vînt şi s-a spart. O jumătate de geam este, însă, încă bună, aşa că poate fi luată. Repetați.

Kosef J. repetă şi omul cu gura golită de dinți fu mulțumit.

— Acu grăbiți-vă, spuse el. Şi, în ce mă priveşte, spuneți-le că eu nu am nevoie de nimic.

29

Bateriile se dovediră de folos mult mai repede decît se aşteptase Kosef J. Şi chiar aşa îl întrebă omul cu fața veselă, după ce îl anunță că numele său ieşise la tragerea la sorți: „baterii aveți?“.

Kosef J. le scoase din buzunar şi i le arătă.

— Se întîmplă ceva urît, îi şopti atunci omul cu fața veselă.

Existau nişte legi, nu? Ele trebuiau respectate. Ele trebuiau respectate serios, cu solemnitate, nu în scîrbă. Pentru că unii le respectau în scîrbă. *Ăsta* era un lucru grav.

Omul cu fața veselă îi întinse lui Kosef J. acea portavoce prin care se cerea respectarea ordinii în şedințe. Îi arătă lui Kosef J. cum să pună bateriile şi apoi îl îndemnă să facă o probă.

— Ziceți ceva, insistă omul cu fața veselă.

— Ce? întrebă Kosef J. extrem de încurcat.

— Ziceți LINIŞTE, spuse omul cu fața veselă.

— LINIŞTE! strigă Kosef J. prin megafon şi sunetul propriei sale voci îl inundă ca un tunet, făcîndu-l să se simtă puternic.

— E bine, aprobă omul cu fața veselă.

Apoi, extrem de febril, începu să-i turuie o lungă tiradă la ureche. Pînă unde putea merge egalitatea? Pînă la ridicol? Nu era destul că se împărțeau în mod egal resturile din tomberoane? Cum se făcea că tocmai *acum* unii îşi arătau nemulțumirea? Oare toată lumea se apucase de fumat? Chiştoacele din spatele corpului de gardă nu fuseseră niciodată declarate proprietate comună. Oare nu exista nici cea mai mică urmă de bun simț la puturoşii care se ridicau acum cu pretenții?

Din cîte îşi dădu seama Kosef J., oamenii care intrau în cupolă, pregătindu-se pentru şedință, erau foarte nervoşi. Bătrînul cu părul alb îl trase pe Kosef J. deoparte şi-i urlă ceva privindu-l în ochi. Se pare că nimeni nu mai voia să respecte părul alb al celor mai în vîrstă. Bătrînul cu părul alb nu *prinsese* mai nimic de cel puțin cîteva săptămîni. Asta pentru că programarea era făcută cu picioarele. Şi nedrept. Absolut nedrept. Cele mai multe chiştoace se aruncau seara, între orele 20 şi 24 cînd soldații

stăteau la palavre şi deschideau geamurile să aerisească dormitoarele pentru noapte. Cine erau cei care aveau *rînd* exact între orele 20 şi 24? Cine erau ei şi cum de se făcea că se alegeau mereu aceiaşi?

— Care chiştoace? făcu ameţit Kosef J.

Bătrînul nu mai apucă să răspundă pentru că bărbatul cu voce piţigăiată se strecură între ei, rîzînd. Îl felicită pe Kosef J. pentru modul cum *urma* să conducă şedinţa şi îl sfătui să fie *tare* şi *necruţător*. Bătrînul cu părul alb scuipă şi se îndepărtă.

Oamenii îşi alegeau locurile în interiorul cupolei bolborosind şi înjurînd printre dinţi. Cei mai mulţi erau obosiţi, înfriguraţi, cu mîinile negre de muncă şi cu feţele cenuşii.

— O să ne omoare tocmai egalitatea, mai spuse bărbatul cu voce piţigăiată şi dispăru brusc.

Omul cu faţa veselă apăru din nou şi-l trase pe Kosef J. după el. Îi arătă un scaun şi-i spuse „aici“. Cineva, din spate, îl trase de mînecă şi-i suflă la ureche cîteva cuvinte neînţelese. „Poftim?“, făcu Kosef J., dar omul izbucni în rîs şi nu mai repetă cuvintele.

— Trage un fum, îi şopti altul întinzîndu-i un rest de ţigară.

Kosef J. trase un fum şi simţi o bătaie elogioasă pe umăr. „Gata, dă-i drumu’, gata“, i se spuse din nou, de undeva, din spate. Duse pîlnia la gura şi ţipă LINIŞTE. Se auzi, nu-şi putea explica deloc de ce, un fel de muget prelung. Toată sala izbucni în rîs. Toţi bărbaţii aceia cu mîinile înnegrite de muncă şi cu feţele cenuşii rîdeau în hohote. Kosef J. se simţi puţin ruşinat, dar nicidecum trist. Reuşise, totuşi, să-i înveselească.

„Apasă pe buton“, se auzi din nou vocea aceea şoptită, din spate. El apăsă pe buton şi strigă din nou LINIŞTE. Şi chiar se făcu linişte. Senzaţia de putere îl cuprinse din nou.

Un bărbat înalt şi subţire se ridică şi începu să vorbească iritat. El nu era nicidecum de acord ca să se împartă chiar totul. Pentru că egalitatea absolută ar fi dus, treptat, la o inactivitate absolută. Existau nişte priorităţi, nu? Se înţelege că hrana zilnică era, într-o oarecare măsură, o problemă comună. Dar fiecare avea o anumită libertate de mişcare, de care profita, nu? Atîţia ani nimeni nu adusese vorba despre chiştoacele care cădeau de la ferestrele corpului de gardă. De ce se punea problema acum*?*

Pentru că nu se aruncau numai chiştoace, sări bătrînul cu părul alb. Cum nu se aruncau numai chiştoace? De unde ştia bătrînul că nu se aruncau numai chiştoace? Nu, nu se aruncau numai chiştoace. Se aruncau şi bucăţi

de pîine şi sticle care erau uneori încă destul de pline. Bărbatul înalt şi subțire rîse lung şi pițigăiat. Unde văzuse bătrînul sticle încă *destul* de pline aruncate de soldați? Unde?

Cîteva voci se ridicară în sprijinul bătrînului. Da, se aruncau sticle. Şi ce dacă sticlele nu erau chiar pline? Să zicem că nu erau pline, dar nu erau nici goale. Unele mai aveau cîte un strop, doi, trei, patru de alcool pe fund. Şi oricum, erau sticle care miroseau a alcool. Cine punea mîna pe toate acele sticle?

O mulțime de voci se înfruntau acum, prevestind o furtună. Ale cui erau sticlele? Ale celor care se aflau în acel moment acolo, să le prindă. Şi cine erau cei care se aflau acolo în acel moment? Oricine, conform legii. Legea era proastă dacă unii apucau să pună mîna pe chiştoace şi pe sticle şi alții nu reuşeau nici măcar să ajungă la rînd. Dar cine nu ajunsese la rînd? Se afla cineva în situația de a fi fost exclus? Fiecare avea dreptul la o oră şi fiecăruia îi venea rîndul la cîteva zile. La zece zile, preciză cineva, la zece zile. Şi ce dacă la zece zile?

— Linişte, îi şopti vocea lui Kosef J.

— LINIŞTE! strigă Kosef J. şi se făcu linişte.

Un bărbat mărunțel, foarte calm, relansă dezbaterea. Vocea sa caldă şi timbrată impuse un anume respect. Bărbatul mărunțel scoase din buzunar cîteva bucățele murdare de hîrtie şi le flutură în aer ca pe nişte dovezi de necontestat. El studiase bine situația. Adevărul era că nu se aruncau numai chiştoace şi numai sticle. Se aruncau şi resturi de conserve, cutii de carton, petlițe uzate, coji de nuci, chibrituri ude şi pîine uscată, foarte multă pîine uscată. Mai mult decît atît, în ultimele două săptămîni, cantitatea de resturi aruncate de la ferestrele celor patru etaje se dublase pur şi simplu. Semn că fuseseră aduse cel puțin două sau trei companii în plus. Într-una din zile un soldat scăpase pe fereastră o cizmă. Sîmbătă seara, cînd soldații se îmbătau, cantitatea de obiecte aruncate era mult mai mare, iar obiectele înseşi erau dintre cele mai imprevizibile. Puteau nega cei care avuseseră norocul să fie *acolo* că în ultima sîmbătă se aleseseră cu un veston vechi, cu o jumătate de pungă de pesmet şi cu o cutie de bulion?

— Bulionul era stricat! urlă cineva.

Bărbatul mărunțel continuă imperturbabil. Nu conta cît de stricat fusese bulionul. Conta imprevizibilul situației. Unele obiecte aruncate puteau fi de mare importanță pentru comunitate. Să presupunem că un soldat beat ar fi aruncat o puşcă. Oare acest obiect n-ar trebui declarat

imediat ca unul de folosinţă comună? Nimeni nu le cerea oamenilor să-şi împartă chiştoacele cu ceilalţi, dar ar fi fost bine ca fiecare să declare exact ce culege şi cît culege. Şi, în anumite circumstanţe, să ofere o cotă-parte comunităţii. Iar pentru anumite categorii de obiecte ar fi trebuit să decidă comunitatea dacă era cazul să rămînă în mîinile celor care le-au cules sau dacă aveau însemnătate mai degrabă *socială*.

Furtuna se dezlănţui din nou. Oamenii îşi agitau pumnii în aer, vorbeau între ei, se răsuceau ca şi cum ar fi fost înşfăcaţi de picioare şi traşi în adîncul unei mlaştini.

— Linişte, şopti din nou vocea din spatele lui Kosef J.

— LINIŞTE! urlă el prin megafon.

Un bătrînel cu craniul ras se aşeza şi se ridica într-una ţipînd „nu-i adevărat! nu-i adevărat!". Un glas care părea ţîşnit dintr-un gîtlej ars de băutură se văicărea de undeva de jos, de la picioarele lui Kosef J. Nimeni nu era de acord cu nimeni şi cu nimic. Întrebări ameninţătoare se rostogoleau din toate gurile şi se adunau în locul cel mai de jos al cupolei, acolo unde ar fi trebui, probabil, să troneze adevărul. Fiecare gură avea ceva de spus şi fiecare gură avea ceva de urlat gurilor din jurul ei. Existau inşi care se îmbogăţiseră de pe urma traficului cu chiştoace, unde se aflau aceştia? De ce nu se ridicau în picioare, să fie văzuţi? Cîţiva puseseră mîna pe cele mai bune ore de aşteptare de parcă acele ore de aşteptare ar fi fost proprietatea lor. De ce se prefăceau ei că nu ştiau ceea ce toată lumea ştia? Şi despre cotloanele *acelea*, din spatele casei colonelului, de ce nu se vorbea? Din casa colonelului ieşeau, zilnic, zeci de kilograme de resturi. Cine le prelua cu atîta promptitudine şi de ce nu se ştia nimic despre orele cînd uşa de serviciu a colonelului se deschidea şi cînd lada de gunoi de sub zid se umplea cu milioane de lucruri? Dar pe omuleţul bondoc şi jovial cine-l păzea? Cum se făcea că niciodată nu fusese vorba despre resturile de la magazia de haine? Unde se scurgeau deşeurile şi rebuturile de la atelierul de croitorie? Milioanele de petice, milioanele de fire de aţă, cine le înghiţise pînă atunci? Cum de fusese stabilit în aşa fel orarul aşteptărilor că unii cădeau întotdeauna între ora două noaptea şi cinci dimineaţa, cînd nu exista practic nici o activitate, iar alţii se bucurau de orele de vîrf, cînd un şuvoi întreg de obiecte ţîşnea pe jgheaburile de evacuare ale coloniei? De cîţi ani stătea *îngheţat* orarul în felul acela?

— LINIŞTE, urlă exasperat Kosef J., copleşit de vacarmul din cupolă.

Se făcu, într-adevăr, linişte, timp de două secunde.

— Ce să fac? întrebă Kosef J. întorcîndu-se şi căutînd disperat în spatele său.

— Strigă LINIŞTE, îi şopti vocea.

Kosef J. strigă de mai multe ori la rînd LINIŞTE şi de fiecare dată se făcea, într-adevăr, linişte. Dar tot de fiecare dată tumultul izbucnea imediat, cu şi mai mare violenţă. Treptat Kosef J. îşi dădu seama că se formaseră două tabere principale. Unii cereau ca absolut toate obiectele găsite, indiferent în ce loc, să fie depozitate şi împărţite echitabil între membrii comunităţii. Alţii luau în derîdere această propunere. Cum să împărţi şapte chiştoace la două sute de oameni? Sau trebuiau să aştepte pînă ce se găseau două sute de chiştoace? Din cînd în cînd cei din a doua tabără se cutremurau de rîs. Cineva din prima tabără făcu observaţia că, pe timpul iernii cel puţin, cînd procurarea hranei se făcea infinit mai greu, împărţirea echitabilă a tuturor produselor era mai mult decît necesară. La această intervenţie cineva aminti adevărul elementar că ţigările nu se mănîncă. Vreo cîteva zeci de persoane izbucniră din nou în rîs.

„Dar e vorba de principiu aici, numai şi numai de principiu“, se auzi un strigăt. „Principiul e nul, e stupid şi neavenit“, răspunse altul. „Fără un principiu ferm nu se poate supravieţui“, afirmă un altul. „Supravieţuieşte cine poate şi cine ştie să se mişte“, veni răspunsul. „E o murdărie să gîndeşti astfel“, veni replica şi mai mulţi bătură din palme. „E o murdărie să fii puturos şi să aştepţi ca societatea să te hrănească“, urlă cel care primise replica şi un al doilea şir de aplauze şi de lovituri cu picioarele în podea invadă cupola.

— LINIŞTE, LINIŞTE! strigă Kosef J. şi se făcu, pentru a nu se ştie cîta oară, linişte.

— Aşa nu e posibil, urlă din nou Kosef J. şi nu se auzi nici o reacţie. Kosef J. se întoarse spre cel care îi suflase de cîteva ori cuvîntul *linişte*, dar nu reuşi să-l identifice printre capete negre şi încremenite.

„Oare se tem de cuvîntul linişte?“, se întrebă Kosef J. şi privi jur împrejur la toate feţele acelea nemişcate.

— Trebuie să votăm, spuse Kosef J. fără să-şi dea seama cum de-i venise gîndul.

— Să votăm ce? întrebă, şoptit, vocea din spatele său.

— Trebuie să vedem cine este pentru, continuă Kosef J. în tăcerea mormîntală a sălii.

Privirile tuturor se ațintiseră asupra lui. Toate gurile se încleştaseră şi toate minţile aşteptau semnalul lui. Kosef J. nu putea înțelege cum anume pîlnia aceea nenorocită putea declanşa atîta docilitate, o reacție de supunere aproape religioasă.

— Nu putem împărți decît ceea ce e de împărțit, spuse Kosef J.

O parte din oameni se agită uşor, se auziră cîteva plescăituri şi cîteva murmure, mai multe pocnituri din degete şi un horcăit.

— O să facem astfel încît să fie bine, continuă Kosef J.

Toată lumea rămase, mai departe, în aşteptare.

— Cine este PENTRU? răcni atunci Kosef J. şi văzu că mai mult de jumătate din oamenii aceia obosiți şi cu fețele negre ridicară mîna.

30

Omul cu gîtul umflat muri după o agonie de zece zile.

În prima zi Kosef J. îl vizită împins de un fel de curiozitate şi de o ciudă pe care nu şi le putea explica. Încercă de cîteva ori să-i spună ceva încurajator, amabil, dar de fiecare dată cuvintele i se eclipsau înainte de a le pronunța. Omul îl privea fix, fericit, cu aceeaşi expresie de recunoştință pe față.

— Doare? întrebă, într-un tîrziu, Kosef J., întinzînd mîna să atingă umflătura.

— Nu, răspunse omul şi întinse gîtul ca să se lase atins. Umflătura părea o mică burtă de pisoi. Era moale, călduță şi pulsa încet.

A doua zi Kosef J. aduse cîteva cocoloaşe de miez de pîine şterpelite de la bucătărie. Omul cu gîtul umflat le molfăi îndelung. „E pîine“, preciză Kosef J. privind încîntat cum molfăia omul. „Da“, răspunse omul. „E de la bucătărie“, se simți dator Kosef J. să precizeze. „E bună, e moale“, răspunse omul.

A treia zi omul păru foarte obosit. Ochii i se înroşiseră şi fața i se învinețise. Cu toate acestea gura sa încerca mereu să schițeze un zîmbet de bunăvoință. „Am să vă povestesc ceva“, spuse omul. „Da“, răspunse cu entuziasm Kosef J. şi se aşeză pe marginea patului. Omul îşi povesti, pe scurt, viața. Kosef J. nu reuşi să fie destul de atent. Din cînd în cînd însă exclama: „nu se poate!“ sau „extraordinar!“.

A patra zi omul avu febră. Mîinele îi tremurau încet ori de cîte ori îşi ducea cîte un cocoloş de pîine la gură.

— Am vorbit cu doctorul, îi spuse Kosef J.

Omul clătină afirmativ din cap. Doctorul considera că lucrurile mergeau *spre bine*. Omul cu gîtul umflat fu de acord că lucrurile mergeau *spre bine*. Kosef J. se arătă nemulțumit că nu reuşise să facă rost de mai multă pîine. Omul nu avea nevoie de mai multă pîine. Kosef J. ar fi vrut să spună ceva ce-l apăsa pe suflet, dar nu ştia cum să înceapă. Poate că omul înțelegea, totuşi, ce avea el, Kosef J., pe suflet? Da, omul înțelegea perfect. Şi? Şi ce? Nu-l putea ajuta cu nimic, el, omul cu gîtul umflat, pe el, pe

Kosef J.? Ba da, el, omul cu gîtul umflat, se gîndea zi şi noapte la Kosef J. şi nu reuşea să găsească nici o *soluţie*. Totuşi, el, omul cu gîtul umflat, rămînea alături de Kosef J., dispus să-l asculte şi să-l ajute cumva. Bine, dar cum? Oare nu voia şi el, Kosef J., să-şi povestească viaţa?

A cincea zi omul vorbi cu un tremur ciudat în voce. Kosef J. nu dormise aproape toată noaptea. Omul cu gîtul umflat ar fi vrut să se ridice puţin şi să facă vreo doi, trei paşi prin salon. De ce nu dormise Kosef J. toată noaptea? Nu ştia. Îl ajută să facă cei doi, trei paşi prin salon. Îl ameţea cumva plimbarea? Nu, dimpotrivă, avea senzaţia că putea trage mai mult aer în plămîni. Ce oribilă zi! Începuse să plouă de la primele ore ale dimineţii. O ploaie rece, sîcîitoare, nesfîrşită. Urîtă? Desigur, urîtă. Se anunţa încă o iarnă urîtă? Desigur, se anunţa încă o iarnă urîtă. În copilărie iernile nu erau *aşa*. Se înţelege. Niciodată, în copilărie, iernile nu fuseseră *aşa*. În copilăria nimănui iernile nu fuseseră *aşa*. Voia omul să se sprijine puţin cu fruntea de geam? Efectul putea fi reconfortant. Nu, nu voia să se sprijine cu fruntea de geam, dar voia să încerce să facă vreo doi, trei paşi singur. Toată viaţa sa fusese singur. Parcă cine n-a fost, întotdeauna, singur? El, omul cu gîtul umflat voia să-i spună ceva foarte important lui Kosef J. Şi el, Kosef J., avea să-i facă o mărturisire. Ce mărturisire? Nu, întîi omul cu gîtul umflat. Ei bine, iată despre ce era vorba. Omul cu gîtul umflat simţea pentru prima dată ceva ciudat, ceva foarte intens. Sentimentul de *vinovăţie* resimţit de Kosef J. îl făcea să moară mîntuit, liniştit, aproape fericit. *Vinovăţia* aceea, pe care Kosef J. nu şi-o putuse reprima, echivala cu o mare bucurie umană, cu o dăruire de natură să transforme crima într-o binefacere. Care crimă? Care vinovăţie? Ce vorbe erau acelea? Despre ce tot bîiguia omul cu gîtul umflat?

Kosef J. ieşi furios şi în ziua a şasea nu veni.

În ziua a şaptea omul îl aştepta palid, cu ochii imobili, cu privirile fixate în tavan. Kosef J. îi aduse cocoloaşe de pîine, dar omul nu mai voia să molfăie cocoloaşe de pîine. Umflătura nu-şi schimbase nici forma şi nici culoarea, dar pulsa mai repede. Ploaia din ajun se transformase în lapoviţă şi aerul devenise mult mai rece. Kosef J. spuse ceva, dar omul nu auzi. Kosef J. repetă ceea ce spusese, dar omul nu auzi nici de această dată. Atunci Kosef J. îl atinse pe umăr şi omul cu gîtul umflat începu brusc să vorbească. Îl rugă pe Kosef J. să nu i-o ia în nume de rău. Ziua aceea nespus de friguroasă, sfîrşeala pe care o simţea în oase, totul îl paraliza, îl scufunda într-un acvariu gelatinos. Bolnavii fuseseră agitaţi peste noapte. Unii dintre

ei sporovăiseră pînă spre dimineață. Mai fiecare era speriat. Un bolnav de dizenterie fusese ridicat şi dus undeva, imediat după miezul nopții. În locul lui apăruse un bătrîn cu părul alb, care dormea continuu. Mulți nu înțelegeau ce se întîmpla la infirmerie. Dar el, omul cu gîtul umflat, el ştia. Se întîmpla o *minciună*. Şi Kosef J. ştia şi el despre minciună. Nu, Kosef J. nu ştia nimic despre minciună. Exista o minciună *neputincioasă*, Kosef J. nu auzise de ea? Nu, Kosef J. nu auzise de ea. De ce oare nimeni nu mai spunea lucrurilor pe nume? Dar lucrurile erau simple, ce nevoie aveau lucrurile să fie sucite şi răsucite în halul acela? Dar cine le răsucea? El, omul cu gîtul umflat. Nu, omul cu gîtul umflat nu le răsucea. Lui îi erau, deja, puțin indiferente. A, nu, Kosef J. nu se mai simțea în stare să suporte. Pînă unde putea merge ambiguitatea? De ce nu spunea omul cu gîtul umflat ce avea de spus? Dar omul cu gîtul umflat nu avea nimic de spus. Minciună, minciună şi numai minciună, abia aceea era minciună. Nu, nu era minciună. Dacă omul cu gîtul umflat îl considera pe el, pe Kosef J., un *asasin*, de ce nu preciza odată? Cine pe cine considera un asasin? El, omul cu gîtul umflat, îl considera pe Kosef J. un asasin. Cum aşa, omorîse Kosef J. pe cineva? Da, de o mie de ori da. Şi unde era mortul? Unde era mortul? Da, unde era mortul? Mortul se năştea acolo, în fața lor, în ambiguitatea *aceea*. Dar omul cu gîtul umflat nu se simțea încă mort. Cum aşa, doar el însuşi afirmase că se considera victima unei crime din binefacere? Nu spusese nimeni aşa ceva şi dacă fusese vorba despre ceva apoi fusese vorba despre *vinovăție*. Da, Kosef J. se simțea vinovat. Într-adevăr? Da, se simțea vinovat şi o recunoştea acolo, în fața omului cu gîtul umflat, recunoştea în genunchi că era vinovat şi că sufletul său se dizolvase total într-un gol apăsător al imposibilului şi al prostiei şi al inutilității, şi ce putea face el, Kosef J., ce mai putea face el cînd el nu înțelegea nimic, dar absolut nimic din tot golul acela apăsător? Avea omul cu gîtul umflat vreun răspuns, se zărea pe undeva vreo *lumină*? Nu, nu se zărea nicăieri nici o lumină. Şi cum, lucrurile aveau să se scurgă mai departe aşa, fără sens, fără adevăr, fără nici o rază? Singura rază devenise supraviețuirea. Şi nimeni nu va reuşi să descîlcească niciodată ceea ce era atît de încîlcit? Nu, nimeni nu va reuşi să descîlcească totul, cel mult să tragă cîte un fir şi să-l țină bine, cu dinții, deşi ori de cîte ori cineva trăgea cîte un fir încîlceala se strîngea în sine şi devenea şi mai încîlcită, aşa de încîlcită încît mai tîrziu devenea şi mai greu să te apropii de ea. Dumnezeule, despre ce vorbeau ei doi, acolo? De cine se

temeau ei pentru a vorbi acolo, în felul *acela*? El, omul cu gîtul umflat nu se mai temea de nimic.

În noaptea dinspre ziua a şaptea spre ziua a opta Kosef J. şi cu omul cu faţa veselă îl schimbară pe omul cu gîtul umflat. Fu pentru prima oară cînd Kosef J. participă la o asemenea operaţiune. Totul fusese foarte bine pregătit. Imediat după miezul nopţii omul cu gura golită de dinţi deschise una dintre ferestrele salonului. Lansă două semnale luminoase şi atunci omul cu faţa veselă şi Kosef J. ieşiră din ascunzătoarea în care aşteptaseră mai bine de două ore. Săriră peste pervazul ferestrei ajutîndu-se unul pe altul. Omul cu gura lipsită de dinţi îi conduse pe întuneric pînă la patul omului cu gîtul umflat. Îl înfăşurară într-o pînză de sac şi-l legară cu două curele. Îl scoaseră afară tot pe fereastră. În timp ce se îndepărtau de infirmerie se întîlniră cu alţi doi bărbaţi care veneau dinspre curţile părăsite purtînd cu ei un bătrînel cu craniul ras.

Îl lăsară pe omul cu gîtul umflat în fostul depozit de vinuri. Cînd se trezi, dimineaţa, aproape mort de frig şi cu picioarele încă legate, omul cu gîtul umflat zări în jurul lui oameni zdrenţăroşi care-l anunţară că din acel moment era liber.

31

În ziua a noua şi în ziua a zecea Kosef J. nu se dezlipi de lîngă muribund. Omul avu lungi momente de delir. Nu mai reuşi să se ridice nici măcar în capul oaselor. Ciudat era faptul că, pe măsură ce se apropia de momentul morții, umflătura de la gît se resorbea. Kosef J. îi tampona fruntea cu o cîrpă umezită. În momentele în care omul redevenea lucid Kosef J. îi repeta obsedant: „Eşti liber! Eşti liber! Înțelegi?"

— Ei, draci! răspundea omul.

Kosef J. continuă să-i vorbească febril. Ceva de o mare însemnătate se întîmplase în viața omului cu gîtul umflat. Îşi dădea seama, el, omul cu gîtul umflat, de ceea ce se întîmplase peste noapte? Ce simțea omul cu gîtul umflat? Simțea ceva? Nu, omul cu gîtul umflat nu simțea nimic. Şi nici nu credea în nimic. Nimeni nu era liber. Ba da, ei doi, Kosef J. şi cu omul cu gîtul umflat erau liberi.

— Ei, draci! exclamă, aproape amuzat, omul cu gîtul umflat.

O, nu! Cum se putea ca omul cu gîtul umflat să nu-şi dea seama de ceea ce se petrecuse? Nu-şi dădea seama pentru că nu se petrecuse nimic. Cum nu se petrecuse nimic? Acum, cînd omul cu gîtul umflat îşi trăia sfîrşitul chiar nu voia să se mai lase prostit. Kosef J. avea încă mulți ani în fața lui, el, da, el mai avea de ce să se lase prostit. Era încă tînăr, încă sănătos. Avea *sens* să se lase prostit. Kosef J. nu înțelegea. Chiar nu înțelegea. Dar nu era mare lucru de înțeles. Şi totuşi Kosef J. voia să înțeleagă. Cum, Kosef J. nu înțelegea că fusese *cumpărat*? CUMPĂRAT? Da, cumpărat. De cine? Pentru ce? Oare omul cu gîtul umflat reîncepuse să delireze?

— Ei, draci! spuse pentru a treia oară omul cu gîtul umflat şi căzu într-un fel de somnolență.

Kosef J. se agită nervos prin pivniță, aşteptînd ca omul cu gîtul umflat să-şi revină. Încercă să-l trezească spre seară şi să-l facă să mai înghită cîteva cocoloaşe de pîine. Dar omul refuză să înghită. Îşi încleştase gura ca şi cum ar fi refuzat să mai vorbească şi să mai mănînce.

În ziua a zecea, exact la ora prînzului, omul deschise ochii şi ceru de mîncare. Nu-i mai tremura vocea şi degetele prindeau cu siguranță cocoloaşele de pîine.

— Am visat tot felul de prostii, spuse omul ca şi cum s-ar fi trezit datorită acelor vise.

Privirea sa era limpede, fața i se destinsese şi toată ființa omului respira odihnă, echilibru şi calm. Omul cu fața veselă veni să-l vadă pe omul cu gîtul umflat. De fapt, omul cu gîtul umflat devenise un *om aproape normal*. Omul cu fața veselă îi spuse cîteva cuvinte de îmbărbătare omului devenit normal. După omul cu fața veselă intrară şi alții. Bărbatul peltic îi ținu un lung discurs omului devenit normal. Bărbatul negricios intră tăcut şi se aşeză într-un colț. Bărbatul mărunțel şi calm trecu doar să-i spună cîteva cuvinte omului devenit aproape normal după care se apropie de Kosef J. Îi plăcuse foarte mult cum condusese Kosef J. şedința.

— Într-adevăr? făcu acesta plăcut surprins.

Da, bărbatul mărunțel şi calm considera că *aceea* fusese una dintre cele mai dificile şedințe şi că el, Kosef J., demonstrase o formidabilă prezență de spirit. Fiecare intervenție se dovedise fermă şi precisă. Evenimentele ar fi putut să degenereze, dar Kosef J. le reintegrase, de fiecare dată, pe făgaşul lor normal, constructiv şi democratic. Acum urma să decidă şi problema *cazanelor* pentru că făcea parte din aceeaşi categorie.

Kosef J. nu cunoştea problema cazanelor.

Cazanele nu se mai spălau seara, ca de obicei. Se schimbase regulamentul. După ce mîncarea era împărțită, Rozette lăsa cazanele înşirate pe jos, în fața cuptoarelor. Dar pe fundul cazanelor, pe pereții cazanelor precum şi pe fundul uriaşelor polonice rămînea lipită, în continuare, materia organică a cinei. Uneori în straturi foarte groase, în stare să hrănească încă zece, cincisprezece persoane. Dacă se mai puneau la socoteală şi sutele de farfurii adunate în teancuri, şi care, şi ele, zăceau nespălate peste noapte, suma celor care puteau fi hrăniți se ridica la douăzeci. Or, pe timp de iarnă, în condițiile date şi întrucît iarna era cum era, *sursa* devenea de loc neglijabilă.

Kosef J. fu de acord. *Sursa* nu părea neglijabilă.

Singura problemă era, însă, Rozette. Şi bărbatul mărunțel şi calm rîse zgomotos, îl ciupi pe Kosef J. de obraz şi-i făcu un semn din ochi. Kosef J. surîse tîmp.

Încăperea se umpluse de bărbați obosiți şi învinețiți de frig. Respirațiile lor, cumulate, începură să încălzească aerul. Cineva se apucă să povestească despre iepurele pe care-l prinsese în urmă cu două zile. Capcanele înşirate de-a lungul zidurilor îşi dovedeau, în sfîrşit, utilitatea. Frigul scotea lighioanele din vizuini. Bărbații povesteau şi rîdeau. Datorită aerului cald butoaiele emanau un miros şi mai puternic de alcool. Intrară tot mai mulți bărbați obosiți şi învinețiți de frig şi încăperea se ticsi de corpuri. Kosef J. fu blocat, datorită discuției cu bărbatul mărunțel şi calm, într-un colț, la oarecare distanță de omul devenit aproape normal. Cînd încercă să-şi facă drum spre el se izbi de o masă aproape conglomerată de corpuri. Nu reuşi să răzbată prin acel ciorchine de trupuri care-şi conservau căldura lipindu-se unele de altele. Încăperea respira sacadat de parcă ar fi fost un unic şi uriaş animal strîns încolăcit. Un fel de euforie cuprinse mințile. Cuvintele se auzeau tot mai *slab pronunțate* şi tot mai confuze. Treptat cuvintele se transformară într-un murmur ca şi cum toate gurile ar fi pronunțat o rugăciune păgînă. Corpurile începură să se clătine încet, ca şi cum o mişcare vălurită ar fi trebuit să acompanieze incantația. Kosef J. încercă să privească în jurul lui, dar nu văzu decît cefele şi tîmplele celor care se lipiseră de el. Un bărbat cu bărbia despicată, în stînga sa, închisese ochii şi îşi ridica într-una gîtul, de parcă ar fi vrut să se înalțe la cer. *Animalul* unic şi uriaş simți că pluteşte. Uitarea se insinuă lent în toate celulele sale. O amorțeală uşoară, plăcută, caldă îl făcu să creadă că în carnea sa se născuse în sfîrşit binele suprem.

Omul devenit aproape normal muri într-unul din momentele acestei iluzii, neobservat de nimeni.

32

Iarna se instală ca o substanță halucinogenă în viața lui Kosef J. Nu știu cînd și cum ajunsese să se culce cu Rozette. În fiecare dimineață, cînd se trezea, avea încă sentimentul că ziua îi stătea în față ca o tarabă de pe care putea alege orice. Întotdeauna îl așteptau, însă, o serie de îndatoriri precise. Printre ele și aceea de a se furișa, după ora stingerii, la Rozette.

Ea îl aștepta ghemuită în întuneric. De obicei lăsa aprins unul dintre cuptoarele electrice și el o găsea acolo, în preajma acelei adieri de căldură. De altfel, de la intrare, se lăsa condus de izul special pe care cuptorul, pus în funcțiune, îl împrăștia în bucătărie. Se apropia și se așeza, tăcut, lîngă ea. Se lăsa impregnat de căldură și de mirosul de cartofi arși. Ea își așeza fruntea pe umărul lui. El o mîngîia ușor, cu două degete, pe obraz. Ea tresărea, ușor, de plăcere. El începea să o mîngîie cu toată palma. Uneori ea spunea: „Ai venit?“ și el răspundea: „Am venit“. Uneori ea întreba: „Mai vrei să mănînci puțin?“ și el răspundea, de cele mai multe ori, „da“. Dacă el răspundea „da“, atunci ea îl hrănea pe întuneric. Lui îi plăcea să fie hrănit pe întuneric pentru că de fiecare dată mîncarea era o surpriză. Ea îl hrănea într-un fel ciudat, mai mult mîngîindu-l. Lui îi plăcea să fie hrănit și mîngîiat în același timp. La sfîrșit ea întreba: „E bine?“. El răspundea: „E foarte bine“. Atunci ea întreba: „Mai vrei?“ și el spunea: „nu“. Ea se lipea de el și-i spunea: „Ce bine că ești aici“ și el răspundea „da“. Lui i se făcea somn după ce mînca și simțea cum, din cauza căldurii și a întunericului, moleșeala îi paraliza corpul. Încerca, de aceea, să grăbească puțin lucrurile. Ei îi plăcea să fie mîngîiată pe coapse și el o mîngîa pe coapse. Dacă ea voia să fie mîngîiată pe umeri sau pe gît sau pe sîni îi lua mîna și i-o apăsa pe umeri sau pe gît sau pe sîni. El o mîngîa atunci, îndelung, pe umeri, pe gît sau pe sîni. După un timp ea spunea „hai“ și el o dezbrăca repede. Ea se întindea pe spate și se prindea cu mîinile de marginile cuptorului electric. El se bucura că putea, în sfîrșit, *să înceapă*. Ea tresărea la fiecare atingere și începea să asude din abundență. Treptat corpul ei se acoperea de o peliculă de sudoare, foarte alunecoasă. Ea gîfîia într-un fel disperat. El se simțea bine deoarece acel gîfîit îi arăta că totul mergea cum trebuie. Sudoarea ei îl

inunda şi pe el. Simțea cum cămaşa i se impregna de sudoarea ei şi cum pînă şi pielea i se îmbiba de sudoarea ei. Ea avea un orgasm *extrem*, sufocant şi aproape că îşi pierdea cunoştința. După fiecare orgasm rămînea, aproape o oră, într-o stare de prostrație. În tot acest timp el o mîngîia încet, aproape adormit. Acesta era momentul cînd cei douăzeci de oameni se furişau în bucătărie.

El nu-i vedea niciodată. Ar fi putut să le numere umbrele, dar nu le număra niciodată. Auzea doar cum, cu lingurile şi cuțitele lor, rădeau mîncarea lipită de pereții cazanelor. Nimeni nu scotea nici un cuvînt. Oamenii mîncau repede, hămesiți, dar disciplinați. Farfuriile nespălate erau trimise din mînă în mînă. Din cînd în cînd Rozette gemea şi Kosef J. îi spunea încet „dormi, dormi".

Oamenii plecau la fel de discret cum sosiseră. Cînd nu se mai auzea nici un foşnet şi nici un clinchet în bucătărie Kosef J. respira uşurat. Din inima sa urca un sentiment copleşitor de datorie împlinită. Înceta s-o mai mîngîie pe Rozette.

Ea se trezea nu după mult timp şi-i spunea tandru „hai, du-te". El o săruta pe frunte şi se ridica. Trecea alături, în sala de mese şi se culca. Adormea numaidecît.

33

Pe măsură ce timpul se strica oamenii deveneau tot mai nervoşi şi tot mai imprevizibili. Deținuții primiră echipament gros, de iarnă. Kosef J. urmări cu invidie şirul de bărbați veseli care se scurgea prin fața magaziei. Toată colonia penitenciară trăi, timp de o zi întreagă, euforia schimbării hainelor. Omulețul bondoc şi jovial se transformă, cu această ocazie, într-un omuleț suferind şi posomorît. Fiecare manta şi fiecare căciulă pe care le scotea din străfundurile magaziei îi zgîndăreau o rană profundă. Nu îndrăznea să-i privească pe oameni în ochi. Le întindea, cu mîna tremurîndă, echipamentul regulamentar şi din cînd în cînd scrîşnea din dinți. La sfîrşitul zilei avea o față suptă şi doi ochi roşii, înspăimîntați, de parcă ar fi fost martorul unei cumplite drame.

Kosef J. se simți, şi de data aceasta, foarte încurcat. Cînd văzu că pînă şi gardienii şi soldații îşi primeau mantale impermeabile, mănuşi şi ciorapi de lînă îl cuprinse disperarea. Un fel de nemulțumire clocoti în sufletul său, ca un copil bătut şi alungat pe nedrept de acasă. Nu avu curajul să se aşeze în rînd cu ceilalți şi să încerce să-şi obțină şi el drepturile întrucît nu ştia ce drepturi mai avea. Dar se hotărî să-l viziteze pe omulețul bondoc şi jovial devenit omulețul suferind şi posomorît.

— Ați văzut? Ați văzut? se repezi la el omulețul suferind şi posomorît cînd îl văzu intrînd.

Kosef J. intui cam la ce făcea aluzie omulețul suferind şi posomorît şi spuse „da".

— Şi ce părere aveți? Ce părere aveți? întrebă omulețul suferind şi posomorît agitîndu-şi pumnii strînşi.

Kosef J. nu voia să spună prea multe pentru că se temea să nu atingă cine ştie ce punct sensibil. Spuse doar: „Ce părere să am?" şi-şi compuse o figură scîrbită. Văzîndu-i figura scîrbită omulețul se mai linişti puțin. Continuă însă să se învîrtă prin încăpere şi să dea cu piciorul în maldărele de uniforme subțiri pe care le primise în schimb.

— Uitați-vă doar ce-i aici! exclamă el şi se opri în mijlocul camerei, cu mîinile în şold.

Kosef J. nu ştia cum să aducă vorba despre *echipamentul lui*. Spuse doar: „O să vină frigul“. Imediat însă îşi dădu seama că făcuse o mare greşeală. Omulețul suferind şi posomorît explodă pur şi simplu. De unde scoseseră *ei* chestia aceea cu frigul? Cine le băgase *lor* în cap povestea cu frigul? Cum de le ştiau *ei* pe toate? Sau, mai bine zis, cum de ştiau *ei* atît de bine unele lucruri şi cum de nu le ştiau pe altele? Putea Kosef J. să dea un răspuns civilizat la acea întrebare?

Nu, Kosef J. nu putea răspunde la acea întrebare, dar era curios să afle despre cine vorbea omulețul suferind şi posomorît, cînd spunea *ei* se gîndea la cine?

La *cine* să se gîndească? Se gîndea la *toți*. Pentru că toți închideau ochii la ceva îngrozitor, ceva ce se petrecea sub nasul lor, acolo. Pentru că toată lumea se complăcea în atmosfera *aceea*, în dezordinea *aceea*. Se mai putea numi locul *acela* colonie penitenciară? Se mai puteau numi *aceia* gardieni? Deținuții se mai puteau numi deținuți? Oare ce fel de blestem se abătuse peste administrație? Ce presiuni subterane făcea ca administrația să tolereze lucrurile?

— Care lucruri? bîigui Kosef J.

Omulețul suferind şi posomorît se aruncă peste echipamentul de vară. Rămase cu fața în jos, cu mîinile adunate sub burtă, chinuit ca un om cu măruntaiele sfîrtecate. Da, presiunea subterană fusese atît de puternică încît înghițise chiar şi *timpul adevărului*. Se făcuse deja tîrziu. Prea tîrziu pentru ca adevărul să mai conteze. Acum toți aşteptau prăbuşirea definitivă. Prăbuşirea ambelor părți. Nimeni nu putea supraviețui prăbuşirii, totul purta deja masca disoluției. Mantalele lui dispăreau din penitenciar. Ceilalți nu observau asta, pentru că pe ei îi interesau numai *oamenii*. Îi interesa ca numărul de oameni să fie întotdeauna acelaşi. Dar nu vedeau şi *mantalele*. Nu vedeau şi ECHIPAMENTUL. Nu ştiau că de ani de zile, în fiecare iarnă, mai bine de jumătate din mantale dispăreau, deşi numărul de oameni rămînea acelaşi. Unde dispăreau oamenii *cu mantale* şi cum de apăreau în locul lor oameni *fără mantale*? De ce nu avea administrația ochi pentru această formidabilă scurgere de EFECTE? E drept că primăvara, cînd deținuții îşi predau echipamentul de iarnă, mantalele reveneau ca prin farmec. Dar în ce hal! În ce stare de murdărie! Cît de zdrențuite erau întotdeauna căptuşelile! Oare nu constituia acel fapt un semnal de alarmă? Semnul unei agonii administrative indubitabile, cu efecte încă nebănuite? El, Kosef J. îşi dădea seama că *totul* era pierdut?

După cîteva zile de discuții dintre cele mai încîlcite şi de tîrguieli obositoare, Kosef J. reuşi să cumpere de la omuleț o manta ponosită, cu căptuşeala numai zdrențe. Îmbrăcînd-o şi privindu-se în oglindă, Kosef J. fu cuprins de un fel de jenă şi de un simțămînt de nedreptate. Niciodată nu fusese îmbrăcat mai prost şi niciodată nu avusese o senzație mai confuză. Aproape că şi-ar fi dorit să se întoarcă măcar pentru trei zile în celula sa, doar ca să guste cîteva clipe de linişte.

Franz Hoss nu-şi mai amintea, în ultimii douăzeci de ani, un început de iarnă mai urît. Fabius pretindea că iernile urîte-urîte se succedaseră cam o dată la şapte ani. Da, Franz Hoss era de acord, dar un început de iarnă precum cel pe care îl trăiau ei atunci nu se mai văzuse. Kosef J., pe de altă parte, considera că toate iernile pe care le trăise în colonie fuseseră îngrozitoare.

— Ei bine, spunea Franz Hoss, asta va fi mult mai îngrozitoare.

Fabius nu era deloc de acord. Nu începutul iernii conta. Conta mijlocul şi sfîrşitul. Iarna devenea mult mai îngrozitoare atunci cînd *se lungea*.

— Ei bine, spunea Franz Hoss, asta va fi lungă şi îngrozitoare.

Bătrînul gardian avea oarecum dreptate. Gerurile începuseră mai devreme decît de obicei. Din cauza frigului care depăşise limita regulamentară deținuții nu mai erau scoşi la muncă.

Seară de seară cei doi gardieni se încălzeau cu vin fiert în bucătărie la Rozette. Franz Hoss termina de spălat în sala de mese şi venea să li se alăture.

— Merge? Merge? întreba Franz Hoss.

Kosef J. nu ştia niciodată la ce se referea întrebarea. Răspundea însă, întotdeauna „cum să nu!“ sau „cum să nu meargă!“ sau „păi cum?“. Cei doi gardieni îi turnau vin şi-l rugau să mai povestească o dată cum fusese audiența la Colonel. Kosef J. le povestea pentru a zecea, a cincizecea, a o suta oară cum fusese întîlnirea cu directorul penitenciarului. Cei doi gardieni reîncepeau să analizeze fiecare moment al întîlnirii. De cîteva săptămîni bune nimeni nu-l mai văzuse pe Colonel. Kosef J. fusese efectiv ultimul om cu care Colonelul stătuse de vorbă. Toate ordinele veneau pe nişte hîrtiuțe mici, care păreau rupte dintr-un caiet de şcoală. Era limpede că se întîmpla ceva rău. Colonelul era supărat. Se vedea asta şi din stilul scurt şi sec al ordinelor. Ceva se întîmplase în sufletul Colonelului. Dacă el, Colonelul, optase pentru acea formă de recluziune şi *singurătate*, apoi era clar că singurătatea sa nu putea fi decît un *răspuns*.

— Da, dar un răspuns la ce? îşi frămînta capul Fabius. Franz Hoss rămînea gînditor şi privea în gura înroşită a cuptorului electric. Colonelul refuza să se mai arate. Colonelul era, probabil, profund marcat de ceva ce se întîmpla acolo, în colonie. Ceva nu mai mergea în colonie. Ceva era putred în colonie.

— Da, dar ce? se întreba Fabius.

Franz Hoss nu ştia să răspundă precis. Dar nu simțeau ei, Fabius şi Kosef J., că oamenii se schimbaseră? Nu vedeau ei că oamenii nu mai erau aceiaşi? Trecuseră deja cîțiva ani buni de cînd el, Franz Hoss, nu mai ținea minte *figurile*. În tinerețea sa nu se întîmplase niciodată să se înşele. Îi cunoştea pe toți deținuții din pavilionul său, şi după față şi după număr. Acum, însă, nu-i mai ştia decît după număr. După număr şi numai după număr. Pentru că se întîmpla *ceva* cu fețele oamenilor.

— Da, dar ce anume? continua să se mire Fabius.

Franz Hoss nu ştia să răspundă precis nici la această întrebare. Ştia doar că oamenii îşi schimbau fața. Pur şi simplu deveneau alții. La început fusese profund şocat. Se întîmpla ca în unele celule, în locul *unor* oameni să apară *alții*. În locul unui bărbat tînăr apărea, brusc, peste noapte, un bărbat mai puțin tînăr. În locul unui bătrîn apărea uneori un om şi mai bătrîn. În locul unui om pe care-l ştia cu fața suptă şi cu ochii inflamați apărea un alt om cu fața numai riduri şi aproape orb. Multă vreme nu vorbise nimănui despre aceste ciudățenii pentru că nu avusese curajul să vorbească despre ele. În definitiv *numărul* rămînea acelaşi. În principiu nu se întîmpla nimic grav. Nu vorbise nimănui despre toate acestea şi pentru că le considerase pure halucinații. Dar halucinațiile se înmulțiseră. Halucinațiile nu erau halucinații. Ceva se petrecea *dincolo* de ceea ce părea halucinație. Ceva nefiresc care putea avea consecințe grave.

— Da, dar cît de grave? exclama Fabius.

— Nu ştiu, făcea Franz Hoss învins. Nu ştiu, pur şi simplu nu ştiu.

Kosef J. îi asculta pe cei doi bătrîni cu un aer de nedumerire şi respect. Nu îndrăznea să-şi spună părerea deşi Franz Hoss şi Fabius îl întrebau din cînd în cînd ce credea despre toate acele *evenimente*. El nu credea nimic. Ce putea el să creadă?

— Poate e mai bine aşa, murmura Franz Hoss. Apoi făcea elogiul lui Kosef J.: cel puțin Kosef J. rămînea mereu acelaşi. Să rămîi egal cu tine însuți, în vremuri atît de incerte, asta da, nu era puțin lucru.

Kosef J. ridica din umeri şi îşi apleca uşor fruntea, cu modestie.

— Dar Colonelul? revenea Fabius. Ce putea fi în sufletul Colonelului? Ce putea fi în sufletul acelui om pe care îl iubeau cu toții?

Nimeni nu ştia ce se întîmpla în sufletul Colonelului. Sufletul omului rămînea un mare mister. Mai ales sufletele oamenilor fini şi delicați, ele rămîneau de neînțeles. Şi sufletul lui Kosef J., după opinia lui Franz Hoss, rămînea un mic mister.

— Cînd mă gîndesc, îi spunea bătrînul gardian, că ați fi putut pleca, dar că ați rămas să faceți ceea ce faceți…

Cam aşa îi spuse şi bărbatul mărunțel şi calm, cînd coborîră în pivnița cu zdrențe:

— Mare noroc avem că sînteți cum sînteți.

Kosef J. observase, de cîteva zile, că omulețul bondoc şi jovial depozitase, într-una din gurile umede ale subsolului, toată materia sacrificată a infinitelor lui ajustări şi reajustări. Petice de toate mărimile şi de toate culorile, gulerașe, petlițe, manşete, epoleți, bucăți de căptuşeală, cîrpe arse cu fierul de călcat, fîşii de stofă sfîrtecate cu foarfecele în cine ştie ce moment de furie sau de neputință.

— Aur curat, murmură omul cu fața veselă cercetînd cu un ochi expert piramida moale şi pufoasă.

În lumina felinarelor sclipea din cînd în cînd cîte un nasture metalic sau cîte o cataramă. Era trecut de miezul nopții şi cei cinci oameni ezitau încă înainte de a lua în stăpînire muntele de zdrențe. Kosef J., cu inima încălzită de emoție, simțea ațintite asupra sa privirile pline de recunoştință ale celorlalți.

Bărbatul cu bărbia despicată se repezi primul şi începu să sape nervos, cu amîndouă mîinile, la baza piramidei. Încercă să-şi facă drum spre interior, ca şi cum acolo l-ar fi aşteptat, în miezul lucrurilor, o haină de blană. Un slăbănog cu dinții înnegriți se îngropă pînă la gît în zdrențe şi rămase nemişcat, cu ochii închişi, ca şi cum ar fi stat într-o cadă cu apă caldă. Chicoti de cîteva ori după care trase cu putere aerul în piept şi-l expiră zgomotos, ca într-un exercițiu de relaxare.

Bărbatul mărunțel şi calm se lăsă uşor pe duşumea, sprijinit de peretele pivniței, dorindu-şi parcă să mai contemple, de la distanță, fructul expediției lor nocturne.

— Vedeți, îi spuse apoi, cu tristețe, lui Kosef J., aceasta este marea tragedie a democrațiilor sărace.

Omul cu fața veselă, care se urcase în vîrful piramidei şi ridicase felinarul deasupra capului, izbucni în rîs. Bărbatul cu bărbia despicată se

opri brusc din încleştarea sa devoratoare cu muntele de cîrpe. Ce prostii debita bărbatul calm şi mărunţel? Despre ce *tragedie* era vorba?

— Iarna, preciză bărbatul calm şi mărunţel înălţînd un deget profetic. Iarna e cea mai mare tragedie a democraţiilor sărace.

Slăbănogul cu dinţii înnegriţi se răsuci în culcuşul său şi toţi avură impresia că muntele de cîrpe zvîcnise. Omul cu faţa veselă se aşeză călare pe vîrful piramidei. Îşi înfundă mîna în necunoscut, trase afară un pumn de zdrenţe şi le cercetă cu atenţie la lumina felinarului.

Bărbatul calm şi mărunţel continuă să-i vorbească lui Kosef J. Ştia el, Kosef J., că jumătate din oamenii comunităţii erau ca şi condamnaţi la moarte?

— Ei draci! mormăi omul băgat în cîrpe.

— Ba da, ba da, întări bărbatul calm şi mărunţel. Cîţi sîntem noi aici? Unu, doi, trei, patru, cinci… În martie jumătate dintre noi vor fi morţi.

— Asta chiar că nu se poate, spuse omul cu faţa veselă.

— Totul se poate, spuse bărbatul calm şi mărunţel.

Bărbatul cu bărbia despicată scoase o exclamaţie victorioasă. Nu muncise degeaba. Găsise o mînecă întreagă de manta soldăţească şi acum le-o arăta tuturor:

— Aţi văzut? Aţi văzut?

Omul cu faţa veselă mai scoase un pumn de zdrenţe şi le aruncă în spate. Răscoli de mai multe ori în felul acela, cu indiferenţă. Bărbatul cu bărbia despicată însă continua să lucreze cu îndîrjire. El credea în gest, în efort, în încordarea disperată a muşchilor. Şi în tenacitatea demnă. Cînd pronunţă formula „tenacitate demnă“ se opri o clipă şi-şi scoase capul din mica gaură pe care o săpase în muntele de zdrenţe. TENACITATE DEMNĂ! Suna frumos.

— Nu există demnitate în faţa foamei, emise omul din vîrful piramidei.

— Îhî, făcu şi slăbănogul ascuns între cîrpe.

Bărbatul cu bărbia despicată strănută nervos de două ori, excitat de izul uscat şi acru al măruntaielor răscolite. Cum adică nu există demnitate în faţa foamei? Demnitatea era singurul lucru care le mai rămînea lor, celor care conservau, cu atîtea sacrificii, adevărul, sensul uman al adevărului şi, mai presus de toate, DEMOCRAŢIA.

— Democraţia foamei, mîrîi omul dintre cîrpe.

Bărbatul cu bărbia despicată se aprinse. Şi ce? Era puţin lucru? Nu. Ei făcuseră deja ceea ce nimeni nu mai făcuse pînă atunci. Principiile erau

perfecte. Reuşiseră să gîndească şi să selecteze, dintr-o grămadă mult mai eterogenă decît movila de petice, principiile perfecte.

— Nu există gîndire în fața foamei, mormăi slăbănogul ascuns între petice. Nu-şi deschisese ochii şi nu-şi schimbase tonul.

Cuvintele acestuia din urmă îl întărîtară pe bărbatul cu bărbia despicată. Deşi se afla pe punctul de a scoate din străfunduri o a doua mînecă de manta, renunță să mai tragă de ea şi se ridică în picioare.

— Defetistule! urlă el. Defetistule! Ce vrei să facem? Ce? Ştii tu ce trebuie făcut? Ce trebuie făcut? Spune dacă ştii.

— Ştiu, răspunse liniştit omul ascuns între cîrpe. Trebuie spart depozitul de alimente.

— A, nu, interveni bărbatul calm şi mărunțel. Asta în nici un caz. Violența distruge democrația.

— Poftim! spuse bărbatul cu bărbia despicată, ceva mai liniştit.

Bărbatul calm şi mărunțel considera că violența, într-o democrație, echivala cu o sinucidere. Violența era o eczemă monstruoasă care devora, încetul cu încetul, speranța şi adevărul, iluzia şi certitudinea.

— Prostii, spuse slăbănogul. Important e să-l împuşcăm pe Colonel.

Colonelul? Nici vorbă. Colonelul era ultimul om care trebuia împuşcat. Dacă ei aveau un aliat în *interior*, apoi acel aliat putea fi găsit numai în persoana Colonelului.

— Ştiți, adăugă bărbatul calm şi mărunțel, domnul Kosef J. îl ştie pe Colonel.

Toți îşi îndreptară privirile spre Kosef J. Bărbatul calm şi mărunțel profită de neatenția tuturor şi smulse cea de-a doua mînecă de manta, cea pe care o abandonase bărbatul cu bărbia despicată.

— Nu? întrebă el apropiindu-se de Kosef J. şi privindu-l fix în ochi.

— Da, răspunse Kosef J.

— Imposibil, murmură bărbatul cu bărbia despicată.

Bărbatul mărunțel şi calm zîmbi perfid. Ce era libertatea lor, de fapt? O iluzie. Ce era libertatea lui Kosef J. O altă iluzie. Iluzii care se plăteau, însă, destul de scump. Voiai să te bucuri de iluzia libertății? Trebuia să plăteşti, chiar dacă nu imediat. Uneori plăteai mai devreme, alteori mai tîrziu. Se întîmpla chiar şi să *treacă* viața şi să nu fii pus în situația de a plăti. Dar asta nu însemna nimic. Cineva, undeva, atent, ținea socoteala. Ştia care erau conturile, îți calcula scadențele, te urmărea îndeaproape ca să nu fugi fără să plăteşti. De altfel, unde să fugi? Unde să mai fugi?

— Nu? Domnule Kosef, insistă el, unde să mai fugi?

— Unde? bîigui Kosef J.

Nu se mai simțea în apele sale de cînd bărbatul mărunțel şi calm începuse să-i pună acele mici întrebări *rele*, care nici măcar nu aşteptau un răspuns precis. Expresia de triumf pe care o avusese pe față, cînd îi condusese în pivniță, dispăru repede.

— Asta zic şi eu, unde? repetă mărunțelul.

Kosef J. nu avu timp să răspundă pentru că un strigăt oarecum bestial, un strigăt de victorie însă, răsună în pivniță. Omul cu fața veselă se ridică în picioare. Toți îl priviră puțin enervați şi cu o invidie pe care nimeni nu şi-o ascundea. Omul cu fața veselă ținea în mînă o căciulă de iarnă, aproape nouă, din blană de iepure, cu apărătoare pentru urechi.

Bărbatul cu bărbia despicată oftă şi se aruncă din nou pe brînci, în gaura sa. Bărbatul mărunțel şi calm se apucă şi el de treabă. Desfăcu un sac şi începu să-l umple cu zdrențe. Bărbatul slăbănog îşi părăsi culcuşul cu o grimasă de mare nemulțumire. Înşfăcă şi el un sac şi începu şi el să-l burduşească bine cu zdrențe. Kosef J. se apropie de bărbatul mărunțel şi calm şi-l întrebă: „Vreți să vă țin sacul?". Bărbatul mărunțel şi calm spuse: „Nu, nu e nevoie". După o vreme omul cu fața veselă spuse: „Asta e" iar bărbatul cu bărbia despicată spuse: „Am ştiut eu". Bărbatul slăbănog spuse: „De terminat n-o să se termine şi o să fie tot aşa" iar bărbatul cu bărbia despicată spuse: „Şi ce? dacă tot e să crăpăm…". „Una din două, mai spuse cineva, ori ne predăm ori ne batem cu ei."

35

Bărbatul mărunțel şi calm avusese dreptate. Oamenii începură să moară de frig.

În fiecare dimineață, cînd ciorchinele de corpuri se disloca, rămîneau chircite pe duşumeaua dormitorului comun fructele cele mai fragile ale democrației. Cadavrele trebuiau îngropate iar groparii erau aleşi prin tragere la sorți. Pămîntul înghețat se deschidea greu sub loviturile tîrnăcoapelor şi ale cazmalelor tocite. Fiecare groapă trebuia smulsă anevoie din carnea îndărătnică a pămîntului. Oamenii începură să-i înjure pe morți. Cei vii începură să-i urască pe cei morți. Săptămîni întregi cei vii luptară cu îndîrjire împotriva celor morți.

Într-o zi unul dintre gropari degeră în timp ce săpa o groapă. Cîteva zile mai tîrziu muri. Trebui şi el, la rîndul lui, să fie îngropat. Fiecare groapă îl storcea de vlagă pe cel care săpa. Nici o groapă nu putea fi săpată în mai puțin de jumătate de zi. În zilele cu viscol o groapă începută dimineața nu putea fi terminată decît seara tîrziu.

Într-una din zile unul dintre gropari muri în timp ce săpa o groapă. Îl îngropară alături de cel pentru care săpase. Cei vii începură să se urască între ei. Fiecare dintre ei putea deveni peste noapte sursa unei imense suferințe pentru toți cei din jur. Se auziră voci. Vocile se ridicară împotriva morților. De ce trebuiau îngropați morții? Nu puteau fi aruncați pur şi simplu în bazinul părăsit sau la groapa de gunoi a coloniei? Nu, veni răspunsul. Morții nu puteau fi abandonați. Democrația avea grijă de morții ei. Democrația nu-şi putea părăsi morții pentru că democrația nu-şi părăsea niciodată oamenii ei. Nu conta dacă acei oameni erau vii sau morți.

Vocile se făcură din nou auzite. Nemulțumite şi pline de ură, vocile se ridicară şi împotriva *viilor*. Oare nu era o adevărată trădare să mori, oare cei care mureau întruna nu erau nişte trădători? Oare nu era de datoria fiecăruia ca în acele momente cumplite să trăiască? Să trăiască pur şi simplu pentru a nu provoca celor din jur cumplita corvoadă a îngropării? Una din voci înnebunise de-a dreptul. Trăiți, nemernicilor, striga vocea înnebunită, trăiți.

Trăiți, proştilor, trăiți, pentru că nimeni n-are chef să vă îngroape. Se dovedi că vocea care înnebunise de-a dreptul era ea însăşi pe moarte.

Totuşi, cei vii se adunară în cîteva rînduri ca să discute problema morților. Oare nu era mai rațional ca morții să fie depozitați undeva, pînă la primavară, pînă cînd pămîntul urma să se mai dezghețe? Nu s-ar fi întîmplat nimic nedemn cu morții dacă ar fi aşteptat pînă la primăvară. Sau chiar pînă la sfîrşitul lumii, urlă o altă voce care se afla pe punctul de a înnebuni. Vocea care se afla pe punctul de a înnebuni fu înăbuşită imediat. Vorbiră numai vocile lucide. Se trecu la vot. În mod cu totul şi cu totul ciudat, deşi toată lumea se săturase să sape gropi pentru morți, majoritatea ceru ca morții să fie respectați. Gropile continuară să fie săpate de cei vii pentru cei morți. O parte dintre cei vii muriră din nou săpînd gropi pentru cei morți.

Cei vii se adunară din nou. De data aceasta fură şi mai multe voci care vorbiră ca şi cum ar fi fost pe punctul de a înnebuni. Vocile care erau pe punctul de a înnebuni cerură lucruri îngrozitoare. Nu era oare mai bine ca morții să fie aruncați pur şi simplu în curtea coloniei penitenciare? Nu era mai bine ca oamenii să se întoarcă, în acel fel, acolo de unde veniseră? Ce prostie, răspunseră vocile lucide. O să murim în felul acesta, cu toții, urlară vocile care erau pe punctul de a înnebuni. Cine avea interes ca toți acei oameni să moară? Să moară continuu, săpînd sau nesăpînd gropi, înăuntrul sau în afara gropilor? Ce prostie, răspunseră vocile lucide, nimeni nu avea interesul ca să moară cineva. Şi totuşi, şi totuşi, urlară vocile care erau pe punctul de a înnebuni. Cum se întîmplă că unii căzuseră la sorți de două, trei ori şi alții niciodată? Oare nu era un principiu absolut stupid acela al tragerii la sorți? Nu, răspunseră vocile lucide. Se votă din nou şi din nou majoritatea decise. Morții continuară să fie îngropați în gropi individuale şi adînci. Se hotărî, mai mult decît atît, ca locul de îngropare al morților să fie ales mult mai departe de locul de viață al viilor.

Cînd vocile care păreau pe punctul de a înnebuni deveniră mult mai numeroase decît vocile lucide se mai ținu o adunare. Vocile care păreau pe punctul de a înnebuni se dezlănțuiră cum nu se mai întîmplase niciodată pînă atunci. Vocile care păreau pe punctul de a înnebuni considerau că adevărul nu fusese spus pînă atunci. Aşadar începură să spună adevărul. Adevărul era că în însăşi inima democrației se strecurase ceva, nu se ştia încă ce, MINCIUNA, URA sau INAMICUL. Altfel cum se putea explica totul? De ce în lumea principiilor aproape perfecte iarna dura mai mult decît în celelalte lumi şi de ce săparea gropilor dura mai mult decît *oriunde*?

Vocile lucide se adunară într-un colț al încăperii şi şuşotiră un timp între ele. Apoi vocile lucide răspunseră. În primul rînd că nu existau alte lumi decît cele două lumi despre care toată lumea ştia că existau. În al doilea rînd ce însemna cuvîntul *oriunde*? În al treilea rînd morții trebuiau îngropați cu orice preț pentru că omul trebuia iubit cu orice preț.

Trecură la vot şi, în mod cu totul şi cu totul de neînțeles, vocile care erau pe punctul de a înnebuni, deşi infinit mai numeroase, pierdură.

36

Muntele de zdrențe fu mutat noapte de noapte, pînă la ultimul petec, ultima bucată de ață, ultimul epolet. Oamenii dormeau acum scufundați în munte, respirînd în adîncul muntelui de zdrențe şi avînd grijă ca aerul cald care le ieşea pe nări să fie dirijat tot în adînc, pentru a conserva căldura. Nu mai muriră de frig ca altădată. Se întîmplă însă ca vreo doi, trei bătrînei să moară asfixiați. Cadavrele lor fură găsite, de fiecare dată, după două, trei zile, chircite în adînc. Adunarea hotărî ca în fiecare zi zdrențele să fie răscolite bine, pentru ca aerul să se împrospăteze, iar morții să fie descoperiți înainte de a putrezi.

Vocile aflate pe punctul de a înnebuni continuară să pună întrebări. Întrebările erau puse cu ură şi cu insistență, repetate pînă la ultima suflare. *Timpul* devenise principalul obiect de ură al vocilor. Timpul nu mai curgea aşa cum ar fi trebuit să curgă. De ce timpul unora era mai lung, iar timpul celorlalți era mai scurt? De ce timpul de pîndă nu se împărțea mai generos? De ce timpul de pîndă în spatele garnizoanei era cel mai scurt dintre toate? Tocmai acolo unde resturile aruncate pe ferestre deveneau o sursă serioasă de proprietate privată? Fiecare putea pîndi atîtea minute la *atîtea* zile. Hazardul pur domnea peste aşteptare ca un rege peste deşert. Scurte şi rare deveniseră şi *aşteptările* în spatele lăzii de gunoi a colonelului, a doua mare sursă de proprietate privată. Şi cele mai scurte deveniseră şederile la infirmerie. Lista celor care se considerau bolnavi îi cuprinse, curînd, pe absolut toți membrii comunității. „E o ruşine, o ruşine uriaşă“, urlă omul cu gura golită de dinți, care fusese înlocuit mult mai repede decît se aşteptase. Bătrînul cu părul alb nu fu lăsat decît două zile, iar bătrînelul cu craniul ras se trezi adus înapoi în cursul celei de-a doua nopți. „Nu e drept, nu e drept“, se repezi el la toți cei care voiau să-l asculte. Inima sa bătea rar, mult mai rar decît inimile tuturor celorlalți. Îi implora pe toți să-i asculte, măcar un minut, bătăile inimii. „Asta nu e o inimă normală, nu e normală, nu“, se văicări timp de zile în şir bătrînelul cu craniul. Într-o democrație adevărată ar fi trebuit să existe legi pentru cei cu inimile mai lente. „Am să mor, domnilor, şi nici dracu' n-o să mă aibă pe conştiință“, se plînse el.

Vocile aflate pe punctul de a înnebuni începură să huiduiască. Ce fel de democrație era aceea în care toți oamenii se declarau bolnavi? Unde vor ajunge? Cum rămînea cu principiile dacă toți voiau să intre la infirmerie? Principiile rămîneau acolo unde se aflaseră tot timpul, răspunseră vocile lucide. Iar una dintre cele mai lucide voci adăugă: principiul n-avea nici o legătură cu accidentele mărunte. Cum aşa, se răstiră vocile aflate pe punctul de a înnebuni? Toată viața lor pulsa în chiar acele accidente mărunte. Oare nu exista nici o ieşire din accidentele mărunte, o ieşire care să lase şi viața şi principiile intacte? Vocea care se dovedise cea mai lucidă dintre toate răspunse din nou: *principiul* nu trata cu *accidentele*, principiul nu făcea concesii, principiul era unic şi indivizibil. Cine voia să fumeze mai multe țigări n-avea decît să se facă soldat. Dar voia cineva să se facă soldat? Voia cineva să trădeze principiul pentru mai multe țigări? Nu, nu voia nimeni aşa ceva, dar nu se putea ca principiul să rămînă şi el intact, dar oamenii să-şi poată căuta totuşi mai multe chiştoace? Ce prostie, exclamă cea mai lucidă dintre voci. Oare principiul pur nu merita nici un sacrificiu? Oare ei nu vedeau că acolo, în subsolul acela murdar, ființa umană reuşise să conserve o peliculă fină de absolut? Oare extazul suprem de a pluti pe acea peliculă fină de absolut nu merita nici un sacrificiu? Creierul uman ieşise victorios, iată, după mii de ani de istorie nefastă. Oare această victorie nu era suficientă în sine, trebuiau amestecate aici toate lăzile de gunoi ale coloniei? Bine, răcni una dintre vocile cele mai înnebunite, dar ce vreți voi de fapt, o victorie a morților? Oare principiul ura viața? A, nu, răspunse grav cea mai lucidă dintre voci, dar nici nu era normal ca unii să ascundă *penicilină*. Se produse o furtună de urlete. Cine ascunsese penicilină, de ce se sărea de la una la alta? Dar nu se sărea de la una la alta. Principiul veghea, asta era tot. Omul cu gura golită de dinți ascunsese penicilină. „Eu?!“, urlă omul cu gura golită de dinți. Da, urlară toate vocile lucide în cor. Omul cu gura golită de dinți şterpelise zece flacoane de penicilină de la infirmerie. Desigur, faptul că reuşise să le şterpelească fusese o mare victorie. Dar de ce omul cu gura golită de dinți ascunsese flacoanele şi de ce le ținea ascunse de peste două săptămîni? De ce nu le predase comunității, aşa cum cerea principiul? Oare oamenii nu aveau nevoie, ei toți, ei în ansamblul lor, de penicilină? Cine avea curajul să-l apere pe omul cu gura golită de dinți? Cine avea curajul să pretindă că omul cu gura golită de dinți făcuse o faptă normală? Penicilina făcea parte din produsele care trebuiau declarate şi păstrate în proprietatea socială a comunității. Nu? Ce avea de

spus omul cu gura golită de dinți? „Eu?!“, făcu omul cu gura golită de dinți. Da, da, urlară vocile lucide şi o parte din vocile aflate pe punctul de a înnebuni li se alăturară. Pentru ce omul cu gura golită de dinți nesocotise totul, viața, oamenii, principiul? Oare nu se numea aceea o trădare îngrozitoare, o sfidare a tuturor? Putea justifica omul cu gura golită de dinți ceea ce făcuse? „Eu?!“, bîigui omul cu gura golită de dinți. Da, tu, tu, răcniră tot mai multe voci şi omul cu gura golită de dinți începu să tremure. Vocile se repeziră la el, se înfipseră în urechile sale, în creierul său, în gîndurile sale. „La moarte, la moarte“, urlară cîteva voci, şi altele, dintre cele lucide şi dintre cele aflate pe punctul de a înnebuni li se alăturară. „La moarte?“, se întrebă Kosef J. fără să-şi mişte buzele, înfricoşat el însuşi şi gîndindu-se la ceea ce avea prin buzunare. „Dar să vedem flacoanele“, îndrăzni să şoptească un bătrînel cu barbişon de modă veche. Nimeni nu-l auzi pentru că toți se repeziră cu pumnii la omul cu gura golită de dinți.

37

Cînd gerul se mai îmblînzi deținuții fură scoşi din nou la muncă. Speranța renăscu printre evadați. Creierele începură să se frămînte. Vocile cerură cu nerăbdare să se treacă la fapte. Democrația trebuia să supraviețuiască. Trebuia, provizoriu, să se reîntoarcă în celule. Democrația avea nevoie de trei mese asigurate pe zi şi de cele 18 grade Celsius garantate în celulele penitenciarului. Dar cîți oameni puteau să se reîntoarcă în celulele lor? Şi cîți oameni era *moral* să o facă? Vocile discutară îndelung. Cîți dintre ei, şi cine anume, vor fi aleşi pentru a fi trimişi *dincolo*? Nu era o treabă tocmai uşoară, să fii trimis *dincolo*. Deținuții munceau din greu, aşadar cei aleşi trebuiau să fie sănătoşi. Se deschise o listă de voluntari. Din nou, toți oamenii comunității se trecură pe listă. „E o ruşine, murmurară cîteva voci, cum e posibil ca într-o democrație oamenii să fie cînd toți bolnavi, cînd toți sănătoşi?" Vocile mai lucide considerau că numărul celor care urma să treacă dincolo nu putea fi mai mare de zece. Pentru că altfel ar fi fost riscant. Gardienii ar fi intrat la bănuieli. Şi însăşi comunitatea ar fi riscat *mult* dacă pierdea prea mulți dintre oamenii ei. Pentru că zece oameni *plecați* însemna, în acelaşi timp, zece noi oameni *eliberați*. Dar, pînă una, alta, acei zece oameni eliberați reprezentau o materie umană nesigură. Ei trebuiau integrați încet, inițiați în lumea liberă. Comunitatea nu avea dreptul să-şi pună în pericol forța ei de asimilare. Aşadar, zece oameni erau suficienți. Pentru că aceşti zece oameni însemnau alte seturi de zece, la momentele potrivite. Practic, dacă gerul nu urca din nou, la fiecare cîteva zile zece oameni puteau intra *în refacere*. Iar dacă lucrurile mergeau perfect cu asimilarea celor eliberați, numărul locurilor din refacere putea creşte. La cît? La 15, cel mult la 20. Nu trebuia niciodată întinsă prea mult coarda. Gardienii aveau perfidia lor. Oricînd puteau pregăti o ambuscadă sau cine ştie ce.

Pentru prima oară, alegerea oamenilor nu se mai făcu prin tragere la sorți. Vocile mai lucide considerară că unii meritau o recompensă. Democrația îşi putea permite să ofere recompense. Unele creiere gîndiseră mai mult decît altele şi gîndiseră tocmai la gloria şi supraviețuirea

democrației. Din aceste creiere care se dăruiseră total principiului fură desemnate, printr-o propunere, zece. O parte dintre vocile aproape înnebunite sîsîiră îndelung şi plescăiră nemulțumite din limbi. Dar vocile mai lucide se repeziră la vocile aproape înnebunite. De ce sîsîiau şi fluierau şi pufneau vocile aproape înnebunite? Nu exista nici un motiv de disperare. Fiecare urma să ajungă, mai devreme sau mai tîrziu, în refacere. Principiul asigura tuturor accesul la REFACERE. Faptul că acum doar zece urmau să ajungă *primii* acolo unde, treptat, urmau să ajungă toți, nu avea de ce să constituie un motiv de pufneală. „Pufneala nu are nimic comun cu demnitatea unui creier eliberat“, conchise una dintre cele mai lucide voci. „Nu?“, întrebă tot ea şi din cele zece creiere desemnate să reintre în celule țîşni imediat cuvîntul DA.

Începu marea pîndă. Ochii iscoditori se răspîndiră peste tot. Ochii iscoditori vedeau totul. Cînd deținuții ieşeau pe poarta penitenciarului ochii iscoditori erau acolo. La fiecare cotitură a drumului – cîteva zeci de ochi iscoditori. Peste fiecare deținut plutea un ochi iscoditor. Fiecare gardian era însoțit de cîte un ochi iscoditor. Unde se duceau deținuții să lucreze? Ochii iscoditori ştiau tot. Drumul trecea prin pădure? Ochii iscoditori cunoşteau perfect fiecare arbore al pădurii. Ochii iscoditori înghițeau totul cu lăcomie.

Timpul nu trebuia pierdut. Nu era simplu să răpeşti un deținut şi să-l înlocuieşti cu un evadat. Existau, totuşi, nişte gardieni. Existau nişte arme. Existau şi deținuții înşişi. Exista şi cîmpul deschis unde nu se putea încerca nimic. Coloanele de deținuți se deplasau într-o perfectă ordine. Locurile de muncă erau supravegheate continuu.

Iar deținuții, deținuții înşişi deveniseră nişte cîini. Nimeni nu voia să fie schimbat pe timp de iarnă. În ultimii ani se observase o anumită rezistență a deținuților la răpirile făcute pe vreme rea. Nu voiau să se lase răpiți pe vreme rea. Nu înțelegeau mai nimic. Nu le păsa de nimic. Se organizau ei înşişi în corpuri de supraveghere reciprocă. Fuseseră şi cazuri penibile cînd unii refuzaseră, practic, propria lor eliberare. Nişte fiare care se zbătuseră pînă la ultima lor zvîcnire.

Acum ochii iscoditori înregistrară orele. Orele de plecare şi de sosire. Orele de muncă şi orele de pauză. Toate orele cu tot ce conțineau ele ca fapte, secundă de secundă. Norocul le surîdea celor buni. Pădurea din apropierea oraşului fusese aproape doborîtă. Deținuții încărcau lemnele în vagoane de marfă. Toate depozitele de cherestea urma să fie desfăcute. Zeci de depozite se întindeau de-a lungul căii ferate, în spatele rampelor. Deținuții se răsfirau de fiecare dată pe spații largi. Ochii iscoditori se răsfirară şi ei pe spații largi.

Seară de seară mințile cele mai lucide făceau planuri. Mințile aproape înnebunite spuneau de fiecare dată: „E bine, e bine“. Mințile lucide făceau alte şi alte planuri, combinații ingenioase, adevărate bijuterii de imaginație şi viclenie. „Să începem odată“, strigau mințile aproape înnebunite. Mințile

cele mai lucide le dădură cîte un lucru precis de făcut minților aproape înnebunite. Fiecare minte aproape înnebunită urma să joace un rol de diversiune. Gardienii tremurau mai tot timpul de frig. Gardienii se plictiseau repede. Îşi suflau aer cald în mîini şi tropăiau pe loc din picioare. Unii gardieni aveau la ei sticluțe mici din care sorbeau alcool. Gardienii puteau fi uşor înşelați. Toate mințile aproape înnebunite învățară perfect ce trebuiau să facă.

Mințile cele mai lucide pregătiră funii şi căluşe pentru viitorii deținuți eliberați. Una din pivnițele părăsite fu pregătită în aşteptarea lor. Se organiză un serviciu de pază pentru cel puțin o săptămînă, cît scontau mințile cele mai lucide că va dura *asimilarea*.

Ochii iscoditori deveneau din ce în ce mai nerăbdători. Creierele gîndeau din ce în ce mai repede. Vocile erau cît se poate de rele. „Ce graşi sînt", spuneau vocile în timp ce ochii iscoditori îi măsurau pe deținuții duşi la muncă. „Ce obraji au", spuneau vocile. „Ce fălci au, ce mîini durdulii şi roz, ce bocanci, ce mantale", susurau în continuare vocile. „Ce liniştiți sînt, ce serios muncesc, cum ascultă de docil de gardieni", mîrîiau vocile. „Ce animale au ajuns, cît de buhăiți sînt de somn, cum nu se gîndesc la nimic", îşi tot spuneau vocile. Iar vocile cele mai lucide adăugau: „Va fi greu cu ei, nu vor accepta aşa de uşor libertatea pentru că nu vor înțelege". Şi mai spuneau: „Sînt toți nişte creiere spălate, nişte gîngănii, nişte maşini care consumă pîine, trebuie să fim fără milă".

Primul care căzu fu un deținut slab, cu fruntea înaltă. „O, nu", îşi spuse el în gînd cînd se văzu legat, cu un căluş în gură şi dezbrăcat de manta şi de bocanci.

„Ce porci", gîndi al doilea.

„Dumnezeule, iar?", gîndi al treilea.

„Ce-i asta, ce-i asta, ce-i asta", repetă al patrulea timp de aproape un ceas.

„Nu e drept", gîndi al cincilea.

Al şaselea hohoti pur şi simplu de rîs, chiar în momentele în care îl legau şi rîse încă multă vreme după ce fusese legat.

Al şaptelea nu gîndi nimic pentru că îşi pierdu cunoştința din cauza loviturii pe care o primise în ceafă.

„În sfîrşit", gîndi al optulea.

„Vor să mă omoare", gîndi al nouălea.

Iar al zecelea muri cu adevărat, sufocat de frică şi de strînsoarea căluşului, la cîteva minute după ce fu aruncat în pivniță, acolo unde conştiința sa urma să fie eliberată.

39

Într-una din zile, întorcîndu-se de la fabrica de pîine, Kosef J. descoperi că berăria domnului Bruno dispăruse. Privi uşor speriat în jur, întrebîndu-se dacă nu cumva rătăcise drumul. Dar nu, împrejurimile erau aceleaşi. Toate se aflau la locul lor în afară de berărie. Iar pe locul berăriei se vedea doar un strat de pămînt proaspăt, împrăştiat oarecum în pripă, ca şi cum cineva ar fi vrut să acopere un lucru ruşinos.

— Or să facă alta, îi spuse bătrînelul scurt de un picior, care veghea, nu se ştia de ce, chiar în mijlocul intersecţiei.

Cîteva zile mai tîrziu, cînd Kosef J. descoperi că un şir întreg de case fuseseră demolate pe strada principală, bătrînelul scurt de un picior îi spuse acelaşi lucru: „Or să facă altele“.

— Unde? întrebă Kosef J. şi bătrînelul scurt de un picior îi răspunse: „Mai încolo“. Şi pentru că alţi cinci, şase bătrînei se adunaseră ciorchine în jurul lui, bătrînelul scurt de un picior le ceru un fel de confirmare. „Nu?“, făcu el şi bătrînelul Adam răspunse în numele tuturor: „Sigur, or să facă altele“.

Cînd toată strada principală deveni o lungă fîşie de pămînt proaspăt împrăştiat Kosef J. se apropie din nou de bătrîneii, vreo zece la număr, care se îndesau unii într-alţii chiar în mijlocul intersecţiei. „He, he“, spuse unul şi ceilalţi izbucniră în rîs. Kosef J. nu înţelese ce anume îi făcuse pe bătrînei să devină atît de veseli. Vru să-i întrebe ceva, dar bătrînelul scurt de un picior îi tăie vorba spunîndu-i: „Or să facă alta“.

— Ce? întrebă Kosef J. şi bătrînelul scurt de un picior răspunse: „Altă stradă“. Cînd? întrebă Kosef J. şi bătrînelul scurt de un picior se întoarse spre ceilalţi bătrînei, ca şi cum ar fi vrut să se sfătuiască puţin cu ei.

— Îndată, îi răspunse, cumva în numele tuturor, bătrînelul obişnuit să pună mîna pe umărul oamenilor cu care vorbea.

Pe măsură ce casele se dărîmau tot mai mulţi bătrînei apăreau, nu se ştia de unde, şi se înghesuiau în intersecţie. Kosef J. îi vedea de fiecare dată, vioi şi zîmbitori, vorbind într-una pe şoptite. Află că în apropierea oraşului se construia un *nou* oraş.

— Un nou oraş? exclamă Kosef J.

— Da, da, răspunse bătrînelul Adam, un nou, minunat, mare oraş.

Nici unul dintre bătrînei nu fu în stare, din păcate, să precizeze cam în ce parte a oraşului se construia oraşul cel nou. Kosef J. îi întrebă dacă oraşul cel nou se vedea de acolo, din oraşul cel vechi. Bătrîneii se certară în şoaptă. Unii credeau că oraşul cel nou se vedea, iar alții credeau că oraşul cel nou nu se vedea. Kosef J. fu convins că bătrîneii erau nebuni şi multe zile nu-i mai întrebă nimic. Între timp, mai dispărură şi alte străzi şi fură dărîmate depozitul de piatră, micul palat al arhivelor şi stația de pompieri. Bătrîneii umpleau acum intersecția pînă la refuz. Păreau, de departe, în hainele lor mult prea largi, o colonie de crabi înfometați iesiți de sub pămînt şi pregătindu-se să asedieze o halcă de carne.

— Se vede ceva? le aruncă în treacăt Kosef J. a doua zi după excavarea şoselei.

Bătrîneii se întoarseră cu toții spre el şi-l țintuiră cu privirile lor vesele.

— Uneori se vede, uneori nu se vede, răspunse un bătrînel cu fața uscată ca un miez de nucă.

Toți bătrîneii izbucniră într-un rîs subțire şi gîlgîit, care-l înfricoşă pe Kosef J. Rîzînd, bătrîneii îi înconjurară furgonul cu pîine şi începură să-i mîngîie caii. Degetele lor osoase şi lungi se înfipseră în coamele şi în pielea cailor ca şi cum ar fi încercat să ajungă la sînge. „Se construieşte şi un observator astronomic“, spuse unul. „Noaptea, noaptea se vede tot“ adăugă altul. „E tare frumos totul şi încăpător“, mîrîi un al treilea. „Sînt mii de căsuțe mici, pătrate“, şoptiră alți cîțiva. „Da, da“, se auzi un tînguit de gîtlejuri sufocate. „Noi sîntem gata“, şuierară cîteva guri. „Aşteptăm numai un semn“, conchise bătrînelul scurt de un picior.

Oraşul arăta ca un animal care trecuse prin flăcări şi avea acum pielea pîrjolită din loc în loc. Bătrîneii ieşeau încet din toate găurile acelui oraş rănit, se tîrau parcă, pentru prima oară, spre lumină. Ieşeau de peste tot, într-un număr înnebunitor de mare, sufocant de mare. Apăreau din curți, din casele pe jumătate dărîmate şi din cele aflate încă în picioare, din subsolurile care nu mai susțineau decît aerul şi de după zidurile izolate. Intersecția era sufocată de mulțimea de bătrînei şi o parte se deversase parcă în fostele curți şi peste temeliile acoperite cu pămînt. Kosef J. se simțea tot mai neliniştit cînd vedea toată fojgăiala de mîini şi de picioare, de corpuri contorsionate şi de bastoane care se ciocneau între ele. Ar fi vrut să aleagă alt drum spre fabrica de pîine dar, nu ştia nici el de ce, nu avu curajul.

Zidul de cărămidă din jurul fabricii de pîine fu şi el dărîmat. Cuptoarele păreau acum asediate brusc de un spațiu plat imens şi se profilau ca nişte siluete golaşe, ca nişte mecanisme subțiri şi pudice încercînd să se învăluiască în fum. Kosef J. regretă nespus zidul de cărămidă şi zile întregi se simți apăsat de o tristețe confuză. De cîteva ori, întorcîndu-se cu pîinea, făcu nişte ocoluri largi, în speranța că va descoperi la orizont silueta oraşului celui nou. Nu zări decît, într-una din dimineți, o coloană nesfîrşită de bătrînei care mărşăluiau într-o direcție necunoscută.

40

Cînd Kosef J. le povesti despre demolarea berăriei, Franz Hoss şi cu Fabius îl priviră neîncrezători. Continuă să le aducă veşti despre dărîmarea caselor şi despre doborîrea arborilor din parcul municipal. Cei doi gardieni îl ascultară tulburaţi. Omuleţul bondoc şi jovial văzuse şi el, de pe acoperişul magaziei sale, un nor de praf. Cîteva zile la rînd povesti excitat cum anume descoperise el, într-o dimineaţă, norul de praf şi cum, după ce norul se împrăştiase, turnul de apă nu mai *era*.

— Turnul, chiar turnul? strigă aproape speriat Fabius.

Da, turnul, confirmă omuleţul bondoc şi jovial. Iar Kosef J. veni cu alte noutăţi. Toată faţada fabricii de spirt se prăbuşise peste noapte. Butoaiele de spirt fuseseră încărcate în camioane şi duse undeva, nu se ştia unde.

Rozette, care auzea totul de după stivele de farfurii murdare, începu, într-o seară, să lăcrimeze. „Cum, scînci ea, şi ceasornicăria?“ „Da, da, întări omuleţul bondoc şi jovial, şi ceasornicăria, şi Vila Pandolfi şi şcoala de cadeţi“.

— Dar or să facă altele, adăugă Kosef J. în speranţa că o va linişti puţin pe Rozette.

— Crezi dumneata că or să facă altele? îl interogă Franz Hoss cu o privire pătrunzătoare.

Era clar. Se întîmpla ceva ciudat, ceva ce plutea ca o ameninţare. Depozitele de cherestea, de pildă, zăcuseră ani de zile bătute în cuie. Şi acum, iată, se desfăcea tot, se încărca în vagoane de marfă care se îndreptau spre orizont. Nu păreau lucruri normale, toate *mişcările* acelea. Ce se va alege, oare, din oameni? Şi colonelul, care nu mai ieşea din casă! Dar poate că tocmai de aceea colonelul refuza să se mai arate, poate că el, colonelul, ştia despre ce era vorba şi, scîrbit pînă în adîncul sufletului, deziluzionat pînă în străfundurile creierului, refuza să se mai arate.

Kosef J. le povesti despre ce se vorbea în oraş. Despre oraşul cel nou care se ridica în apropierea oraşului celui vechi.

— Prostii, spuse Franz Hoss. Unde vezi dumneata oraş nou?

Omulețul bondoc şi jovial fu şi el de acord că nu se vedea nicăieri nici o urmă de oraş nou. Cel puțin de pe acoperişul magaziei sale nu se vedea nimic. Văzuse Kosef J. ceva, de pe alte acoperişuri? Nu, Kosef J. nu văzuse nimic de nicăieri. Dar Rozette văzuse, văzuse ceva care avea, pentru ea cel puțin, o semnificație profundă. Etichetele de pe lăzile cu mazăre se schimbaseră. Nu mai erau mari şi negre, erau mici şi albastre.

După ce se gîndi cîteva zile, sucind şi răsucind informațiile şi analizîndu-le din toate punctele de vedere, Franz Hoss ajunse la o primă concluzie. Iarna aceea era ultima pe care *ei* o mai petreceau *acolo*. Fabius nu reuşi să înțeleagă cum de făcuse Franz Hoss *legătura* cu iarna. Ce legătură avea iarna? Şi chiar aşa îl întrebă: „Ce legătură are iarna?“.

— Are, răspunse îndîrjit bătrînul gardian.

Omulețul bondoc şi jovial se arătă şi el nemulțumit de concluzia lui Franz Hoss. Cum adică aceea era ultima iarnă? Şi chiar aşa îi spuse: „E de negîndit ce spuneți dumneavoastră“.

— E, îi răspunse, ursuz şi retras în sine, bătrînul gardian.

41

Vocile lucide nu dădură mare importanță veştilor aduse de Kosef J. Acesta încercă de mai multe ori să le vorbească despre ceea ce se întîmpla în oraş şi chiar despre nedumerirea gardienilor. De fiecare dată vocile lucide răspunseră „nu“. Dacă exista o oarecare nelinişte în aer atunci ea venea din *interiorul* comunității. Pentru că de mai multe zile dispăruse un om.

Nici vocile aproape înnebunite nu împărtăşiră temerile lui Kosef J. Desigur, nu era bine că *afară* se întîmpla ceea ce se întîmpla. De fapt, indiferent de ce se întîmpla în afară, ceea ce se întîmpla afară nu aducea niciodată, nimic bun, celor *dinăuntru*. Acum, însă, dispăruse un om. Nu se mai întîmplase aşa ceva, sau nu-şi mai amintea nimeni să se fi întîmplat. Dispăruse unul dintre oamenii liberi şi nu se ştia încă nimic despre el. Omul nu lăsase nici un semn, nici o urmă, nici un cuvînt. Fusese răscolit bine de tot muntele de zdrențe, dar nu-l găsiseră în muntele de zdrențe. Îl căutaseră prin toate celelalte pivnițe părăsite, în toate scobiturile care ar fi putut adăposti un om, spărseseră pojghița de gheață a bazinului şi-l căutaseră sub pojghița de gheață. Îl căutaseră în zăpadă, oriunde zăpada fusese răscolită şi se adunase în mormane. Îl căutaseră în toate găurile din zid pentru că s-ar fi putut să cadă, el însuşi, într-una din capcanele pentru iepuri. Îl căutaseră peste tot în jurul coloniei, oriunde pămîntul sau pădurea ar fi putut ascunde un cadavru înghețat.

Pînă la urma Kosef J. fu cel care îl găsi pe dispărut. Îşi dorise să mediteze liniştit într-un loc *frumos* şi se dusese în grădina cu meri cînd dădu cu ochii de un corp smochinit atîrnînd de unul dintre arbori. Kosef J. fu atît de şocat încît izbucni într-un plîns cu sughițuri. Grădina cu meri devenise locul său secret unde venea din cînd în cînd, cam o dată la o lună sau două, ca să privească apusul soarelui. Plîngînd, incapabil să-şi reprime sughițul, Kosef J. alergă să-i anunțe pe cei din *comitet* că dispărutul îşi pusese de fapt capăt zilelor.

O teribilă dezbatere fu declanşată imediat în interiorul lumii libere. Vocile lucide începură să urle toate la unison şi să-l declare pe sinucigaş drept un *trădător* şi un duşman al democrației. Ceea ce se întîmplase era de

neiertat, spuneau vocile lucide, în *democrație* nu te sinucizi, în *democrație* ceri părerea celorlalți, te consulți, participi…

Kosef J. fu singurul care nu reuşi să participe la dezbatere pentru că nu putea să scape de sughiț iar lacrimile continuau să-i curgă pe obraji. Ceva se blocase *total* în adîncul lui, nu mai era capabil să gîndească, să înțeleagă ce i se spune, să se concentreze pe diversele sale misiuni zilnice. Nici nu se mai putea pune problema să fie trimis să aducă pîine sau să facă dragoste cu Rozette. Kosef J. stătea chircit toată ziua în mormanul cu zdrențe scîncind ca un copil.

Toată lumea fu impresionată de ceea ce i se întîmpla lui Kosef J. Sinucigaşul fusese dat uitării, de altfel comitetul declară în şedința solemnă că acel om nici nu existase, pentru a nu crea un astfel de precedent regretabil în *zona democrației.* În schimb, *situația* lui Kosef J. provocă aprinse dezbateri.

Kosej J. asista la discuții fără să se poată însă concentra pe sensul frazelor pronunțate de oamenii aflați în fața sa. Din cînd în cînd îi ajungeau în creier diverse exclamații şi reflecții… „Democrația nu-şi poate permite să fie nerecunoscătoare“, „Dacă nu instituim şi un sistem de recompense nu am făcut nimic“, „Omul are nevoie de o perioadă de refacere“, „Să nu uităm că el ne-a hrănit toată iarna“, „Trebuie să-l trimitem *puțin* în spatele frontului“, „Omul nu e făcut numai pentru luptă şi pentru muncă, omul mai are nevoie şi de momente de destindere, de relaxare, de distracție. A te distra puțin din cînd în cînd, nu este un concept anti-democratic“.

Poate că în alte condiții Kosef J. şi-ar fi dat seama că starea sănătății sale generale şi mai ales mentale declanşase de fapt o dezbatere ideologică şi acest lucru l-ar fi umplut de mîndrie. Acum, însă, abia dacă reuşea să rămînă aşezat pe scaun, cu privirile rătăcite şi dînd mereu din cap, ca şi cum ar fi aprobat tot ce se spunea în jurul lui. De fapt, mişcările făcute cu *capul* erau singurele pe care le controla, pentru că în sinea sa încerca de fapt să-şi mascheze scîncetele şi sughițul prin chiar acele mişcări sacadate făcute cu capul.

„Mîine seară facem transferul“, mai auzi el un glas fără să simtă însă şi mîna care i se pusese pe umăr.

„Să vedeți că o să vă facă bine“, îi repetă un alt glas în timp ce o mînă delicată încerca cît de cît să-i şteargă lacrimile şi să-l oblige să-şi sufle nasul.

„Sunteți încă tînăr, vă veți regenera repede, o să vedeți“ îi spuseră alte voci amestecate, într-un fel de comuniune fără precedent pentru *democrație.*

Kosef J. fu aproape total absent şi în cursul *transferului*. I se ceruse doar să fie cît mai tăcut, să nu sughită *chiar* foarte tare. În rest, se lăsă purtat de patru bărbați vînjoşi printr-un fel de labirint, se arătă răbdător cînd trebuiră să aştepte ascunşi în spatele unor lăzi aproape jumătate de noapte şi nu fu capabil să înțeleagă protestele unui om după toate aparențele sechestrat de cei patru bărbați.

Kosef J. îşi reveni puțin doar cînd îşi dădu seama că se afla din nou în celula cu numărul 50. O imensă căldură interioară îi inundă sufletul. Auzi, la un moment dat, un zăngănit familiar apoi cîteva înjurături care îl făcură să tresară pentru că le *recunoştea*. Cînd auzi şi scîrțîitul atît de familiar al unui cărucior pe care *ştia* că erau aduse tăvile cu micul dejun, Kosef J. se simți brusc invadat de un sentiment de recunoştință. Da, mai exista *umanitate* pe lume, speranța era posibilă. Kosef J. fu angoasat numai cînd trebui, din nou, să dea ochii cu cei doi bătrîni gardieni, Franz Hoss şi Fabius. Dar privirile celor doi trecură prin el ca printr-un corp transparent, ceea ce îl făcu pe Kosef J. să respire uşurat. Îşi aminti că, uneori, oamenii nu erau decît nişte *numere,* ceea ce îl linişti pe deplin.

Sfîrşit

Table of Contents

35
36
37
38
39
40
41